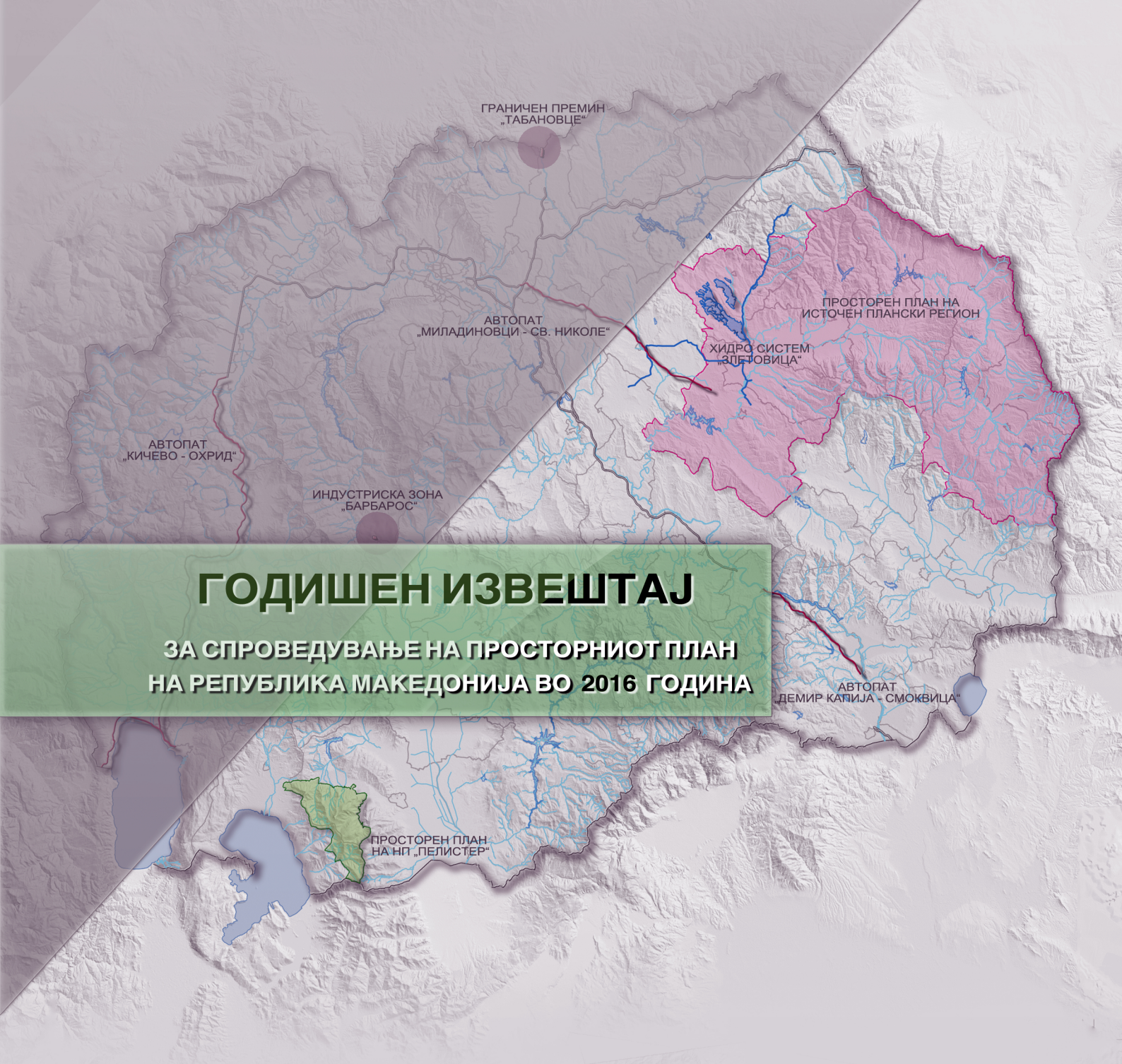

**ПРОСТОРЕН ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
2002 - 2020**

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ

**ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2016 ГОДИНА**

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ
АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ
ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2016 ГОДИНА

НАРАЧАТЕЛ: **МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА**
И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

МИНИСТЕР: Садула Дураки

ИЗВРШИТЕЛ: **АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ**

В.Д. ДИРЕКТОР: **Огнен Апостолски**

СКОПЈЕ, 2017

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

Координатор на Годишниот извештај

м-р Соња Фурнаџиска, дипл.инж.арх.

АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

Работен тим на Годишниот извештај

Раководител на тимот

Соња Манасова, дипл. ек.

Асистент

м-р Звонко Бошев, дипл. геогр.

Синтезен тим

д-р Душица Трпчевска Ангелковиќ, дипл.инж. арх.

д-р Лидија Трпеноска Симоновиќ, дипл. град. инж.

м-р Соња Георгиева Депинова, дипл.град. инж.

Никола Гаџовски, дипл. маш. инж.

Соња Манасова, дипл. ек.

Членови на тимот

д-р Душица Трпчевска Ангелковиќ, дипл.инж. арх.

д-р Лидија Трпеноска Симоновиќ, дипл. град. инж.

м-р Соња Георгиева Депинова, дипл.град. инж.

Соња Манасова, дипл. ек.

Никола Гаџовски, дипл. маш. инж.

д-р Христина Оџаклиеска, дипл. инж. зашт. жив. сред.

Благој Јанков, дипл.ел. инж.

Лидија Петковска, дипл.инж. арх.

м-р Звонко Бошев, дипл. геогр.

м-р Мелита Јанчевска, дипл. ел. инж.

м-р Маја Лукаревска, дипл.инж. арх.

м-р Андријана Андреева, дипл. инж. арх.

Срѓан Дурлевиќ, дипл. шум. инж.

Александар Ивановски, дипл. инж. арх.

Ана Лукиќ Коробар, дипл. инж. арх

Ивана Граматикова, м-р дипл. инж. арх.

Билјана Темелковска, дипл. инж. арх.

Ана Пижула Ефкоски, дипл. инж. арх.

Содржина

Вовед	1
1. Методолошки пристап	3
2. Инструменти за спроведување на Просторниот план на Република Македонија	8
2.1. Регионални просторни планови	10
2.2. Услови за планирање на просторот	13
2.3. Програма за спроведување на Просторниот план на Република Македонија	15
2.4. Просторна согласност	15
3. Евидентирани промени во просторот јануари - декември 2016 година	16
3.1. Економски основи на просторниот развој	16
3.1.1. Економски перформанси на просторот	16
3.1.2. Состојби во просторниот развој на економските дејности	18
3.1.2.1. Планирани површини за стопанска намена според усвоена и во тек на изработка урбанистичка документација во 2016 година	20
3.1.2.2. Промени во просторот	24
3.2. Користење и заштита на природните ресурси	28
3.2.1. Земјоделско земјиште	28
3.2.1.1. Површини на земјоделско земјиште	28
3.2.1.2. Земјоделско производство по видови	30
3.2.2. Шуми и шумско земјиште	35
3.2.3. Минерални ресурси	39
3.2.3.1. Реонизација на рудните наоѓалишта	40
3.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура	42
3.2.5. Енергетски извори и енергетска инфраструктура	50
3.2.5.1. Енергетски извори и системи за пренос и транспорт на енергија	52
3.3. Население и организација на населбите и дејностите	53
3.3.1. Демографски развој	53
3.3.1.1. Природно движење на населението	53
3.3.1.2. Миграции	55
3.3.1.3. Територијална разместеност на населението	56
3.3.2. Урбанизација и систем на населби	58
3.3.3. Уредување на селските населби и подрачја	66
3.3.4. Домување	68
3.3.4.1. Евидентирани промени во просторот според Информативни листови за јануари-декември 2016 год.	69
3.3.4.2. Евидентирани промени во просторот според податоци од АД за изградба и стопанисување со станбен и деловен простор од значење за Републиката - Скопје за јануари-декември 2016 год.	74
3.3.4.3. Евидентирани промени во просторот според статистички податоци за 2016 год.	81
3.3.5. Јавни функции	84
3.3.6. Индустрија	89
3.3.7. Сообраќај и врски	93
3.3.7.1. Сообраќајна инфраструктура	93
3.3.7.2. Комуникациски и доставни системи	99
3.3.8. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот	102
3.3.8.1. Животна средина	102
3.3.8.2. Природно наследство	109
3.3.8.3. Културно наследство	110
3.3.8.4. Развој на туризмот и организација на туристичките простори	115
3.3.9. Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи	122
3.3.9.1. Заштита од воени разурнувања	122

3.3.9.2. Заштита од природни и елементарни катастрофи	124
3.3.9.3. Заштита од техничко-технолошки катастрофи	129
3.3.10. Информациски систем за просторно планирање	129
4. Европска рамка за планирање на просторот	142
5. Анализа на остварување на Просторниот план на Република Македонија во периодот од јуни 2004 до декември 2016 година	146
5.1. Економски основи на просторниот развој	147
5.1.1. Просторна организација на економските дејности	150
5.1.2. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	154
5.2. Користење и заштита на природните ресурси	155
5.2.1. Земјоделско земјиште	155
5.2.1.1. Осврт на реализацијата на ППРМ во 2015 година	157
5.2.2. Шуми и шумско земјиште	158
5.2.2.1. Осврт на реализацијата на ППРМ во 2015 година	159
5.2.3. Минерални ресурси	160
5.2.3.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	164
5.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура	165
5.2.4.1. Акумулации	165
5.2.4.2. Системи за наводнување	168
5.2.4.3. Водоснабдување на населени места	170
5.2.4.4. Заштита на водите	172
5.2.4.5. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	175
5.2.5. Енергетика и енергетска инфраструктура	175
5.2.5.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	182
5.3. Население и организација на населбите и дејностите	184
5.3.1. Демографски развој	184
5.3.1.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	188
5.3.2. Урбанизација и систем на населби	189
5.3.2.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	191
5.3.3. Уредување на селските населби и подрачја	193
5.3.3.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	193
5.3.4. Домување	194
5.3.4.1. Обем на станбениот фонд	194
5.3.4.2. Основни показатели на стандардот на домување	195
5.3.4.3. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	197
5.3.5. Јавни функции	198
5.3.5.1. Образовна дејност	198
5.3.5.2. Здравствена дејност	200
5.3.5.3. Социјална заштита	200
5.3.5.4. Култура	202
5.3.5.5. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	203
5.3.6. Развој и разместеност на индустријата	208
5.3.6.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	211
5.4. Сообраќај и врски	212
5.4.1. Сообраќајна инфраструктура	212
5.4.1.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	217
5.4.2. Комуникациски и доставни системи	219
5.4.2.1. Фиксна телефонија	219
5.4.2.2. Мобилна телефонија	219
5.4.2.3. Интернет мрежа	219
5.4.2.4. Радиотелевизиски мрежи и сервиси	220
5.4.2.5. Поштенска мрежа	221
5.4.2.6. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	222
5.5. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот	223
5.5.1. Животната средина	223
5.5.1.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	228
5.5.2. Природно наследство	230
5.5.2.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	233
5.5.3. Заштита на културното наследство	234

5.5.3.1.	Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	236
5.5.4.	Развој на туризмот и организација на туристичките простори	236
5.5.4.1.	Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	238
5.6.	Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи	240
5.6.1.	Заштита од воени загрозувања	240
5.6.2.	Заштита од природни катастрофи	240
5.6.3.	Заштита од техничко-технолошки катастрофи	244
5.6.4.	Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	244
5.7.	Информациски систем за просторно планирање	246
5.7.1.	Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година	247
6.	Заклучни согледувања за 2016 година	247
6.1.	Економски основи на просторниот развој	247
6.2.	Користење и заштита на природните ресурси	249
6.2.1.	Земјоделско земјиште	249
6.2.2.	Шуми и шумско земјиште	250
6.2.3.	Минерални суровини	250
6.2.4.	Водостопанство и водостопанска инфраструктура	251
6.2.5.	Енергетика и енергетска инфраструктура	252
6.3.	Население и организација на населбите и дејностите	253
6.3.1.	Демографски развој	253
6.3.2.	Урбанизација и мрежа на населби	254
6.3.3.	Уредување на селските населби и подрачја	255
6.3.4.	Домување	256
6.3.5.	Јавни функции	257
6.3.6.	Индустија	258
6.4.	Сообраќај и врски	259
6.4.1.	Сообраќајна инфраструктура	259
6.4.2.	Комуникациски и доставни системи	260
6.5.	Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот	260
6.5.1.	Животна средина	260
6.5.2.	Природно наследство	261
6.5.3.	Културно наследство	262
6.5.4.	Развој на туризмот и организација на туристичките простори	262
6.6.	Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи	263
6.6.1.	Заштита од воени загрозувања	263
6.6.2.	Заштита од природни катастрофи	264
6.6.3.	Заштита од техничко-технолошки катастрофи	264
6.7.	Информациски систем за просторно планирање	264
7.	Препораки	265

КРАТЕНКИ

АЕК	Агенција за електронски комуникации
АКН	Агенција за катастар на недвижности
БДП	Бруто домашен производ
ГИС	Географски информациски систем
ГУП	Генерален урбанистички план
ДЗС	Државен завод за статистика
ДЗС	Дирекција за заштита и спасување
ДСИ	Директни странски инвестиции
ДУП	Детален урбанистички план
ДУПД	Државна урбанистичка планска документација
ЕЕ	Енергетска ефикасност
ЕЛС	Единица на локална самоуправа
ЕЦ	Електроцентрала
ЕУ	Европска унија
ИПР	Источен плански регион
КБД	Конвенција за биолошка разновидност
ЛУПД	Локална урбанистичка планска документација
МЖСПП	Министерство за животна средина и просторно планирање
МОН	Министерство за образование на РМ
МХЕЦ	Мала хидроелектрична централа
НИПП	Национална инфраструктура на просторни податоци
НТЕС	Номенклатура на територијалните единици за статистика
ОИЕ	Обновливи извори на енергија
ОТТ	Испорака на аудио, видео и други медиуми преку интернет без вклучување на оператор и без контрола на содржината
ПИС	Просторен информациски систем
ПП	Просторен план
ППРМ	Просторен план на Република Македонија
РМ	Република Македонија
СЕЗ	Слободни економски зони
ТЕ-ТО	Термоелектрана топлана
ТЕЦ	Термоелектрична централа
ТИРЗ	Технолошка индустриска развојна зона
ТРЗ	Туристичка развојна зона
УЗКН	Управа за заштита на културното наследство
УПВНМ	Урбанистички план вон населено место
ХЕЦ	Хидроелектрична централа
ЦУК	Центар за управување со кризи
ПСОВ	Пречистителна станица за отпадни води
BSEC	Црноморска економска соработка
CaTV	Кабелска телевизија
FTA	Централноевропска зона на слободна трговија
CEI	Централноевропска иницијатива
DVB-T	Дигитална терестријална телевизија
ESDP	Перспектива на просторниот развој на Европа

ESPON	Европска мрежа на опсерватории на просторното планирање
ESTIA	Алтернативи на европската просторна и територијална интеграција
FTT	Надоградба на бакарна телефонска мрежа со оптика
FTTH	Оптика до дом
GSM	Стандард за дигитална целуларна комуникација
IP	Интернет протокол
IPTV	Интернет протокол телевизија
ISDN	Конекција на интернет преку бакарен телефонски вод
IUCN	Светската унија за заштита на природата
LAN	Локална мрежа
LSA	Јапонска агенција за меѓународна соработка
LTE	Безжична телекомуникациска технологија од четврта генерација за размена на податоци со голема брзина и капацитет
MKFFIS	Македонски информативен систем за шумски пожари (МИСШП)
OSPE	Опсерваторија за просторно планирање во Југоисточна Европа
PSTN	Јавна комуникациска телефонска мрежа
SDC	Швајцарска агенција за развој и соработка
SECI	Иницијатива за соработка во Југоисточната Европа
UMTS	Третта генерација широкопојасна технологија за пренос на глас, текст и видеоподатоци
Voip	Технологији за мултимедиумска комуникација преку интернет протокол
xDSL	Конекција на интернет преку бакарен телефонски вод со зголемена брзина на пренос на податоци

ТАБЕЛИ

Табела 1	Земјоделска површина по категории на користење за 2016 год., во ha	29
Табела 2	Пошумени површини и биланс на површината под шуми на подрачјето на општините во 2016 год.	36
Табела 3	Пошумени површини во 2016 год.	37
Табела 4	Површина под шуми според Статистичкиот преглед за 2016 год.	37
Табела 5	Површина под шуми по региони за 2016 година- во ha	38
Табела 6	Пошумување по видови дрвја по региони во 2016 година-во ha.....	38
Табела 7	Исечена бруто-дрвна маса во шума и вон шума во 2016 год. во m3.....	39
Табела 8	Производи во шумарството и сеча во државните шуми 2016 год.	39
Табела 9.	Експлоатација на минерални сировини по општини (во ха) добиени од единици за локална самоуправа	41
Табела 10.	Издадени концесии за експлоатација на минерални сировини во 2016 година.....	41
Табела 11.	Регистар на склучени договори за концесија за детални геолошки истражувања.....	42
Табела 12	Преглед на промените настанати во областа на водостопанство и водостопанска инфраструктура во Републиката	44
Табела 13	Потрошувачка на финална енергија по енергенти (во ktoe).....	50
Табела 14	Потребна енергија по енергенти (во ktoe)	50
Табела 15	Природно движење на населението во Р Македонија во 2016 год.	53

Табела 16	Витална состојба на населението по региони во 2016 година	54
Табела 17	Миграциони движења во Р Македонија во 2015 и 2016 година.....	55
Табела 18	Општини групирани по бројот на жители.....	56
Табела 19	Урбанистичко-планска документација усвоена во текот на 2016 год.	60
Табела 20	Новоурбанизирани површини во текот на 2016 год.....	61
Табела 21	Урбанистичко-планска документација во тек на изработка/ донесување во 2016 год.....	62
Табела 22	Реализирани активности	67
Табела 23	Изградени стамбени објекти во Р Македонија во 2016 год. по општини	70
Табела 24	Довршување на станови во градба од претходни програми, наменети за продажба (изградени, во изградба и предвидени со Годишна програма 2016)	74
Табела 25	Изградба на објекти со станови за продажба за 2016 година	75
Табела 26	Повеќегодишни проекти за изградба на објекти со станови за продажба.....	75
Табела 27	Станови за станбено необезбедени лица (млади брачни двојки, инвалидизирани лица, самохрани родители, самци и др. станбено необезбедени лица).....	77
Табела 28	Изградба на објекти за индивидуално домување	78
Табела 29	Изградба на станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи	79
Табела 30	Основните показатели на стандард на домување.....	81
Табела 31	Станови по број на соби	81
Табела 32	Изградба на училишни објекти	84
Табела 33	Опис на градежни интервенции во основните училишта Подпрограма ТБ - реконструкција на објекти.....	85
Табела 34	Опис на градежни интервенции во средните училишта Подпрограма ТГ-Изградба	86
Табела 35	Опис на градежни интервенции во средните училишта Подпрограма ТД-реконструкција.....	86
Табела 36	Изградба на објекти од високо образование	87
Табела 37	Опис на градежни интервенции на фискултурни сали за потребите на основното образование	88
Табела 38	Опис на градежни интервенции на Фискултурни сали за потребите на средното образование.....	89
Табела 39	Реализација на сообраќајници во 2016 година	95
Табела 40	Резултати од извршени увиди и анализирани примероци од природните езера во Република Македонија во 2016 година	105
Табела 41	Заштитно-конзерваторските основи за недвижното културното наследство на подрачјето на плански опфат	114
Табела 42	Број на туристи во Република Македонија во 2016 година.....	117
Табела 43	Евидентирани пожари по тип, број и зафатена површина во 2016 година	125
Табела 44	Евидентирани пожари по тип и број во 2016 година	125
Табела 45	Структура на поплавените површини од поплавата во Скопскиот регион во 2016 година, во ha.....	127
Табела 46	Преглед на промените настанати во областа на информациските систем за просторно планирање на РМ	132
Табела 47	Земјоделски површини по категории на користење, во 000 ха.....	155
Табела 48	Пошумување во и вон шума во ha.....	158
Табела 49	Сеча во шумите и вон шумите во период 2004-2016	159
Табела 50	Производи на шумски сортименти во државните шуми во период од 2007 до 2016 во m3	159
Табела 51	Површина под шуми според Статистичкиот преглед за 2015 год.	159
Табела 52	Површина под шуми по региони за 2015 година - во ha	159
Табела 53	Пошумување по видови дрвја по региони во 2015 год., во ha	160
Табела 54	Производи во шумарството и сеча во државните шуми за 2015 год.	160
Табела 55	Издадени концесии за експлоатација на минерални сировини во 2015 година.....	162
Табела 56	Регистар на склучени договори за концесија за детални геолошки истражувања.....	164
Табела 57	Потрошувачка на финална енергија по енергенти (во ktoe).....	176
Табела 58	Потребна енергија по енергенти (во ktoe)	176

Табела 59	Учество-потекло во вкупната потрошувачка на енергија, во %	176
Табела 60	Потрошувачка на нафтени деривати во РМ (во kt).....	177
Табела 61	Потрошувачка на сурова нафта во Рафинерија ОКТА (во kt)	177
Табела 62	Потрошувачка на кокс, лигнит и јаглен (во kt)	177
Табела 63	Потрошувачка на огревно дрво (во 1000м3)	178
Табела 64	Испорачани количини природен гас (во 106 Nm3) по години	178
Табела 65	Потрошувачка на геотермална енергија (во 106m3) по години	178
Табела 66	Производство и потрошувачка на електрична енергија (во GWh) по години.....	179
Табела 67	Енергија од обновливи извори (во ktоe) по години	179
Табела 68	Потрошувачка на финална енергија по енергенти (во ktоe).....	182
Табела 69	Потребна енергија по енергенти (во ktоe)	182
Табела 70	Процена на население во Република Македонија период 2004-2016 год.(состојба 31 декември).....	185
Табела 71	Природно движење на населението во Република Македонија период 2004-2016 год. (стапки во промили)	186
Табела 72	Природно движење на населението во Р Македонија во период 2004-2016 год.....	187
Табела 73	Миграциони движења во Р Македонија во 2004 и 2016 год.....	187
Табела 74	Основни показатели на животниот стандард во периодот 2004 г. - 2014 г.	191
Табела 75	Планска документација во текот на 2015 г.	192
Табела 76	Пренамена на земјоделско земјиште во 2015 год.	192
Табела 77	Население, станови и површина на станови по години	194
Табела 78	Изградени и предвидени станови во 2004 год. и 2016 год.....	195
Табела 79	Основни показатели на стандардот на домување по години	195
Табела 80	Основни показатели на стандард на домување во 2004 г. и 2016 г.....	196
Табела 81	Станови по број на соби	196
Табела 82	Население, станови и површина на станови во 2015 год.	197
Табела 83	Изградени и предвидени станови во периодот 2004 - 2015 год.	198
Табела 84	Училишта, ученици и наставници по учебни години во основно образование	198
Табела 85	Училишта, ученици и наставници по учебни години во средно образование	199
Табела 86	Високо образовни институции, студенти и професори	199
Табела 87	Установи за социјална заштита	201
Табела 88	Домови за возрасни лица	201
Табела 89	Детски градинки.....	201
Табела 90	Дејности на култура	202
Табела 91	Спорт и рекреација	203
Табела 92	Училишта, ученици и наставници по учебни години во основно образование	203
Табела 93	Училишта, ученици и наставници по учебни години во средно образование	204
Табела 94	Високо образовни институции студенти и професори	204
Табела 95	Број на здравствени работници и болнички постели	205
Табела 96	Установи за социјална заштита	206
Табела 97	Домови за возрасни лица	206
Табела 98	Детски градинки.....	206
Табела 99	Дејности на култура	207
Табела 100	Спорт и рекреација	207
Табела 101	Должина на категоризирани сообраќајници (км).....	213
Табела 102	Должина на железничка мрежа (км).....	215
Табела 103	Меѓународен коридор за патен сообраќај	217
Табела 104	Реализација на сообраќајници во 2015 година	218
Табела 105	Претплатници во фиксна телефонија по години:	219
Табела 106	Претплатници во мобилна телефонија по години	219
Табела 107	Интернет претплатници по години	220
Табела 108	Број на телевизиски и радио станици по години.....	220
Табела 109	Подрачје на опфат на телевизиски и радио станици по години	220
Табела 110	Претплатници на радио и ТВ сервиси по години	221
Табела 111	Писмоносни пратки и пакети по години	222
Табела 112.	Акти за прогласување на заштитени подрачја (2004-2016 година).....	231

Табела 113 Број на туристи во Република Македонија во период од 2004 до 2016 година.....	236
Табела 114 Број на туристи во Република Македонија во 2015 година.....	238
Табела 115 Ноќевања во Република Македонија во 2015 година.....	238
Табела 116 Број на евидентирани пожари по години.....	241
Табела 117 Број на евидентирани пожари во 2015 и 2016 година.....	241
Табела 118 Број на евидентирани пожари во 2015 и 2016 година (ЦУК).....	241
Табела 119 Број на евидентирани непогоди во 2015 и 2016 година.....	243
Табела 120 Број на евидентирани пожари во 2015 година.....	244
Табела 121 Број на евидентирани пожари во 2015 година (ЦУК).....	245
Табела 122 Број на евидентирани непогоди во 2015 година.....	245
Табела 123 Должина на изградени категоризирани сообраќајници (патишта) во 2016 год.....	260

ГРАФИКОНИ

Графикон 1	Работна сила во 2016 година.....	18
Графикон 2	Структура на вработени по сектори на дејност во 2016 година.....	18
Графикон 3	Земјоделска површина по категории на користење во 2016 год. - во 000 ha.....	28
Графикон 4	Структура на обработлива површина во 2016 год. - во 000 ha.....	28
Графикон 5	Производство на житни растенија во 2015 и 2016 год. во тони.....	31
Графикон 6	Производство на индустриски растенија 2015 и 2016 година во тони.....	31
Графикон 7	Површини на ораници и бавчи по категории на користење во 000 ha.....	32
Графикон 8	Производство на овошје во тони.....	33
Графикон 9	Број на добиток и живина.....	34
Графикон 10	Вкупен улов на слатководна риба во тони.....	34
Графикон 11	Структура на новоизградени станбени објекти според информативните листови:.....	69
Графикон 12	Објекти со одобрение за градба.....	73
Графикон 13	Станови по број на соби изразени во % за 2016 год.	82
Графикон 14	Собран и создаден комунален отпад во 2016 година по региони (t).....	108
Графикон 15.	Структура на собран комунален отпад во 2016 година по видови (%).....	108
Графикон 16	Динамика и структура на посетеност во 2016 година.....	117
Графикон 17	Структура на ноќевања по видови сместувачки капацитети и категорија на деловна единица во 2016 година.....	118
Графикон 18	Структура на ноќевања по видови туристички места во 2016 година.....	118
Графикон 19	Број на легла и број на соби во 2016 и во 2015 година.....	119
Графикон 20	Број на легла по видови сместувачки капацитети и категорија на деловна единица во 2016 година.....	120
Графикон 21	Број на странски туристи според земјата на потекло во 2016 година.....	121
Графикон 22	Реални стапки на пораст на БДП во периодот 2004-2016 година, во %.....	148
Графикон 23.	Директни странски инвестиции во периодот 2004-2016 год. во милиони евра.....	149
Графикон 24.	Вработени и невработени во периодот 2004-2016 година.....	150
Графикон 25	Изградба на водоснабдителните системи за период 2005-2016 год.	172
Графикон 26	Приказ на изградбата на канализациски системи за период 2005-2016 год.....	174
Графикон 27	Тренд на проценетиот број на население во периодот 2004-2016 год.....	186
Графикон 28	Динамика на донесување на планска документација 2005 г.-2016 г.....	190
Графикон 29	Новоурбанизиран површини во периодот 2004 г. - 2016 г.....	191
Графикон 30	Станови по број на соби за 2004 и 2016 година (%).....	197
Графикон 31.	Учество на индустрискиот сектор во вкупниот БДП на Р Македонија во периодот од 2004 до 2016 година, во %.....	208
Графикон 32.	Верижни индекси на индустриско производство во период 2004-2016 год.....	209
Графикон 33	Приказ на изградени патишта (период 2004-2016 год.).....	214
Графикон 34	Промени на патната мрежа по категорија на патишта во Република Македонија во периодот 2004-2016 година, во км.....	214

Графикон 35	Собран отпад во однос на вкупно создадениот отпад (%)	227
Графикон 36	Динамика и структура на туристичка посетеност во период од 2004 до 2016 год.	236

СЛИКИ

Слика 1	Шематски приказ на инструментите за спроведување на ППРМ	9
Слика 2	Статус на регионалните просторни планови во 2016 година	12
Слика 3	Изработени Услови за планирање на просторот по општини во 2016 година	14
Слика 4	Новоизградени и објекти во градба со производна и услужна намена по општини во 2016 год.	27
Слика 5	Структура на обработлива површина по статистички региони во 2016 год.	30
Слика 6	Структура на површините под шуми по региони според статистичкиот преглед за 2016 год.	38
Слика 7	Витални карактеристики на населението во 2016 година по региони.	55
Слика 8	Просторна разместеност на проценето население по општини во 2016 год.	57
Слика 9	Планска документација во 2016 год. (усвоена и во процедура)	65
Слика 10	Изграден станбен фонд во 2016 година според податоци од Државен завод за статистика (Мак Стат)	83
Слика 11	Просторна разместеност на индустриските објекти по општини во 2016 год.	92
Слика 12	Покриеност на Р Македонија со мрежа на оне.ВИП-Оператор	100
Слика 13	Покриеност на Р Македонија со мрежа на оператор Македонски Телеком	100
Слика 14	Покриеност на Р Македонија со DVB-T мрежа на оне.ВИП-Оператор	101
Слика 15	Промени во просторот за комуникациски и доставни системи за 2015 и 2016 г.	102
Слика 16	Број на туристи и ноќевања по статистички региони	122
Слика 17	Поплавени површини во Скопскиот регион, август 2016 година	127
Слика 18	Развојни оски и Технолошки индустриски развојни зони во периодот 2004-2016 год.	153
Слика 19	Издадени концесии за искористување на минерални сировини за период од 1999-2016	161
Слика 20	Издадени концесии за минерални сировини во 2016 година	162
Слика 21	Изградени акумулации и системи за наводнување	169
Слика 22	Промени во просторот за енергетика и енергетска инфраструктура за период 2005-2016 година	181
Слика 23	Собран и создаден комунален отпад по региони во 2015 и 2016 год.	227
Слика 24	Заштитено природно наследство во периодот од 2004 до 2016 година	233
Слика 25	Процентуална застапеност на непогодите евидентирани во ИЛ на ЕЛС во 2015 и 2016 година по општини	242

Вовед

„Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2016 година“ е изработен согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр. 39/04).

Спроведувањето на „Просторниот план на Република Македонија“ со плански временски хоризонт до 2020 година, го обезбедува министерството надлежно за работите на просторното планирање.

Просторниот план на Република Македонија се спроведува со изработка и донесување на просторни планови на региони, просторни планови на подрачја од посебен интерес, просторен план на општина, на општините во Градот Скопје и на Градот Скопје, како и со урбанистички планови и друга документација за планирање и уредување на просторот, предвидена со Законот за просторно и урбанистичко планирање („Службен весник на Република Македонија“ број 199/14 и измена и дополна бр. 44/15, 193/15, 31/16, 163/16).

Заради континуирано следење на состојбите во просторот и спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“, органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица (извештајни единици) се должни да изготвуваат годишни извештаи за состојбите и промените во просторот од својата област и истите да ги доставуваат до министерството надлежно за работите на просторното планирање.

Постапката и начинот на изготвување, содржината на извештаите, како и роковите за доставување, ги пропишува министерот надлежен за работите на просторното планирање, согласно Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување („Службен весник на РМ“ број 42/05, 111/06 и 17/10).

Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија, Владата на Република Македонија, на предлог на министерството надлежно за работите на просторното планирање, го доставува до Собранието на Република Македонија.

Извештајот за состојбите и промените во просторот во 2016 година претставува интегрален сеопфатен документ, со кој Владата на Република Македонија и Македонскиот парламент се известуваат за состојбите и промените во просторниот развој на Република Македонија во текот на една календарска година за сите релевантни области во македонскиот простор: демографија, користење на земјиштето (земјоделско, шумско, минерални ресурси), урбанизација, селски населби, инфраструктурни системи (енергетика, управување со водите, сообраќајот, комуникациите), економски основи на просторниот развој, развој и дистрибуција на индустријата, туризмот, домувањето, јавните функции, природното и културно наследство, заштитата на животната средина, просторен информативен систем, заштита од воени разурнувања, природни и техничко - технолошки катастрофи итн.). Со аналитички осврт на состојбите, промените, проблемите, интересите, конфликтите и условите на развој, согласно методолошкиот пристап на

изработка, Извештајот дава оценка на реализацијата и разработката на планските поставки дефинирани во соодветните области во „Просторниот план на Република Македонија“.

Флексибилната методологија за изработка на Годишниот извештај со проактивниот пристап насочен кон разработка и унапредување на информативноста и употребливоста на Годишниот извештај во креирањето на соодветните политики, резултира со постојано негово квалитативно дополнување со цел постигнување поголема сеопфатност и актуелност согласно тековните промени во развојот на областите опфатени со Просторниот план.

Комплексниот процес на следење на спроведувањето на Просторниот план на Република Македонија ги сублимира активностите на сите релевантни субјекти во државата со цел согледување на состојбите и промените во развојот на секој сегмент на просторниот систем. Токму заради тоа методологија за изработка на Извештајот се карактеризира со флексибилност и прилагодливост во однос на обезбедувањето и користењето на оние податоци кои во моментот на изработка се единствено расположиви како индикатори на состојбите и промените во просторот на државата. Интенцијата е постигнување целовитост и сеопфатност на Извештајот со осврт на сите области вклучително и оние за кои во периодот на изработка на Извештајот не постојат податоци за годината за која се изработува Извештајот. Заради тоа освртот во годишната анализа за тие области базира на обработка на расположивите податоци кои се однесуваат на претходната година, а кои се објавени од релевантни институции.

Со изработката на Извештајот се обезбедува континуитет во планерскиот процес, согледување на остварувањата на планските определби и повратна спрега со интенција на измена и дополнување на Просторниот план или подготовка за изработка на нов Просторен план согласно настанатите промени и актуелни тенденции во соодветните области во просторот.

Основа за изработка на Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2016 год. се доставените информативни листови за годишните состојби и промени во просторот во соодветната област добиени од извештајните единици и сите расположиви публикувани документи програми, стратегии, податоци, развојни и урбанистички планови релевантни за секоја област опфатена во Просторниот план.

Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Р Македонија во 2016 год. е изработен врз основа на доставени информативни листови од извештајните единици за 2016 година (од почетокот на месец јануари до крајот на месец декември).

Годишниот извештај е составен од 7 (седум) поглавја.

1. Методолошки пристап

Методологијата претставува збир на сознанија, средства и начини за водење на истражувачките процеси и процесите на синтеза, заклучување, конципирање и експликација.

Општата методолошка матрица ја сочинуваат интердисциплинарноста во истражувањето, диференцијалниот третман во зависност од сферите на истражувањето, системски пристап и комбинација на разни методи, постапки и техники на работа.

Методологијата за изработка на „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија“, базира на следните основни начела:

- јавен интерес на „Просторниот план на Република Македонија“;
- единствен систем во планирањето на просторот;
- јавност во спроведувањето на Просторниот план;
- стратешкиот карактер на просторниот развој на државата;
- следење на состојбите во просторот;
- усогласување на стратешките документи на Државата и сите зафати и интервенции во просторот;
- координација на „Просторниот план на Република Македонија“ со другите просторни и урбанистички планови и другата документација за планирање и уредување на просторот, со субјектите за вршење на стручни работи во спроведувањето на Планот.

Врз основа на овие начела, со Годишниот извештај се валоризира имплементацијата на поставените плански концепции во сите области утврдени со Просторниот план, што претставува една од алките во спрегата на подготовка, донесување и спроведување на „Просторниот план на Републиката до 2020 година“. Годишниот извештај за промените во просторот е дел од интегралниот систем на планирање на просторниот развој со кој се воспоставува политика на планирање, организирање, уредување и управување со просторот. Поставен врз принципите на информативност, кооперативност и транспарентност, овој систем обезбедува поголема флексибилност и проактивност на Просторниот план на Државата преку негово иновирање, прилагодување и усогласување со стратешките промени, со цел рационално користење и организирање на сите активности во просторот насочени интегрално кон главната развојна определба на 21-от век, кооперативност и одржлив развој со рационално користење на сите природни ресурси, човековиот потенцијал, создадените вредности и примена на принципите на заштита на животната средина.

„Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план“ претставува комплексен проект во кој се согледува развојот во 2016-та година во поделните сфери на просторот опфатени со Просторниот план на Република Македонија: демографија, користење на земјиштето, земјоделство, шумарство, минерални сировини, економија, индустрија, туризам, урбанизација и систем на населби, уредување на селските подрачја, сообраќај, енергетика и телекомуникации, водостопанство, културното наследство, природни карактеристики, природното наследство, заштита на животната средина и

заштита од воени разурнувања, јавните функции, домувањето, природни и техничко-технолошки катастрофи и просторен географски информациски систем.

Процесот на изработка на Годишниот извештај базира на темелна подготовка, прибавување и средување на обемна и разновидна документациона основа, голем опсег на експертски анализи во соодветните сектори и области, меѓусекторска комуникација, интерна и екстерна, координација и синхронизација на активностите во спрега со сите извештајни единици, надлежното министерство и изработувачот на Извештајот, Агенцијата за планирање на просторот. Целта е евалуација на реализацијата на концепциите и определбите утврдени со Просторниот план во релевантните области и нивна операционализација во просторот.

При изработката на Годишниот извештај се воспоставува интензивна соработка помеѓу разни институции, локални и централни органи, а во прв ред локалната самоуправа и надлежното Министерство за животна средина и просторно планирање, јавните претпријатија и агенции, потоа секторски институции и други органи во сите области (сектори, подрачја и сл.) кои се опфатени со развојните документи на поединечните ресори (земјоделство, шумарство, водостопанство, сообраќај, енергетика, заштита на животната средина, домувањето, јавните функции, заштита на природата и биодиверзитетот, економски развој, туризмот, културното наследство, урбанизмот, социјалата и трудот) итн.

Според Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр. 39/04) и Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите и рокови за нивно доставување („Службен весник на РМ“ број 42/05, 111/06 и 17/10), утврдена е постапката и начинот на изработка, роковите за доставување, како и содржината на Извештаите за состојбите и промените во просторот што ги изработуваат органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица (извештајни единици) од својата област на делување.

Извештаите за состојбите и промените во просторот се однесуваат за период од една година и се изработуваат и доставуваат во форма на Информативен лист кој што е составен дел на Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување.

Согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија и горенаведениот Правилник, Секторот за просторно планирање при Министерството за животна средина и просторно планирање, во месец март 2016 година достави вкупно 147 дописи до сите релевантни извештајни единици, за пополнување на Информативниот лист со Упатство за негово пополнување. Податоците и информациите содржани во информативните листови се однесуваат на календарската 2016 година т.е. од месец јануари до декември 2016 година.

Од вкупниот број доставени информативни листови за 2016 година, добиени се вкупно 64 пополнети информативни листови од извештајните единици, односно околу 43,5% од вкупно доставените, што претставува намалување во однос на одзивот во 2014-та година (57,3%) за која последен пат беше изработен Годишен извештај. Овој процент не е соодветен за да се

обезбеди целосно и сеопфатно информирање за настанатите промени во просторот во годината за која се изработува Извештајот. Истотака и податоците содржани во пополнетите информативни листови честопати се повторуваат (исти податоци од претходните години), не се целосни или не се соодветни на реалната состојба во областа за која се наменети. Затоа е неопходно, ресорното министерство односно Министерството за животна средина и просторно планирање, согласно неговата надлежност, да превземе активности за обезбедување сеопфатни, целосни и точни информации од информативните листови кои ги пополнуваат извештајните единици.

Со цел постигнување на објективност во евалуацијата на промените во просторот и надминување на проблемот со бројноста и квалитетот на добиените податоци од информативните листови (годишни извештаи), работниот тим во Агенцијата за планирање на просторот, согласно методологијата за изработка на Годишниот извештај, покрај податоците добиени од информативните листови користи други расположиви извори за обезбедување информации и податоци објавени и публикувани од соодветни институции релевантни за секоја област од Просторниот план на Р Македонија.

Богатата информациско-документациска база со која располага Агенцијата за планирање на просторот наменета за потребите на планерскиот процес како и обемната база на податоци во својот просторно-информациски систем, овозможуваат пореално презентирање на појавите и промените во просторот на Република Македонија остварени во текот на 2016 година.

Работниот тим и Синтезниот тим формирани за изработка на „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2016 година“ со мултидисциплинарен состав на просторни планери со научни звања и со децениско искуство во практикувањето на планерскиот процес од повеќе специјалности: економист, географ, архитекти, градежен, машински и електро инженери, урбанисти, инженери за заштита на животната средина, информатичари, шумарски инженер и др., врз основа на сумираните и интерпретирани расположиви податоци и информации добиени од информативните листови и врз основа на постојната истражувачка, планска и друга расположива документација обезбедена од разни нивои и ресори значајни за Извештајот (студии, статистички публикации, стратегии, планови, програми, извештаи и други информации), пристапи кон анализа и обработка на целокупната информациско-документациска база со цел согледување и оценка на остварувањата на планските определби и нивната рефлексija врз состојбите и промените во просторот со ex post планска евалуација на спроведување на Просторниот план, според експлицитните и имплицитни ефекти во просторот.

Податоците кои се предмет на обработка и анализа во соодветната област се однесуваат на дефинитивните резултати остварени во анализираната година или на оценети податоци кои се очекува да се остварат до крајот на годината, а кои што се официјално објавени од релевантни институции. Со цел да се обезбеди целосна информираност за состојбите и промените во сите области кои се опфатени со Просторниот план на Р Македонија, со постојната методологија за изработка на Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија овозможено е во областите за кои не се располага со податоци и информации за анализираната година, да се користат расположиви податоци кои се однесуваат на претходната година.

Овој методолошки пристап произлегува од потребата да се даде осврт на состојбите и појавите во просторот кои се актуелни во моментот и кои базираат на расположиви податоци неопходни за обезбедување целосна информираност на Владата на Република Македонија и на Македонскиот парламент за тековите и промените во просторот во сите области.

Транспарентноста на постапката за изработка на „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Р Македонија“ базира на вклучување голем број субјекти од локално и национално ниво, тимска работа и синтезен пристап за согледување на реализацијата на планските поставки во поделните области од Просторниот план, како и перманентна координација со Министерството за животна средина и просторно планирање, поточно со назначениот Координатор од Секторот за просторно планирање.

Високиот степен на техничка и информатичка опременост на Агенцијата за планирање на просторот овозможи примена на современи информатички технологии во сите фази на изработка на Извештајот: подготвителни активности, формирање информациско-документациска база, обработка, анализа, евалуација и на крај синтезна презентација на интегралниот текст и негово графичко претставување со тематски карти од одредени области.

Процесот на имплементација на определбите од Просторниот план и нивно ефектуирање во просторот подразбира трајно и континуирано следење на состојбите и промените во релевантните области, согледување на бариерите, ограничувањата, но и на новите можности и услови за реализацијата на определбите. Извештаите за годишните промени во просторот овозможуваат интегрално следење на реализацијата на Просторниот план со што се обезбедува солидна информациско-документациска база за согледување и оценка на постојните плански решенија и утврдување на потребата за измена и дополнување на Просторниот план на Република Македонија со цел изнаоѓање и предлагање подобри решенија во организацијата, уредувањето и заштитата на просторот на Државата согласно актуелните тековни и развојни промени во сите сектори на просторниот систем.

Следењето на реализацијата на Просторниот план на Република Македонија е сложена активност во која учествуваат голем број субјекти од различни профили и нивои на власт, стручни и професионални, кои добро ги познаваат состојбите, појавите, условите, меѓусебните односи, пореметувањата, лимитите, предностите и перспективите во поделните области во просторот, и со која се овозможува иницирање и подготовка на предлози за избор на нови плански определби и решенија во релевантните области од просторниот систем применувајќи ја постапката и процедурата за измена и дополнување на Просторниот план на Република Македонија. Следењето на остварувањето на Планот како активност е неразделно поврзана со активностите за управувањето со развојот во просторот со што се потврдува и целисходноста на Планот.

Просторот во планерскиот процес не е само ресурс кој се поистоветува со површината на земјата, земјиштето, пејсажот, туку и сето она што се наоѓа под и над земјината површина како составни и активни компоненти на развојот и уредувањето на просторот.

Во планирањето и управувањето со просторниот развој во Република Македонија, просторот претставува вредност која се карактеризира со три атрибути:

- просторот е ограничен, даден, односно конечен;
- просторот е необновлив и
- просторот е делив меѓу повеќе корисници.

Просторот има и интеррегионална вредност во европски рамки и универзална вредност во планетарната димензија.

Со оглед на тоа што Просторниот план, како развоен национален стратешки документ, во пошироките просторни рамки надвор од националните граници добива интернационална димензија, Извештајот дава осврт и согледување на меѓународните документи и директиви значајни во областа на просторното планирање во европското и светско окружување.

Процесот на интегрирање на европскиот простор уште повеќе го актуелизира овој пристап во Годишниот извештај со цел што пореално следење и примена на сите релевантни документи и насоки значајни во доменот на планирање на просторот.

Анализите и согледувањата за реализацијата на Просторниот план на Р Македонија на ниво на локални заедници се прилагодени на актуелната територијална организација на локалната самоуправа¹ според која од 2014 година се утврдени 80 единици на локалната самоуправа, односно 81 со Градот Скопје како заедница на општини. Графичката презентација на промените во просторот во картографски приказ е составен дел на текстот на поделните области опфатени со Годишниот извештај.

Во изминатиот период од дванаесет години од донесувањето на Просторниот план на Република Македонија, настанаа крупни промени релевантни за областа на планирање и следење на реализацијата на Просторниот план. Усвоени се четири, а во фаза на усвојување и изработка се уште пет регионални просторни планови, беше одобрен новиот ГУП на Град Скопје, беше изработена обемна урбанистичка планска документација со која се обезбеди правен основ за отпочнување на реализацијата на зацртаните плански решенија согласно соодветната урбанистичка документација, изградени се нови инфраструктурни системи и градби од областа на домувањето, јавните функции, туризмот, индустријата и другите економски дејности, настанаа промени во урбанизацијата и уредувањето на селските населби, во користењето на минералните сировини, во заштитата на животната средина, природното и културно наследство, беше донесена нова и измена на постојната законска регулатива во повеќето области кои се опфатени со процесот на просторно планирање. Овие измени во некои сегменти претставуваа усогласување со соодветната законска регулатива применлива во Европската Унија со која е во тек интегративниот процес на претпристапната фаза. Сите овие активности ја наметнуваат потребата за измена на формата и содржината на Информативниот лист кој претставува извештај за состојбите и промените во просторот што ги изработуваат извештајните единици од својата област на делување.

Со овој „Извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2016 година“ исто како и во претходниот Годишен извештај за 2014 година, се укажува на неопходноста, соодветното ресорно министерство во согласност со своите надлежности, да отпочне активности за измена на постојниот Правилник за постапката, начинот на изготвување, содржината на

¹ Одложена примена на Законот за територијална организација на локалната самоуправа која се однесува на измена на административната граница на Општина Кичево.

извештаите и рокови за нивно доставување ("Службен весник на РМ" број 42/05, 111/06 и 17/10) и истовремено да ги анимира сите извештајни единици за нивната законска обврска за доставување годишни извештаи со пополнување на квалитетни, целосни и точни податоци во информативните листови наменети за изработка на Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија.

2. Инструменти за спроведување на Просторниот план на Република Македонија

Актуелниот Просторен план на Република Македонија е донесен во месец јуни 2004 година од Собранието на Република Македонија со што започна и процесот на неговото спроведување преку инструментите утврдени во Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија („Службен весник на Р Македонија” бр. 39/04) и Законот за просторно и урбанистичко планирање ("Службен весник на Република Македонија број 199/14, 44/15, 193/15, 31/16 и 163/16).

Спроведувањето на Просторниот план го обезбедува министерството надлежно за работите на просторното планирање - Министерството за животна средина и просторно планирање.

Просторниот план се разработува, односно директно се спроведува, преку изработка и донесување на просторни планови на региони, просторни планови на подрачја од посебен интерес и просторни планови на општините и Градот Скопје, како и со урбанистички планови и друга документација за планирање и уредување на просторот, предвидена со закон.

Приоритетите и динамиката на изработка на наведените просторни планови се утврдуваат преку годишните програми за изработка на просторни планови кои, на предлог на Министерството за животна средина и просторно планирање, ги донесува Владата на Република Македонија.

Урбанистичко планската документација, генерално, е во надлежност на единиците за локална самоуправа, но за одделни простори, на предлог на Министерството за транспорт и врски, Владата на Република Македонија донесува "Годишна програма за финансирање на изработка на урбанистички планови, урбанистичка планска документација (државна, локална, за туристичка развојна зона, за автокамп) и проекти за инфраструктура во Република Македонија".

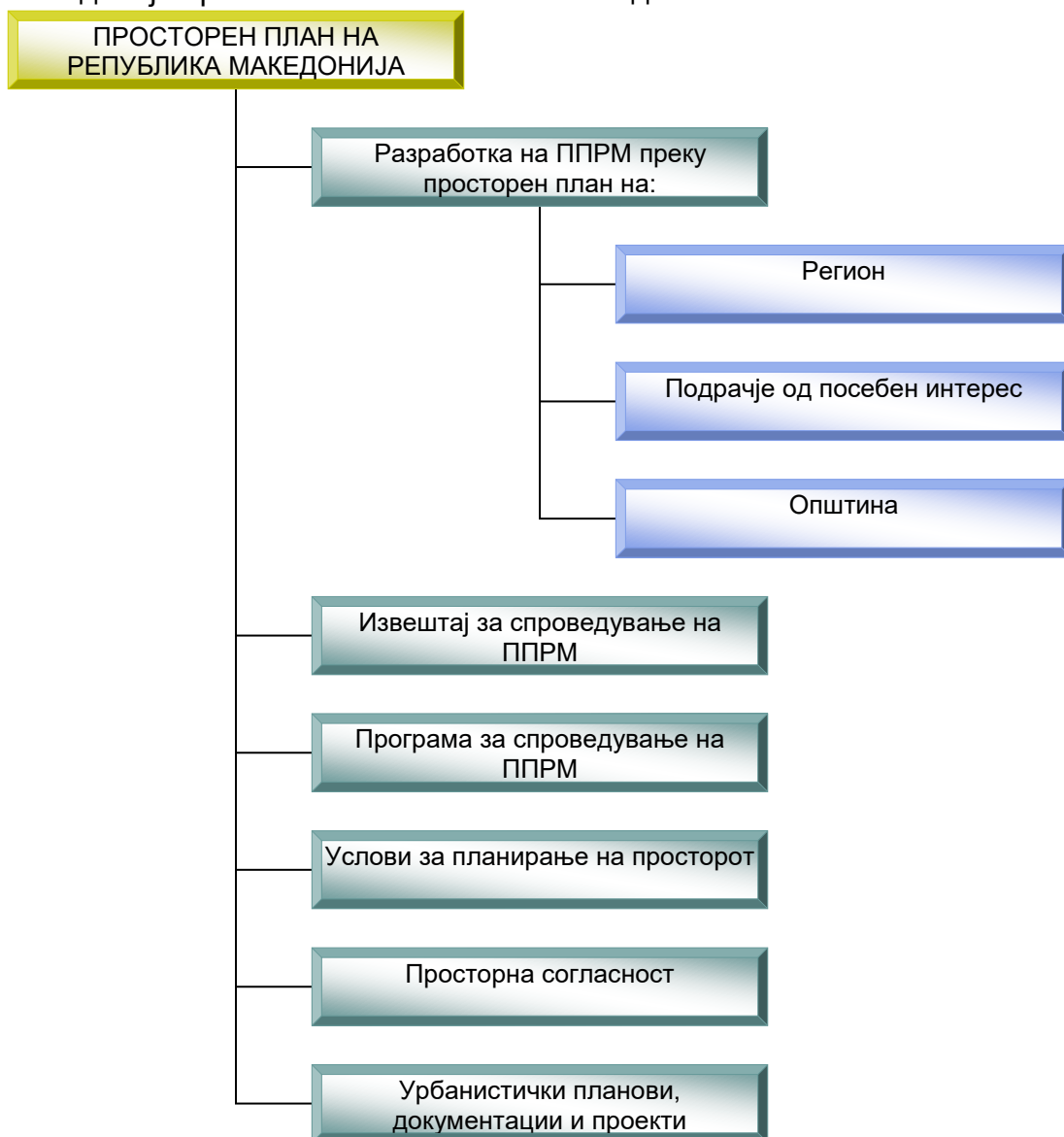
Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија е еден од инструментите за негово спроведување регулиран со Законот за спроведување на Просторниот план и Правилникот² за годишните извештаи за состојбите и промените во просторот. Имено, заради континуирано следење на состојбите во просторот и спроведување на Просторниот план, органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица, се должни да изготвуваат годишни извештаи за состојбите и промените во просторот, од својата област и истите да ги доставуваат до

² Правилник за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување (Службен весник на РМ, број 42/2005, 111/2006 и 17/2010).

министерството надлежно за работите на просторното планирање. Надлежното Министерство годишните извештаи од извештајните единици ги доставува до Агенцијата за планирање на просторот која е изработувач на Годишниот извештај.

Владата на Република Македонија, на предлог на министерството, до Собранието на Република Македонија го доставува Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план. Од донесувањето на Просторниот план изработени се следниве годишни извештаи: извештајот за 2004 година, се однесуваше на втората половина од годината, бидејќи Просторниот план беше донесен во јуни 2004 година, следните извештаи беа изработени во континуитет за 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 и 2010 година. По застој од три години, следниот извештај беше изработен за 2014 година и во него беа опфатени и годините 2011, 2012 и 2013 година за кои не беа изработени годишни извештаи. И со актуелниов Извештај за 2016 година опфатена е и 2015 година за која не беше изработен Годишен извештај.

Инструментите за спроведување на Просторниот план на Република Македонија прикажани се шематски на следната слика:

Слика 1 Шематски приказ на инструментите за спроведување на ППРМ

2.1. Регионални просторни планови

Разработката на Просторниот план на Република Македонија согласно Законот за просторно и урбанистичко планирање се остварува преку изработка и усвојување на просторни планови на региони, просторни планови на подрачја од посебен интерес, просторен план на општина, на општините во Градот Скопје и на Градот Скопје како и со урбанистички планови и друга документација за планирање и уредување на просторот, предвидена со закон.

Ваквиот пристап на разработка на Просторниот план на Република Македонија кореспондира со потребата за остварување поефикасен економски, социјален и урбанистички развој врз одржливи основи, порамномерна и порационална организација и разместување на населението, населбите, функциите и производните и услужни дејности во просторот со примена на постулатите за заштита на природните и создадените вредности. Просторните регионални планови претставуваат функционална територијална рамка во која се планира, организира и остварува политиката на просторниот развој, но не како посебна политика, туку пред сè како дел од националната политика на социоекономскиот, урбанистички, инфраструктурен и одржлив развој. Целите, задачите и приоритетите во регионалните просторни планови треба да бидат определувани во тесна поврзаност со секторските приоритети, а не парцијално и независно. Со посебни анализи треба да се утврдат секторските плански определби, врз основа на состојбите, проблемите и посебно перспективите и можностите на одделните региони и општини, за демографските карактеристики, јавните функции, природните ресурси, инфраструктурните системи, економскиот развој и разместеност на производните и услужни дејности, телекомуникациската поврзаност, урбанизираноста на просторот, заштитата на животната средина, природното и културно наследство, заштитата од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи итн.

Просторно планерскиот систем ги опфаќа целите, задачите, методите, мерките и инструментите на политиката со која државата го помага, поттикнува или поддржува развојот на одделни подрачја, односно региони кои имаат специфичности во развојот или кои претставуваат посебни просторно функционални целини.

Реалната потреба за регионален пристап во разработката на Просторниот план на Република Македонија е поврзана со определбата за рамномерен регионален развој и рационална организација и користење на просторот. Рационална организација на вкупните човекови активности во просторот, претпоставува артикулирање на активна развојна политика на државата и мерки и активности на локалната самоуправа. Со овој итерактивен пристап на локално и национално ниво, регионалните просторни планови се основата за планирање, организирање и остварување на целокупниот општествено-економски, културно-социјален, образовен, здравствен, урбанистички, инфраструктурен, демографски развој и развој и заштита на животната средина, природното и културно наследство и заштита од воени разурнувања и природни и технолошки хазарди.

Основната определба на “Просторниот план на Република Македонија” за рамномерен и интегрален развој на националниот простор е поставена врз законска основа со која се предвидува изработка на посебни регионални просторни планови. Регионалните просторни планови кои претставуваат

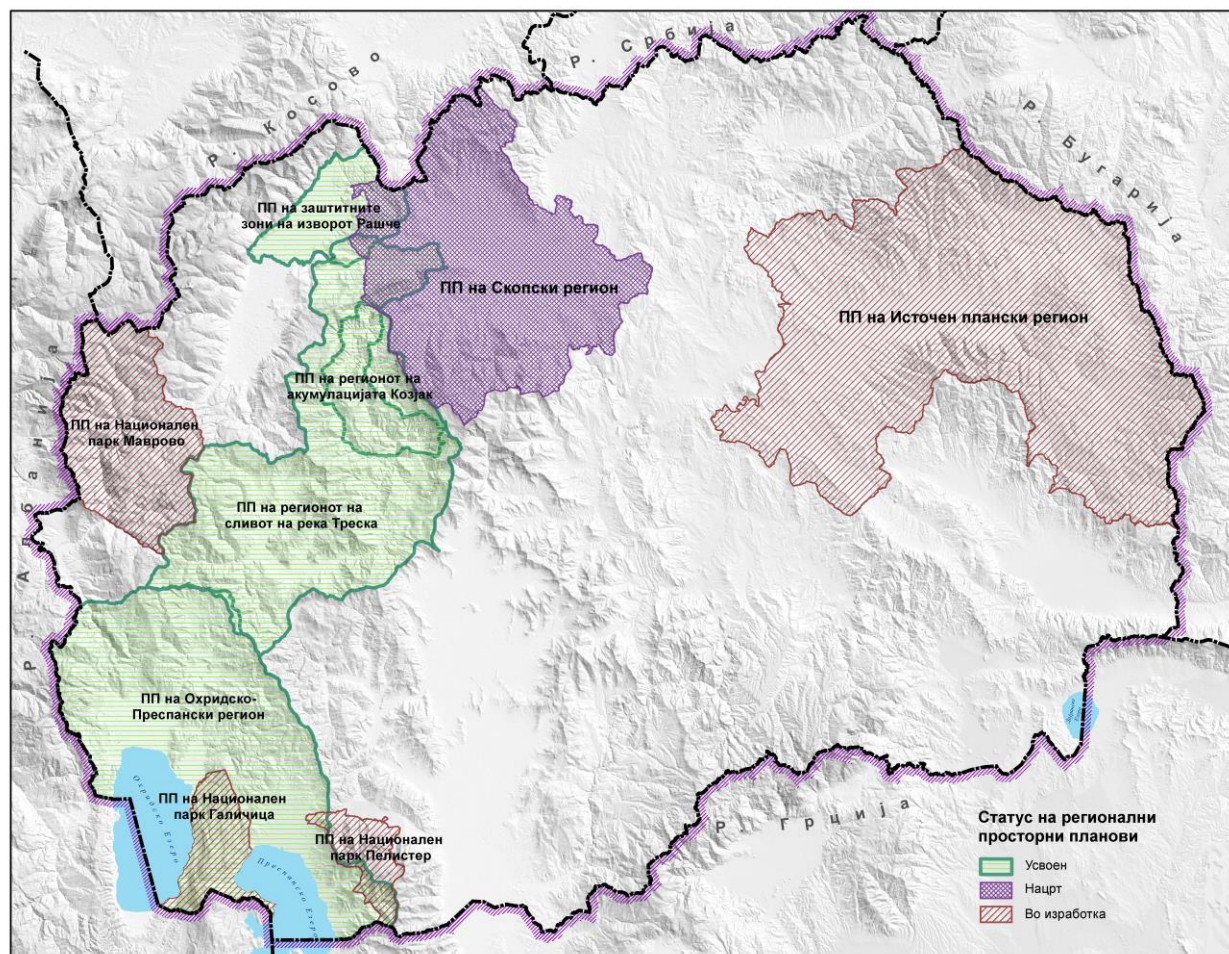
разработка на Просторниот план на Република Македонија се насочени кон интеграција и внатрешна консолидација на сите сфери на просторниот развој на регионот (демографија, економија, туризам, инфраструктура, урбанизација, домување, заштитата на животната средина, културното и природно богатство, јавни функции и др.), со цел искористување на развојните фактори и потенцијали поставени врз парадигмата на одржливиот развој.

Реализацијата на оваа определба преку изработката на регионалните просторни планови ќе овозможи запирање на процесот на нерамномерна поларизација на просторот како во рамки на просторно-функционалните региони така и на севкупниот простор на Република Македонија. Ваквиот пристап на внатрешна консолидација на просторно развојната структура на Државата и пооделните подрачја добива дополнително значење кое сè повеќе станува актуелно во услови на сè позасилени активности во спроведувањето на реформските и интегративните процеси во европскиот просторен систем.

Регионалните просторни планови овозможуваат согледување и потврдување на посебните обележја со кои се идентификува регионот, што во услови на глобализација уште повеќе треба да го потврди развојниот субјективитет на пооделниот простор како во националните граници така и во надворешното окружување и негово инкорпорирање во глобалниот простор.

По осамостојувањето на Република Македонија, Македонското Собрание ги усвои следните регионални просторни планови:

- „Просторен план на акумулацијата Козјак” (Службен весник на РМ бр. 49/99), усвоен и донесен во 1999 година, со плански период 2000-2020 година;
- „Просторен план на заштитните зони на изворот Рашче” (Службен весник на РМ бр. 98/02), донесен 2002 година, со плански период 2000-2020 година;
- „Просторен план на Република Македонија” (Службен весник на РМ бр. 39/04), донесен во 2004 година, со плански период 2000-2020 година;
- „Просторен план на регионот на сливот на реката Треска” (Службен весник на РМ бр. 25/07), усвоен и донесен од страна на Собранието на Република Македонија во 2007 година, со плански период 2005-2020 година и
- „Просторен план на Охридско-преспанскиот регион”, усвоен и донесен во 2010 година, со плански период 2005-2020 година.

Слика 2 Статус на регионалните просторни планови во 2016 година

Во процес на изработка се следниве регионални просторни планови:

- „Просторен план на Скопскиот регион”, фаза Нацрт-план утврден на 23.02.2011, со плански период 2005-2020 година;
- „Просторен план на Националниот парк Галичица”, со плански период 2009-2020 година, активности за нацрт фаза во текот на 2011 и 2012 година;
- „Просторен план на Националниот парк Маврово”, со плански период 2012-2030 година, документациска фаза завршена во текот на 2013 година;
- „Просторен план на Источниот плански регион”, со плански период 2013-2030 година, финансиран од Швајцарската Конфедерација, претставувана од одделот за надворешни работи кој делува преку Швајцарската агенција за развој и соработка (програмски координатор на изработката на ПП на ИПР е Фармахем-Скопје), за којшто во текот на 2016 година е изработена нацрт фазата;
- "Просторен план на Националниот парк Пелистер"- изработена документациска фаза во текот на 2016 год. и
- за “Просторниот план на сливот на Црна Река”, во 2002 година беа завршени подготвителните активности.

Заложбата за рамномерен развој утврдена со Просторниот план на Република Македонија во 2007 година доби дополнителна законска основа со

донесувањето на “Законот за рамномерен регионален развој” (Службен весник на РМ бр. 63/2007), кој се заснова на промовирање на полицентричниот модел на развој и отстранување на диспаратите помеѓу статистичките плански региони, со цел забрзување на нивниот развој, зачувување на културниот идентитет на заедницата и поддршка на меѓуопштинската, регионалната и прекугранична соработка. Основа за планирање и програмирање на рамномерен регионален развој е “Стратегијата за регионален развој на Република Македонија” која претставува долгорочен плански документ врз чија основа се изработуваат програми за развој на законски утврдените осум статистички плански региони со цел конкретна операционализација на целите за рамномерност во развојот на македонскиот простор.

2.2. Услови за планирање на просторот

За обезбедување континуитет во планирањето на просторот и за спроведување на долгорочната стратегија за развој на Република Македонија, со инструментите за спроведување на Просторниот план согласно Законот, опфатени се и Условите за планирање на просторот кои ги изработува Агенцијата за планирање на просторот, а решение за Условите издава министерството надлежно за работите на просторното планирање. Со измените на Законот за просторно и урбанистичко планирање во 2015 година, Министерството за животна средина и просторно планирање, издава Извод од Просторен план на Република Македонија за Проекти за инфраструктура.

Условите се издаваат пред да започне постапката за изработка и донесување урбанистички планови, освен детален урбанистички план.

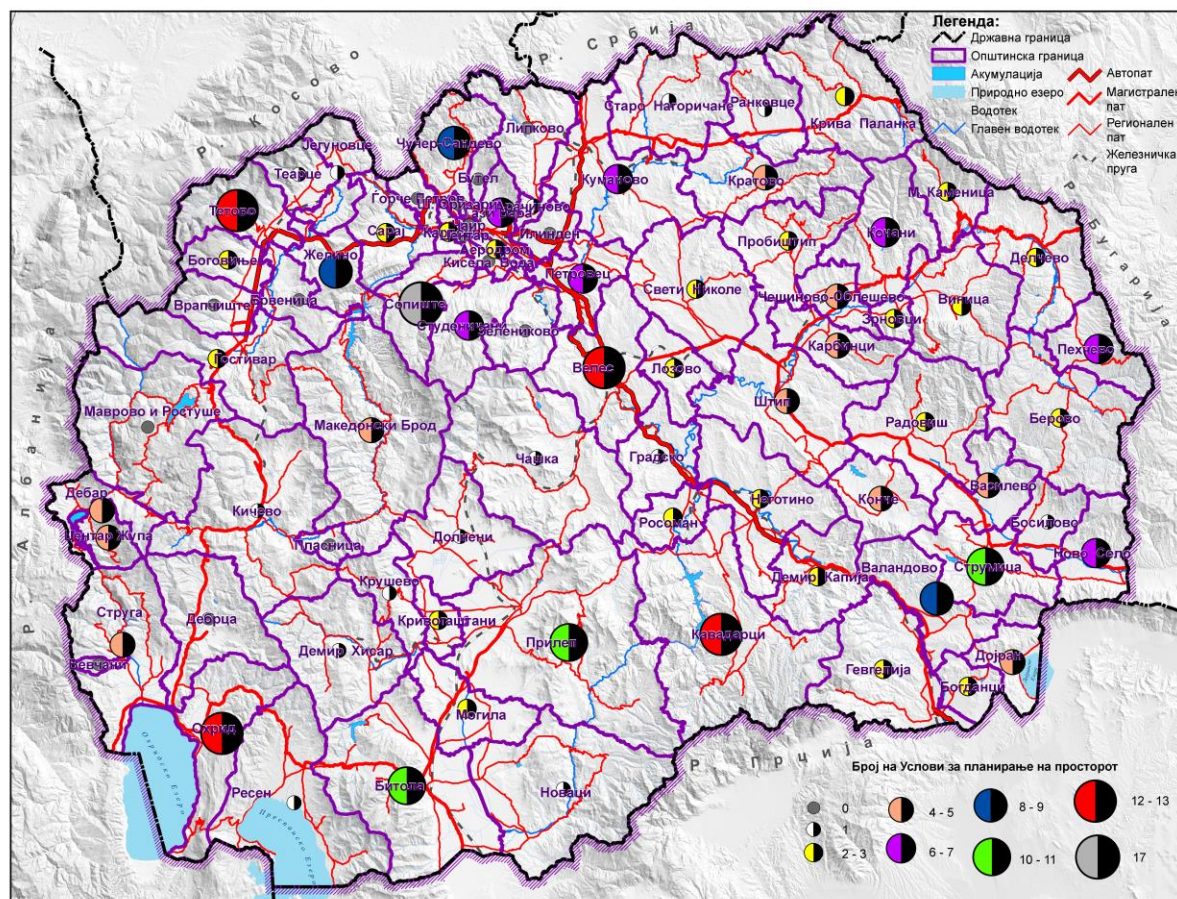
За изработување и донесување на одредена урбанистичка планска документација, министерството надлежно за работите на просторното планирање, издава Решение за Услови за планирање на просторот.

Условите за планирање на просторот се извод од Просторниот план во кој се наведени поблиските услови за изработка на плановите од пониско ниво, содржат општи и посебни одредби, насоки и решенија од планската документација од повисоко ниво и графички прилог кој се однесува на предметниот простор.

Согласно Законот, Агенцијата за планирање на просторот во текот на 2016 година изработи вкупно 330 елаборати за “Услови за планирање на просторот” и според законската постапка, истите ги достави до министерството надлежно за планирање на просторот кое што врз основа на изработениот документ кој содржи одредби, насоки и решенија од планската документација од повисоко ниво и графички прилози, издава Решение за Услови за планирање на просторот.

Во текот на 2016 година Министерството за животна средина согласно законската надлежност³ дополнително издаде 271 Извод од ППРМ за Проекти за инфраструктура.

³ Врз основа на член 52 од Законот за просторно и урбанистичко планирање (“Службен весник на РМ” бр. 199/14, 44/15, 193/15 и 31/16) и Правилникот за формата и содржината на Изводот од Просторниот план на Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр. 131/15), Министерството за животна средина и просторно планирање, издава Извод од Просторен план на Република Македонија 2002-2020 за Проекти за инфраструктура.

Слика 3 Изработени Услови за планирање на просторот по општини во 2016 година

Елаборатите за „Условите за планирање на просторот“ и Изводите од Просторниот план на Република Македонија за Проекти за инфраструктура кои што беа изработени и издадени во 2016 година со нивната бројност укажуваат на активностите што ги превземаат локалните самоуправи и државните органи согласно нивните надлежности во доменот на промените во просторот. Наведените документи (елаборатите и изводите) треба да претставуваат документациона основа за ефикасна имплементација на планските определби и за усогласување на сите интервенции во просторот со долгорочните цели и развојните определби утврдени со „Просторниот план на Република Македонија“ и со усвоените (до крајот на 2016 година) регионални планови: „Просторен план на регионот на акумулацијата Козјак“, „Просторен план на регионот на заштитните зони на изворот Рашче“, „Просторниот план на регионот на сливот на река Треска“ и „Просторен план на Охридско-преспанскиот регион“.

Меѓутоа, овде треба да се укаже дека Агенцијата за планирање на просторот, сè до стапувањето на сила на Законот за изменување и дополнување на законот за ПУП ("Службен весник на РМ" бр. 199/2014 - чл. 52 став 3 и "Службен весник на РМ" бр. 44/2015 - чл.4, став 2), изработуваше Услови за планирање на просторот за сите урбанистички планови, урбанистичко плански документации и проекти за инфраструктура. Со изменувањето и дополнувањето на Закон за ПУП, проектите за инфраструктура се изработуваат врз основа на Извод од Просторен план, кој го издава Министерството за животна средина и просторно планирање.

Агенција согласно Законот за ПУП покрај надлежноста за изработка на Просторниот план на Републиката и неговото следење и спроведување има и друга задача за „**одржување и ажурирање на единствениот просторно-информациски систем на податоци**“. Врз основа на измените на Законот (одземање на надлежноста на Агенцијата за изработка на Услови за проектите за инфраструктура), се издаваат два документи: Услови за планирање (изработени од страна на Агенцијата) и Извод од Просторен план (изработен од МЖСПП). На тој начин создадена е дубиоза која во единствената картографска евиденција доведува до дисконтинуитет во оформувањето на базата на просторни податоци, што може да предизвика конфликти во користењето на земјиштето и сериозно загрозување на јавниот интерес.

Со овие измени, Агенцијата за планирање на просторот нема законска можност за целосен увид во интервенциите во просторот поврзани со инфраструктурните проекти, согледување за нивната усогласеност со Просторниот план, нивно презентирање во Годишниот извештај и обезбедување конзистентност во политиката на користење и уредување на просторот на Државата во согласност со националните интереси утврдени со Просторниот план на Република Македонија.

2.3. Програма за спроведување на Просторниот план на Република Македонија

Владата на Република Македонија на предлог на Министерството надлежно за работите на просторното планирање донесува Програма за спроведување на Просторниот план. Со Програмата се одредуваат мерките и активностите од значење за спроведување на Просторниот план, приоритетните активности, организационата структура и органите надлежни за спроведување на Просторниот план, содржината и степенот на обработка на податоците и финансиските средства потребни за спроведување на предвидените активности. Програмата се донесува за период од најмалку две години.

Во периодот од донесувањето на Просторниот план на Република Македонија во месец јуни 2004 година до 2016 година беше усвоена само една Програма за спроведување на Просторниот план на Р Македонија која беше донесена на почетокот на 2008 година, а се однесуваше на периодот од 2008 до 2010 година. Во годишните извештаи за 2009 и 2010 година беше даден осврт на реализираните активности кои произлегуваат од програмските активности на надлежните институции утврдени со Програмата, а врз основа на податоците кои се обезбедуваат од информативните листови. Одзивот за пополнување на информациите кои се однесуваат на Програмата за периодот од 2008 до 2010 година беше минимален. Овој законски инструмент за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во изминатиот период не ја оствари својата цел и функција заради што постои потреба за анимирање на ресорното министерство за негова понатамошна имплементација.

2.4. Просторна согласност

Со Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија утврден е уште еден инструмент, просторната согласност која

треба да овозможи остварување на планските одредби дефинирани со Просторниот план. Овој инструмент воопшто не е применет во пракса иако во Законот се предвидува со Просторниот план задолжително да се усогласуваат:

- Стратегијата за економски развој на државата;
- Водостопанската основа;
- Општиот план за стопанисување со шумите;
- Општата ловостопанска основа;
- Стратегијата за развој на енергетиката и
- другите основи, развојни програми и планови на дејност од јавен интерес.

Усогласувањето со Просторниот план треба да се врши и за сите зафати и интервенции во просторот за кои не постои друга планска документација.

За извршеното усогласување, министерството надлежно за работите на просторното планирање треба да издаде Просторна согласност. Формата и содржината на Просторната согласност треба да ја пропише гореспоменатото министерство, коешто до сега не превземало активности за примена на овој значаен инструмент за спроведување на Просторниот план на Република Македонија.

3. Евидентирани промени во просторот јануари - декември 2016 година

3.1. Економски основи на просторниот развој

Просторот како ограничен ресурс има повеќекратна вредност: употребна, пазарна, урбанистичка. Просторот со сите природни и создадени вредности е развојниот потенцијал на кој се темели севкупниот социоекономски развој на Република Македонија.

Изграденоста на инфраструктурните објекти, нивниот капацитет и просторна поставеност, концентрацијата на функциите, дејностите, населението, стопанските капацитети од производниот и услужен сектор претставуваат основа за подинамичен развој на националната економија.

Одредени региони и подрачја на просторот на Државата се карактеризираат со поголема концентрација на функции и производни и услужни дејности, некои простори сè уште ја немаат целосно оформено релевантната инфраструктура која е појдовниот услов за вршење на било каква деловна активност, производна или услужна.

3.1.1. Економски перформанси на просторот

Република Македонија како мала земја во развој со политика на отворена економија, во која надворешната трговија учествува со висок процент во БДП, е мошне сензитивна на надворешните влијанија и промени. Изминатата 2016 година се карактеризираше со стресни надворешни и внатрешни предизвици во макроекономскиот амбиент на државата. Во меѓународното окружување беа присутни ризиците на закрепнување на еврозоната, геополитичките состојби, ефектите од Брегзит, американските претседателски избори и неизвесноста на цените на примарните производи на светскиот пазар. И покрај внатреполитичката ситуација и шпекулациите за стабилноста на девизниот курс, се потврди виталноста и стабилноста на македонската економија која во

таква констелација на меѓународни влијанија и домашен економски амбиент, во 2016-та година оствари реален раст на БДП од 2,9%⁴. Сепак ваквиот раст претставува забавување во однос на претходната година кога беше остварена реална стапка на пораст од 3,9%. Номиналниот бруто домашниот производ во 2016 година изнесуваше 598.881 милиони денари (претходни податоци). Најголемо учество од 18,7% во структурата на БДП имаат секторите: трговија на големо и мало, поправка на моторни возила и мотоцикли, транспорт и складирање, објекти за сместување и сервисни дејности со храна, потоа со структурно учество од 17,3% следат секторите: преработувачка индустрија, рударство и вадење камен, снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација, снабдување со вода, отстранување на отпадни води и управување со отпад.

Остварената стапката на економска активност во 2016 година не кореспондира со проектираните стапки на годишен пораст на БДП од 5,3% односно 5,1%⁵ утврдени со Просторниот план на Р Македонија со планските развојни сценарија (оптимистичко и песимистичко) на просечен годишен пораст на БДП до 2020 година.

Во социјалната сфера, на пазарот на трудот, врз основа на понудата и побарувачката и условите за работа, се утврдува цената на трудот која се рефлектира на стандардот и благосостојбата на вработените и нивните семејства. Состојбата на пазарот на работна сила во Република Македонија е неповолна и се карактеризира со сеуште ниска стапка на вработеност и висока стапка на невработеност.

Во текот на 2016 година продолжија позитивните движења на пазарот на работна сила. Бројот на вработени⁶ е поголем за 2,5% во однос на претходната година. Растот на вработеноста е придружен со намалување на бројот на невработени кој на годишна основа е намален за 9,6%.

Ваквите движења на пазарот на трудот доведоа стапката на вработеност да се зголеми на 43,1% и е поголема за 1,0 процентен поен во однос на претходната година. Додека стапката на невработеност се намали на 23,7% односно за 2,4 процентни поени во однос на 2015-та година. Според податоците на Државниот завод за статистика во 2016 година вкупната работна сила⁷ во Република Македонија брои 948599 лица од кои вработени се 723550 лица или 76,3%, а 225049 лица се невработени.

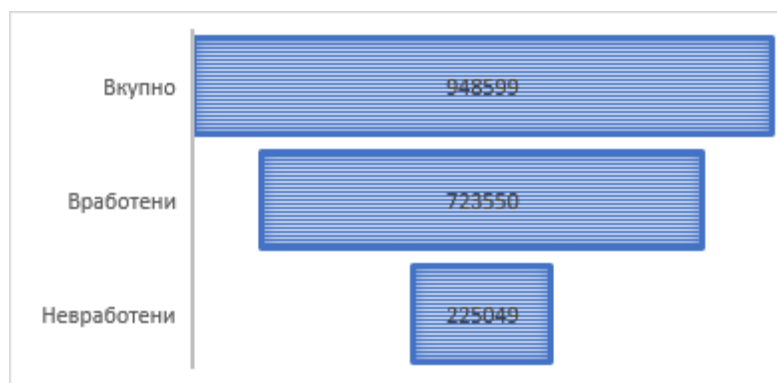
⁴ Соопштение 3.1.17.05, Бруто-домашен производ на РМ во 2016 год.(претходни податоци), ДЗС, 29.09.2017.

⁵ Студија “Економски основи на Просторниот план на Република Македонија”, група автори, Економски факултет-Скопје, 1998 год.

⁶ Статистички преглед, 2.4.17.02, Анкета за работна сила, 2016

⁷ Исто

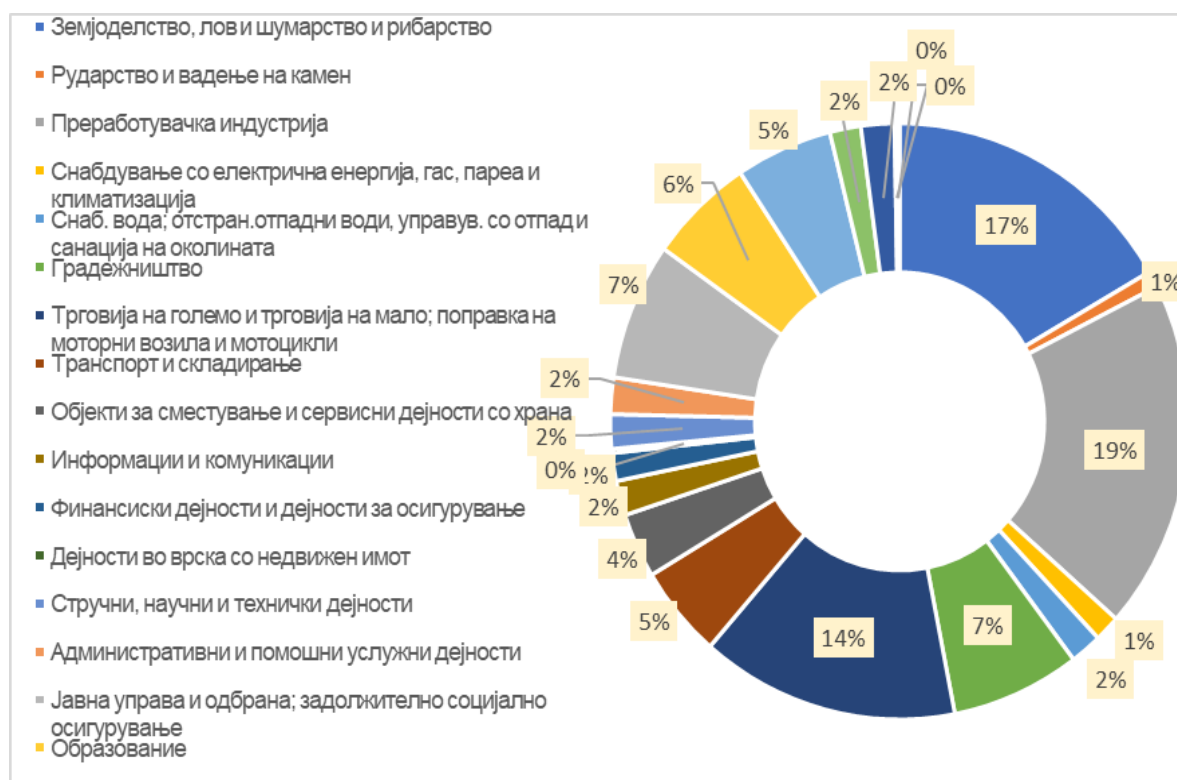
Графикон 1 Работна сила во 2016 година

Извор: Анкета на работна сила⁸

Според структурата на вработените по сектори на дејност, најголемо е учеството на вработени во преработувачката индустрија (19,0%), потоа следи земјоделството, лов и шумарство со 16,6%, во трговијата на големо и трговијата на мало, поправка на моторни возила и мотоцикли вработените учествуваат со 14,5% во вкупниот број вработени на ниво на државата итн. “

Графикон 2 Структура на вработени по сектори на дејност во 2016 година

Извор: Анкета на работна сила 2016.⁹

3.1.2. Состојби во просторниот развој на економските дејности

Во услови на доминација на пазарот и приватната сопственост во економскиот систем, разместувањето на производните и услужни дејности во

⁸ Исто

⁹ Статистички преглед 2.4.17.02, Анкета за работна сила, 2016, ДЗС.

просторот на Република Македонија се остваруваше согласно планските определби за комбинација на методите на концентрацијата и дисперзијата, како комплементарни приоди во алокацијата на производните и услужни дејности.

Врз основа на постојната законска регулатива во областа на просторното и урбанистичко планирање, имплементацијата на просторната организација на производните и услужни дејности по методот на концентрација и дисперзија во просторот се остваруваше со реализација на постојните урбанистички планови за градовите, односно на селата во чии рамки се предвидени површини за економска намена или во просторот надвор од населените места утврден со урбанистичка планска документација (ДУПД, ЛУПД, УПВНМ, ТИРЗ и ТРЗ) со производна или услужна намена на користење на просторот каде се предвидува изградба на стопански комплекси најчесто со една производна дејност и зони со повеќе производни и комплементарни дејности.

Во развојот на националната економија се издвојуваат специфичните стопански просторни зони базирани на посебните владини мерки за подршка и привлекување на странските вложувања.

Во 2016 година статус на активни технолошки индустриски развојни зони имаа: ТИРЗ „Скопје 1“, ТИРЗ „Скопје 2“ и ТИРЗ „Штип“. За ТИРЗ „Тетово“ е склучен договор за јавно приватно партнерство¹⁰.

Во амбиент на пазарна економија, сопственичка трансформација, приватна иницијатива и реструктурирање на претпријатијата, бројот на деловни субјекти на крајот на 2016 година според податоците на Државниот завод за статистика изнесуваше околу 71519. Структурата на деловните субјекти според Националната класификација на дејности, покажува дека најголемо структурно учество од 33,2% е регистрирано кај деловните субјекти во дејноста на трговијата на големо и трговијата на мало, поправка на моторни возила, мотоцикли, потоа во секторот преработувачка индустрија околу 11,1%, во секторот стручни, научни и технички дејности учеството е 9,3%, во секторот транспорт и складирање 8,2%, во секторот сместување и сервиси со храна 6,5%, потоа во секторот градежништво 6,6% итн.

Постојната дистрибуција на деловните субјекти покажува нерамномерност и доминација на Градот Скопје во кој се лоцирани 35,6 % од деловните субјекти во Р Македонија, потоа следат општините: Битола (5,3%), Тетово (4,8%), Куманово учествуваат со 4,2%, Прилеп (3,9), Охрид (3,7%), Гостивар (3,5%), Струмица (3,4%), Струга (3,0), Велес (2,6%), Штип (2,5%), Кавадарци (2,2%), Кичево (2,1%), Гевгелија (1,7%), Кочани (1,9%) итн.

Во текот на 2016 година беа превземени активности за измени и дополнувања и за изработка на нови просторни и урбанистички планови со кои се обезбедува простор за лоцирање на нови производни и услужни капацитети во општините.

Според доставените информативни листови од извештајните единици, во текот на 2016 год. донесени се урбанистички планови со кои се обезбедува простор за стопанска намена во долунаведените единици на локалната самоуправа¹¹:

¹⁰ ТИРЗ на дланка)

¹¹ Останатите општини немаат доставено одговори на Информативниот лист за 2016 година.

3.1.2.1. Планирани површини за стопанска намена според усвоена и во тек на изработка урбанистичка документација во 2016 година

1. Град Скопје

▪ **ГУП Скопје**

- 1) УП за четврт СИ 03, намена комерцијални и деловни намени, П=8,62 ха и Г2-лесна индустрија, Г3-сервиси, Г4-стоваришта со вкупна П=23,44 ха;
- 2) УП за четврт С 06, намена Б со П=1,77 ха;
- 3) УП за четврт И 16, намена Б со П=2,77 ха;
- 4) УП за четврт ССИ 04, намена Б со П=0,96 ха;
- 5) УП за четврт С3 23, намена Б со П=6,61 ха и Г2-лесна индустрија, Г3-сервиси, Г4-стоваришта со вкупна П=5,71 ха;
- 6) УП за четврт Ј 03, намена Б со П=0,84 ха и Г2-лесна индустрија, Г3-сервиси, Г4-стоваришта со вкупна П=1,36 ха;
- 7) УП за четврт С 01, намена Б со П=3,99 ха;
- 8) УП за четврт Ј 19, намена Г2, Г3, Г4 со вкупна П=32,46 ха;
- 9) Регулациски план на ГУП на Град Скопје 2012-2022 за четврт З 07, намена Б со П=1,6 ха;
- 10) Регулациски план на ГУП на Град Скопје 2012-2022 за четврт С3 20, намена Б со П=0,37 ха;
- 11) Регулациски план на ГУП на Град Скопје 2012-2022 за четврт С3 21, намена Б со П=0,09 ха;
- 12) Регулациски план на ГУП на Град Скопје 2012-2022 за четврт ЦС 04, намена Б со П=1,0 ха;

2. Горче Петров

▪ **индустриска зона**

- 13) Во плански опфат на УП за село Кучково П=1,94ха;

3. Кисела Вода нема промени

4. Чаир-нема промена

5. Арачиново – нема промени

6. Битола

▪ **стопански комплекс**

- 14)ЛУПД за изградба на комплекс со намена Б-комерцијални и деловни намени-Пазари на КП бр. 37/1 Ко Битола 5;

7. Богданци

▪ **индустриска зона**

- 15)м.в. Барта, П=4,1442 ха;

8. Брвеница (состојба)

▪ **индустриска зона**

- 16)с. Челопек, с. Брвеница, с.Теново (32,27 ха)

▪ **зона за мало стопанство**

- 17)с. Теново 17,5 ха

▪ **стопански комплекс**

- 18)14,77 ха

9. Бутел

- 19)УПВНМ за Индустриска зона Визбегово, разработка на блок 12, КО Визбегово;

10. Василево – нема промени

11. Велес

▪ индустриска зона

20) ДУП за УЕ 1, УБ 3, Ко Велес, П=21,65 ха;

21) Измена и дополна на ДУП за дел од УЕ 7, дел од УБ 40, КО Велес, П=9,60 ха;

▪ зона за мало стопанство

22) УПВНМ за стопански комплекс, намена Г2-лесна индустрија, Г3-сервиси, Г4-стоваришта, м.в. Кумсал, КО Мамутчево, П=67,31 ха;

23) ЛУПД за СК со намена Г2-лесна индустрија, м.в.Калина Чешма, КО Велес, П=0,28 ха;

24) ЛУПД за СК со намена Г2-лесна индустрија, м.в.Плоча, КО Велес, П=1,88 ха;

25)ЛУПД за СК со намена Г2-лесна индустрија (кланица со придружни објекти, КО Велес, П=3,48 ха;

12. Винаца-нема промени

13. Дебар-нема промени

14. Гостивар – нема промени

15. Дебар нема промени

16. Горче Петров

▪ индустриска зона

26)УПС Кучково, П=1,94 ха;

17. Зрновци

▪ туристички комплекс

27)ЛУПД за туристички локалитет со намена времено сместување на м.в."Свети Никола", КО Зрновци, П=0,2034 ха (во тек на изработка);

18. Желино

28)УПВНМ, Грушчин, П=12,8 ха, намена Г2-лесна индустрија, Г3-сервиси, Г4-стоваришта;

19. Куманово

▪ туристичка намена

29)ЛУПД за хотелски комплекс со винарија, КО Четирце со П=6981 м2;

30)УПВНМ за викенд населба со хотелски комплекс, м.в. Црвенки, 2012-2022, П=51,83 ха (во тек на изработка);

20. Карбинци- нема промени

21. Конче- нема промени

22. Кочани

▪ туристичка намена

31)ЛУПД-хотелски комплекс, КО Пашаџиково, П=0,4ха;

23. Кратово-нема промени

24. Крива Паланка-нема промени

25. Кривогаштани-нема промени

26. Лозово-нема промени

27. Македонски Брод

▪ индустриска зона

32)УПВНМ индустриска зона Барбарос

▪ туристичка намена

33)ЛУПД времено сместување А4 Белица

28. Македонска Каменица-нема промени

29. Неготино-нема промени

30. Новаци

- **стопански комплекс**

- 34) ЛУПД за стопански комплекс на КП 497, 498, 499, 501, 3167, 3168, м.в. Рамниште, КО Брод;

31. Ново Село-нема промени

32. Пробиштип

- **индустриска зона**

- 35) ЛУПД за индустриски комплекс, населено место Неокази (усвоен);
- 36) ДУП за Блок 2.2 (фабрика за акумулатори)-усвоен;
- 37) ЛУПД за индустриски комплекс Писеник (прекината постапка);
- 38) ЛУПД за индустриски комплекс за обработка на камен (во постапка)

- **стопански комплекс**

- 39) измена на ДУП за Блок 2.1 (дел конфекција Линеа);
- 40) ЛУПД за стопански комплекс фарма за желки (во постапка за донесување);

33. Ранковце

- **туристички комплекс, викенд зона**

- 41) УПВНМ за викенд населба со хотелски и рекреативен комплекс, м.в. Левковци, КО Радибуш, П=5,57 ха (во тек на изработка);
- 42) УПВНМ Ранковце, рекреативен комплекс Глина, намена спорт и рекреација, П=3 ха (во тек на изработка);

34. Ресен

- **стопански комплекс**

- 43) ДУП за работна зона 1, Блок 2, м.в. Доброво, П=3,08 ха, донесен (донесен);
- 44) ДУП за измена и дополнување на ДУП за дел од ДУП УЕ2 и зона за сарвиси, намена Г2 и компатибилни Б1, Б2, Г3, Г4 и др. (во тек на изработка)

35. Свети Николе - нема промени

36. Струмица - нема промени

37. Тетово

- **стопанска намена**

- 45) ЛУПД за КП 7009 и КП 7010, КО Тетово, намена Г2-лесна индустрија, П=3952 м²,
- 46) ЛУПД за магацин со пропратни објекти, м.в. Клуково-вон населено место П=1405 м²;
- 47) ЛУПД за изградба на објект со намена Г2-лесна индустрија, КО Тетово вон г.р., П=4482 м²;
- 48) ЛУПД за изградба на стопански комплекс намена Г2-лесна индустрија, КО Голема Речица, П=22936 м²;
- 49) ДУП за УБ 60 - Тетово со повеќе намени: здравство, јавни фунлции, семејно домување, лесна и незагадувачка индустрија, Површина на Урбан блок=7,71 ха.
- 50) ДУП за УБ 42, КО Тетово со намена домување, мали комерцијални и деловни дејности, П=3,7 ха;
- 51) ДУП за дел од УБ 33, П=4,10 ха, повеќе намени, домување, индустрија, јавни објекти, комерцијални и др.

- 52) ДУП за УБ 23, КО Тетово со намена домување, мали комерцијални и деловни намени и др., П=3,7 ха;
- 53) ДУП за дел од УБ 79, КО Тетово 2, со намена јавни институции, сервиси, комерцијални и деловни намени, П=1,05 ха;
- 54) ДУП за УБ 41, КО Тетово со намена домување, мали комерцијални и деловни намени и др., П=2,9 ха;
- 55) ЛУПД за градежна парцела Т.8, КО Тетово вон г.р. со намена Г2-лесна индустрија, П=9486 м²;
- 56) ЛУПД за мали комерцијални и деловни намени, м.в. Табачица, П=4500 м².

- **туристичка намена**

- 57) ЛУПД, КО Гајре, хотелски комплекс, П=9154 м²;

38. Центар нема промени

39. Центар Жупа - нема промени

40. Чашка-нема промени

41. Чешиново-Облешево

- **стопански комплекс**

- 58) ЛУПД за стопански комплекс за репро центар за одгледување на ситни преживари (овци и кози), м.в. Пилавот, КО Буриличево, со плански опфат од 6,31 ха (изработена);

42. Чучер Сандево-нема промени

Со изработката и усвојувањето на планската урбанистичка документација се создаваат услови за алокација на производните и услужни капацитети според комбинираниот модел на концентрација и дисперзија во просторот преку:

- уредување на производните и услужни зони во урбаните простори,
- основање на нови зони со стопанска намена на користење на земјиштето издвоени од градежното подрачје на населбите и нивно комунално опремување и
- плански пристап во утврдување на локалитети за изградба на поединечни производни или услужни капацитети за обавување на една дејност надвор од населените места.

Концепцијата на просторната организација на економските дејности се темели на стратешката развојна цел за рационално користење, организирање и уредување на просторот и порамномерен регионален развој.

Согласно планските определби во “Просторниот план на Република Македонија”, лоцирањето на новите производни капацитети и малите и средни претпријатија приоритетно треба да се насочува во зоните дефинирани со постојните урбанистички планови со цел остварување повисок степен на искористување на постојните индустриски и услужни зони во согласност со планските урбанистички решенија и спречување необјективно завземање на нови површини на земјиште.

Со оглед на тоа што земјиштето претставува капитален економски ресурс во просторот, неговата објективна валоризација при користењето и управувањето треба да се темели на примена на економските критериуми. Во процесот на планирање и остварување на урбанистичките плански решенија, економските критериуми треба да бидат инструмент за рационално користење на градежното земјиште и за контролирана пренамена и употреба на земјоделското земјиште за градежни цели. Но во домашната пракса,

критериумите за пренамена на земјоделското земјиште и за утврдување на реален надомест за уредување и употреба на градежното земјиште сеуште не се адекватно разработени и пазарно верификувани што овозможува неправедно присвојување на земјишната рента. За надминување на оваа состојба неопходно е креирање на активна земјишна политика на локално и национално ниво со која ќе се овозможи економска рационалност во користењето како на градежното така и на земјоделското земјиште.

3.1.2.2. Промени во просторот

Во текот на 2016 година, според податоците доставени од извештајните единици, евидентирани се ново-изградени објекти или објекти кои се во градба со производна и услужна намена, во следните општини¹²:

1. **Арачиново-нема промени**
2. **Кисела Вода нема промени**
3. **Ѓорче Петров**
 - **друг деловен објект**
 - 1) Деловно-Административен центар во Реонскиот парк
4. **Битола**
 - **индустриски објект** - вкупно 5
 - **туристичко угостителски објект-2 (два)**
5. **Богданци**
 - **индустриски објект**
 - 2) Откупно-дистрибутивен центар за овошје и зеленчук, Горни Чаир, површина 3507 м²;
6. **Брвеница (податоците се однесуваат за состојба)**
 - **индустриски објект**
 - 3) 15 објекти
 - **туристичко угостителски објект**
 - 4) 4 објекти
 - **сточарски фарми**
 - 5) 7 фарми (150 грла)
7. **Василево**
 - **стопански комплекс**
 - 6) два објекти за откуп и преработка на земјоделски производи со површина од по 400 м² (во Стопанска зона во с. Градашорци) ;
 - **друг деловен објект**
 - 7) објект за трговија, магациони и дисконти со П=500 м² (во Стопанска зона во с. Градашорци) ;
 - 8) во изградба еден магацин со П=420 м² (во Стопанска зона во с. Василево);
8. **Велес**
 - **стопански комплекс**
 - 9) Производство и магацин за ХТЗ опрема, 52 вработени, П=638,32 м², м.в. Речани;
 - 10) м.в. Ункин пат, КО Велес, препакување на прехранбени производи и магацин;

¹² Останатите општини немаат доставено одговор на Информативниот лист за 2016 година.

- 11) КО Караслари, вградување на електронски сигнални уреди на моторни возила, П=7463,42 м²;

▪ **друг деловен објект**

- 12) Т.Д. Лотус, ДООЕЛ увоз извоз , Велес;

9. Веница

▪ **индустриски објект**

- 13) Патратекс ДООЕЛ Скопје, намена Г2-лесна и незагадувачка индустрија-склад за материјали и готови производи, П=152 м² (ДУП на Веница, Блок 12);

- 14) Стојан Митров, Веница, објект со намена Г2- лесна и незагадувачка индустрија-производство на сирење и угостителство-ресторан, П=703 м² (ДУП на Веница, Блок 12);

10. Гостивар

▪ **индустриски објект**

- 15) П=1064 м²;

▪ **друг деловен објект**

- 16) Комерцијално деловен објект П=532 м², (По+Пр+6+Пк);

- 17) Комерцијално деловен објект П=1064 м²;

11. Дебар-нема

12. Желино (состојба)

▪ **индустриски објект**

- 18) С. Желино - Г2-лесна индустрија, П=1092 м², 10 вработени;

- 19) С. Желино - Г2-лесна индустрија, П=450 м², 5 вработени;

- 20) С. Желино - Г2-лесна индустрија, П=352 м², 3 вработени;

- 21) С. Желино - Г2-лесна индустрија, П=150 м², 4 вработени;

- 22) С.Желино - Г2-лесна индустрија, П=516,8 м², 4 вработени;

- 23) С. Желино - Г2-лесна индустрија, П=114,3 м², 3 вработени;

- 24) С. Желино - Г2-лесна индустрија, П=750 м², 7 вработени;

- 25) С. Желино - Г2-лесна индустрија, П=570,4 м², 5 вработени;

▪ **друг деловен објект**

- 26) С. Желино – Б1-мали комерцијални и деловнио единици, П=955 м², 2 вработени;

- 27) С. Желино – Б1-мали комерцијални и деловнио единици, П=666,6 м², 2 вработени;

- 28) С. Желино – Б1-мали комерцијални и деловнио единици, П=106,09 м², 2 вработени;

13. Зрновци-нема промени

14. Куманово-нема промени

15. Карбинци- нема промени

16. Кочани-нема промени

17. Конче- нема промени

- 29) Кратово-Резервоар за течен нафтен гас 10 м³ со пумпна станица;

18. Крива Паланка

▪ **друг деловен објект**

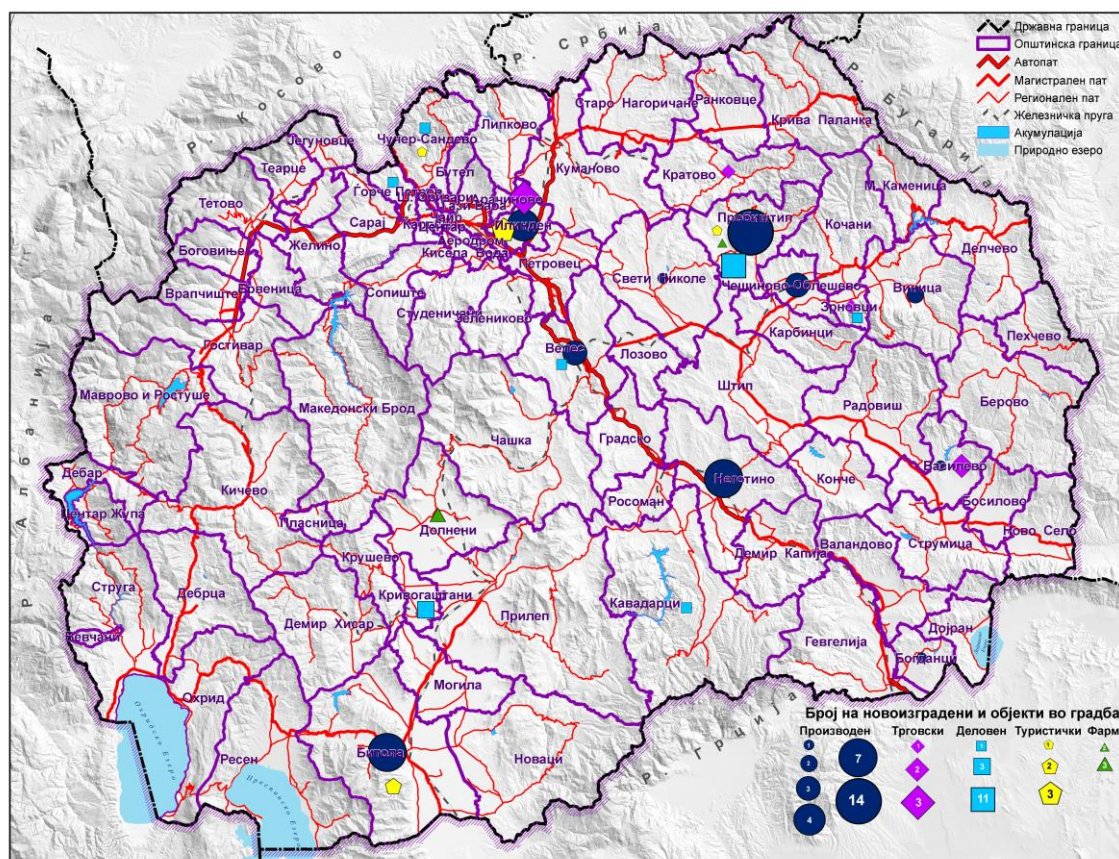
- 30) Крива Паланка, КП 6971/3 КО Крива Паланка, По+Пр (42,47+110), вкупна површина П=152,47 м²;

- 31) Крива Паланка, КП 3650/19 КО Крива Паланка, По+Пр+К1 (81,07+81,07+85,27), вкупна површина П=274,41 м²;

- 32) доградба и надградба-Крива Паланка, КП 774 КО Крива Паланка, Пк, површина П=44,88м²;
- 19. Кривогаштани-нема промени**
- 20. Лозово-нема промени**
- 21. Македонска Каменица-нема промени**
- 22. Неготино**
- индустриски објект- 7 објекти
- 23. Новаци - нема промени**
- 24. Ново Село-нема промени**
- 25. Пробиштип**
- индустриски објект
- Вкупно 45 објекти, дел се изградени дел се планоирани.**
- 33) во УБ.12.1. Пробиштип изградени се 14 објекти.
- туристичко-угостителски објект
- 34) - објект изграден невселен со П=842 м²;
- сточарска фарма
- 35) фарма, постапка за отварање , м.в. Леговец;
- 36) фарма за желки во Глобица-постапка за отварање;
- друг деловен објект
- 37) 11 објекти (состојба)
- 26. Ранковце-нема промени**
- 27. Ресен - нема промени**
- 28. Свети Николе**
- индустриски објект
- 38) КО Амзабегово, производство на печурки, П=28 ха, треба да се вработат 450 луѓе;
- 29. Струмица- нема промени**
- 30. Тетово – нема промени**
- 31. Центар (нема)**
- 32. Центар Жупа-нема**
- 33. Чашка-нема**
- 34. Чешиново-Облешево**
- индустриски објект
- 39) Осогово милк, ДОО, с. Соколарци, 55 вработени, П=2742м²; (постоен)
- 40) Г2-лесна загадувачка индустрија, КО Соколарци, П=4498,37 м²;
- 41) Изграден објект за произведен погон за пакување производи со комори, П=287 м², 80 вработени;
- 35. Чучер Сандево**
- туристичко-угостителски објект
- 42) Хотелски комплекс, КО Глуво Бразда, локалитет Камени мост, Главичица, П=13325 м²;
- 43) Сервис, гаража, магацин и администрација,
- 44) КО Кучевиште, локалитет Езеро, П=849 м²;
- друг деловен објект

45) административно деловен објект со магацински простор, КО Глуво Бразда, локалитет Камени мост, П=4.200м².

Наведените промени во просторот укажуваат на заложбите на единиците на локалната самоуправа како носители на економскиот развој за своите подрачја, во услови на пазарна економија и процес на децентрализација, своите политики да ги ефектуираат преку изработка и усвојување на урбанистичка документација со која се создаваат просторни-локациски услови за градба и отварање на нови производни и услужни објекти со цел зголемување на бројот на вработените во структурата на работната сила, поттикнување на развојот на локалната и национална економија и подобрување на стандардот на локалното население.

Слика 4 Новоизградени и објекти во градба со производна и услужна намена по општини во 2016 год.

Според годишните извештаи добиени од нецелосен број на единиците на локалната самоуправа, во 2016 година евидентирани се промени во просторот во вкупно 16 општини. Најголем број од новоизградените објекти се од областа на производните-преработувачки дејности, потоа следат деловните објекти, а објектите кои се во градба или се веќе изградени од областа на туризмот и угостителството се евидентирани во општините: Брвеница, Пробиштип и Чучер Сандево.

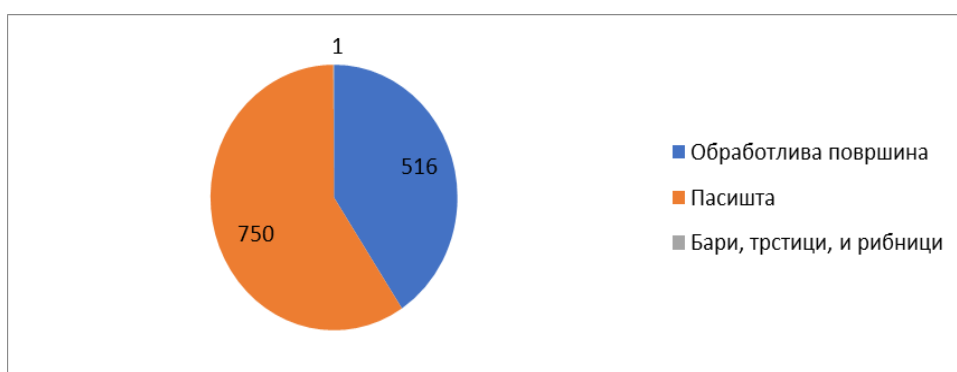
3.2. Користење и заштита на природните ресурси

3.2.1. Земјоделско земјиште

Земјоделското земјиште како значаен ресурс за обавување на земјоделските и сточарските активности во 2016 година учествуваше со околу 9% во создавањето на БДП на Република Македонија.

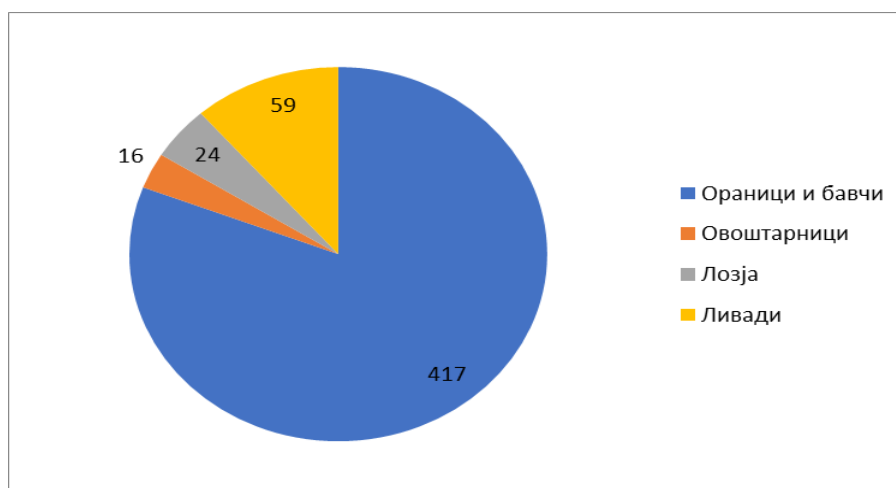
3.2.1.1. Површини на земјоделско земјиште

Графикон 3 Земјоделска површина по категории на користење во 2016 год. - во 000 ха

Според расположивите податоци за 2016 година¹³, Република Македонија располага со 1.267.000 ха земјоделско земјиште од кое 516.000 ха или 40,7% се обработливи површини, пасиштата опфаќаат површина од 750.000 ха или 59,2% и 1000 ха се бари, трстици и рибници или 0,1% од вкупната земјоделска површина. Овој однос некореспондира со зацртаните плански предвидувања за 2020 година со кои учеството на обработливите површини и површините под пасишта е предвидено на 47,7% и 52,3%.

Графикон 4 Структура на обработлива површина во 2016 год. - во 000 ха

Извор: Статистички годишник 2017 год, Државен завод за статистика

Во структурата на обработливото земјиште доминираат површините под ораници и бавчи со 417.000 ха или 80,8%, овоштарниците зафаќаат површина

¹³ Статистички годишник на Р Македонија, 2017, ДЗС.

од 16.000 ха или 3,1%, лозјата 24.000 ха или 4,7% и остатокот од 59.000 ха или 11,4% од вкупното обработливо земјиште се површини под ливади.

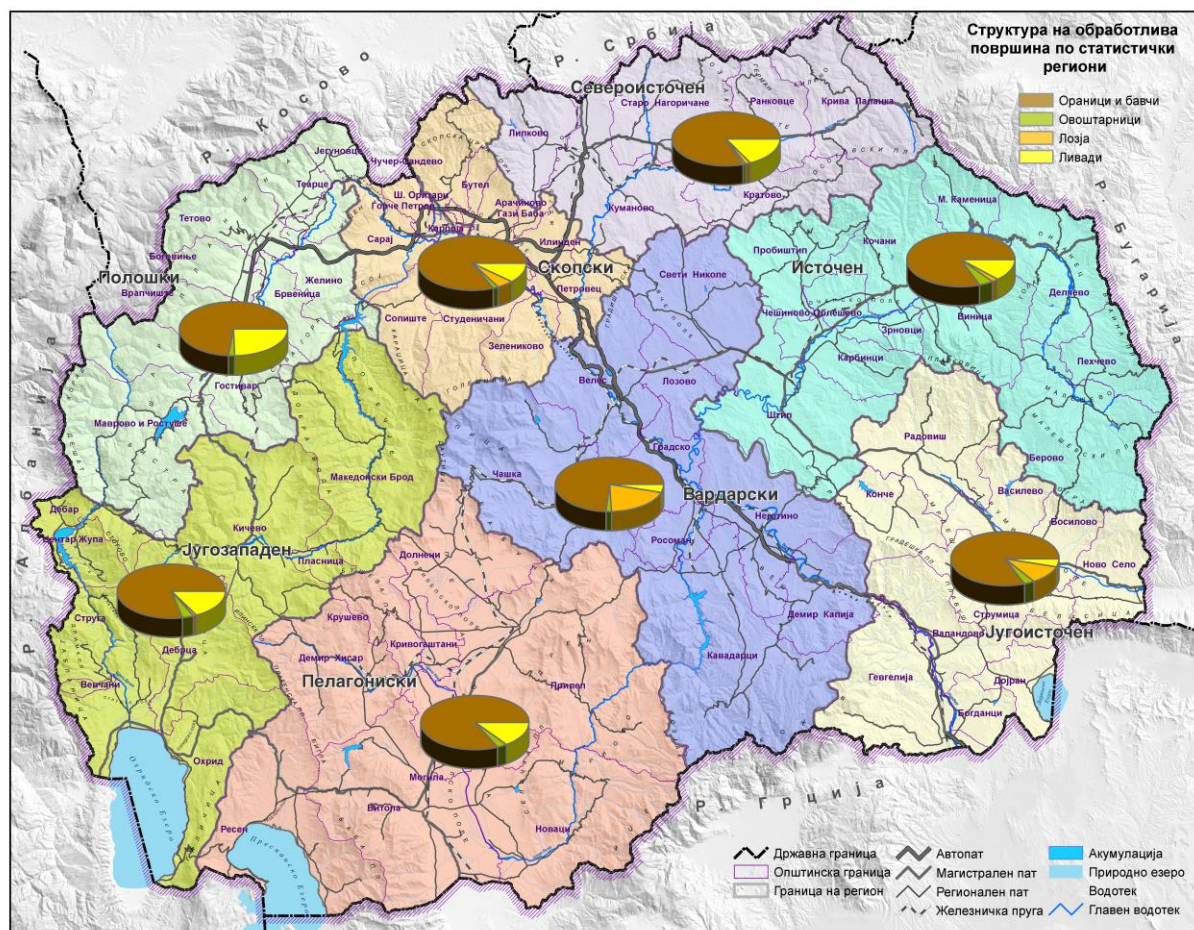
Табела 1 Земјоделска површина по категории на користење за 2016 год., во ха

	Земјоделска површина	Обработлива површина-вкупно (1+2+3+4)	1.Ораници и бавчи	2.Овоштарници	3.Лозја	4.Ливади	Пасишта
Вардарски	162.658	53.628	39.406	1.269	11.065	1.888	109.004
Источен	188.401	78.078	64.521	3.944	1.571	8.042	110.294
Југозападен	133.551	49.994	39.814	2.155	601	7.424	83.552
Југоисточен	124.096	58.805	48.815	2.129	5.766	2.095	65.171
Пелагониски	263.678	115.348	96.298	3.968	981	14.101	147.833
Полошки	170.694	41.647	30.323	1.049	44	10.231	129.046
Североисточен	142.418	78.627	64.420	862	1.473	11.872	63.784
Скопски	81.638	40.517	33.859	762	2.112	3.784	41.088
Република Македонија	1.267.134	516.644	417.456	16.138	23.613	59.437	749.772

(Разликата во земјоделската површина и збирот на обработливата површина и пасишта, претставува површина под трски бари и рибници)

Според податоците прикажани по статистички плански региони, најголем дел од вкупната земјоделска површина припаѓа на Пелагонискиот регион 263.678 ха или 20%, а најмала земјоделска површина има Скопскиот регион 81.638 ха или 6%. Истотака најмногу обработлива површина има во Пелагонискиот регион 115.348 ха или 22% од вкупната, а најмала во Скопскиот регион 40.517 ха или 8% од вкупната обработлива површина. Најголема површина под ораници и бавчи има во Пелагонискиот регион 96.298 ха или 23% од вкупната површина, а најмала во Скопскиот регион со 33.859 ха или 8% од вкупната. Под овоштарници најголема површина има Пелагонискиот регион со 3.968 ха или 25%, а најмала во Скопскиот регион со 762 ха или 5% од вкупната површина. Под лозја најголема површина има во Вардарскиот регион 11.065 ха или 47% од вкупната површина, а додека пак најмала има во Полошкиот регион со само 44 ха или 0,2% од вкупната површина. Под ливади најголема површина има Пелагонискиот регион со 14.101 ха или 24% од вкупната површина, додека пак најмала е во Југоисточниот регион со 2.095 ха или 4%. Под пасишта најголема површина има во Пелагонискиот регион 147.833 ха или 20% од вкупната површина, а најмала има во Скопскиот регион 41.088 ха или 5% од вкупната површина.

Сликовит приказ на структурата на обработливата површина по региони е прикажана на следната карта:

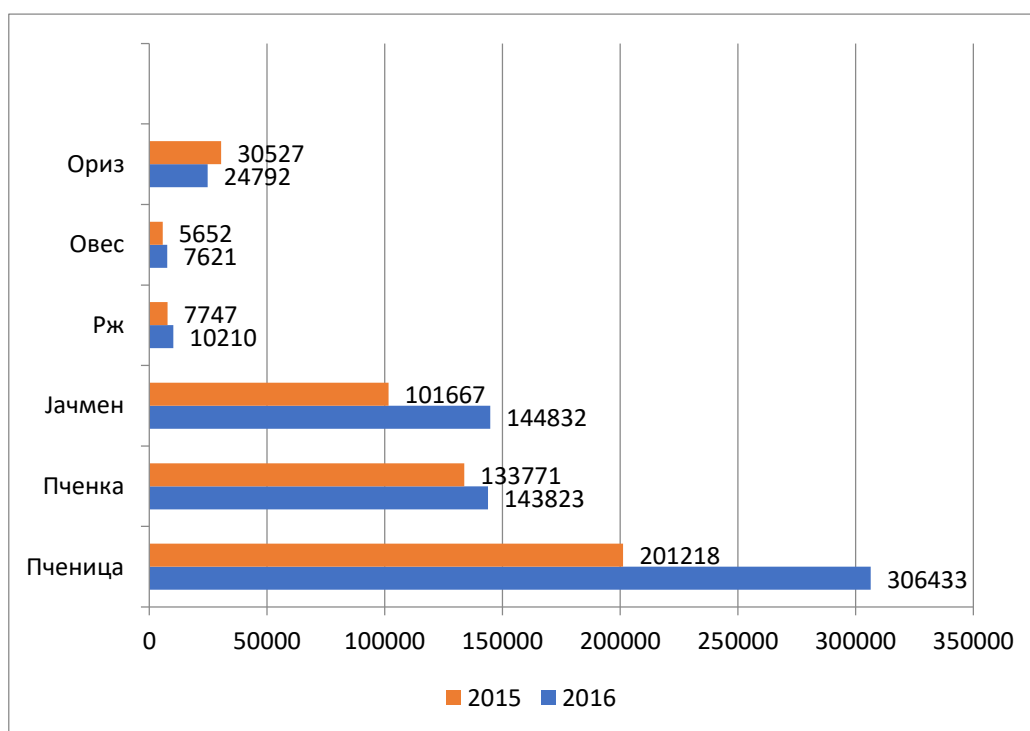

Слика 5 Структура на обработлива површина по статистички региони во 2016 год.

3.2.1.2. Земјоделско производство по видови

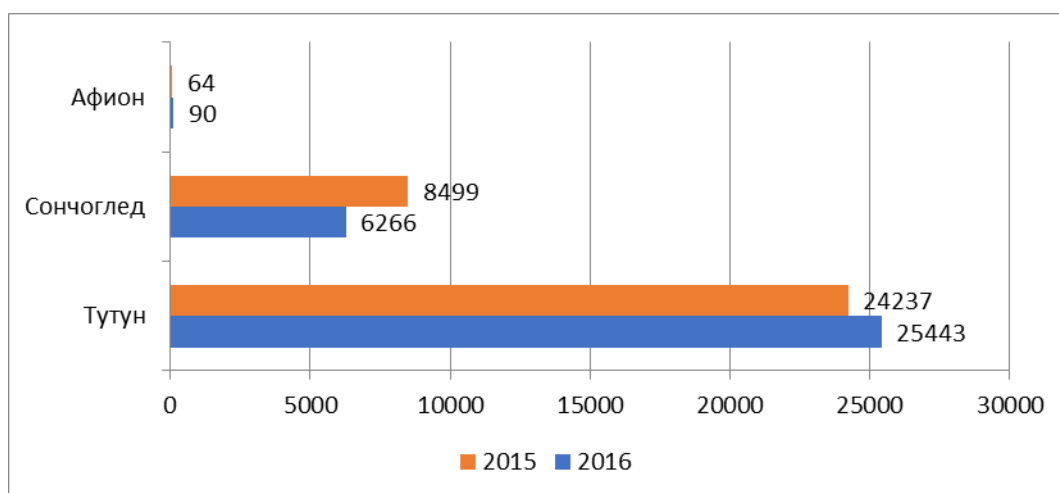
Во однос на производството на житни растенија, во 2016 година остварено е зголемување во споредба со претходната година. Според видови, само кај производството на ориз остварено е намалување.

Графикон 5 Производство на житни растенија во 2015 и 2016 год. во тони

Извор: Статистички годишник 2017 год., Државен завод за статистика

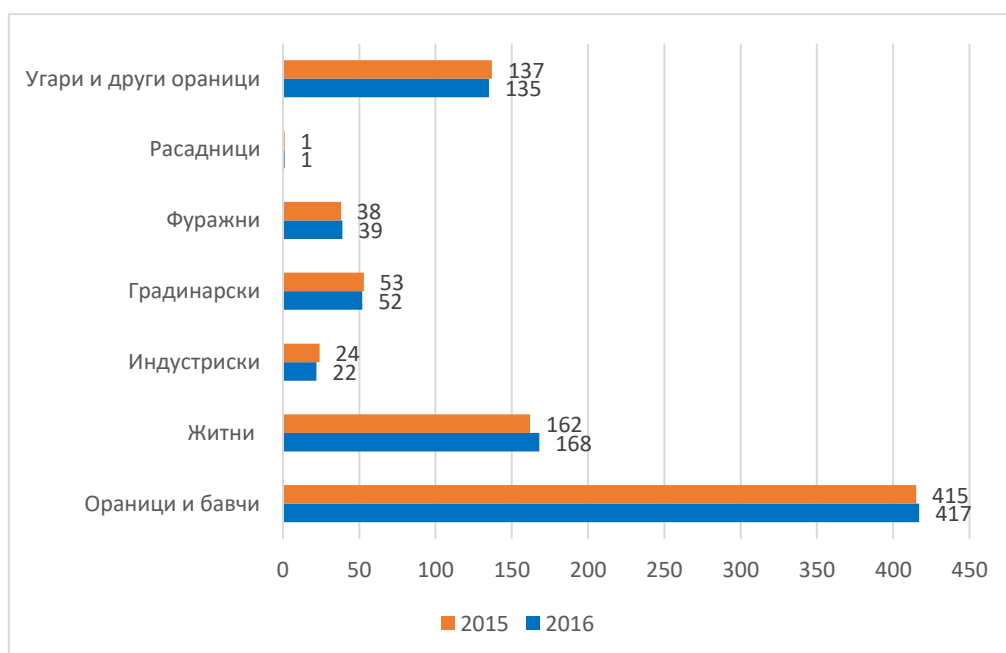
Графикон 6 Производство на индустриски растенија 2015 и 2016 година во тони

Извор: Статистички годишник 2017 год., Државен завод за статистика

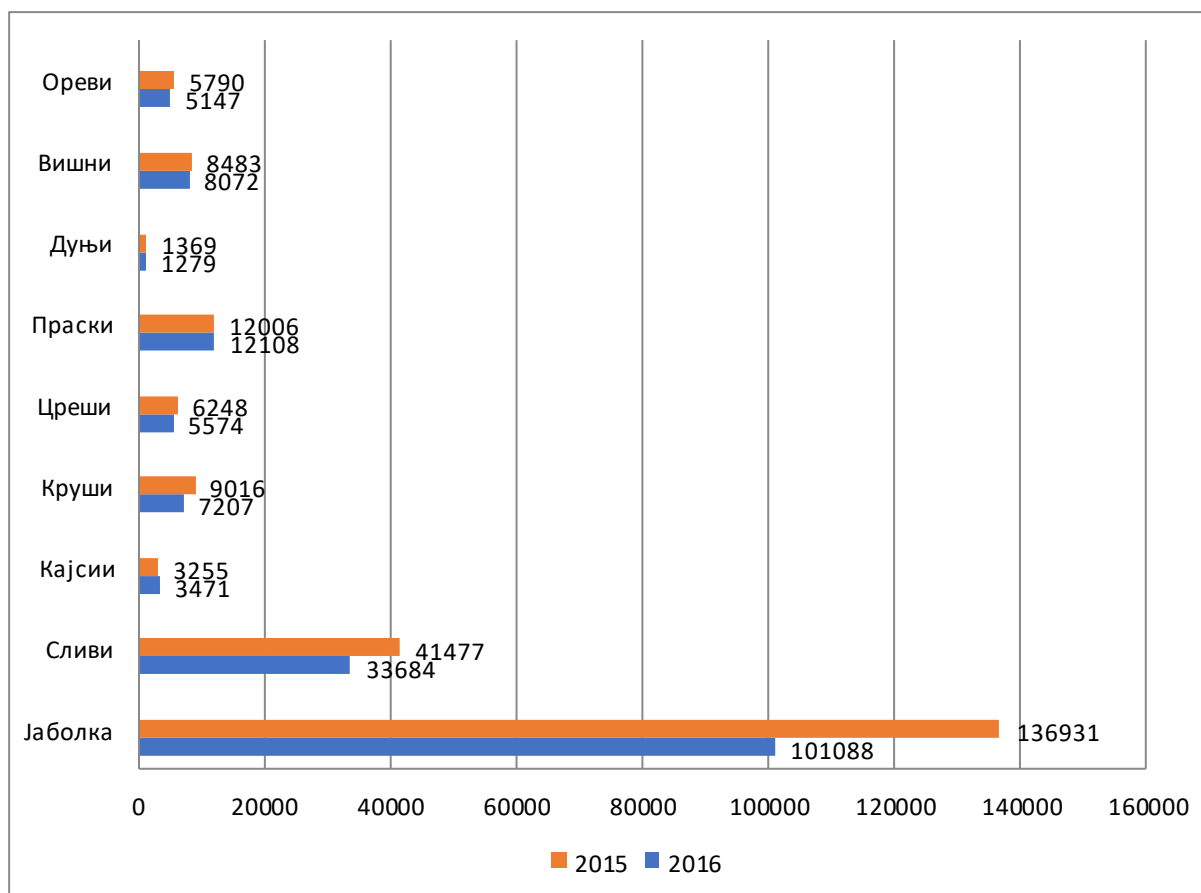
Кај производството на инустриски растенија, тутунот и афионот во 2016 година во однос на 2015 година бележат раст, додека пак кај производството на сончоглед е забележано опаѓање.

Графикон 7 Површини на ораници и бавчи по категории на користење во 000 ha

Во структурата на површините на ораници и бавчи по категории на користење остварено е намалување во однос на претходната година на површините на угарите и на површината под индустриски и градинарски растенија, површината на расадниците е иста, а кај останатите категории остварен е благ пораст.

Графикон 8 Производство на овошје во тони

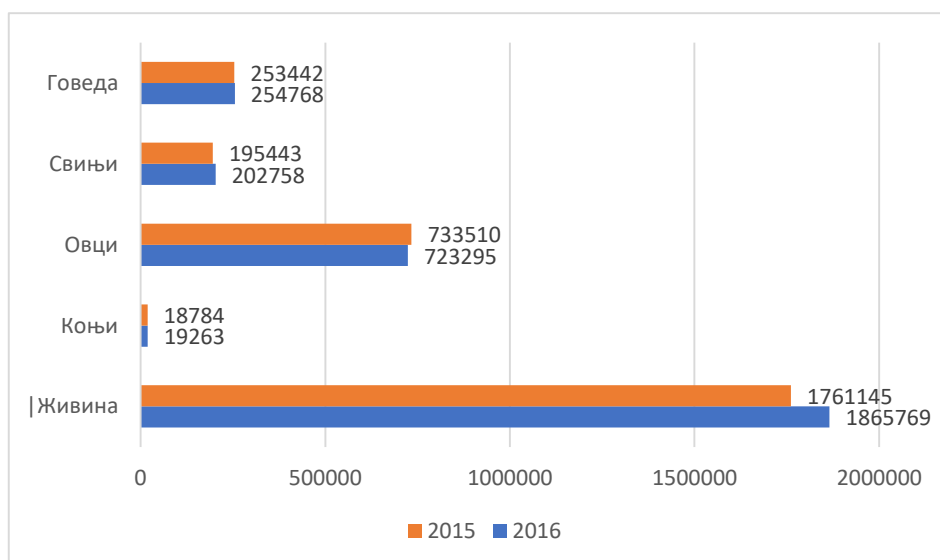

Извор: Статистички годишник 2017 год, Државен завод за статистика

Во областа на овоштарството, во 2016 година во однос на 2015 година е забелжан пад на производството на јаболка, сливи, круши, цреши, дуњи, вишни и ореви, додека пак кај кајсиите и праските е забележан раст во производството.

Вкупното производство на грозје во 2016 година изнесува 333.319 тони или за 8.550 тони повеќе во однос на оствареното производство во 2015 година.

Графикон 9 Број на добиток и живина

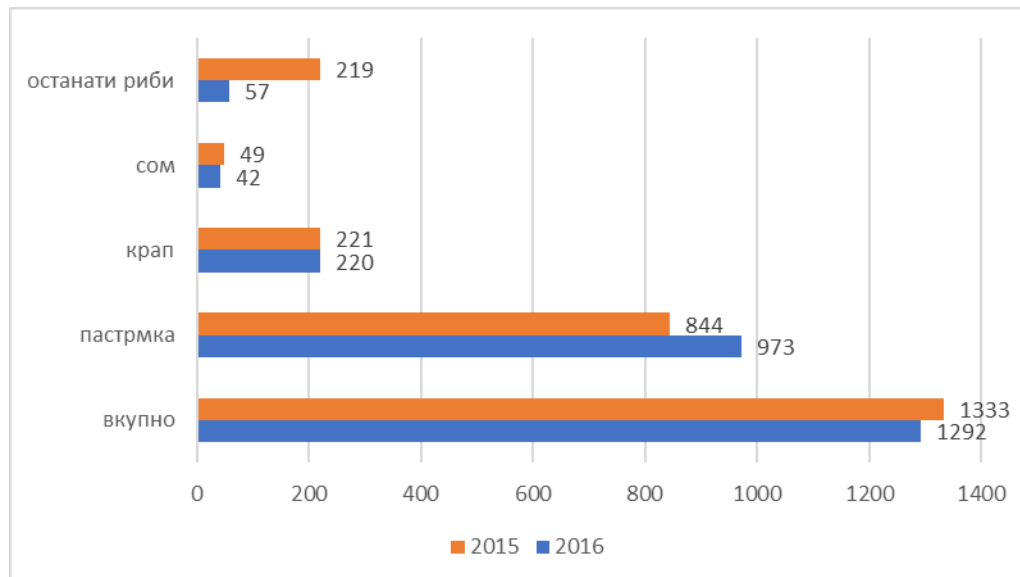

Извор: Статистички годишник 2017 год, Државен завод за статистика

Бројот на говеда, свињи, коњи и живина во 2016 бележи раст во однос на 2015 година, додека пак бројот на овци бележи мало намалување.

Вкупниот улов на слатководна риба во 2016 година забележа намалување во однос на 2015 година и изнесува 1292 тони од кој 973 тони пастрмка, 220 тони крап, 42 тони сом и 57 тони останата риба.

Графикон 10 Вкупен улов на слатководна риба во тони

Извор: Статистички годишник 2017 год., Државен завод за статистика

Во последните години земјоделскиот сектор се соочува со значајни структурни и правни реформи особено во процесот на усогласување на националното законодавство со европското и воспоставување и зајакнување на институционалната структура во областите кои ги уредува заедничката земјоделска политика. Европските интеграциски процеси се основа за зајакнување и создавање на конкурентен земјоделски сектор согласно барањата на Европската Унија. Во таа насока ресорното министерство во оваа област (Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство) вовеле

политики, мерки и механизми за спроведување на развојните процеси во земјоделското производство и пазари. Реформските процеси се темелат на Националната стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020 година која претставува главен долгорочен стратешки документ во областа на земјоделството и руралниот развој на кој се базира поставувањето и спроведувањето на целите, политиките и мерките за развој на земјоделството и руралните средини во Република Македонија.

Со цел да се надминат постоечките проблеми Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство превзема одредени активности поврзани со креирање на политика во областа на земјоделството со кои во текот на 2016 година беа опфатени мерките и активностите поврзани со:

- Национална програма за развој на земјоделството и рурален развој за период од 2014-2020 година;
- Национален план за органско производство 2013-2020;
- Активности за зајакнување на способноста на македонското земјоделство да биде конкурентно на интегрираните регионални пазари на Европската Унија и Југоисточна Европа преку мерки за зголемување на ефикасноста на земјоделското производство, преработка и маркетинг;
- Изградба на соодветни, ефективни јавни и приватни институции;
- Подобрување на приходите по фарми;
- Овозможување на потрошувачите пристап до безбедна и здрава храна и;
- Изградба на рурални општини способни за опстанок преку одржлив рурален развој и
- Инвестициски план за водостопанска инфраструктура за период од 2015-2025.

3.2.2. Шуми и шумско земјиште

Определбите зацртани со Просторниот план на Република Македонија (ППРМ) во областа на користење на земјиштето кои се однесуваат на основната трансформација на земјиштето, предвидуваат до 2020 год. да се изврши пренамена на 96.000 ha земјоделско земјиште, во кое се опфатени необработени и напуштени бавчи и ораници од 6, 7 и 8 класа со релативно изразена ерозија, во шумско земјиште.

Со Просторниот план на Република Македонија до 2020 год. е предвидено површините под продуктивна намена (користени од примарниот сектор) да изнесуваат 2.335.000 ha или зголемување во однос на 2001 за 94.000 ha (4%). Во рамките на продуктивното користење на земјиштето најголема површина ќе завзема земјоделското земјиште со 1.196.000 ha или 46,5% од вкупната територија на Република Македонија, односно 51,2% од продуктивните површини, а шумите и шумското земјиште ќе завземаат 1.140.000 ha или 48,8% од продуктивното земјиште.

Политиката за развој на шумарството се спроведува преку „Програма за проширување и репродукција на шумите“ која се фокусира на следниве мерки:

- Пошумување на голини;
- Нега на шумски култури;

- Рехабилитација на шумите погодени од пожари;
- Спречување на масовно сушење на боровите шуми;
- Пошумување на земјиштето во приватна сопственост и
- Развој на национален систем за рано предупредување за шумски пожари - МКФФИС (Македонски шумски пожар информативен систем во рамките на проектот за централно управување со кризи со финансиска помош од ЈИЦА).

Врз основа на анализата на добиените податоци од Информативниот лист за 2016 година (од 16 ЕЛС), може да се констатира дека пошумување е извршено во 5 општини. Податоците доставени од извештајните единици се наведени во следната Табела:

Табела 2 Пошумени површини и биланс на површината под шуми на подрачјето на општините во 2016 год.

Реализирано пошумување во и вон шума			
Р. б.	Општина	Реализирано пошумување на локалитети	Биланс на површината под шуми на подрачјето на општината (ha)
1	Брвеница	Реализирано е пошумување на 13 ha бел бор	5.937
2	Чашка		45.683
3	Чешиново Облешево		5.143
4	Дебар		3.433
5	Ѓорче Петров	Засадени се околу 10000 садници. Поголем дел во руралниот дел од општината (Кај крстот во с. Кучково, понатаму околу манастир Св. Ѓорѓија, погранична полициска станица Чашка) а останатиот дел во училишните дворови, месни и урбани заедници во општината.	1.009
6	Карбинци		5.254,2
7	Конче		12.488
8	Кривогаштани		74,6
9	Лозово	Пошумено со 1641 садници даб	149
10	Македонска Каменица		8.406
11	Неготино	Нискостеблена шума: даб 5452.2 ha, Габер 1544.14 ha, Багрем 174.86 ha, Јасен 3.72 ha, Орев 25.22 ha Високостеблена шума: Црн Бор 598.62 ha, Чемпрес 197.41, Бука 165.26	8.161,43
12	Новаци		16.397
13	Пробиштип	Површина под шума и вид на шума: Бука 1630.1 ha, Даб 45440.6 ha, Црн бор 103.3 ha, Бел бор 91.1 ha, Смрча 3.5 ha, Ариш 15.1 ha, Дуглазија 7.6 ha. Реализирано е пошумување на локалитет КРСТ од 3 ha и пошумување во шума од 2 ha. По видови дрвја реализирано е пошумување со 3000 садници Црн бор и 2000 садници Чемпрес	7.055
14	Велес	Пошумување во и вон шума 13 ha со Багрем, јасен, и јавор.	/

15	Желино		9.046
16	Зрновци		2.948
	Вкупно		131.184,2

Извор: Информативни листови од единиците на локалната самоуправа во 2016 год.

Податоците добиени од Државниот завод за статистика за состојбата во шумарството во 2016 се следните:

Табела 3 Пошумени површини во 2016 год.

Реализирано пошумување во шума и вон шума		
Ред. бр.	Вид на шума	Површина (ха)
1	во шума	737
2	вон шума	307
Вкупно:		1.044

Извор: Статистичкиот преглед од 2017 год. од Државен завод за статистика

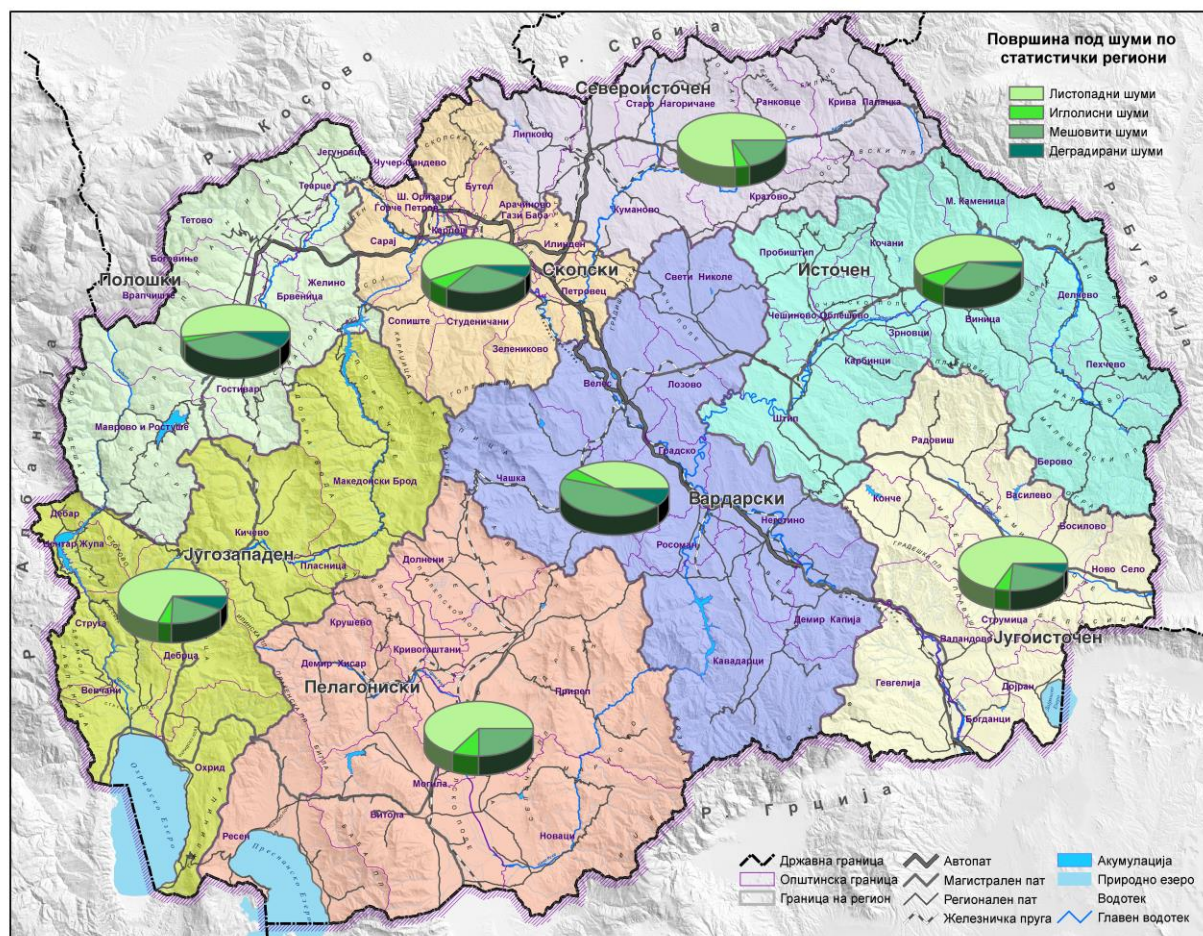
Просторниот план на Република Македонија предвидува дека пошумувањето во шума и вон шума до 2020 година треба во просек годишно да изнесува 6.522ха. Според податоците добиени од Државниот завод за статистика извршено е пошумување на површина од 1.044ха односно 16% од просечното годишно пошумување предвидено со Просторниот план на РМ од кои 737ха е пошумување во шума, а остатокот 307ха е пошумување вон шума.

Табела 4 Површина под шуми според Статистичкиот преглед за 2016 год.

Вкупна површина под шума на ниво на Р Македонија		
	Година	Површина (ха)
Состојба	2016	1.001.665,00
Планирани според ППРМ	2020	1.039.560,00

Извор: Статистичкиот преглед од 2017 год. од Државен завод за статистика

Во поглед на проекциите, Просторниот план на РМ предвидува дека до 2020 год. вкупната површина под шуми ќе изнесува 1.039.560ха. Според податоците од Државниот завод за статистика вкупната површина под шуми во 2016 изнесува 1.001.665,00ха и претставува 96,3% од проекциите за 2020 год. предвидени со Просторниот план на РМ. Од тоа, под листопадни видови се 605.661ха или 60%, под иглолисни видови 66.774ха или 6,6%, под мешовити шуми 286.315ха или 28,5% и под деградирани шуми 42.915ха или 4,2% од вкупната површина под шуми во 2016 година. Во прилог е прикажана карта на Република Македонија со вкупната површина под шуми и по видови на дрвја по региони во 2016 година и пошумувањето по видови дрвја во 2016 година.

Слика 6 Структура на површините под шуми по региони според статистичкиот преглед за 2016 год.

Од приложената табела се забележува дека најголема површина под шума, од околу 188 илјади ha, има во Југозападниот статистички плански регион што претставува 18,7% од површините под шума во Р Македонија, а најмала површина од околу 76 илјади ha под шуми има Североисточниот регион или 7,6% од шумската површина во Р Македонија.

Табела 5 Површина под шуми по региони за 2016 година- во ha

Статистички региони	Вардарски регион	Источен регион	Југозападен регион	Југоисточен регион	Пелагониски регион	Полешки регион	Североисточен регион	Скопски регион	ВКУПНО
Листопадни видови	51.928	86.026	129.386	96.572	92.115	46.416	58.242	44.976	605.661
Иглолисни видови	7.127	13.457	10.470	9.183	14.974	1.832	4.465	5.266	66.774
Мешовити шуми	59.963	49.234	36.925	31.807	35.724	34.011	13.631	25.020	286.315
Деградирани шуми	10.019	4.191	11.270	5.996	737	6.502	/	4.200	42.915
ВКУПНО	129.037	152.908	188.051	143.558	143.550	88.761	76.338	79.462	1.001.665

Извор: МакСтат-базата на податоци од Државен завод за статистика

Табела 6 Пошумување по видови дрвја по региони во 2016 година-во ha

Регион	Скопски	С.источен	Полошки	Пелагониски	Ј.источен	Ј.западен	Источен	Вардарски	Вкупно
Листопадни	11	16	51	51	33	12	12	30	216
Иглолисни	33	183	32	72	177	150	95	86	828

Извор: Државен завод за статистика

Табела 7 Исечена бруто-дрвна маса во шума и вон шума во 2016 год. во m³

Техничко дрво	Огревно дрво	Отпадок
133.000	713.000	44.000

Извор: Државен завод за статистика

Според проекциите од Просторниот план на Р Македонија просечната вкупно исечена дрвна маса треба да изнесува 1.650.000m³/год. до 2020год. Според Статистичкиот преглед за 2016 год. од Државниот завод за статистика, исечената бруто-дрвна маса за 2016 изнесува 890.000m³ или 54% од планираниот просечен годишен етат од сите шуми во Р. Македонија.

Податоците покажуваат дека 133.000m³ од исечената бруто дрвна маса во шума и вон шума во 2016 год се однесува на техничко дрво, 713.000m³ на огревно дрво, а 44.000 m³ на отпадокот.

Во поглед на производството на шумски сортименти во државните шуми за 2016 год. податоците се дадени во следната Табела:

Табела 8 Производи во шумарството и сеча во државните шуми 2016 год.

Ред. бр.	Вид на дрво	(m ³)
1	Грубо обработено дрво	626.071
2	Трупци од иглолисни	30.927
3	Рудничко дрво од иглолисни	4.274
4	Друго долго дрво од иглолисни	5.420
5	Просторно дрво од иглолисни	3.775
6	Огревно дрво од иглолисни	9.563
7	Трупци од листопадни	66.534
8	Рудничко дрво од листопадни	175
9	Друго долго дрво од листопадни	134
10	Просторно дрво од листопадни	7
11	Огревно дрво од листопадни	505.025
12	Друго грубо обработено дрво, цепеници, дрвени мотки и колци	237

Извор: Државен завод за статистика

Голем дел од производите во шумарството и сечата во државните шуми во 2016 година потпаѓа под огревно дрво што претставува негативен тренд. Потребно е да се воведат посовремена техника и технологија при користењето на шумските производи и порационално користење на дрвната маса преку зголемување на учеството на техничкото дрво за сметка на оревното дрво и отпадокот при сеча и изработка на шумски дрвени сортименти.

3.2.3. Минерални ресурси

Рудното богатство на Република Македонија е разновидно, но со релативно мали истражени резерви. Регистрирани се металични, неметалични и енергетски минерални сировини, чии лежишта се експлоатираат, а најголем број од нив се недоистражени.

Металичните минерални сировини се широко распространети. Најбогати и најквалитетни се олово-цинковите руди застапени во Источна Македонија, каде се врши и нивната експлоатација во постојните рудници Злетово, Саса и Тораница. Рудите на црните метали (железо, хром, манган) најчесто содржат низок процент на метал или се исцрпени рудните резерви.

Разновидниот геолошки состав и геолошко-тектонската еволуција на терените на Република Македонија овозможиле да се создадат голем број на лежишта, наоѓалишта и појави на различни неметални минерални сировини од

кои, од економски аспект, најперспективни се: карбонатните сировини (мермер, травертин, варовници, доломити, магнезит, лапорци), силициските творби (кварц, кварцит, кварцен песок, опалит, перлит, туфови), фелтспатите (натриски, калиски), гипсот, архитектонско-градежниот камен (гранит, гнајс), базалтот, дијабазот и други.

Енергетските минерални потенцијали на Република Македонија се скромни, како по структура, така и по расположивите резерви. Јагленот во вид на лигнит е најголемото енергетско минерално богатство распространето во: Пелагонискиот, Беровско-делчевскиот, Ресенскиот, Струшкиот, Скопскиот и Кичевскиот седиментен басен.

3.2.3.1. Реонизација на рудните наоѓалишта

Респектирајќи го геолошкиот состав, тектонскиот склоп, процесите на седиментација и магматска мобилност како основни природни predispositions во создавањето на рудните лежишта, наоѓалишта и рудни појави, на територијата на Републиката се издвоени шест основни рудни реони:

1. Западномакедонскиот масив - просторот западно од линијата Радуша-Скопје-Солунска Глава-Битола до државната граница со Република Албанија.
2. Пелагонидите - средишниот дел на територијата на Републиката помеѓу с. Живојно и рудникот Алшар (во непосредна близина на македонско-грчката граница на југ, па кон ССЗ до линијата с. Драчевица - с. Вражале на околу 10 км јужно од Скопје).
3. Вардарската зона - во правецот ССЗ-ЈИ, од линијата Радуша - с.Табановце на северната државна граница, кон ЈИ по линијата рудник Алшар - с. Николик кај Дојранското Езеро, го зазема средишниот дел на државата.
4. Кратовско-злетовската вулканска област - североисточниот дел од државната територија со простор помеѓу јужните падини на планината Козјак - Кумановското и Кочанското Поле на југоисток.
5. Српско-македонскиот масив - источниот дел од територијата на Републиката, источно од линијата с. Четирце (во близина на северната граница) - Пантелеј (Кочанско) - Ореовица (Радовишко) - Струмица - с. Николик - до источната граница кон Република Бугарија, во југо - источниот дел со Република Грција.
6. Кенозојските седиментни басени се најмладите езерски, а веројатно и морински седиментациони басени, со различна кенозојска старост и различна литолошка и геотектонска градба (полошкиот, скопскиот, кумановскиот, славишкиот, овчеполскиот, делчевско-пехчевскиот, струмичкиот, тиквешкиот, пелагонискиот, ресенскиот, дебарскиот и струшкиот).

Искористувањето на минералните сировини на просторот на Република Македонија се остварува врз основа на надлежностите на Министерството за економија во доменот на изработка и реализација на годишните програми за основни геолошки истражувања, детални геолошки истражувања на енергетски минерални сировини, развој на геолошкиот информациски систем и доделувањето на концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини. Во тек е изработка на стратегија за геолошки истражувања и експлоатација на минерални сировини.

Во 2016 година Министерството за економија направи и издаде:

- Вкупно 3 овластувања за изработка на геолошка документација надзор и изведување на геолошки истражувања и
- Вкупно 4 овластувања за изработка на рударски проекти за површинска и подземна експлоатација и преработка на минерални сировини.
- Во 2016 година не се издадени лиценци за:
 - изработка на рударски проекти за површинска и подземна експлоатација, преработка на минерални сировини и
 - изработка на геолошка документација надзор и изведување на геолошки истражувања

Врз основа на пополнетиот информативен лист доставен од страна на единиците на локална самоуправа, во текот на 2016 година, експлоатацијата на минералните сировини по општини во ха е прикажана во Табела 9:

Табела 9. Експлоатација на минерални сировини по општини (во ха) добиени од единици за локална самоуправа

Р.бр.	ЕЛС	ха
1.	Чешиново-Облешево	8,13
2.	Пробиштип	452,92
3.	Дебар	5
4.	Новаци	58
5.	Карбинци	356

Податоците коишто се добиени од единиците за локална самоуправа се однесуваат само на површините, бидејќи во доставените информативни листови не беше наведен видот на минералот што се експлоатира.

Според податоците добиени од Министерството за економија во чија надлежност е издавање концесии за експлоатација на рудните ресурси, во 2016 година издадени се 16 концесии за експлоатација на минерални сировини во вкупно 15 општини наведени во следната табела:

Табела 10. Издадени концесии за експлоатација на минерални сировини во 2016 година

Р.Б.	Локалитет	Општина на локалитет	Површина км ²
1	Белица	Струга	0,084128
2	с. Модрич	Струга	0,0225
3	Татарли Чука 2	Валандово	0,395274
4	Иловица	Босилово и Ново Село	17,100557
5	Врбјани	Дебарца	0,041475
6	Ново Село	Дебарца	0,089491
7	Езерски Рид	Липково	0,038686
8	Баш Колиби	Велес	0,01519
9	Лојане	Липково	4,5866
10	Голем Рид	Радовиш	0,382847
11	Злетово	Пробиштип и Кратово	5,955

12	Тораница, Сокол, Бачило и Средно Брдо	Крива Паланка	4,09965
13	Сокол	Прилеп	1,912986
14	Пополчани	Кичево	0,157809
15	Бигор	Кичево	0,687278
16	Боров Дол	Конче и Штип	4,723771
17	Вкупно		40,293242

извор: Министерство за економија.

Министерството за економија, во текот на 2016 година има издадено 17 дозволи за геолошки истражувања наведени во следната табела:

Табела 11. Регистар на склучени договори за концесија за детални геолошки истражувања

Р.б.	Локалитет и општина	Површина км ²
1	Подцуцул - Сопиште	0,435975
2	Камено Брдо с.Кучково – Ѓорче Петров	0,455000
3	Бел Камен - Крушево	0,630000
4	Двориште - Берово	24527,200
5	Саса - Македонска Каменица	12,580754
6	Лавци - Ресен	7300,000
7	Раковец - Чашка	0,953780
8	Питран с.Дворци - Пласница	0,015496
9	Плавица и Црн Врв - Кратово	28531,508
10	с.Делогожда - Струга	0,133904
11	Стар Истевник-Панчарево	5935,000
12	Јарова Глава - Сопиште	0,440988
13	Хамзали 2 - Босилово	0,071675
14	с.Речане - Гостивар	0,007364
15	Звегор-Стамер - Делчево	4,05375
16	с.Варвара - Сопиште	0,099269
17	с.Дукатино - Василево	0,323163

извор: Министерство за економија

Законска регулатива во доменот на минералните сировини е **Законот за минералните сировини** (пречистен текст "Службен весник на РМ" бр. 132/13 и **Закон за изменување и дополнување на законот за минерални сировини** ("Службен весник на РМ" бр. 44/14, 160/14 и 129/15).

3.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура

Концептот на одржлив развој на една земја е условен од нејзините природни ресурси и нивното рационално користење. Водата може да се издвои како посебен услов за развој бидејќи е незаменлив ресурс без кој нема опстанок. Колку водата во одреден простор може да се смета за ресурс зависи од можноста за реализација на одредени водостопански решенија. Водата како "ресурс" ја има многу помалку од "присутните води". Во плановите за користење на водите треба да се има во предвид дека потребите во иднина само ќе се зголемуваат, со што "присутните води" како "ресурс" само ќе се намалуваат.

Основната појдовна цел во водостопанството е „континуирано снабдување на потрошувачите со квалитетна вода, пред сè населението со вода за пиење“. За постигнувањето саканата цел потребно е:

- максимално искористување на локалните извори (површински и подземни води) за водоснабдување;
- перманентно истражување на површинските и подземните води во обем што ќе ги дефинира потенцијалните ресурси;
- изградба на регионални водоснабдителни системи кои ќе овозможат поголем број на корисници да се снабдуваат со квалитетна вода;
- одредување заштитни зони на сегашните и идните можни изворници (површински водотеци, подземни води и акумулации) и одредување на мерки за заштита;
- третман на водата како економска категорија;
- намалување на загубите на вода и зголемување на степенот на искористеност на водоснабдителните системи преку нивна ревитализација и модернизација;
- примена на современи технологии во производните процеси со цел да се постигне рационално користење на вода;
- изградба на пречистителни станици за третман на отпадните води;
- изградба на пречистителни станици за индустриски отпадни води со примена на технологија која дава ефикасни резултати;
- трошоците за заштита на водите од загадување да се сметаат како составен дел на развојните планови во водостопанството.

Табела 12 Преглед на промените настанати во областа на водостопанство и водостопанска инфраструктура во Републиката

	општина	водоснабдување	одведување на отпадни води	наводнување	регулација на реки	заштита од ерозија	акумулации
1	Скопје						
2	Аеродром			/	/	/	/
3	Бутел	/		/	/	/	/
4	Гази Баба	/	/	/	/	/	/
5	Ѓорче Петров	Изградба и реконструкција на дел од вод. мрежа во с. Волково и с. Никиштане	/	/	/	/	/
6	Карпош	/	/	/	/	/	/
7	Кисела Вода	Продолжува изградбата на секундарната вод. мрежа во Пинтија за почната во 2014 год.	во с. Драчево и населба „11-ти Октомври“ во тек е изградба на секундарна атмосферска канализација	/	/	/	/
8	Сарај	/	/	//	/	/	/
9	Центар	/	/	/	/	/	/
10	Чаир	/	/	/	/	/	/
11	Шуто Оризари	/	/	/	/	/	/
12	Арачиново	Тековно приклучување на домаќинствата на водоснабдителниот систем на с. Арачиново.	/	/	/	/	
13	Берово	/	/	/	/	/	/
14	Битола	/	ЛУПД за пречистителна станица на КП 25/3 КО Битола 5, општина Битола	/	/	/	/
15	Богданци	/	Проширување на кан. мрежа во с. Стојаково (1,0 км)		/	/	/
16	Боговиње	/	/	/	/	/	/

	општина	водоснабдување	одведување на отпадни води	наводнување	регулација на реки	заштита од ерозија	акумулации
17	Босилово	/	/	/	/	/	/
18	Брвеница	/	/	/	/	/	/
19	Валандово	/	/	/	/	/	/
20	Василево	/	Во с. Владевци изграден е колектор во должина од 700м, реципиент р. Струмица. Во постапка на изготвување на проект за заедничка пречистителна станица за селата Едрениково и Седларци.	/	/	/	/
21	Вевчани	/	/	/	/	/	/
22	Велес	/	/	/	/	/	/
23	Виница	/	Изградена е секундарна канализација во Виница - должина 0,25км, во с.Градец -0,45км), и во с. Пекљани во (0,36км)	/	/	/	/
24	Врапчиште	/	/	/	/	/	/
25	Гевгелија	/	/	/	/	/	/
26	Гостивар	/	/	/	/	/	/
27	Градско	/	/	/	/	/	/
28	Дебар	/	Во градот изградена е атмосферски колектор (0,68км)	/	/	/	/
29	Дебарца	/	/	/	/	/	/
30	Делчево	/	/	/	/	/	/
31	Демир Капија	/	/	/	/	/	/
32	Демир Хисар	/	/	/	/	/	/
33	Дојран	/	/	/	/	/	/

	општина	водоснабдување	одведување на отпадни води	наводнување	регулација на реки	заштита од ерозија	акумулации
34	Долнени	/	/	/	/	/	/
35	Желино	/	Изведени се колектори во селата Желино (0,3км), Требош (1,814 км) и во Палатица колектор и сек. мрежа (2,8км)	/	/	/	/
36	Зелениково	/	/	/	/	/	/
37	Зрновци	/	/	/	/	/	/
38	Илинден	/	/	/	/	/	/
39	Јегуновце	/	/	/	/	/	/
40	Кавадарци	/	/	/	/	/	/
41	Карбинци	/	За с. Карбинци изградена е пречистителна станица со капацитет од 1100 ЕЖ (реципиент Брегалница)	/	/	/	/
42	Кичево	/	/	/	/	/	/
43	Конче	/	Изграден е фек. колектор (0,693м), сек. кан. мрежа (3,5км) и прва фаза од пречистителна станица за с.Лубница	/	/	/	/
44	Кочани	/	/	/	/	/	/
45	Кратово	/	/	/	/	/	/
46	Крива Паланка	Доизградба на вод. систем за висока зона (2,9 км), сек. мрежа (2,3км) и резервоар 350 м ³ . Реконструирана е вод. мрежа во градот и во с. Конопница	Изграден е колектор за с. Дурачка Река (1,4км), за с. Длабочица (0,67км) и доизградена е фек. канал. во с. Мечковци и нас. Скрљава.	/	/	/	/

	општина	водоснабдување	одведување на отпадни води	наводнување	регулација на реки	заштита од ерозија	акумулации
47	Кривогаштани	/	Изградена фек. канализација во с. Славеј (1,4 км) и с. Крушеани (2,4км)	/	/	/	/
48	Крушево	/	/	/	/	/	/
49	Куманово	/	/	/	/	/	/
50	Липково	/	/	/	/	/	/
51	Лозово	/	Во с. Аџиматово изграден е колектор (1,46км)	/	/	/	/
52	Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/
53	М. Каменица	/	/	/	/	/	/
54	М. Брод	С. Латово е приклучено на на РВС "Студенчица" и изграден е резервоар (50м ³)	/	/	/	/	/
55	Могила	/	/	/	/	/	/
56	Неготино	За с. Пепелиште и за с. Тимјаник изградени се резервоари	/	/	/	/	/
57	Новаци	/	Во с.Новаци изведена е фек. канализација (0,4км)	/	Започната е регулација на р.Коњарка во КО Скочивир	/	/
58	Ново Село	Изградени се вод. систем: каптажа (извори на Беласица), довод (2 км) , резервоари за с. Мокрино и Старо Коњарево и секундарни мрежи во селата.	/	/	Регулирана е р. Струмица во должина од 2,7 км на пограничниот појас кон Р. Бугарија	/	/
59	Охрид	/	/	/	/	/	/

	општина	водоснабдување	одведување на отпадни води	наводнување	регулација на реки	заштита од ерозија	акумулации
60	Петровец	/				/	/
61	Пехчево	/	/	/	/	/	/
62	Пласница	/	/	/	/	/	
63	Прилеп	/	/	/	/	/	/
64	Пробиштип	/	/	/	/	/	Во фаза на градба е нова брана Пишица
65	Радовиш	/	/	/	/	/	/
66	Ранковце		/	/		/	/
67	Ресен	/	/	/	/	/	/
68	Росоман	/	/	/		/	/
69	Свети Николе	/	Изградена е кан. мрежа за с. Црнилиште	/	/	/	/
70	Сопиште	/	/	/	/		
71	Старо Нагоричане	/	/	/	/	/	/
72	Струга	/	/	/	/	/	/
73	Струмица		Во почетна фаза е изградба на пречистителна станица за третман на отпадните води од неколку населени места во општината со капацитет од 72000 ЕЖ, лоцирана во КО Дабилџе.	/	/	/	/
74	Студеничани	/	/	/	/	/	/
75	Теарце	/	/	/	/	/	/
76	Тетово	/	/	/	/	/	/
77	Центар Жупа	/	/	/	/	/	/
78	Чашка	/	За с. Лисиче изграден е	/	/	/	/

	општина	водоснабдување	одведување на отпадни води	наводнување	регулација на реки	заштита од ерозија	акумулации
			колектор (1,58км), секун. мрежа (1,6 км) и прва фаза (предтретман) од пречистителната станица за отпадни води.				
79	Чешиново Облешево	Во тек е изградба на водоснабдителен систем за с. Облешево, со приклучок на с. Долни Подлог.	Во фаза на изградба е пречистителна станица со капацитет од 736 Ж за с. Кучичино	/	/	/	/
80	Чучер Сандево	/	/	/	/	/	/
81	Штип	/	/	/	/	/	/

3.2.5. Енергетски извори и енергетска инфраструктура

Податоците од областа на енергетика и енергетска инфраструктура кои се користени за Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија, се превземени од Енергетскиот биланс за 2015 и 2016 год. изработен од Министерството за економија во согласност со Законот за енергетика и Правилникот за енергетски биланси и енергетска статистика. Податоците во Енергетскиот биланс за 2016 год., за првите девет месеци од 2016 год. се преземени од Државниот завод за статистика, а за преостанатите три месеци направена е проценка за потребите и потрошувачката на енергија.

Финална енергија: Во 2016 год. потрошувачка на финална енергија изнесуваше 2051ktoe, што претставува зголемување за 5,5% во однос на потрошувачката во 2015 год. Во поглед на потрошувачката на енергенти, нафтените продукти се со најголемо учество од 52%, електричната енергија со 26%, биомасата со 12% и јаглените со 5%.

Табела 13 Потрошувачка на финална енергија по енергенти (во ktoe)

Видови на енергија	2016 г.
Електрична енергија	535,8
Топлина	48,5
Нафтени производи	1067,1
Јаглени	107,6
Биомаса	246,2
Природен гас	38,2
Геотермална енергија	7,5
Вкупно	2051

Потребна енергија: Потребите од енергија за 2016 год. изнесуваа 2.781ktoe што е зголемување за 2,6% во однос на 2015 год. Споредено со 2015 год., најголем пораст се забележува кај природниот гас од 27%, како резултат од зголемено производство на ТЕТО. Во вкупно потребната енергија, нафтените продукти учествуваат со 40%, јаглените со 34%, биомасата со 8,8%, електричната енергија со 6,5%, природниот гас и хидро енергијата со по 5% а сите останати со збирно учество под 1%.

Табела 14 Потребна енергија по енергенти (во ktoe)

Видови на енергија	2016 г.
Јаглени	947
Нафтени продукти	1104
Природен гас	142
Биомаса	246
Хидроенергија	139
Соларна	2
Ветерна	9
Биогас	3
Геотермална енергија	8
Електрична енергија	180
Биодизел	0,35

Вкупно 2781

Во вкупната потрошувачка на енергија, сопственото производство учествува со 44%, а увозот со 56% што е за 3% повеќе од увозот во 2015 година.

Електрична енергија: Бруто потрошувачката во 2016 година изнесува 7.681GWh и е за 5,9% помала во однос на 2015 година. Домашното производство на електрична енергија во 2016 година изнесуваше 5.589 GWh (73%), а увозот е 2.092 GWh (27%). Во домашното производство, најголемо е учеството на произведената електрична енергија од термоелектраните со 60,6%, пред хидроелектраните со 28,9% и ТЕТО со 7,5%.

Природен гас: Во 2016 година вкупната потребна енергија изнесуваше $174 \times 10^6 \text{ Nm}^3$ природен гас, што преставува пораст од 27,3% во однос на претходната година. Од овие количини 73% се искористени за енергетски трансформации, односно за производство на електрична и топлинска енергија.

Нафтени продукти: Потрошувачката на нафтени продукти во 2016 година изнесуваше 1.104kt што е за 10% повеќе во однос на 2015 година. Најголемо е зголемувањето кај дизел горивата за 17% пред млазните горива и пропан-бутан со пораст од по 10%. Во вкупната потрошувачка, дизел горивата учествуваат со 52%, биогоривата со 15%, а моторните бензини со 9,6%.

Јаглени: Вкупно во 2016 година потрошувачката на јаглени изнесува 6.116kt, од кои 5.938kt е лигнит, 158,4 kt е суб-битоминозен јаглен (увозен лигнит со повисока калорична вредност), 16,8 kt е камен јаглен и 2,5 kt е кокс. Потрошувачката на јаглен за енергетски трансформации, односно за производство на електрична енергија учествува со 96% во вкупната потрошувачка на јаглен.

Биомаса: Вкупните потрошувачка од биомаса во 2016 година изнесуваше 1.472,8 илјади m^3 од кои огревно дрво се 1.402,4 илјади m^3 , дрвени отпадоци брикети и пелети се 37,4 kt и дрво од овошни насади или друг вид на растителни отпадоци се 33 илјади m^3 . Вкупните потреби од биомаса во 2016 година се за 7% поголеми во однос на 2015 година.

Топлинска енергија: Во 2016 година, производството на топлинска енергија изнесуваше 2.289TJ што е за 4,4% поголемо од потрошувачката во 2015 година. Од овие количини 88% се искористени за потрошувачка на финална енергија.

Геотермална енергија: Во 2016 година, потрошувачката на геотермална енергија изнесуваше 2.110 илјади m^3 што е за 2% поголема од потрошувачката во 2015 година.

Обновливи извори на енергија: Во 2016 година вкупните потреби од обновливи извори изнесуваа 408,2 ktоe, што се за 3,3% помали во однос на 2015 година. Учеството на обновливите извори во однос на вкупните потреби од енергија изнесуваше 15%. Од овие количини 246,2ktоe се обезбедија од биомаса, 138,8ktоe од хидроелектрани, 9,3ktоe од ветерни електрани, 3,1ktоe од биогас, 2,1ktоe од соларна енергија за производство на електрична енергија, 0,4ktоe од биодизел и останатите 8,2ktоe се обезбедија од геотермална енергија.

3.2.5.1. Енергетски извори и системи за пренос и транспорт на енергија

АД ЕЛЕМ, во 2016 година изврши детални геолошки истражни работи за отварање на рудниците за јаглен: Стамер-Звегор, Панчерево-Стар Истевник и Лавци. Направени се дополнителни геолошки истражувања за рудникот Брод-Гнеотино, проекти за отварање на рудниците Живојно и Мариово со кои ќе се обезбедат јаглени за домашно производство на електрична енергија. Изготвена е проектна документација за топлификација на Битола, Могила и Новаци со одземање на пареата од РЕК Битола. Во развојните планови на АД ЕЛЕМ се: изградбата на втората фаза на ветропаркот Богданци со инсталирана моќност од 13MW и дополнително годишно производство од 36GWh како и хидроенергетско искористување на реката Вардар со проектот “Вардарска долина”. Објавен е јавен повик за енергетско искористување на Црна Река преку ХЕЦ Чебрин и ХЕЦ Галиште.

Според добиените одговори на информативните листови¹⁴ од општините во Р Македонија во 2016 година изградени се 10 мали хидроелектрани и 20 трансформаторски станици од 10(20)kV. Вкупно по општините, во дистрибутивната мрежа изградени се далноводи од 10(20)kV во вкупна должина од 7,5km како и 0,4kV мрежа во должина од 0,2km.

ЕВН Македонија за 2016 година, реализира голем број на промени во дистрибутивната мрежа. Така, во трансформаторските станици од:

- 35kV извршена е реконструкција на 11;
- 10(20)kV изградени се нови 72 и извршена е реконструкција во 81 трансформаторски станици.

Во однос на надземните и подземни водови, во текот на 2016 година, извршени се следните промени во дистрибутивната мрежа на:

- 35kV кабли поставени се нови 4,6km и извршена е реконструкција на 23,4km;
- 10(20)kV кабли поставени се нови 119,7km и направена е реконструкција на 52,8km;
- 0,4kV кабли поставени се нови 117,9km и реконструкција на 52,8km;
- нови далноводи на 10(20)kV во должина од 20km и 0,4kV во должина од 144,1km.

АД МЕПСО во 2016 година заврши со реконструкцијата на 110kV далновод Скопје1-Југохром-Тетово1. Планираната, од 2015 година ревитализација на 6-те далноводи во Р Македонија, префрлена е во планските задачи во 2016 година.

За развој на гасоводниот систем во 2016 година, изградена е и пуштена во работа дел од делницата 1 на гасоводот од Клечовце до Штип, започнато е со изведба на делницата од Штип до Кавадарци како и делницата од Скопје кон Кичево.

АД ГАМА во 2016 година, во секундарната гасоводна мрежа изгради 4 приклучни делници во Скопје и Петровец, дислоциран е еден

¹⁴ Доставени се одговори од 40 од вкупно 80 општини (без Градот Скопје).

приклучен гасовод во ТИРЗ Скопје и изградени се 3 мерно регулациони станици во Клевовце, Скопје и Петровец.

3.3. Население и организација на населбите и дејностите

3.3.1. Демографски развој

Населението е основниот елемент и појдовна основа на идниот развој на земјата и општеството. Концептот на просторната организација, уредувањето и користењето на територијата на Република Македонија зависат од развојот, структурните промени и дистрибуцијата на населението.

На просторот на Републиката евидентни се регионални диспропорции и нерамномерен развој. Во источните делови на Република Македонија присутна е демографска стагнација, а во западните повисок демографски раст со што се продлабочува јазот во регионалниот развој.

Во Република Македонија во 2016 год. просечната стапка на наталитет од 11,1 промили и стапката на морталитет од 9,9 промили бележат стагнација во однос на претходната година, но исклучително неповолна е состојбата кај смртноста на доенчињата со стапка од 11,9 промили која покажува зголемување за 3,3 промилни поени во однос на 2015 година.

3.3.1.1. Природно движење на населението

Природното движење на населението (наталитетот, морталитетот и природниот прираст), покажува тенденција кон постојано намалување, што резултира во релативно побавен процес на репродукција на населението вкупно на ниво на државата, но и во подрачја за кои во подалечните декади беа карактеристични високи стапки на наталитет и природен прираст. Според објавените статистички податоци¹⁵ природниот прираст во 2016 година е намален за 33 лица.

Табела 15 Природно движење на населението во Р Македонија во 2016 год.

Година	Живородени	Умрени вкупно	Умрени доенчиња	Природен прираст
2015	23075	20461	198	2614
2016	23002	20421	273	2581
Индекс 2016/2015	99,7	99,8	137,9	98,7

Извор: МакСтат база.

Анализата за движењето на населението на ниво на општини базира на официјалните статистички податоци¹⁶ за виталната статистика во 2016 година. Највисока стапка на природен прираст е евидентирана во општините: Студеничани (17,2‰), Зелениково (14,2‰), Арачиново (11,8‰), Чашка (10,1‰), Желино (7,0‰), Липково (6,6‰), Чучер

¹⁵ Извор: МакСтат база, ДЗС.

¹⁶ Статистички годишник на Република Македонија, 2017, ДЗС.

Сандево (7,1‰), Василево (4,7‰), Тетово (4,6‰), Пласница (4,6‰), Боговиње (4,3‰), Петровец (4,0‰), Струга (3,9‰), Дебар (3,9‰), Центар Жупа (3,5‰), Скопје¹⁷ (3,2‰), потоа следат Брвеница, Валандово, Врапчиште, Гостивар, Долнени, Илинден, Карбинци, Конче, Крива Паланка, Куманово, Радовиш, Струмица, Теарце и Штип. Негативни стапки се остварени во општините: Старо Нагоричани (-12,6‰), Дебрца (-11,5‰), Новаци (-11,2‰), Македонски Брод (-9,5‰), Демир Хисар (-9,1‰), Пехчево (-8,3‰), Кратово (-7,6‰), Берово (-7,1‰), Чешиново-Облешево (-5,5‰), Ресен (-5,2‰), Свети Николе (-5,2‰), Пробиштип (-4,6‰), Зрновци и Кривогаштани (по -4,3‰), Делчево (-4,2‰) итн. Вкупниот број на општини со негативни стапки изнесува 41.¹⁸

Природното движење во поголеми простори, односно по статистички плански¹⁹ региони во Република Македонија, е прикажано во следната табела:

Табела 16 Витална состојба на населението по региони во 2016 година

	Живородени	Умрени	Природен прираст
Република Македонија	23002	20421	2581
Вардарски	1633	1773	-140
Источен	1549	1956	-407
Југозападен	2149	1993	156
Југоисточен	1820	1767	53
Пелагониски	2210	2910	-700
Полошки	3326	2393	933
Североисточен	1849	1654	195
Скопски	8466	5975	2491

Извор: МакСтат база.

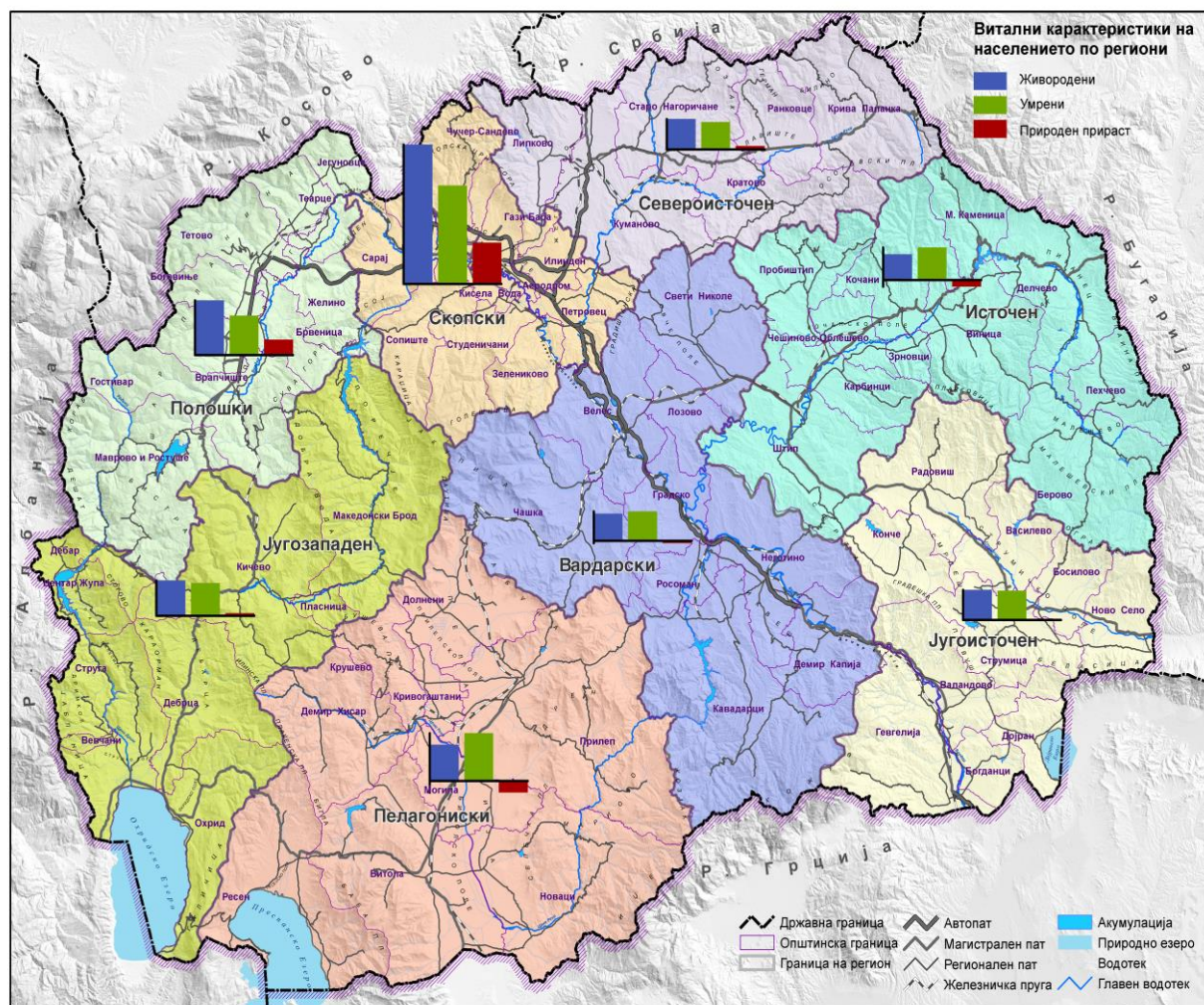
Од просторен аспект по региони најмногу живородени има во Скопскиот регион со 8466 новороденчиња, после него следи Полошкиот регион со 3326. Најмал број од 1549 новороденчиња е евидентиран во Источниот регион кој учествува со 6,7% во вкупниот број живородени во државата. Во три региони Вардарски, Источен и Пелагониски регион има негативни витални промени на населението, додека во другите региони остварен е позитивен природен прираст. Најголемо учество во однос на вкупниот број на умрени лица, има скопскиот со 29,3%, а најмало североисточниот регион со 8,1%.

Виталните карактеристики на населението за 2016 година по региони се прикажани на следната карта:

¹⁷ Податоците се пресметани за Градот Скопје и Општината Сопиште. Извор: Статистички годишник на Република Македонија, 2017, ДЗС.

¹⁸ Во публикуваните податоци за стапките на природен прираст по општини, за Градот Скопје е објавена единствена стапка без да се прикажат поединечните стапки за сите десет скопски општини.

¹⁹ Номенклатурата на територијалните единици за статистика, (НТЕСЗ).

Слика 7 Витални карактеристики на населението во 2016 година по региони.

3.3.1.2. Миграции

Миграциите на населението и покрај универзалноста, во различни подрачја има различни специфичности, кои произлегуваат од посебните економски, социјални, демографски и политички услови.

Механичките промени кај населението изразени преку миграционите движења, особено се одразуваат негативно на мали подрачја. Тие влијаат на вкупниот број жители како и на структурните карактеристики на населението, а имплицираат краткорочни и долгорочни последици.

Миграционото салдо во Р Македонија во 2016 год. покажува ист број на доселени и отселени лица, за разлика од 2015 година кога миграционото салдо беше негативно со отселени 508 лица.

Табела 17 Миграциони движења во Р Македонија во 2015 и 2016 година

Доселени		Отселени		Миграционо салдо	
2015	2016	2015	2016	2015	2016
8309	9327	8817	9327	-508	0

3.3.1.3. Територијална разместеност на населението

Природното и механичко движења на населението се рефлектира на неговата територијална разместеност и концентрација. Учеството на населението по општини во вкупното население во Републиката, покажува дека повеќе од една четвртина (26,4%) од населението е сконцентрирано во Градот Скопје како посебна единица на локалната самоуправа или вкупно 548.300 жители (во овој број се вклучени и жителите од Сопиште).

Според објавените статистички податоци во МакСтат базата на крајот на месец декември 2016 година се проценува дека во Република Македонија вкупната популација ќе достигне бројка од 2.073.702 жители. Од нив околу 15,8% или 326.743 се жители кои според објаснувањето дадено во МакСтат базата припаѓаат на групата Скопје-останат дел и Сопиште²⁰, додека дистрибуцијата на населението во другите општини изнесува: Гази Баба (76.926), Ѓорче Петров (42.680), Карпош (60.725) и Сарај (41.226).

Од другите општини во Републиката, со релативно повисоко учество се издвојуваат четири: Куманово (109.228), Битола (91.983), Тетово (91.760), Гостивар (83.725) во кои е концентрирано 18,2% од вкупното население, или во наведените четири општини и Градот Скопје живее околу 44,6% од населението во земјата.

Општини со најмал број на жители се следните: Вевчани (2437), Лозово (2572), Зрновци (3041), Новаци (3120), Дојран (3324), Градско (3552), Конче (3571), Ранковце (3720). Овие општини заедно учествуваат со околу 1,2% во вкупната популација во Република Македонија според проценка на населението на крајот на 2016 година.

Во останатите општини процентната застапеност на населението е различна, при што со структурно учество од 2 до 5,3% се издвојуваат 10 општини, и тоа: Куманово, Битола, Тетово, Гостивар, Прилеп, Струга, Кичево, Струмица, Велес, Охрид и Штип, Потоа следат 12 општини со процентна застапеност на населението од 1 до 2%. Со најмал процент на учество во распон од 0,1 до 0,9% се јавуваат најголем број општини (вкупно 46).

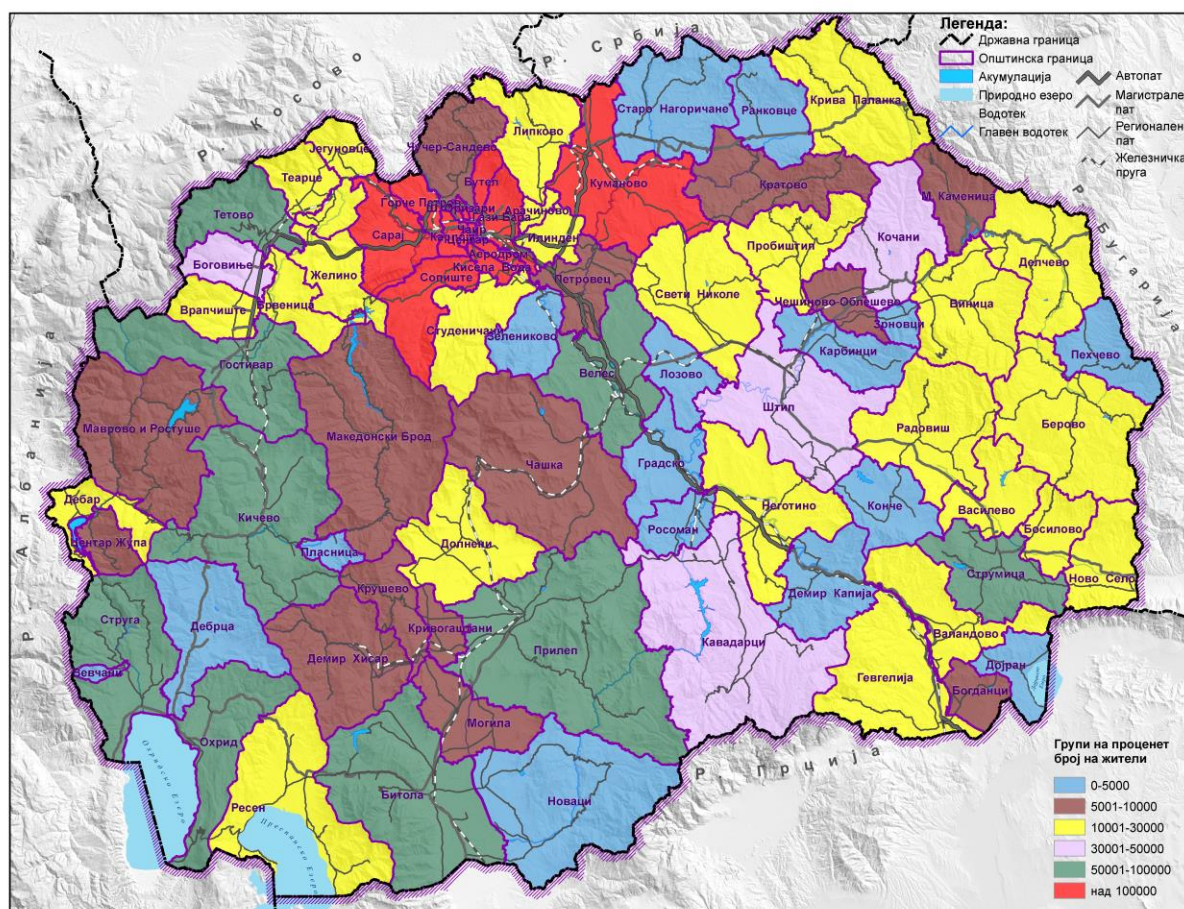
Табела 18 Општини групирани по бројот на жители

Ред. бр.	Број на жители по групи	Општини во Република Македонија
1	0-5000	Пехчево, Вевчани, Лозово, Зрновци, Дојран, Новаци, Конче, Градско, Ранковце, Карбинци, Росоман, Демир Капија, Зелениково, Старо Нагоричани, Пласница, Дебарца
2	5001-10.000	Кривогаштани, Могила, М.Брод, Центар Жупа Чешиново-Облешево, Чашка, М.Каменица, Петровец, Богданци, Маврово и Ростуша, Демир Хисар, Чучер Сандево, Крушево Кратово

²⁰ Извор: МакСтат база на Државен завод за статистика. Во проценката на населението на 31.12.2016 год., не се дадени податоци за општините Аеродром, Бутел, Центар, Чаир и Шуто Оризари. Податоците кои се однесуваат на наведените општини се прикажани групно како Скопје-останат дел и Сопиште.

3	10.001-30.000	Јегуновце, Ново Село, Валандово, Арачиново, Василево, Берово, Долнени, Босилово, Пробиштип, Ресен, Брвеница, Илинден, Делчево, Свети Николе, Студеничани, Неготино, Винаца, Дебар, Крива Паланка, Теарце, Гевгелија, Желино, Врапчиште, Радовиш, Липково
4	30.001-50.000	Боговиње, Сарај, Кочани, Кавадарци, Ѓорче Петров, Штип
5	50.001-100.000	Велес, Охрид, Струмица, Карпош, Струга, Гази Баба, Прилеп, Гостивар, Тетово, Битола Кичево
6	над 100.001	Куманово, Скопје

Сликовит приказ на просторната населеност на Република Македонија по општини групирани според број на жители е даден во следната карта:

Слика 8 Просторна разместеност на проценето население по општини во 2016 год.

Според картографскиот преглед на општините по групирани број на жители може да се заклучи дека само две општини, Куманово и Скопје (како посебна заедница на десет општини), имаат популација над 100.000 жители, додека најголем број на општини припаѓаат на третата група со број на жители од 10.001 до 30.000 која доминира во источните делови на државата. Наспроти тоа, во западните и југозападните делови на Републиката доминираат општините од втората група од 50.001 до 100.000 жители.

3.3.2. Урбанизација и систем на населби

Влијанието на градските населби врз непосредното окружување сеуште е актуелен процес кој е пропорционален на големината, степенот на економски развој на населбата, како и местото и улогата во системот на населби. Оттаму, сеуште е актуелна и неусогласеноста помеѓу порастот на нивото на урбанизираност (искажан преку високо ниво на популациска концентрација во урбаните центри) и динамиката на стопанскиот развој и достигнатото ниво на економска развиеност. Овој расчекор претставува основна причина поради која процесот на урбанизација не претставува, во сите сегменти, фактор со позитивно влијание врз вкупниот развој.

Евидентните разлики во развојот на урбаните и руралните населби се сеуште актуелни карактеристики на урбанизацијата како комплексен процес. Активностите иницирани со Законот за рамномерен регионален развој, Стратегијата за регионален развој и Програмите за развој планските региони, финансирани од буџетот на Република Македонија и менаџирани од Бирото за регионален развој се сè поинтензивни и позитивно се одразуваат врз развојот на општините, давајќи им подеднакви можност за подготовка на проекти, аплицирање и реализација на истите како на урбаните, така и на руралните населби.

Актуелните општествени промени имаат значително влијание врз процесот на урбанизацијата преку неговите основни компоненти: демографска, функционална и просторно-физичка. Сеуште, најзначајните промени најсилно и непосредно се манифестираат преку промените во центрите со висока популациска концентрација, економска моќ и функционална и инфраструктурна екипираност.

Нивото на животниот стандард достигнато во 2016 год. може да се проследи низ следните индикатори:

- стапка на наталитет (2016 год.) – 11,1 ‰;
- стапка на морталитет (2016 год.) - 9,9‰;
- стапка на природен прираст (2016 год.) - 1,2 ‰;
- здравствен стандард (2015 год.) - 2,9 лекари/1000 жители
- станбена површина по жител (2016 год.) – 26,95 м².

И покрај препораките за ограничување на развојот на градовите во рамките на постојните граници, и определбите на Просторниот план на РМ за заштита на земјоделското земјиште од висока категорија, тенденциите за ширење на градските населби сеуште се актуелни и изразени во развојот на сите градови - и на големите, но и на средните и малите. За оваа појава придонесува и процесот на легализацијата на бесправно изградените објекти како резултат на имплементацијата на Законот за постапување со бесправно изградените објекти. Воведувањето на пазарната економија, резултираше со значителни промени во стопанството кои се сè поевидентни. Но сепак и во овие услови, поврзаноста и условеноста на економската развиеност и степенот на урбанизираност е една од основните законитости во развојот. Недостатокот на соодветни податоците и непостоењето на континуитет во нивно објавување, односно измени во методологијата на објавување, не даваат можност за меѓусебна споредба и анализа врз

основа на која би можеле да се согледуваат трендовите, влијанијата и меѓусебната корелација на овие битни индикатори за процесот на урбанизација.

Приватниот капитал освен кон големите градови, сè повеќе се насочува и кон помалите градови и посебно, периурбаните зони, како и рурални простори со компаративни предности за развој.

Урбанизирањето на овие простори е непосредно условено од потребата за обезбедување на соодветна инфраструктура, услуги и други содржини од општествен стандард. Но, голем дел од овие подрачја не се опфатени со просторно-планска документација, поради што од особено значење е изработката на документација, како основа за нивниот одржлив развој, организација, уредување и заштита, и усогласување со јавниот интерес на локално, регионално и национално ниво.

Локалната самоуправа сè повеќе ја зајакнува улогата на значаен фактор во развојот на локални ниво, но и мошне значајна на регионално и државно ниво. Поради тоа, успешното менаџирање, е поврзано и со потребата од донесување на издржани годишни програми за изработка на планска документација на ЕЛС, како основна алатка и механизам за реализација на стратешките цели на развојот. Изработката и донесувањето, а особено имплементирање на планската документација е законска обврска на локалната самоуправа, која во голема мера зависи од квалитетот на локалните програми за развој, расположивиот буџет на општините и можноста за привлекување на инвестиции.

За потребите на изработка на Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија за 2016 год., добиени се податоци од 20 општини, врз основа на кои е изготвен прегледот кој следува:

Табела 19 Урбанистичко-планска документација усвоена во текот на 2016 год.

Вид на урбанистички план / документација - усвоена 2016 година																												
Реден број	Општина	ГУП - нов	површина (ха)	ГУП - измена и дополна	површина (ха)	ДУП - нов	површина (ха)	ДУП - измена и дополна	површина (ха)	УПВНМ	површина (ха)	УПВНМ - измена и дополна	површина (ха)	УП за село - нов	површина (ха)	УП за село - измена и дополна	површина (ха)	ДУПД	површина (ха)	ЛУПД	површина (ха)	Општи акти	површина (ха)	АУП	површина (ха)	ПИ	површина (ха)	
1	Арачиново													1														
2	Битола					1														2		8	278.94					
3	Богданци									1																		
4	Брвеница													10														
5	Бутел					3																						
6	Дебар					1	4.3																					
7	Ѓорче Петров					3	50.83							2	315.76													
8	Кочани	1	1033.3																	1	0.4							
9	Конче													2														
10	Крива Паланка																			1	0.1	6		1		7	4.236	
11	Кривогаштани													2	76.48													
12	Куманово					7	13.415	1	1.6													15						
13	Македонска Каменица			1	200.4																							
14	Неготино					6																3						
15	Пробиштип					2																		1				
16	Ресен					1	3.08															6						
17	Тетово					25	55.054														9	7.1468						
18	Велес					4	43.09	1	9.06	1	67.31										3	5.64						
19	Виница					3	12																					
20	Желино									1	14.34																	
	Вкупно	1	1033.3	1	200.4	56	181.77	2	10.66	3	81.65			17	392.24						16	13.287	38	278.94	2		7	4.236

Табеларниот приказ на динамиката и интензитетот на изработка и донесување на планска документација ги потврдува прогнозите и очекувањата од минатата година. Најинтензивни активности има на ниво на деталното планирање (ДУП-ови), а со најмал интензитет, повторно се одвива изработката на урбанистичките планови за селата и градовите. Според застапеноста, следуваат Општи акти, за кои комплетната процедура се реализира во ЕЛС, што овозможува завршување во многу пократок временски рок во однос на оној предвиден за урбанистичките планови. Општите акти во текот на 2016г. се многу актуелни за реализација на активности на општините финансирани од локални, а поретко и странски инвеститори.

Табела 20 Новоурбанизирани површини во текот на 2016 год.

општина	во градски населби и општински центри(ха)	во селски населби(ха)
Битола	20	280
Брвеница		16.82
Кочани		216.27
Конче		118.1
Крива Паланка	893.433	
Виница	491.45	
Желино		14.34
ВКУПНО	1404.883	645.53

Една од клучните определби на Просторниот план на Р Македонија е при изработка на планови од пониско ниво површините за сите урбани функции да се обезбедуваат во рамките на постојните плански опфати и зафаќањето на нови површини да биде исклучиво на земјиште од послаби бонитетни класи и за активности од највисок интерес за државата.

Според доставените извештаи, само во 7 општини е регистрирано трансформирање на земјоделско земјиште во градежно. Притоа, се забележуваат и извесни нелогичности. Имено, две општини (Крива Паланка и Виница) имаат регистрирано значително големи зафаќања на нови површини. Може да се претпостави дека е наведена целата површина на планскиот опфат на ГУП Крива Паланка и ГУП Виница, со што се создава сосема погрешна слика за состојбата. Останатите општини (извештајни единици) најчесто не даваат одговор на ова прашање, што го покажува и искуството од минатите години или пак доставуваат непотполни податоци, врз основа на кои не е можна посериозна анализа на состојбите, тенденциите и трендовите во пренамена на земјиштето.

Зафаќањето на нови (особено висококвалитетни обработливи) површини, треба да ги почитува националните и стратешки определби базирани на принципите на одржлив развој и заштита на земјоделското земјиште како необновлив ресурс.

Табела 21 Урбанистичко-планска документација во тек на изработка/ донесување во 2016 год.

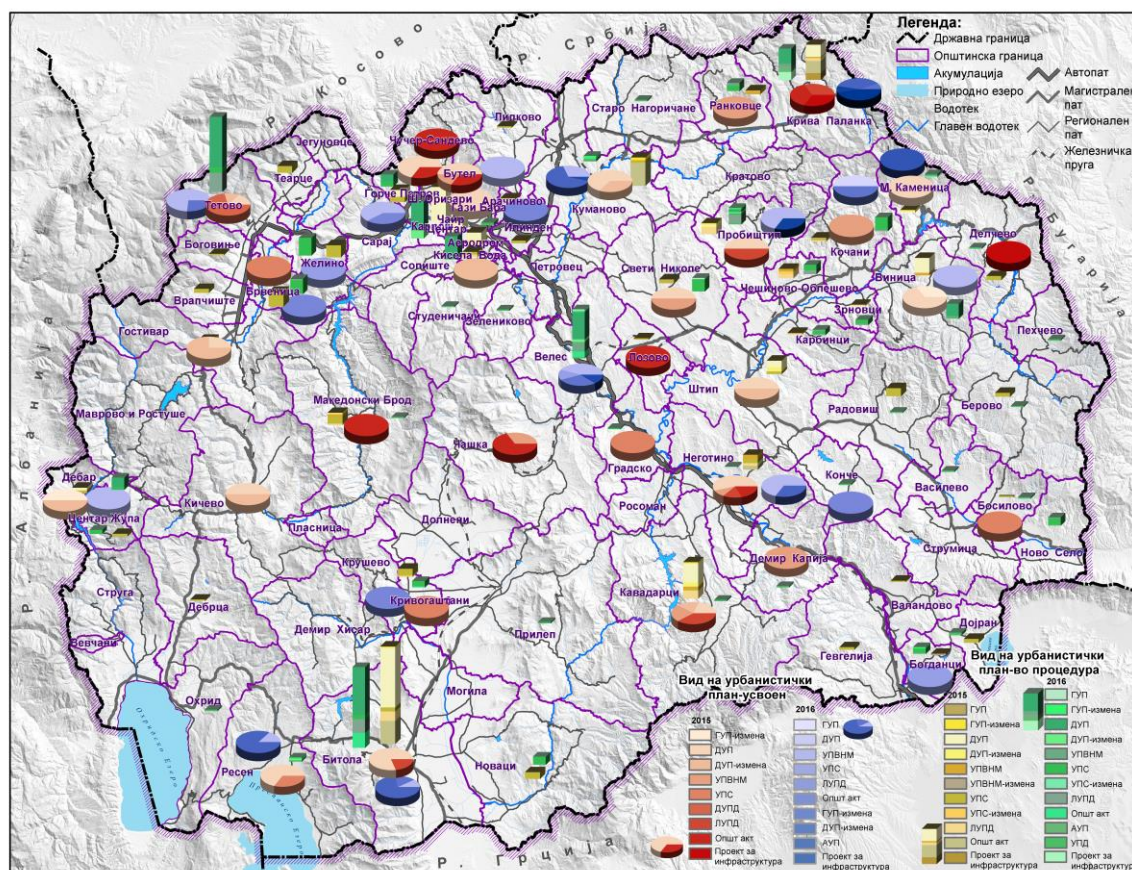
Урбанистичко - планска документација во тек на изработка / усвојување 2016 година																																			
Реден број	Општина	ГУП - нов	површина (ха)	ГУП - измена и дополна	површина (ха)	ДУП - нов	површина(ха)	ДУП- измена и дополна	површина (ха)	УПВНМ-нов	површина (ха)	УПВНМ-измена и дополна	површина (ха)	УП за село-нов	површина (ха)	УП за село-измена и дополна	површина (ха)	УП Д	површина (ха)	ДУПД	површина(ха)	ЛУПД	површина (ха)	ЛУПД-измена и дополна	површина (ха)	Општи акти	површина (ха)	АУП	површина (ха)	ПИ	површина (ха)	УПД за ГПИ	површина (ха)		
1	Битола				35	202.82								3	237							10				11									
2	Богданци			1										3																		1	8		
3	Босилево																															1	6.95		
4	Берово																															1	7.3		
5	Брвеница									1				10																					
6	Бутел					1								1																					
7	Центар Жупа													3	103.3																				
8	Центар					21		6																											
9	Чешиново Облешево													4									3	7.81											
10	Дебар					7	55.65							2	100																				
11	Делчево																																1	6	
12	Дојран																																2	20.5	
13	Демир Капија																																1	8.7	
14	Дебарца																																1	9.899	
15	Гази Баба													1	8.54																		1	6.67	
16	Градско													1	255.5																				
17	Ѓорче Петров					5	153.56							3	481.03																		1	45.77	

Урбанистичко - планска документација во тек на изработка / усвојување 2016 година																						
Реден број	Општина	ГУП - нов површина (ха)	ГУП - измена и дополна површина (ха)	ДУП - нов површина(ха)	ДУП- измена и дополна површина (ха)	УПВНМ-нов површина (ха)	УПВНМ-измена и дополна површина (ха)	УП за село-нов површина (ха)	УП за село-измена и дополна површина (ха)	површина (ха)	УП Д површина (ха)	ДУПД површина(ха)	ЛУПД површина (ха)	ЛУПД-измена и дополна површина (ха)	Општи акти површина (ха)	АУП површина (ха)	ПИ површина (ха)	УПД за ГПИ површина (ха)				
18	Карбинци					1	1.53	2	125.95									1	10			
19	Кавадарци																	1	7.11			
20	Кисела Вода			15				2														
21	Кочани							9	534.52				1	11.9								
22	Конче							1														
23	Крива Паланка			11	96.65	2	31.03						1	2.6		3	5.71	6	6.83			
24	Кривогаштани							4	156.94	1	59.56											
25	Куманово		2	288.32		1	51.83	1	160													
26	Македонска Каменица			1	1																	
27	Македонски Брод																	1	7.61			
28	Неготино	1																				
29	Новаци							5										1	10			
30	Ново Село					1		4	364.6									1	10			
31	Охрид																	1	15			
32	Пробиштип		1	2	1			1					6					1	10.58			
33	Прилеп							1	38.06													
34	Пехчево																	1	10.2			
35	Радовиш																	1	10.36			
36	Ранковце					2	8.57	4	580													

Урбанистичко - планска документација во тек на изработка / усвојување 2016 година																												
Реден број	Општина	ГУП - нов површина (ха)	ГУП - измена и дополна површина (ха)	ДУП - нов површина(ха)	ДУП- измена и дополна површина (ха)	УПВНМ-нов површина (ха)	УПВНМ-измена и дополна површина (ха)	УП за село-нов површина (ха)	УП за село-измена и дополна површина (ха)	површина (ха)	УП Д површина (ха)	ДУПД површина(ха)	ЛУПД површина (ха)	ЛУПД-измена и дополна површина (ха)	Општи акти површина (ха)	АУП површина (ха)	ПИ површина (ха)	УПД за ГПИ површина (ха)	површина (ха)	површина (ха)	површина (ха)	површина (ха)						
37	Ресен		1		1																	1	9.43					
38	Свети Николе	1	727					9	141.1																			
39	Старо Нагоричане																					1	6.4					
40	Студеничани																					1	5.48					
41	Тетово			37	213.44			4					14															
42	Василево																					1	10					
43	Велес	1	1522.8	1	43.06	20	186	2		7	151.12										4		1	10.5				
44	Виница					9	72.81			1	0.55												1	5.99				
45	Желоно																											
46	Зелениково																						1	13.4				
47	Зрновци																											
	ВКУПНО	3	2249.8	6	331.38	164	981.19	11		16	244.63										15		3	5.71	6	6.83	26	271.85

Кај планската документација кој е во процедура на донесување, како и секоја година доминираат деталните урбанистички планови како најниско, најдетално ниво на планирање кое е основа за реализација на инвестициските активности и Урбанистичките планови за селата кои се јавија како неопходна планска документација по прогласувањето на старите планови за неважечки поради неусогласеност со Законот за просторно и урбанистичко планирање. Општините кои се економски помалку моќни се определија да ја искористат законската можност за изработка на Општи акти за селата, како преоден тип на документација до изработка на урбанистички планови, која сепак дава основни насоки и параметри за развојот и претставува времено решение за ограничувањето во реализација на инвестициските активности, што се јави како сериозен проблем кај повеќе општини по прогласување на старите типови на планови за селата (УДНМ) за неважечки.

Од плановите за простори надвор од населените места сеуште најактуелна е Локалната урбанистичка планска документација, поради должината на процедурата за подготовка и донесување.

Слика 9 Планска документација во 2016 год. (усвоена и во процедура)

Покриеноста на територијата на Република Македонија со планска документација е сеуште на незадоволително ниво. Една од основните причини за ваквите состојби е недостаток на инвестиции на локално ниво, но исто така и долготрајноста и комплексноста на процедурите за донесување на плановите. Во однос на реализација на планските решенија, покрај отсуство на официјални податоци, може да се констатира и ниско ниво на реализација на планските решенија, како и отстапувања од истите.

3.3.3. Уредување на селските населби и подрачја

Развојот на селските населби и подрачја, се одвивал во услови на доминантно влијание на урбаните центри и процесите на деаграризација и дерурализација. Основни карактеристики во развојот се постојани промени во бројот и структурата на населението, искажани преку намалување на вкупната популација и бројот на аграрното население. Овие процеси се најевидентни во категоријата ридско-планински и села во пограничните подрачја, како и кај дел од рамнинските села, а се манифестираат преку: намалување на бројот на населбите со постојано население; зголемување на бројот на мали населби до 100 жители; намалување на бројот на селското и аграрното население; зголемена виталност на населбите со повеќе од 2000 жители.

Развојниот концепт, предвиден со Просторниот план на Република Македонија, кој подразбира квалитативна трансформација на селото, налага сеопфатна општествено координирана активност насочена кон: целосна институционална и организациона интеграција, инфраструктурно, пред се сообраќајно поврзување на селските населби во мрежата на населените места и непосредно поврзување со државните институции и стопанските субјекти со цел да се поттикне и унапреди производството, комплексот на терцијарните дејности, функциите од општествениот стандард и квалитетот на живеењето во селските населби и да се зголеми степенот на вработеност на селското население.

Приоритетна задача претставува целосното активирање на потенцијалите релевантни за развојот на стопанството, подобрувањето на животните и работните услови и трајното мотивирање на населението за опстанок во матичната средина. Реализацијата ќе се одвива преку создавање на пазарни услови на стопанисување чии главни носители ќе бидат селските домаќинства способни да обезбедат акумулација за репродукција и зголемување на производните активности и унапредување на условите за живеење во руралната средина.

Последните неколку години, пазарното стопанисување иако постепено, доведува до позитивни промени во насока на поттикнување на развојот на руралните подрачја и населби кои поседуваат одредени ресурси за развој на стопанството, туризмот и други дејности. Особено се актуелни населбите кои нудат атрибути за развој на алтернативните видови на туризам, кои се атрактивни за потенцијалните инвеститори (домашни и странски) и особено интересни за посетителите.

Во контекст на тоа се и податоците добиени од дел од извештајните единици. Иако уште поскумни во однос на минатите години (добиени се податоци само од 4 општини), податоците добиени од извештајните единици, укажуваат дека инвестициите воглавно се насочени кон активности од доменот на инфраструктурата, што е и очекувано, бидејќи една од основните проблеми и пречки во развојот на руралните подрачја е токму ниското ниво на инфраструктурна опременост. Во однос на изготвени проекти за развој на руралните подрачја, податоци има доставено само општина Новаци и тие се однесуваат на проекти предвидени со Годишната програма за изработка на урбанистички планови и за одржување на локални патишта и улици.

Табела 22 Реализирани активности

Општина	Реализирани активности	Изготвени проекти
Крива Паланка	Изградба на локален пат од с.Варовиште до Манастир Св.Јоаким Осоговски во должина од 2км. На истиот пат е поставена еластична одбојна ограда во должина од околу 500м на критичните места	
	Изградба на локален пат во село Жедилово во должина од 1км	
	Изградба на општински пат од с.Кркѓа (ловечка куќа) до езерце (Калин Камен) во должина од 2км	
	Доизградба на локален пат во с.Градец, во должина од 300м	
	Изградба на пешачка патека во минор корито на Крива Река во централното градско подрачје во должина од околу 270м (т.н. Пазарска патека)	
	Изградба на фекална канализација со пречистителни станици - населено место: с.Мождивњак-изграден колектор (дијаметар и должина) $\Phi=200$ и $L=4928$ м - изградена секундарна мрежа (дијаметар и должина) нема - реципиент: Крива Паланка-пречистителна станица ЕЖ: (три) П1, П2, П3	
	Изградба на фекална канализација с.Дурачка Река населено место: с.Дурачка Река -изграден колектор (дијаметар и должина) $\Phi=200$ и $L=1404$ м -изградена секундарна мрежа (дијаметар и должина) нема-реципиент: Дурачка Река -пречистителна станица ЕЖ: нема	
Изградба на фекална канализација с.Длабочица - населено место: с.Длабочица -изграден колектор (дијаметар и должина) $\Phi=200$ и $L=671$ м -изградена секундарна мрежа (дијаметар и должина) нема - реципиент: Крива Река -пречистителна станица ЕЖ: нема		
Новаци		Изготвена Годишна програма за изработка на урбанистички планови
		Изготвена Годишна програма за изградба и одржување на локални патишта и улици на територијата на општина Новаци
Ново Село	Стопанство - индустриско стопанска зона во м.в. Онаа страна во с.Смолари	
	Индустриско - стопанска зона во с.Зубово и с.Мокриево	
	Туризам - уредени околинни на Смоларски и Колешински водопад	

	Од областа на култура реконструиран дом на култура во Ново Село	
	Изградени асфалтни улици во с.Сушица - 200м, с.Зубово -200м, с.Колешино - 250м, Ново Село - 300м, с.Самоилово - 200м, с.Ново Коњарево - 200м, с.Старо Коњарево - 150м и с.Мокриево - 500м	
Пробиштип	Осветлување на пештерите во с.Лесново и јавното паркиралиште	
	Изградба на санаитарен јазол	
	Чешма во с.Долни Стубол	
	Мост на река Злетовица кај Ратавица	
	Тампонирање на пат до с.Јамиште	
	Реконструкција на водовод во с.Кундино	
	Изградба на водовод во с.Ратавица	

3.3.4. Домување

Домувањето општо, а станбената изградба посебно, претставува важна компонента на социјалниот и општествено-стопанскиот развој, организација и уредување на просторот и подигнување на животниот стандард на населението.

Станот со својата околина претставува животна средина, која по должината на траење и користење во човековиот живот како и по непосредното делување на човекот, врши пресудно влијание на неговата физиолошка сфера, неговата психа и неговиот емоционален живот.

Со предвидувањата согласно ППРМ во планскиот период до 2020 година вкупниот број на станови на територијата на РМ треба да изнесува 725.076 станови. За реализација на прогнозираните станбени потреби се предвидува корисна станбена површина од 16.355.700m² и 3,4 члена просечен број на членови на едно домаќинство. За обезбедување на потребниот станбен простор се поаѓа од стандардите 20-25 m² /жител во зависност од типот на населбата, 40-80m²/стан, 100% опременост на станот со инсталации и потполно елиминирање на субстандардниот станбен фонд.

Станбената политика како долгорочна стратешка задача треба да овозможи лесна достапност на становите и обезбедување на квалитетен станбен фонд за потребите на граѓаните на Републиката.

За постигнување на позитивен резултат во областа на домувањето донесен е Законот за домување (Службен весник на РМ број 99/09, 57/10, 36/11, 54/11, 13/12, 55/13 и Одлука 127/10, 13/12, 163/13, 42/14, 199/14, 146/15 и 31/16). Соодветната законска регулатива за сузбивање на бесправната градба е Законот за постапување со бесправно изградени објекти (Службен весник на РМ бр. 23/11, 54/11, 155/12, 72/13, 44/14, 115/14 и 199/14), како и Правилникот за стандарди за вклопување на бесправни објекти во урбанистичко планска документација (Службен весник на РМ бр. 56/11, 162/12, 95/13, 109/14, 64/15, 217/15 и 52/16).

3.3.4.1. Евидентирани промени во просторот според Информативни листови за јануари-декември 2016 год.

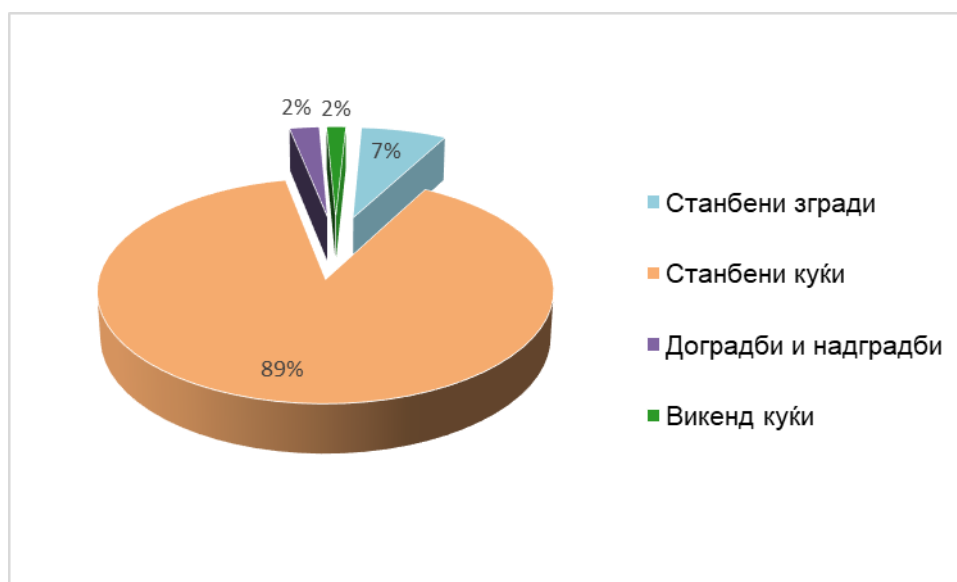
Според податоците добиени од општините направени се согледувања на динамиката на градење на објекти со намена домување на територијата на Република Македонија, во периодот јануари - декември 2016 година.

Вкупниот број на новоизградени станбени објекти во сите општини на Република Македонија во 2016 година, врз основа на доставените податоци од информативните листови, изнесува **697** објекти²¹, од кои:

- 49 се станбени згради - 7%,
- 620 се станбени куќи - 89%,
- 17 се доградби и надградби - 2%
- 11 се викенд куќи - 2%.

Напомена: Од вкупно 80 општини и Градот Скопје како заедница од општини, само 40 имаат доставено Информативни листови од кои во само 23 општини има податок за ново изградени станбени објекти.

Графикон 11 Структура на новоизградени станбени објекти според информативните листови:

²¹ Изградени станбени објекти во 2016 год. на територија на Р Македонија по општини, врз основа на податоци од информативни листови.

Табела 23 Изградени стамбени објекти во Р Македонија во 2016 год. по општини

ИЗГРАДЕНИ СТАНБЕНИ ОБЈЕКТИ ВО Р. МАКЕДОНИЈА ВО 2016год. ПО ОПШТИНИ											
Ред. Бр.	ОПШТИНА	ВКУПНО ИЗГРАДЕНИ ОБЈЕКТИ	НОВО ИЗГРАДЕНИ ОБЈЕКТИ				ДОГРАДБИ И НАДГРАДБИ				ВИКЕНД КУКИ
			станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	
			со одобрение за градење		без одобрение за градење		со одобрение за градење		без одобрение за градење		
1	АРАЧИНОВО	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
2	БИТОЛА	52	3	49	/	/	/	/	/	/	/
3	БОГДАНЦИ	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/
4	БРВЕНИЦА	81	/	80	/	1	/	/	/	/	/
5	БУТЕЛ	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
6	ВАСИЛЕВО	3	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с.Василево	/	1	/	/	/	/	/	/	/
		с.Владевци	/	2	/	/	/	/	/	/	/
7	ВЕЛЕС	17	/	17	/	/	/	/	/	/	/
8	ВИНИЦА	24	/	4	/	16	1	/	/	/	/
	Населени места:	с.Јакимово	/	1	/	/	/	/	/	/	/
		с.Истибања	/	/	/	1	/	/	/	/	/
		с.Блатец	/	/	/	1	/	/	/	/	/
9	ГОСТИВАР	138	15	123	/	/	/	/	/	/	/
10	ДЕБАР	11	2	9	/	/	/	/	/	/	/
11	ЃОРЧЕ ПЕТРОВ	51	/	/	10	41	/	/	/	/	/
12	ЖЕЛИНО	33	/	33	/	/	/	/	/	/	/
13	ЗРНОВЦИ	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/
14	КАРБИНЦИ	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
15	КИСЕЛА ВОДА	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
16	КОЧАНИ	7	1	5	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с.Тркање	/	1	/	/	/	/	/	/	/

17	КОНЧЕ	17	/	1	/	6	/	/	/	/	/
	Населени места:	Езеро Мантово	/	/	/	4	/	/	/	/	4
		с. Долни Липовиќ	/	/	/	3	/	/	/	/	/
		с. Ракитец	/	/	/	2	/	/	/	/	/
		с. Дедино	/	/	/	1	/	/	/	/	/
18	КРАТОВО	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
19	КРИВА ПАЛАНКА	18	/	/	/	/	/	8	/	8	/
	Населени места:	с. Метежево	/	/	/	1	/	/	/	/	/
		с. Мождивњак	/	/	/	1	/	/	/	/	/
18	КРИВОГАШТАНИ	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
19	КУМАНОВО	43	5	38	/	/	/	/	/	/	/
20	ЛОЗОВО	2	/	2	/	/	/	/	/	/	/
21	МАКЕДОНСКА КАМЕНИЦА	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
22	МАКЕДОНСКИ БРОД	17	2	3	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с. Ижиште	/	3	/	/	/	/	/	/	/
		с. Здуње	/	2	/	/	/	/	/	/	/
		с. Близански	/	5	/	/	/	/	/	/	5
		с. Белица	/	2	/	/	/	/	/	/	2
23	НЕГОТИНО	15	/	15	/	/	/	/	/	/	/
24	НОВАЦИ	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
25	НОВО СЕЛО	43	/	7	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с. Самоилово	/	2	/	/	/	/	/	/	/
		с. Ново Коњарево	/	6	/	/	/	/	/	/	/
		с. Старо Коњарево	/	3	/	/	/	/	/	/	/
		с. Дражево	/	3	/	/	/	/	/	/	/
		с. Смолари	/	3	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с. Мокрино	/	4	/	/	/	/	/	/	/
		с. Мокриево	/	4	/	/	/	/	/	/	/
		с. Колешино	/	3	/	/	/	/	/	/	/
		с. Зубово	/	3	/	/	/	/	/	/	/
		с. Сушица	/	5	/	/	/	/	/	/	/

26	ПРОБИШТИП	72	1	71	/	/	/	/	/	/	/
27	РАНКОВЦЕ	2	/	2	/	/	/	/	/	/	/
28	РЕСЕН	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
29	СВЕТИ НИКОЛЕ	1	1	0	/	/	/	/	/	/	/
30	СТРУМИЦА	26	9	17	/	/	/	/	/	/	/
31	ТЕТОВО	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
32	ЦЕНТАР	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
33	ЦЕНТАР ЖУПА	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
34	ЧАИР	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
35	ЧАШКА	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
36	ЧЕШИНОВО ОБЛЕШЕВО	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с.Соколарци	/	1	/	/	/	/	/	/	/
37	ЧУЧЕР САНДЕВО	21	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с. Бањани	/	1	/	/	/	/	/	/	/
		с. Глуво Бразда	/	2	/	3	/	/	/	/	/
		с. Кушевиште	/	6	/	1	/	/	/	/	/
	Населени места:	с. Мирковци	/	5	/	/	/	/	/	/	/
		с. Побожје	/	2	/	/	/	/	/	/	/
		с. Чучер	/	1	/	/	/	/	/	/	/

Извор: Информативни листови на општини за 2016 год.

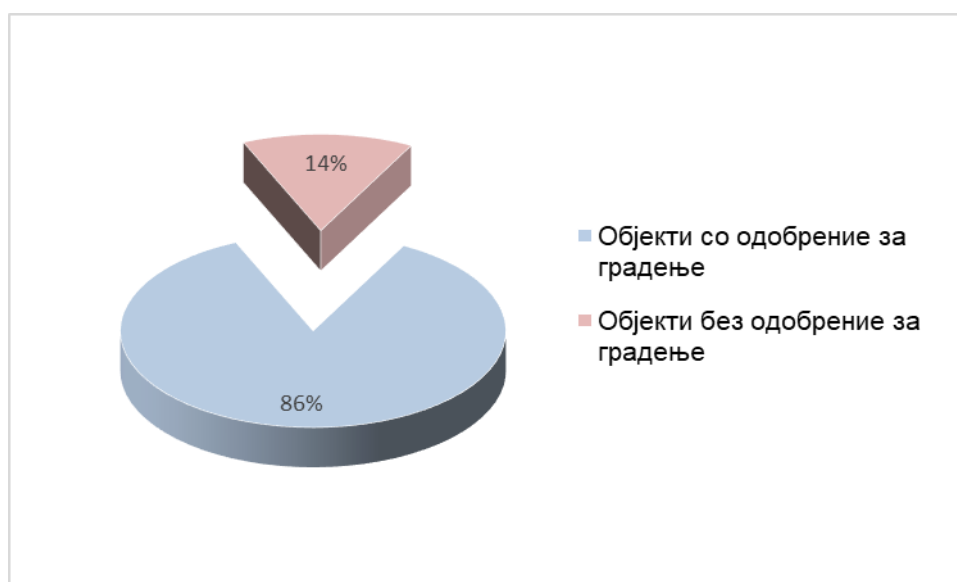
Бесправна градба

Секој објект што е граден без одобрение за градење, а без разлика кој е сопственикот на градбата и на чие земјиште е граден, како и нејзините квалитети се нарекува БЕСПРАВНА ГРАДБА. Повеќе вакви објекти групирани во еден поширок простор го формираат локалитетот за бесправна градба.

Во правна смисла на зборот бесправната (или популарно наречена дива) градба на објекти ја сочинуваат оние објекти или нивни делови кои се остварени спротивно на урбанистичките планови и со тоа го оневозможуваат или попречуваат остварувањето на јавниот интерес во планираната изградба и уредување на просторот со што го загрозуваат животот, здравјето и безбедноста на луѓето, ја загрозуваат и околината, животната средина, безбедноста на сообраќајот и јавните функции.

Според податоците доставени од 40 општини во Р Македонија во 2016 година од **697 вкупно изградени објекти, 597 објекти се со одобрение за градење или 86%, додека 100 објекти се изградени без одобрение за градење односно 14% се дивоградби.**

Графикон 12 Објекти со одобрение за градба

Извор: Информативни листови за 2016 г.

Најголем број на бесправно изградени објекти (според доставените податоци од општините евидентирани се во општина Ѓорче Петров (51), потоа во Веница (18), Конче (16), Крива Паланка (10), Чучер Сандево (4) и Брвеница (1).

Ваквите појави имаат бројни и битни реперкусии врз просторот кои се манифестираат преку масовна узурпација на земјоделското земјиште, неконтролирано ширење на комуналниот систем со што општините се оптеретуваат со енормни трошоци, пореметување на еколошката рамнотежа и нарушување на пејсажот со хаотични градби.

Бесправната градба може да се надмине по пат на:

- легализација
- санација
- рушење

- раселување

Легализација претставува дополнително спроведување на законски утврдена постапка со предходна измена и дополна на урбанистички план.

Во изминатата 2016 година е забележано значајно намалување на бројот на бесправно изградените градби, што е резултат на примената на Законот за постапување со бесправно изградени објекти и реализираната динамика на завршените правни постапки со донесување на Решенија за легализација. (Пример: Општина Дебар во информативниот лист за овогодинашениот извештај има посочено податок за легализирани 152 градби во Градот и 92 во населените места на Општината).

Санација значи задржување на бесправната градба со спроведување на планираната намена на земјиштето.

Рушење е крајна мерка за укинување на бесправно изградените локации.

Мерките за сузбивање на бесправната градба може да бидат спроведени преку јакнење и подобро организирање на инспекциските служби како и спроведување на соодветна законска регулатива - Закон за постапување со бесправно изградени објекти (Службен весник на РМ бр.23/11, 54/11, 155/12, 72/13, 44/14, 115/14 и 199/14).

3.3.4.2. *Евидентирани промени во просторот според податоци од АД за изградба и стопанисување со станбен и деловен простор од значење за Републиката - Скопје за јануари-декември 2016 год.*

Врз основа на Законот за домување - пречистен текст од 20.06.2003 год. како и измена дополна на Законот (Службен весник бр.13/10, 57/10 и 36/11), Владата на РМ донесе *Програма за изградба на станови во сопственост на РМ за 2008 год.* (Службен весник бр. 16 од 31 јануари 2008г.). Со програмата беа опфатени изградба на:

- **станови наменети за продажба;**
- **станови за станбено необезбедени лица** (млади брачни двојки, самохрани родители, самци и други станбено необезбедени лица);
- **станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи;**

Реализацијата на горе наведената програма продолжи и во 2016 година.

Станови наменети за продажба

Табела 24 Довршување на станови во градба од претходни програми, наменети за продажба (изградени, во изградба и предвидени со Годишна програма 2016)

Реден број	Населено место Објект	Катност/ висина m'	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
1	2	3	4	5	6	7

1	(08.01) Комплекс Индустриска зона Објект 3.1 Скопје	П+5+П П+3+П	1	126	11,978.57	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има одобрение за употреба; Упис во АКН.
2	Париска бб	П+4	1	20	1,717.28	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има одобрение за употреба; Упис во АКН.
ВКУПНО			2	146	13,695.85	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Табела 25 Изградба на објекти со станови за продажба за 2016 година

Реден број	Населено место Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
1	2	3	4	5	6
1	ГП 4.40 Букурешка бб Скопје	1	25	1,808.54	Градежните активности не се започнати заради проблеми со станарите од околните станбени објекти
2	Објект 1.12 РЦ Аеродром Скопје	1	48	4,294.55	Поднесено е барање за одобрение за градење
3	ГП 04.01 Јужен дел од централно градско подрачје, Скопје	1	126	9,371.42	Во тек е проектирање
4	Борка Талески бр. 76 Прилеп	1	4	490.28	Во тек е проектирање
ВКУПНО		4	203	15,964.79	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Табела 26 Повеќегодишни проекти за изградба на објекти со станови за продажба

Реден број	Град	Локација/ објект	Катност	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Скопје	ГП 4.40 Букурешка бб	П+3	1	10	1530	Денационализација на земјиште
2		ГП 16.11 ДУП Дебар Маало 2	П+3+Пк	1		750	Нема активности

3		ГП 2.1 ДУП Дебар Маало 1	П+4	1		9164	Нема активности
4		ГП 3.1 ДУП Дебар Маало 1	П+4	1	46	13334.8	Нема активности
5		ГП 2.58 Локалитет Клинички блок Димитар Мирчев бб	П+4+Пк	1	182	5600	Нема активности
6		ГП 6.5 Локалитет Црква УЕ Б Скопје	П+12+Пк	1	51	14065	Нема активности
7		Објект 1.2 М3 Тафталиџе 30 УБ Здравко Цветковски	П+4+Пк	1	34	40284.4	Нема активности (изработен е дел од проектна документација)
8		Објект 1.3 М3 Тафталиџе 30 УБ Здравко Цветковски	П+4+Пк	1	9	3338.49	Нема активности
9		Максим Горки бр.9	П+3+Пк	1	83	1012	Нема активности
10	Битола	АРМ Четврт 1 Блок 2 објект 2.1	П+5	1	59	7340	Нема активности
11		АРМ Четврт 1 Блок 2 објект 2.2	П+5	1	134	5212	Нема активности
12		Довлеџик 3 Ламела 1, 2, 3, 4 и 5	П+5 П+6	1	134	11937.92	Нема активности
13		Довлеџик 4 Ламела 1, 2, 3, 4 и 5	П+5 П+6	1	42	10339.16	Нема активности
14		Булевар 1ви Мај бб П2	П+4+Пк	1	62	2869	Нема активности
15	Охрид	Бејбунар блок 7.10	П+5+Пк	1	63	4325	Нема активности
16		Бејбунар блок 7.11	П+5+Пк	1	20	4396	Нема активности
17		ГП 2.18 ул. Железничка бб	П+3+Пк	1	150	1840	Нема активности
18		Станбено деловен комплекс - Маларична	П+4	3	33	7500	Нема активности
19	Кочани	ГП 2.1 за КП бр.12948/1 Ко Кочани Блок 2	П+4+Пк	1	116	2312	Нема активности
20	Штип	ГП 19 Енгелсова бр. 2 и бр. 4	П+12+Пк	1	9	8600	Нема активности
21		Центар ГП 2.7 Михајло Апостолски бр. 5 и 6	П+2+Пк	1	10	787	Нема активности
22	Кавадарци	ГП Б.41	П+3+Пк	1	10	571	Нема активности
23		ГП Б.41	П+3+Пк	1	41	877	Нема активности
24	Струмица	ГП 20-15	П+6	1	500	3485	Нема активности
25		УРБАН БЛОК 36-10	П+6	10	33	36525	Нема активности
26	Тетово	Т.107.1 Гостиварска Ламела 2 и 3	П+6+Пк	1		2635	Нема активности
27	Гостивар	Урбан Блок 1 ГП А1.486	П+3	1	8	1135	Нема активности
28	Струга	Плитишта	П+2	4	8	826.00	Нема активности
ВКУПНО				42	1840	202590.8	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Од предвидените објекти наменети за продажба од претходни програми (изградени, во изградба и предвидени со Годишна програма 2016), довршени се **2 објекти со вкупно 146 станови** во Скопје.

Од предвидените објекти наменети за продажба согласно Годишна програма за изградба и одржување на станови во сопственост на РМ за 2016 г., до крај на 2016 год. изградени се **4 објекти со вкупно 203 стана**, од кои три (3) објекти во Скопје и еден (1) во Прилеп.

Вкупната површина на предвидените станови изнесува 15.964,79m².

Програмата за изградба станови наменети за продажба во 2016 год. е продолжување на програмата од 2008г., 2009г. и 2010год. и надолполнета е со изградба на уште **42 објекти со вкупно 1840 станови** во градовите: Скопје (9 објекти), Битола (5), Охрид (6), Кочани (1), Штип (2), Кавадарци (2), Струмица (11), Тетово (1), Гостивар (1) и Струга (4).

Станови за станбено необезбедени лица

Табела 27 Станови за станбено необезбедени лица (млади брачни двојки, инвалидизирани лица, самохрани родители, самци и др. станбено необезбедени лица)

Реден број	Населено место Објект	Катност	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект m ²	Забелешка
1	2	3		4	5	6
2	Објект 3.9 РЦ Аеродром Скопје	П+6+Пк	1	35	2,777	Добиено одобрение за градење; Избран е изведувач. Отпочнување на градба се очекува во 2017г.
3	Б-3 Блажо Алексов бб Кавадарци	П+4+Пк	1	19	1,700	Нема активности.
4	ГП 2.1 за КП бр. 12948/1 КО Блок 2 Кочани	П+4+Пк	1	20	1,401	Нема активности.
5	Т.107.1 Гостиварска Ламела 2 Тетово	П+6+Пк	1	34	2,703	Нема активности.
ВКУПНО			4	108	7,180	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Од вкупно предвидените **4 објекти со вкупно 108 станови** наменети за млади брачни двојки, самохрани родители, инвалидизирани лица, самохрани родители, самци и др. станбено необезбедени лица, согласно Годишната програма за изградба на станови во сопственост на РМ за 2016 год., до крај на 2016 год. не е изграден ниту еден објект. Вкупната површина на предвидените станови изнесува 7.180 m².

Табела 28 Изградба на објекти за индивидуално домување

Реден број	Град	Локација/ објект	Катност	Број на објекти	Број на единици	Површина (m ²)	Забелешка
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Скопје	Нас. Ѓорче Петров ГП 2.45	П+1+Пк	1	3	180.02	Од причина што проектот не е финансиран од совет на Европа, АД не може да почне со изградба додека не се обезбедат средства за финансирање на проектот 100 куќи за индивидуално домување.
2		Нас. Ѓорче Петров ГП III-24	П+1+Пк	1	3	180.02	
3		Нас. Ѓорче Петров ГП 2.46	П+1+Пк	1	3	180.02	
4		Нас. Ѓорче Петров ГП 14.16	П+1+Пк	1	3	180.02	
5		Нас. Ѓорче Петров ГП 2.3.2	П+1+Пк	1	3	244.3	
6		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.4	П+1+Пк	1	3	180.02	
7		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.2	П+1+Пк	1	3	170.01	
8		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.8	П+1+Пк	1	3	170.01	
9		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.27	П+1+Пк	1	3	180.02	
10		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 8.52	П+1+Пк	1	3	180.02	
11		Нас. Илинден ГП 18.41	П+2	1	3	244.3	
12		Нас. Илинден ГП 18.40	П+2	1	3	244.3	
13		Нас. Илинден ГП 18.39	П+2	1	3	244.3	
14		Нас. Илинден ГП 18.42	П+2	1	3	244.3	
15		Нас. Илинден ГП 18.26	П+2	1	3	244.3	
16		Нас. Илинден ГП 18.28	П+2	1	3	244.3	
17		Нас. Илинден ГП 18.27	П+2	1	3	244.3	
18		Нас. Илинден ГП 18.29	П+2	1	3	244.3	
		ВКУПНО		18	54	3718.74	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште.

Станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи

Табела 29 Изградба на станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи

Реден број	Населено место Објект	Катност	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
1	2	3	4	5	6	7
1	Ѓорче Петров, Јурија 3.1 Скопје	П+4+Пк	1	51	2263	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба.
2	Ѓорче Петров, Јурија 3.2 Скопје	П+4+Пк	1	51	2326	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба.
3	Босна и Херцеговина Б-9.3 О4 Скопје	П+13	1	312	13216	Нема активности.
4	Шуто Оризари, Скопје	П+4	2	51	2346	Нема активности.
5	УБ 41 ГП 8 Сарај Скопје	П+5	1	58	2668	Нема активности.
6	БЛР 1 Ц1, Битола	П+3 П+4	1	78	3276	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба.
7	Кумсал 2 Ресен	П+4+Пк	1	18	713	Извршен е интерен преглед; Во тек се подготовки за технички преглед
8	Блок 2 (5а) Демир Хисар	П+3+Пк	1	25	1084	Извршен е технички преглед; Има Одобрение за употреба.
9	Расадник Блок 3 Охрид	П+5	1	71	2984	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба.
10	Блок А Ламела 2, Сава Михајлов бб Гевгелија	П+2+Пк	1	22	816	Нема активности.
11	Блок Б Ламела, 2 Сава Михајлов бб Гевгелија	П+2+Пк	1	22	816	Нема активности.
12	Точила 2 Блок 2/4 Прилеп	П+4	1	76	3297	Извршен е интерен преглед; Во тек се подготовки за технички преглед.
13	Календерица 2 прв објект Кичево	П+4	1	32	1485	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба.
14	Објект 6.15 УЕ бр.2 Македонски Брод	П+2	1	10	694	Во градба.
15	Првомајска бб зграда1, Македонска Каменица	П+4+Пк	1	29	1194	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба;
16	Драчевик Б 2.1. XIII Бригада, Кочани	П+3+Пк	1	29	1165	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба.
17	Драчевик Б 2.2. XIII Бригада, Кочани	П+4+Пк	1	43	1852	Објектот е завршен; Извршен е технички прием;

						Има дозвола за употреба.
18	Моша Пијаде бб Берово	П+3+Пк П+4+Пк	1	51	2112	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба;
19	Борис Кидрич Ламела 2 Пехчево	П+4+Пк	1	34	1399	Во тек се Ј.Н. за усогласување на проект со нови регулативи на градежништво.
20	Плачковички одреди Л-1 Винаца	П+2	1	39	1797	Во тек се Ј.Н. за усогласување на проект со нови регулативи на градежништво.
21	Објект во Куманово	П+6	1	68	3332	Нема активности.
22	Маршал Тито бб Крива Паланка	П+5	1	46	2237	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
23	Б-10 Сењак 2, Штип	П+4	1	91	3526	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба;
24	Б-4 нас. Лозов расадник Свети Николе, ул. Питу Гули	П+4	1	54	2214	Во тек се Ј.Н. за усогласување на проект со нови регулативи на градежништво.
25	Блок К1, Пробиштип, УЕ 27 ул. Христијан Тодоровски Карпош	П+4	1	48	2216	Нема активности.
26	Б-2 Блажо Алексов бб Кавадарци	П+4+Пк	1	30	1468	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба;
27	Б-1 УК-А2 бр. Парцела 1.19, Неготино	П+3	1	62	2904	Нема активности.
28	Ѓорѓи Василев 44 Струмица	П+4	1	41	1879	Објектот е во градба.
29	Гостиварска бб, Ламела 1 (од вкупно 3 ламели) Тетово	П+6	1	54	2469	Нема активности.
30	Тоскалар А2 ламела 1 и 2, Гостивар	П+4	1	70	2953	Објектот е во градба.
31	Венец Ламела 1 и 2 Дебар	П+4+Пк	1	46	2070	Нема активности.
32	Тунел-2 УЕ 12 објект 8.3, Велес	П+4	1	29	1384	Нема активности.
ВКУПНО			33	1741	76155	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен и деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште.

Од вкупно предвидени **33 објекти** со вкупен број на социјални **станови 1.741**, а согласно Годишната програма за изградба на станови во сопственост на РМ (Службен весник бр. 16 од 31 јануари 2008 год.), до крај на 2016 година изградени се **15 објекти** со вкупно **721 станови** и тоа во Скопје – Ѓорче Петров (2), Битола(1), Ресен (1), Демир Хисар (1), Охрид (1), Прилеп (1), Кичево (1),

Македонска Каменица (1), Кочани (2), Берово (1), Крива Паланка (1), Штип (1) и Кавадарци (1).

Вкупна површина на станите предвидени со програмата (1.741) изнесува околу 76.155 m². Од нив изградени се 721 стан со вкупна површина 30.982 m².

Во градба се три (3) објекти со вкупно 121 стан во градовите Македонски Брод, Струмица и Гостивар.

3.3.4.3. Евидентирани промени во просторот според статистички податоци за 2016 год.

Вкупниот број на стани на територијата на Р Македонија во 2016 година според статистичките податоци изнесува **775.565 стани**, со вкупна површина од 55.832.715 m².

Основни показатели на стандардот на домување

Просечна големина на стан во 2016 година според статистичките податоци изнесува 71,99m², а просечната површина на станбен простор по лице изнесува 26,95 m²/жител.

Табела 30 Основните показатели на стандард на домување

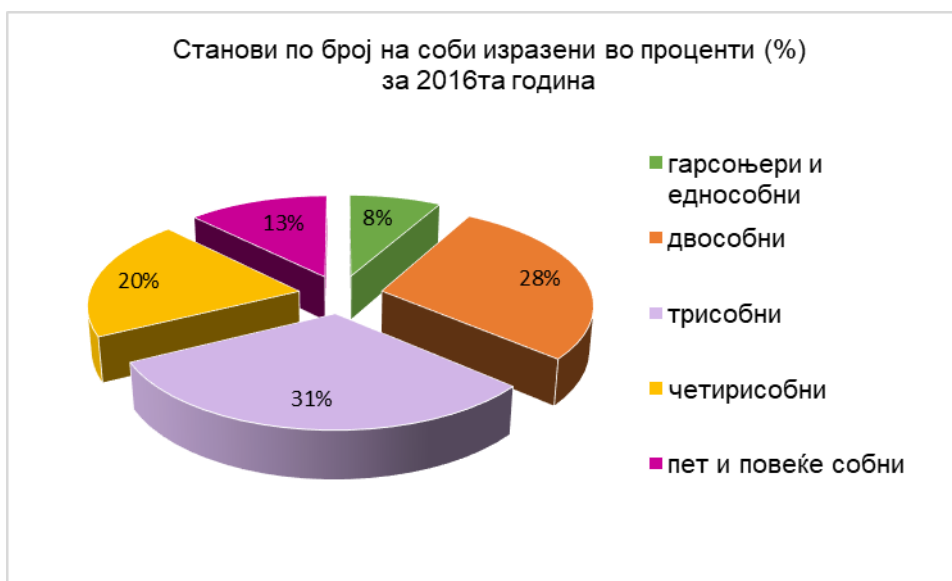
година	население	вкупно стани	Вкупна површина на стани во m ²	Просечна површина на стан во m ²	површина на станбен простор по жител (m ²)	просечен број на жители на стан
2016	2.072.000	775.565	55.832.715	71,99	26,95	2,67

Структура на стани според видот на станот

Табела 31 Стани по број на соби

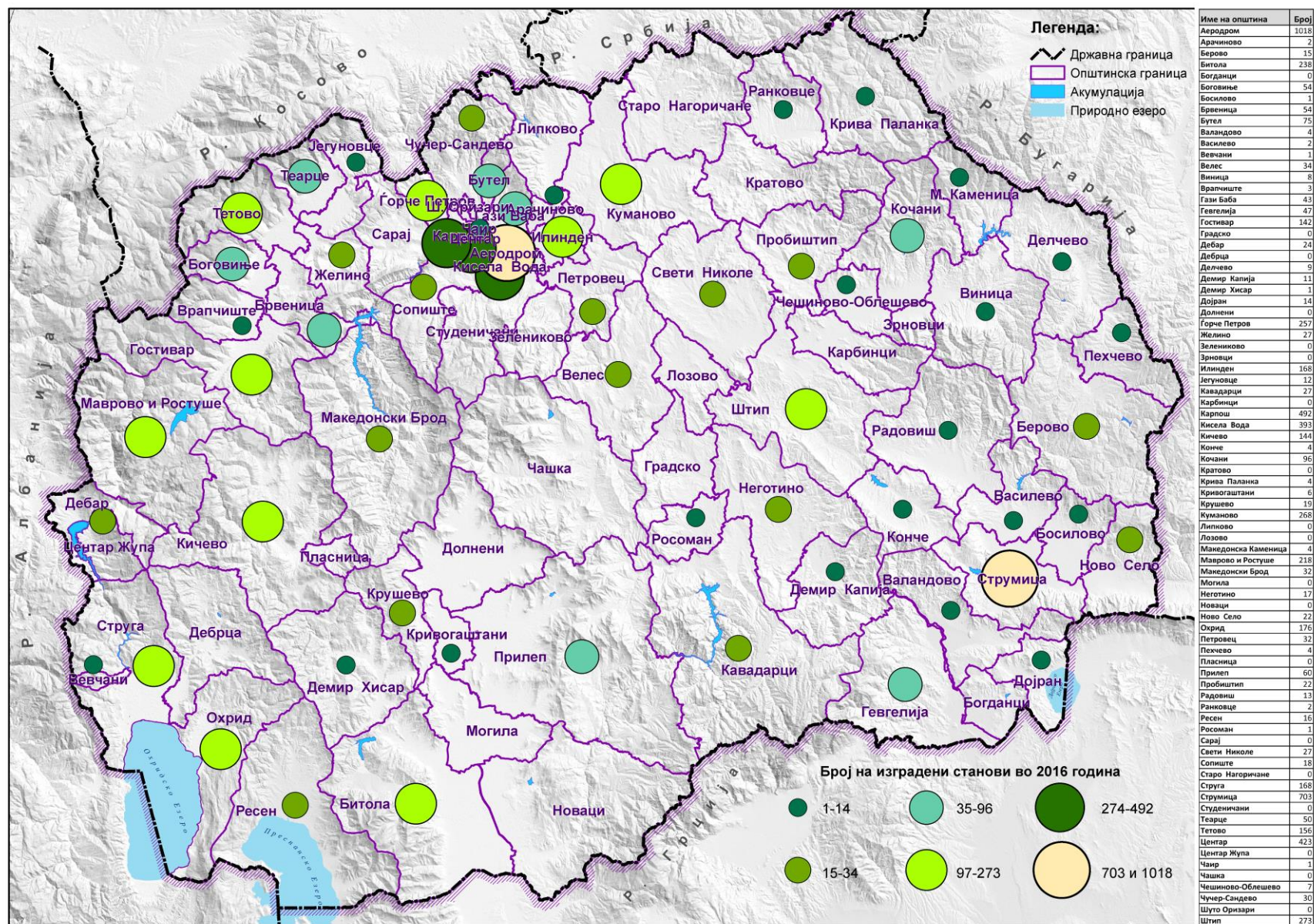
година	вкупно стани	видови на стани				
		гарсоњери и еднособни	двособни	трисобни	четирисобни	пет и повеќе собни
2016	775.565	62.570	219.809	241.314	155.906	95.966

Графикон 13 Станови по број на соби изразени во % за 2016 год.

Од вкупниот број на станови во Р Македонија за 2016 година (775.565 станови), во најголем број се застапени трисобните станови со 31%. Најмала застапеност е на гарсоњерите и еднособните станови со околу 8% од вкупниот број на станови во 2016 година. Прегледот на големинската структура на станбениот фонд укажува на тренд на изградба на двособни и трисобни станови.

Во следната карта прикажан е изградениот станбен фонд по општини. Може да се забележи дека најголем број станови (1018) изградени се во Градот Скопје (како заедница на општини) и во Општина Струмица (вкупно 713 станови). Во 19 општини не се евидентирани изградени станови во 2016 година.

Слика 10 Изграден станбен фонд во 2016 година според податоци од Државен завод за статистика (Мак Стат)

3.3.5. Јавни функции

Организацијата на јавните функции е позитивен фактор за културните, економските и општествените активности и потребите на граѓаните. Во нив спаѓаат:

- образовната дејност
- здравствената дејност
- социјална заштита
- дејности на културата
- физичка култура

Просторната дистрибуција и функционалната организација на јавните функции е директна последица на разместеноста, големината и степенот на населбите.

Основниот пристап во развојот на мрежата на јавните функции во однос на системот на населбите е претпоставката дека нивниот развој ќе биде ускладен со можностите за алиментирање на нивната работа. Со новите законски прописи, кои се во процедура, ќе се рedefинира обемот на обврзувачките услуги кон граѓаните. Наместо статичен и униформен модел на организација, врз основа на критериумите, нормите и стандардите ќе се одвива развој на јавните дејности во рамките на населбите и локалните заедници.

Мотивите, интересите и инвестиционите критериуми на приватните инвеститори, различните фондации и други непрофитни асоцијации, ќе бидат исто така, значајни за организирањето на јавните функции.

Евидентирани промени во просторот според Информативни листови за јануари-декември 2016 год.

1. Образование

Основно образование: Според податоците од Информативните листови од општините во четири (4) општини евидентирана е градба на објекти од областа на основно образование, две (2) основни училишта и три (3) подрачни основни училишта и тоа во:

1. Општина *Ѓорче Петров*: едно (1) подрачно ООУ „Димитар Поп Георгиев Беровски“ – доградба и санација на училишниот објект;
2. Општина *Кисела Вода*: едно (1) ОУ „Невена Георгиева Дуња“ со вкупен број на ученици 516 и работа во две смени;
3. Општина *Центар, Скопје*: едно (1) едно основно училиште со бруто површина за градба од 12.200 m² за 500 ученици;
4. Општина *Брвеница*: две (2) подрачни основно училиште во изградба во с. Долно Челопек и с. Гургурница;

Според податоците од Министерство за образование и наука на РМ во четири (4) општини евидентирана е изградба и доградба на училишни објекти од областа на основното образование и тоа во:

Табела 32 Изградба на училишни објекти

Општина	Училиште	Опис	Квадратура во основа и катност	Број на деца	Број на смени
ЃОРЧЕ ПЕТРОВ	ОУ „Димитар Попгеоргиев	Доградба на нов училишен	350 m ² П+1	130	1

	Беровски“ нас. Хром	простор			
КИСЕЛА ВОДА	ОУ „Невена Георгиева Дуња“	Изградба на нов училишен објект	1115 m ² По+П+1	486	2
БРВЕНИЦА	ОУ „7-ми марси“	Изградба на нов училишен објект	703 m ² По+П+1	459	2
ВРАПЧИШТЕ	ОУ „Сали Лиси“ Добри Дол	Доградба на крило - ламела	402 m ² П+1	494	2

Извор: Министерство за образование

Според податоците од Министерство за образование и наука на РМ во дваесет (20) општини направени се интервенции на училишни објекти од областа на основното образование.

Табела 33 Опис на градежни интервенции во основните училишта Подпрограма ТБ - реконструкција на објекти

Општина	Основно Училиште	Опис	Состојба на реализација
ОХРИД	ОУ „Ванчо Николески“, ПУ с. Косел	Санација на физкултурна сала	завршено
ЦЕНТАР ЖУПА	ОУ „Кемал Ататурк“, Лажани, ПУ с. Броштица	комплетна санација на објект	завршено
ТЕТОВО	ОУ „Беса“, с. Вешала	комплетна санација со вovedување на парно греење	завршено
ЦЕНТАР ЖУПА	ОУ „Кемал Ататурк“, Лажани, ПУ с. Броштица	комплетна санација	завршено
КРИВА ПАЛАНКА	ОУ „Илинден“, Крива Паланка, ПУ с. Мождивњак	санација на објект со адаптација на простор за изведба на санитарни јазли	завршено
ДОЛНЕНИ	ОУ „Горче Петров“, Ропотово ПУ с. Секирци	санација на објект и санитарн јазел	завршено
ПЛАСНАЦА	ОУ „Мирче Ацев“, Лисичани	санација и адаптација на простор за санитарни јазли	завршено
КИЧЕВО	ОУ „Наум Фрашери“, с. Туин	столарија и фасада	завршено
КИЧЕВО	ОУ „Наум Фрашери“, с. Јагол Доленци	комплетна санација	завршено
МАКЕДОНСКИ БРОД	ОУ „Климент Охридски“, ПУ с. Суводол	комплетна санација	завршено
МАКЕДОНСКИ БРОД	ОУ „Климент Охридски“, ПУ с. Црешнево	комплетна санација	завршено
ЖЕЛИНО	ОУ „Ибраим Темо“, с. Стримница	санација на подови и вovedување на допловодно греење	завршено
ЖЕЛИНО	ОУ „Раметула Ахмети“, с. Чифлик, ПУ с. Ларце	комплетна санација	завршено
ТЕТОВО	ОУ „Истикбал“ Тетово, ПУ с. Гајре	замена на столарија, санација на санитарни јазли, реконструкција на влезна партија со изведба на нови скали и рампа, вovedување на топловодно греење	завршено
ПРОЕКТ ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА УЧИЛИШТА			
Општина	Основно Училиште	Опис	Состојба на реализација
ЖЕЛИНО н.м.Групчин	ОУ „Пашко Васа“	Рехабилитација на санитарни јазли/ Инсталирање на топловодно греење	завршено

БОГОВИЊЕ н.м.Камењане	ОУ „Сабедин Бајрами“	Рехабилитација на подови	завршено
АРАЧИНОВО	ОУ „Ѓ.К. Скендербеџ“	Замена на прозорци	завршено
СТУДЕНИЧАНИ н.м.Морани	ОУ „Наум Фрашери“	Инсталирање на топловодно греење	завршено
САРАЈ	ОУ „Дитурија“	Замена на прозорци	завршено
КУМАНОВО	ОУ „Бајрам Шабани“	Рехабилитација на кров	завршено
КУМАНОВО с.Романовце	ОУ „Св. Кирил и Методиј“	Инсталирање на топловодно греење	завршено
ДЕБАР	ОУ „Братство Единство“	Рехабилитација на кров	завршено
ОХРИД	ОУ „Глигор Прличев“	Рехабилитација на кров	завршено
СТРУГА н.м.Радолишта	ОУ „Ашим Агуши“	Инсталирање на топловодно греење	завршено
СТРУМИЦА н.м.Куклиш	ПО „Даме Груев“	Рехабилитација на санитарни јазли	завршено
САРАЈ	ОУ „Бајрам Шабани“	Инсталирање на топловодно греење	завршено
СТРУМИЦА н.м.Долно Свиларе	ОУ „Маршач Тити“	Инсталирање на топловодно греење	во тек
ВЕЛЕС	ОУ „Св. Кирил и Методиј“	Рехабилитација на подови и фасади	во тек

Извор: Министерство за образование

Средно образование: Според податоците од **Информативните листови на општините** од областа на средното образование само во град Дебар е довршена изградба на средно насочено училиште за 700 - 800 ученици на површина од 3.000 m².

Според податоците од **Министерство за образование и наука на РМ** во пет (5) општини направени се интервенции на училишни објекти од областа на основното образование и тоа во:

Табела 34 Опис на градежни интервенции во средните училишта Подпрограма ТГ-Изградба

Општина	Училиште	Опис	Р во m ²	Состојба на реализација	Број на деца	Број на смени
СТРУГА	СОУ „Нико нестор“ Струга	Доградба на ново крило	250 m ² П+1	Во завршна фаза	1277	2

Табела 35 Опис на градежни интервенции во средните училишта Подпрограма ТД-реконструкција

Општина	Училиште	Опис	Реализација
ВЕЛЕС	СОУ „Кочо рацин“, Велес	Санација на санитарни јазли	Завршено
ТЕТОВО	СОУ „Моша Пијаде“, Тетово	Санација на санитарни јазли и адаптација на просторот за студио за дизајн	Завршено
ТЕТОВО	СОУ „Ѓоце Стојчевски“, Тетово	Санација на санитарни јазли и замена на подни облоги	Завршено
ТЕТОВО	СОУ „8-ми	Замена на подни облоги и	Завршено

	Септември“	столарија	
ПЕХЧЕВО	СОУ „Ацо Русковски“, Берово за паралелките во Пехчево	Адаптација и реконструкција на целиот објект	Завршено
ПРОЕКТ ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА УЧИЛИШТА			
Општина	Училиште	Опис	Реализација
ЦЕНТАР СКОПЈЕ	СОУ „М.М. Брицо“	Замена на прозорци	Завршено
СТРУГА	СОУ „Ибрахим Темо“	Рехабилитација на санитарни јазли	Во тек

*Извор: Министерство за Образование

Високо образование: Според податоците од Министерство за образование и наука на РМ во Градот Скопје евидентирани се два (2) објекти за високо образование кои се во градба.

Табела 36 Изградба на објекти од високо образование

	факултет	Опис	Квадратура	Состојба на реализација
СКОПЈЕ	ФИНКИ	Изградба на нов објект	1504 m ² П+3+По	Во тек
СКОПЈЕ	ФФОСЗ	Изградба на нов објект	1491 m ² П+3	Во тек

*Извор: Министерство за Образование

Ученички и Студентски стандард

Ученичкиот и студентскиот стандард се остварува преку установи во државен и во приватен сектор и тоа во:

- домови за ученици и студенти;
- домови за ученици во средни училишта - за ученици со посебни потеби;
- студенски домови.

Според податоците од Министерство за образование на РМ во склоп на Програмата Т-ТК извршена е реконструкција на СД “Гоце Делчев” на блок А во општина Карпош.

2. Социјална заштита:

Според податоците од Информативните листови на 7 општини во шест (6) општини има изградено објекти од социјална заштита и тоа во:

1. Општина *Горче Петров*: една (1) пренамена на дел од училиштето ООУ „Горче Петров“ за проширување на детска градинка со П=650 m²;
2. Општина *Кисела Вода*: една (1) една детска градинка „Гургица“ во населба Пинтија, 80 деца во 4 групи;
3. Општина *Македонска Каменица*: една (1) една социјална установа, дом за деца со посебни потреби на површина од 350 m² за 30 - 40 деца;
4. Општина *Новаци* една (1) една детска градинка на која е извршено доградба и надградба на објектот;
5. Општина *Струмица*: две (2) адаптација на општински згради во детски градинки, едната во село Муртино со површина од 96 m² и

- капацитет од 24 деца во една смена и другата во село Куклиш на површина од 292 m² со капацитет од 60 деца во една смена;
6. Општина Зрновци: една (1) во изградба е еден објект наменет за детска градинка во село Зрновци на површина од 250 m² со капацитет од 40 деца;
7. Општина Гостивар: една (1) еден објект наменети за 120 деца на предшколска возраст во една сменана парцела од 380 m².

3. Здравство:

Според податоците од **информативните листови** на општините во 2016 год. нема податоци за изградени или почнати со градба на објекти од областа на здравството.

4. Култура:

Според **податоците од нформативните листови на општините** од објекти од областа на културата реконструирани се два (2) Домови на култура и тоа во :

1. Општина Кисела Вода: Дом на култура (со 169 седишта и простор за библиотека);
2. Општина Македонска Каменица: Дом на култура – реконструкција со 200 седишта и 13.500 книги.

5. Спорт и рекреација:

- **Објекти на физичко воспитание во воспитно - образовните установи**

Според податоците за 2016 год. доставени од **Министерство за образование на РМ** евидентирани се промени во десет (10) општини односно изградени се пет (5) физкултурни сали за потребите на основното образование, три (3) физкултурни сали се во тек на градење, една (1) физкултурна сала е во завршна фаза и за една (1) физкултурна сала во тек се припремни работи.

Табела 37 **Опис на градежни интервенции на физкултурни сали за потребите на основното образование**

Општина	Основно училиште	Квадратура	Состојба на реализација
АРАЧИНОВО	ОУ „Герѓ Кастриот,,	1300 m ²	завршена
ЖЕЛИНО	ОУ „Луиѓ Гуракуќи“	1300 m ²	завршена
ПРИЛЕП	ОУ „Дибре Јовановски“	1300 m ²	завршена
КРИВОГАШТАНИ	ОУ „Манчу Матак“	650 m ²	завршена
КРАТОВО	ОУ „Кочо Рацин“	650 m ²	завршена
ШТИП н.Баби	ОУ. „Славејко Арсов“	650 m ²	завршна фаза
СТУДЕНИЧАНИ	ОУ. „Наим Фрашери“	1300 m ²	во тек
БОГОВИЊЕ нм.Камењане	ОУ „Сабедин Бајрами“	1300 m ²	во тек
ГОСТИВАР	Оу „Мустафа Кемал Ататурк“	1300 m ²	во тек
СТРУГА нм.Лабуништа	ОУ „Мурат Лабуништи“	1300 m ²	воведена во работа

*Извор: Министерство за Образование

За потребите на **средното образование** евидентирани се промени во две (2) општини односно изградени се две (2) фискултурни сали за потребите на средното образование додека една (1) е во тек на градење.

Табела 38 Опис на градежни интервенции на Фискултурни сали за потребите на средното образование

Општина	Основно училиште	Квадратура	Состојба на реализација
ТЕТОВО	СОУ „8-ми септември„	1300 m ²	завршена
ТЕТОВО	СОУ „Моша Пијаде“	650 m ²	завршена
КУМАНОВО	ПСОУ „Перо Наков“	650 m ²	во тек

*Извор: Министерство за образование.

– Објекти на спортски организации:

Според **податоците од Информативните листови на општините** евидентирани се промени во една (1) општина и тоа во:

1. *Општина Македонска Каменица*: изградба на тениски терен на површина од 1.500 m² и изградба на управна зграда со соблекувални во склоп на градскиот стадион со површина од 500 m².

3.3.6. Индустија

Во просторната развојна структура на економијата во Република Македонија, индустријата е значајна компонента која делува поттикнувачки на развојот на другите дејности: земјоделството, шумарството, трговијата, градежништвото, сообраќајот, занаетчиството, комуналните дејности итн. Индустријата од просторен аспект претставува фактор за алокација на комплементарни дејности во индустриските зони и стопанските комплекси со цел заокружување на целокупниот процес на репродукција. Развојот и разместувањето на индустриските дејности и капацитети во просторот влијае на динамизирање и модернизација на локалната и национална економија.

Тековната состојба во индустрискиот сектор упатува на потребата за организациски и структурни промени во развојот и разместеноста на индустријата, модернизација на технологијата на производниот процес, ефективна организација и раководење, зголемена финализација на производите, освојување нови пазари, протезирање на извозно ориентирани индустрии и индустрии со компаративни предности на одредени подрачја: природни ресурси, положба, квалификувани работници, пазар, капитал и традиција поврзани со вкупната препознатлива физиономија на подрачјето. Конкурентна предност на домашната индустрија е близината на Европскиот пазар, за чие ефектуирање услов е обезбедување добра сообраќајна поврзаност.

Индустриската активност генерира развој на вкупната економија, но истовремено, доколку превентивно не се интервенира, неповолно влијание врз животната средина. Според парадигмата на одржливиот развој, економскиот развој и заштитата на животната средина прават единствен процес на меѓусебни интерактивни влијанија и спреги. Животната средина овозможува простор за лоцирање на производни и услужни капацитети, а повратно трпи физички и други промени во намената и користењето на земјиштето, исцрпување на ресурсите и загадување. Разрешувањето на конфликтите во овој

систем треба да се темели на интеракција на релацијата простор и социо-економската компонента на развојот. Оваа определба и покрај постојната законска регулатива за заштита на животната средина која е со висок степен на усогласеност со европското законодавство, нема целосна имплементација во домашната пракса за превенција од загрозување на животната средина.

Индустријата во 2016 година делуваше во услови на недостиг на сопствена акумулација, мал обем на инвестиции, незадоволително техничко-технолошко ниво, неповолна производствена структура во која доминираат индустриски гранки со ниска додадена вредност. На крајот на годината, физичкиот обем на вкупното индустриско производство во Република Македонија забележа пораст од 3,4%, при што комплексот рударство и вадење камен забележа опаѓање од -7,8%, преработувачката индустрија оствари пораст на физичкиот обем на производство за 5,3%, додека снабдувањето со електрична енергија, гас, пареа и климатизација забележа намалување за 1,4%. Во преработувачката индустрија најголемо зголемување на обемот на производство е забележано кај Производството на моторни возила, приколки и полуприколки 52,2%, Преработка на дрво и производи од дрво и плута, освен мебел, производство на предмети од слама и плетарски материјал 30,7%, Производство на машини и уреди, неспомнати на друго место 22%, Поправка и инсталирање на машини и опрема 21,5%, Производство на други неметални производи 19,3%, Производство на производи од гума и производи од пластични маси 18,2%, Производство на текстил 11,5%, Производство на основни фармацевтски производи и фармацевтски препарати 9,8%. Најголемо опаѓање на обемот на производство во преработувачката индустрија е забележано во Производството на хемикалии и хемиски производи од 7,8%, Производство на метали и Производството на фабрикувани метални производи, освен машини од по 11,1% и кај Производство на кокс и рафинирани нафтени производи не е регистрирана никаква производна активност.

Според расположивите статистички податоци²² секторот Рударство и вадење на камен; Преработувачка индустрија; Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација оствари номинален пораст на бруто домашен производ од 10% во однос на 2015 година и структурно учество од 9,1% во вкупниот БДП на националната економија.

Анализата на општата состојба на македонската индустрија покажува незадоволително ниво на техничко-технолошкиот прогрес, извозната насоченост и увозната зависност на производството се неповолни, обемот и квалитетот на работната сила не ги задоволуваат современите потреби и стандарди за брзо интегрирање во меѓународниот економски простор. Сериозна е потребата за примена на нови знаења, зголемен обем и ефикасност на инвестициите. Сегашното ниво на технолошка опременост укажува дека без покрупни зафати за обновување на постојната техника и технологија во иднина не може да се очекува забрзување на динамиката на индустриски развој. Потребата за брзи промени наложува неопходност за итно прилагодување на домашната индустрија со тенденциите во светот со цел компатибилност на структурата во индустрискиот сектор со развиениот свет.

Интенцијата за поголемо користење на основните средства бара дополнителни активности насочени кон нивна употреба според оптималниот капацитет. Просечната искористеност на капацитетите во индустријата заради условите на стопанисување во рамки на проектираното време за работа е

²² Соопштение бр. 3.1.17.05 од 29.09.2017 год., ДЗС.

значително пониска што укажува на постоење реален потенцијал за поголемо производство во иднина.

Високиот степен на истрошеност на основните средства ја намалува вкупната продукцијата и продуктивноста на индустрискиот сектор. Неопходни се дополнителни вложувања за нивна замена, реконструкција и модернизација. Иновирањето на основните средства како значаен фактор во остварувањето подинамичен развој низ процесот на ревитализација на производството, е ограничено заради ниската акумулативна и репродуктивна способност на домашната индустрија. Овој процес ќе се одвива со позабавено темпо во подолг временски период.

Искуството од развиените земји како и научните сознанија кажуваат дека кадрите со нивото и квалитетот на знаењата, нивната применливост во процесот на производство и способноста за создавање нови производи и технологии сè повеќе стануваат основен фактор на производството и иницијатори на развојот. Понудената квалификациона структура на пазарот на трудот не ги задоволува сегашните потреби на компаниите во индустријата што се рефлектира и врз обемот и квалитетот на производствените остварувања.

Во тој контекст реализацијата на зацртаните цели на економскиот развој и посебно развојот на индустријата неминовно е поврзано со едукативниот процес и поголемото потпирање на развојот врз знаењата и умешноста на работната сила.

Индустријата во Р Македонија не ги поседува во доволна мерка атрибутите утврдени со планските определби за примена на висока технологија усогласена со одржливиот развој: мала суровинска и енергетска интензивност, висока информативна и научна интензивност, високо учество на стручната работна сила, висока фрагментација на пазарот со специфични барања, високи вложувања во предкомпетитивни истражувања и сеопфатно влијание врз карактеристиките на голем број сегменти на социо-економскиот систем.

Според тоа останува и понатаму развојната планска определба за потребата од пошироко воведување и развој на еколошки-просторно прифатливо индустриско производство преку развој на штедливи технологии во однос на природните ресурси, енергијата и горивото и работната сила и (или) малкуотпадни, односно безотпадни технологии.

Во наредниот период неопходно е да се насочат активностите кон подигање на степенот на финализација на производите и употреба на суровините со што е можно повисок степен на финализација. Во услови на пазарен начин на стопанисување останува планската определба за перманентно следење на потребите и барањата на пазарот и создавање услови за брзо реагирање и прилагодување на сигналите за промени на пазарот.

Структурата на индустриски производи и во текот на 2016 година се карактеризира со низок аутпут на производствените гранки кои имаат карактер на носители на развојот, кои се пропульзивни и кои овозможуваат вклучување во меѓународните економски текови. Не задоволува и учеството на производството кое е извозно ориентирано наспроти учеството на гранките кои се високо увозно зависни. Планската определба за диверзификацијата на производната структура и асортиман на индустриското производство изостанува. Тоа и понатаму се карактеризира со базно-суровинска зависност, со доминантно учество на трудоинтензивните дејности.

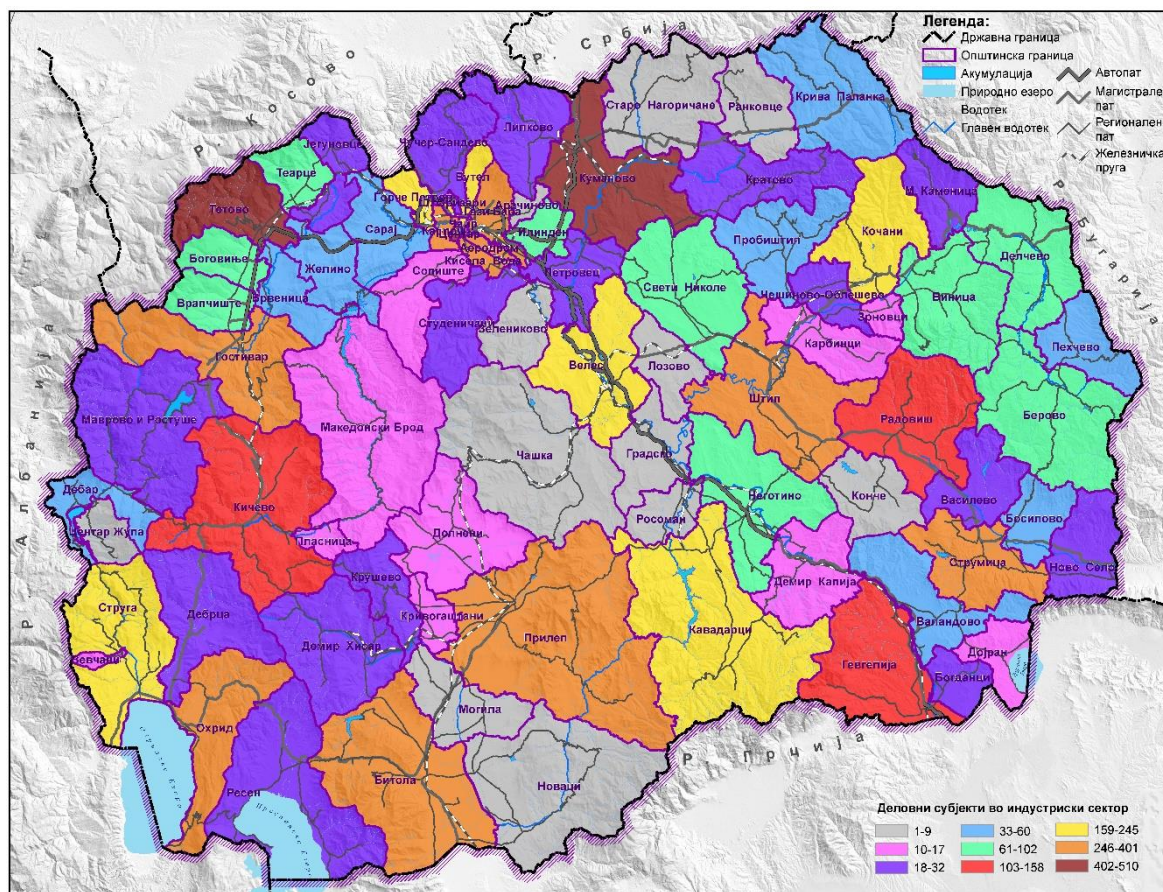
Во насока на надминување на постојната состојба и создавање перспектива за развој на оваа значајна област во економијата на Република

Македонија, во Министерството за економија во текот на 2016 година беа преземени активности за имплементација на усвоените програми насочени кон зголемување на конкурентноста на националната економија преку мерки за :

- поддршка на текстилната индустрија;
- подобрување на конкурентноста на македонските производи и услуги;
- поддршка на кластерите со мерки за поддршка на компаниите за активно делување во кластери согледувајќи ја корисноста од здружување и создавање мрежа на кластери;
- конкурентност, иновации и претприемништво за 2016 година;
- поттикнување на инвестициите во Република Македонија итн.

Просторната разместеност на производните и на нив комплементарни услужни дејности се темели на поставената определба на организација на производните дејности на принципот на концентрација и дисперзија. Определбата за алокација на производни капацитети во плански утврдени простори се остварува преку изработка на соодветна планска урбанистичка документација и уредување на просторот.

Статистичките податоци за деловни субјекти во индустрискиот сектор²³ во 2016 година, прикажани сликовито во следниот картографски приказ покажуваат дисперзираност на индустриските претпријатија (големи, средни и мали) во сите општини.

Слика 11 Просторна разместеност на индустриските објекти по општини во 2016 год.

²³ Во овој сектор опфатени се дејностите: Рударство и вадење на камен, Преработувачка индустрија и Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација.

Најголема концентрација има во општините во Градот Скопје, во градовите Тетово, Куманово, Гостивар, Прилеп, Битола, Струмица и Штип. Наспроти нив, најмал број на индустриски субјекти има во општините: Старо Нагоричане, Ранковце, Конче, Могила, Новаци итн. што може да се проследи од картата.

Од локациски аспект, индустријата по својот карактер е дејност која претпоставува концентрација во определени точки (полови, оски и зони) на повеќе гранки кои користат заедничка инфраструктура и други заеднички служби и сервиси, што позитивно влијаат врз економските ефекти. Ваквата концентрација на индустријата со комплементарен карактер, едновремено е и најпогодниот облик за зачувување и унапредување на животната средина.

Според нецелосниот број на доставени одговори на информативните листови од општините, во текот на 2016 година биле донесени урбанистички планови со кои се обезбедува простор за лоцирање на индустриски капацитети во вкупно 15 општини додека ново-изградени објекти или објекти кои се во градба со намена Г2²⁴ односно лесна индустрија се евидентирани во вкупно 11 општини.

Со изработката и усвојувањето на планската урбанистичка документација се создаваат услови за разместување на индустриските капацитети според комбинираниот модел на концентрација и дисперзија во просторот преку:

- индустриските зони или зони за мало стопанство кои се во границите на планските опфати на урбаните простори,
- индустриските зони, зони за мало стопанство и стопански комплекси на земјиштето надвор од подрачјето на населбите и
- локации за изградба на поединечни производни капацитети за обавување на една дејност во или надвор од населените места.

Промените во просторот евидентирани во областа на индустријата врз основа на информативните листови добиени од извештајните единици подетално се презентирани во Поглавието „Економските основи на просторниот развој“ како интегрален дел на промените во просторот на вкупната економија.

3.3.7. Сообраќај и врски

Сообраќајниот систем во Република Македонија го сочинуваат патниот, железничкиот, воздушниот, езерскиот и поштенскиот сообраќај, а системот за врски го сочинуваат телекомуникациите и радиодифузниот систем.

3.3.7.1. Сообраќајна инфраструктура

Во рамките на пратење на реализација на Просторниот план на Република Македонија, врз основа на информативниот лист²⁵ кој имаат обврска да го пополнуваат единиците на локалната самоуправа, како и органите на државната управа, јавните служби, организациите, претпријатијата,

²⁴ Според постојниот Правилник за стандарди и нормативи за урбанистичко планирање („Службен весник на Република Македонија“ број 142/15, 217/15, 222/15, 228/15, 35/16, 99/16, 134/16 и 33/17), во намената Г2 - лесна индустрија влегуваат сите видови производство кои не побаруваат многу енергија, не создаваат голем промет на сировини, материјали и сообраќај и не произведуваат штетни еманаии.

²⁵ Останува забелешката која е карактеристична за сите изминати години за нецелосен број на доставени информативни листови од извештајните единици и за квалитетот на добиените податоци.

установите, институциите и другите правни лица - извештајни единици, а кој ги содржи сите области застапени во Просторниот план, за делот на сообраќај и врски (патен, железнички и воздушен сообраќај) реализирани (изградени) или во тек на реализација, за 2016 год. добиени се следните податоци:

Патен сообраќај

Податоците добиени од општините, од Јавното претпријатие за државни патишта, од Министерство за транспорт и врски како и други институции дадени се во табеларен приказ прикажан подолу.

Табела 39 Реализација на сообраќајници во 2016 година

Реализација на сообраќајници во 2016 година															
Податоци од општините ⁽¹⁾															
* - општини во кои нема промени															
** - општини кои не дале податоци															
	Општина	Магистрални				Регионални				Локални				Мостови (м')	Придружни објекти
		назив	км	ш/м	ха	назив	км	ш/м	ха	назив	км	ш/м	ха		
1	Скопје*														
2	Аеродром**														
3	Бугеј*														
4	Гази Баба**														
5	Ѓорче Петров									с.Волково - с.Орман	1.7				
6	Карпош**														
7	Кисела Вода*														
8	Сарај**														
9	Центар*														
10	Чаир*														
11	Шуто Оризари**														
12	Драчичево*														
13	Берово**														
14	Битола*														
15	Богданци*														
16	Боговиње**														
17	Босилово**														
18	Брвеница*														
19	Валандово**														
20	Василево									Улица 5- индустриска зона Градошорци	0.42		0.21		

Годишен извештај за спроведување на Просторниот план на Р Македонија во 2016 год.

21	Вевчани **																
22	Велес									с.Иванковци, с.Сујаклари, с.Оризари, с. Раштани, с.Бузалково, с.Д.Караслари	1.57						
23	Виница*																
24	Врапчиште **																
25	Гевгелија **																
26	Гостивар ¹									во с.Чегране	0.6		0.24				
										во с.Банјице	0.45		0.18				
										во с. Речане	0.72		0.25				
										во с. Падалишта	2.9		1.02				
										ул. Сервет Бајрами	0.4		0.12				
27	Градско**																
28	Дебар									Дебар - с. Бањиште	2.5		1.7				
29	Дебарца **																
30	Делчево **																
31	Демир Капија**																
32	Демир Хисар**																
33	Дојран**																
34	Долнени**																
35	Желино									с.Рогле, с.Добарце, с.Требош, с.Палатица, с.Чифлик	6.73						
36	Зелениково **																
37	Зрновци									P2334 с.Видовиште-с.Теранци	4						
38	Илинден **																
39	Јагуновце**																
40	Кавадарци **																
41	Карбинци ¹									P2334 с.Аргулица-с.Бурилчево	3.6		с.радање-врска со P2431	1.6			
													с.Долни Балван - с.Долно Трогерци	3.65			

Годишен извештај за спроведување на Просторниот план на Р Македонија во 2016 год.

42	Кичево								рекнострукција на постојни патишта во с.Стрелци, с.Шутово и с. Мамудовци					
43	Конче								с.Лубница-с.Скоруша	1.47				
44	Кочани ¹								с.Полаки-Пониква	1.08				
									с.Нивичани	0.48				
									с. Оризари	0.4				
									од Р1309 до с.Јастревник	1.2				
									од Р1309 до с.Лешки	0.67				
45	Кратово *													
46	Крива Паланка ¹								с.Варовиште-манастир Св.Јоаким Осоговски	2				
									с.Кркља-езерце (Калин камен)	2				
									во с.Градец	0.3				
									до с.Жедилово	1				
47	Кривогаштани *							локални сообраќајници	0.22					
48	Крушево**													
49	Куманово*													
50	Липково **													
51	Лозово*													
52	Маврово-Ростуше **													
53	Македонска Каменица ¹								до с.Косевица	3.02		0.95		
54	Македонски Брод *													
55	Могила **													
56	Неготино*													
57	Новаци ¹							реконструкција - Р1311 Битола-Новаци	0.9					
								Новаци, Живојно, Гермијан, Бач, Брод, Добромири, Рибарци, Мегленци, Горно Агларци, Долно Агларци, Далбеговци и Градешница		3.15				
58	Ново Село							Р1402 с.Мокрино-с.Смолари	5					
59	Охрид**													
60	Петровец**													

Годишен извештај за спроведување на Просторниот план на Р Македонија во 2016 год.

61	Пехчево **													
62	Пласница **													
63	Прилеп **													
64	Пробиштип *													
65	Радовиш **													
66	Ранковце								во с.Гиновци	0.44		0.18		
67	Ресен *													
68	Росоман **													
69	Свети Николе*													
70	Сопиште**													
71	Старо Нагоричане **													
72	Струга **													
73	Струмица *													
74	Студеничани **													
75	Теарце **													
76	Тетово *													
77	Центар Жупа								Новак - Елевци	4				
78	Чашка								с.Мокрени -м.в. Теовски уши	3.1		1.86		
79	Чешиново-Облешево					P2334 с.Бурилчево-с.Аргулица	3.5							
80	Чучер Сандево*													
81	Штип **													
ВКУПНО:							16			47				

*податоци за изработка на Годишен Извештај за спроведување на ППРМ за промени во просторот во 2016 год. добиени од надлежните општини

Бирото за регионален развој не достави одговор на информативниот лист за промени во просторот во 2016 година.

Изградба на придружни објекти на сообраќајници во 2016 год.

Во информативните листови добиени од институциите и единиците на локалната самоуправа нема доставени податоци за изградени придружни објекти на сообраќајници во 2016 година.

Железнички сообраќај

За 2016 год. според податоците на Јавното претпријатие за железничка инфраструктура, нема реализација на ниту еден проект кој би имал влијание во просторот во однос на железничкиот сообраќај, што значи дека густината на покриеноста на територијата на Македонија (25.713 км²) со железничка мрежа останува иста, 2,7км на 100км².

Воздушен сообраќај

За 2016 год. според податоците од Агенцијата за цивилно воздухопловство нема промени во просторот во однос на воздушниот сообраќај.

3.3.7.2. Комуникациски и доставни системи

Фиксна телефонија

Вкупниот број на телефонски претплатници во 2016 година изнесува 368.370 и е за 0,7% помал во однос на 2015 година.

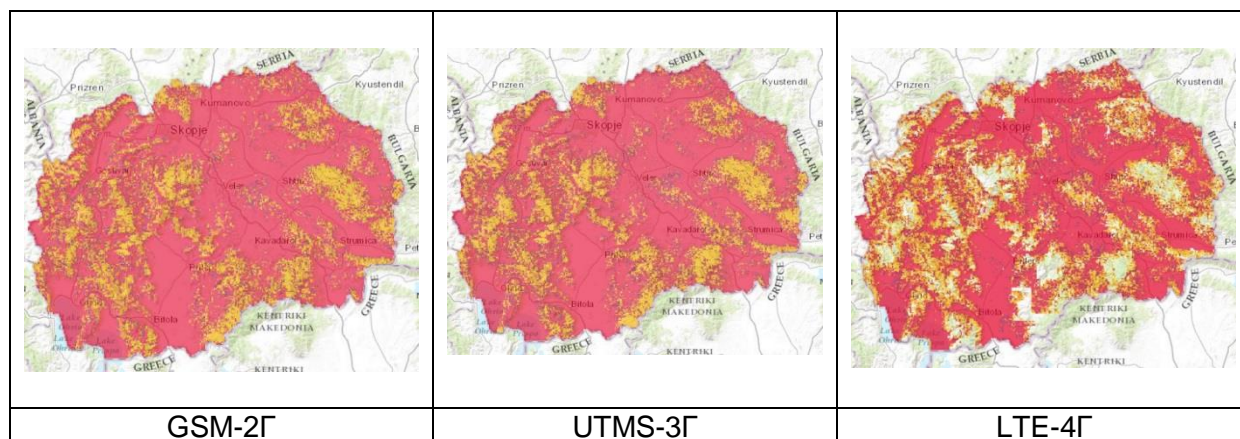
Стагнацијата во фиксната телефонија е заради зголемувањето на употребата на мобилната телефонија и интернетот, услуги кои забрзано се развиваат, а претплатниците ги користат овие услуги многу почесто.

Мобилна телефонија

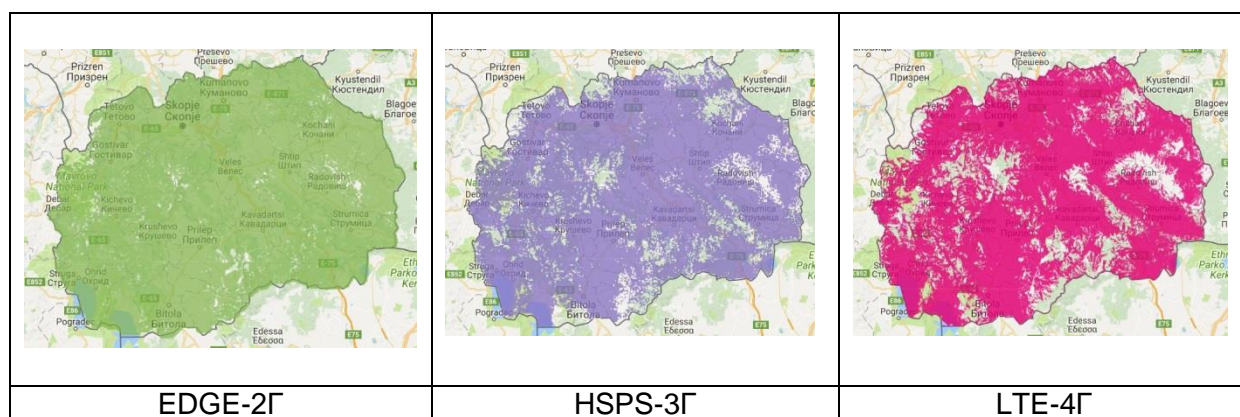
Вкупниот број на активни претплатници на мобилна телефонија во 2016 година изнесува 2.050.494 и е за 1,6% помал во однос на 2015 година. Во 2016 година на пазарот регистрирани се и работеа три оператори: Македонски Телеком, оне.ВИП и Лајкамобајл.

Во однос на претходната година се забележува намалување на бројот на претплатници, реализираниот сообраќај и вкупниот број на повици во мобилната телефонија, а во пораст е вкупниот сообраќај од мрежи во странските држави.

Мобилниот оператор оне.ВИП Оператор на територијата на Република Македонија во 2016 година има изградено 9 нови базни станици, додека Македонски Телеком изгради нови 38 базни станици.

Слика 12 Покриеност на Р Македонија со мрежа на оне.ВИП-Оператор

Слика 13 Покриеност на Р Македонија со мрежа на оператор Македонски Телеком

И двата оператори Македонски Телеком и оне.ВИП со 2Г мрежа ја имаат покриено целата територија на Република Македонија освен високите и непристапни планински врвови. Со 3Г мрежа на М-Телеком покриен е голем дел од територијата на Р Македонија, додека оне.ВИП операторот силен 3Г сигнал во затворен простор има голем дел, а на отворен простор скоро целата територија на Р Македонија. Со 4Г мрежа и двата оператори имаат покриено над 80% од територијата на Р Македонија.

Интернет мрежа

Вкупниот број на претплатници на пристап до интернет со широк опсег во 2016 година во однос на 2015 година е зголемен за 4,7%. Истовремено, вкупниот број на претплатници до интернет преку мобилните мрежи на крајот на 2016 година изнесува 1.189.188 и е за 5,3% поголем од 2015 година.

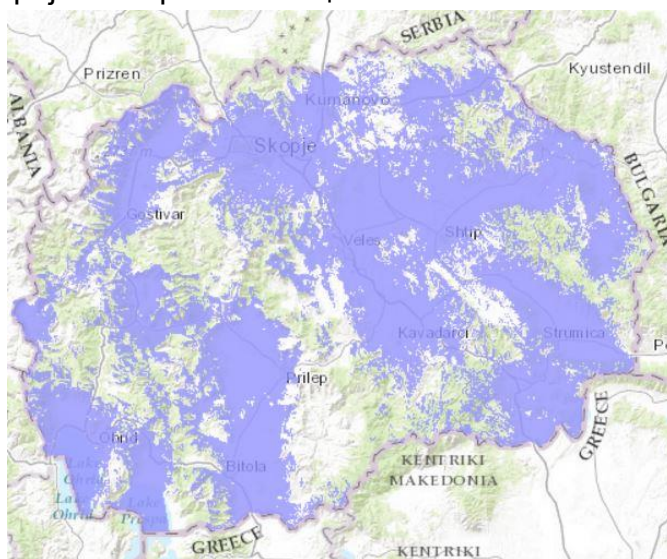
Споредбата на пристап на корисниците на интернет по технологии во 2016 со 2015 година, дава пораст кај пристапот преку: широк и тесен опсег преку мобилна 2Г/3Г/4Г мрежа (за 5,3%), јавна СаTV мрежа, а особено преку оптичка мрежа (за 14,9%). Опаѓање има кај пристапот до интернет преку јавна радиокомуникациска мрежа (за 2,4%) и кај пристапот преку LAN-мрежа (за 13,8%).

Оператотот Македонски Телекомуникации во текот на 2016 година во Р Македонија, за подобрување на перформансите на мрежата постави и стави во употреба оптички кабли во вкупна должина од 85,45km.

Радиотелевизиски мрежи и сервиси

Во Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги на Р Македонија, за 2016 година, на пазарот на телевизиско емитурање регистрирани се 62 оператори, од кои на национално ниво се 15 ТВ станици, на регионално 22, а 25 ТВ станици (оператори) емитураа телевизиска програма на локално ниво.

Истата година, регистрирани се 70 радиостаници, од кои на национално ниво се 5 субјекти, на регионално 17, а 48 субјекти емитураа радио програма на локално ниво. Вкупниот број на ТВ претплатници во 2016 година изнесува 392.474 и е за 3% поголем од истиот во 2015 година. Споредбено во 2016 во однос на 2015 година по технологии на преносот на сигнал, имаме: зголемување на бројот на претплатници на кабелска телевизија за 4,5%, на IPTV за 5,6%, на претплатници преку сателитска телевизија за 11%. Опаѓање е регистрирано кај бројот на претплатници на DVB-T за 11%.

Слика 14 Покриеност на Р Македонија со DVB-T мрежа на оне.ВИП-Оператор

Операторот оне.ВИП со DVB-T сигнал во 2016 ја има покриено над 60% од територијата на Република Македонија.

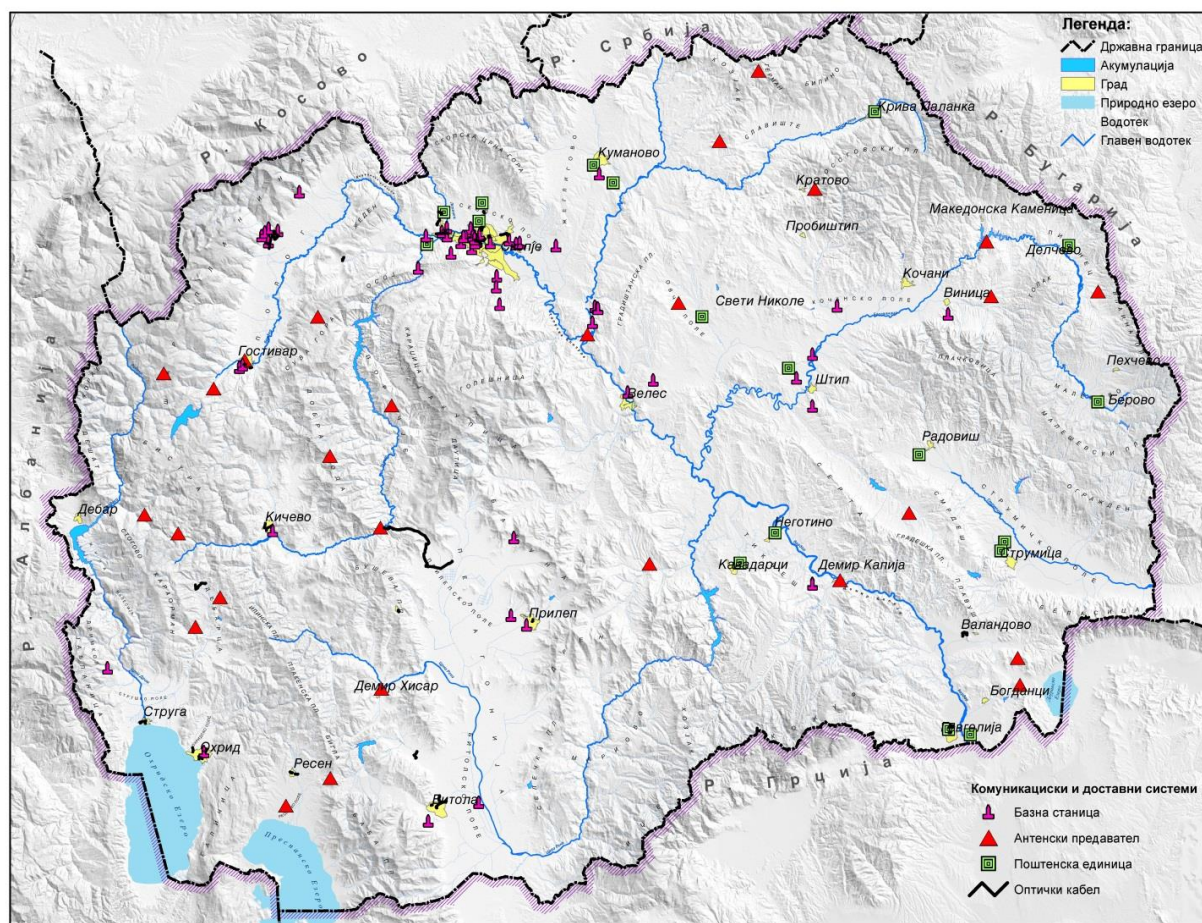
Агенцијата за електронски комуникации во 2016 година на територијата на Република Македонија издаде 13 одобренја за користење на радиофреквенции.

Поштенска мрежа

Во 2016 година Агенцијата за пошти на Р Македонија во поштенскиот сообраќај има издадено една лиценца за Индивидуална дозвола (АД Македонска пошта) и 28 лиценци за Општо овластување за даватели на поштенски услуги. На целата територија на Република Македонија овластување имаат добиено 10 поштенски компании од кои 7 можат да работат и во меѓународниот поштенски сообраќај. Општо овластување за обезбедување поштенски услуги на ограничено географско подрачје поседуваат 19 даватели на поштенски услуги, кои работат на територија на една или неколку соседни општини.

Македонска пошта во 2016 година на територијата на Република Македонија отвори 14 договорни пошти, а истовремено направи трансформација во 4 поштенски единици од шалтерска во доставна пошта.

Во 2016 споредено со 2015 година бројот на писмоносните пратки е помал за 4,6%, а бројот на пакети е поголем за 3%.

Слика 15 Промени во просторот за комуникациски и доставни системи за 2015 и 2016 г.

3.3.8. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот

3.3.8.1. Животна средина

Емисиите на загадувачки материји и супстанции во медиумите на животната средина, кои се јавуваат како резултат на човековата активност, предизвикуваат пореметување на природните процеси, нарушување на природната рамнотежа и загадување во животната средина. Заштитата и унапредувањето на животната средина претставува систем од мерки и активности кои се превземаат во сите медиуми и области со цел да се обезбедат оптимални услови за живот.

Анализите на степенот на загадување во медиумите на животната средина на годишно ниво, вклучувајќи ги и мерките кои се превземаат за заштита на истите, овозможуваат увид во поврзаноста помеѓу индустрискиот развој, состојбата и квалитетот на животната средина, односно влијанијата врз здравјето на човекот; активно следење на евентуалните промени во медиумите и областите на животната средина и создаваат добра основа за креирање на

одржлива политика за заштита на животната средина и подобрување на квалитетот на живот во иднина.

При анализата на состојбите во животната средина во 2016 година, покрај податоци од Информативните листови (кои се нецелосни и парцијални во однос на бараните информации) користени се дополнително податоци од Годишниот извештај за животна средина на Министерството за животна средина и просторно планирање и податоци од Статистичкиот годишник на Државниот завод за статистика на Република Македонија.

Воздух

Квалитетот на воздухот во Република Македонија се оценува преку следење на концентрациите на сулфур диоксид - SO₂, азотни оксиди - NO_x, јаглерод моноксид – CO, озон – O₃, суспендирани честички и концентрациите на тешки метали во воздухот.

Во емисиите на сулфур диоксид доминантен удел имаат процесите на согорување на горивата (јаглен и мазут) при производство на електрична енергија (> 90 %). Останатите емисии на сулфур диоксид, главно потекнуваат од согорувачките постројки во производствената индустрија и од согорувањето на горива во домаќинствата. Во 2016 година нема надминувања на критичното ниво за заштита на вегетацијата во однос на просечната годишна концентрација на ниту едно мерно место во земјата. Најниска просечна годишна концентрација на сулфур диоксид е забележана на мерното место Лазарополе, а највисока во Миладиновци. Во 2016 година не е регистрирано надминување на бројот на дозволени надминувања на часовната и дневната гранична вредност од аспект на здравствена заштита на ниту едно од мерните места во земјата.

Во нашата земја, најголеми количини на емисии на азотните оксиди се емитираат при производството на електрична и топлинска енергија (59%) заради постоечките капацитети за производство на електрична енергија кои работат на јаглен. Сепак, треба да се забележи дека количините на испуштени емисии во последните години се намалени како резултат на модернизација на котлите во РЕК Битола и редуцираниот број на часови на работа на РЕК Осломеј (инсталација која работи само 5 месеци во годината во зимскиот период заради намалените количини на расположлив домашен јаглен. Голем удел во вкупните емисии на оваа загадувачка супстанца имаат и емисиите од патниот сообраќај (17%). Во 2016 година на ниту едно мерно место во земјата не е надминат бројот на дозволени надминувања на часовната гранична вредност од аспект на здравствената заштита.

Мерењата во Скопје извршени во текот на 2016 година покажаа дека концентрациите на PM_{2,5} достигнуваат околу 70-80 % од концентрациите на PM₁₀ и во центарот на Градот Скопје и во позадинската станица Карпош. Се констатира дека трендот на измерените концентрации на PM_{2,5} го прати трендот на PM₁₀, односно највисоките концентрации се забележуваат во зимскиот период. Во 2016 година просечната годишна концентрација на PM_{2,5} на мерното место Карпош е повисока во споредба со просечната годишна

концентрација на мерното место Центар²⁶. Годишната гранична вредност за 2016 година е надмината и на двете мерни места.

Главни антропогени извори на СО се моторните возила, согорувањето на горивата во енергетските постројки и индустриските процеси. Максималните дневни осумчасовни средни вредности на концентрациите на јаглерод моноксид ја надминуваат граничната вредност за заштита на човековото здравје само на мерните места Лисиче во Скопје, Битола 2 и Тетово.

Во однос на концентрациите на приземниот озон во воздухот во 2016 година, дозволеният број на надминувања на целната вредност за заштита на човековото здравје е надминат на мерните места Лазарополе и Битола 2. Долгорочната цел за заштита на човековото здравје е надмината на мерните места Лазарополе, Миладиновци, Битола 1, Битола 2, Тетово и во Скопје на мерните места Лисиче, Центар и Карпош. За разлика од другите загадувачки супстанции, нивоата на озон генерално се повисоки во руралните средини.

Мониторингот на концентрациите на тешки метали во земјата се врши повремено преку организирање на мерни кампањи. Резултатите од кампањите за мерење на концентрациите на тешки метали во Карпош, Скопје во периодот август 2015 – март 2016 година и во Тетово во периодот ноември 2015 – февруари 2016 година покажуваат дека вредностите за концентрациите на тешки метали во воздухот се значително под целните вредности дефинирани за заштита на човековото здравје.

Води

Анализата на податоците за квалитетот на површинските водотеци овозможува процена на влијанието на поголемите населени места и индустриски капацитети врз квалитетот на водата, како и преносот на загадувачките материи по течението на водотеците. Квалитетот на водите во површинските водотеци на национално ниво се оценува преку следење на хидролошките параметри, физички и органолептички индикатори, минерализација, кислородни оксигенски индикатори, показатели на еутрофикација и штетни и опасни материи.

Анализата на податоците за кислородните показатели во текот на 2016 година, покажува дека на сите мерни места во Републиката, водите се со квалитет од I класа во однос на вредностите за растворен кислород, со исклучок на водите во реката Вардар кај мерното место Ново Село (II класа) и Црна Река кај мерното место Скочивир (III класа).

Во однос на концентрацијата на кислородните показатели површинските води во земјава генерално спаѓаат во I и II класа, со исклучок на средното течение на реката Вардар, каде вредностите за биохемиската потрошувачка на кислород укажуваат на води со квалитет од III класа.

Во однос на средногодишните концентрации на нитрати во реките, квалитетот на водата на сите мерни места одговара на пропишаните вредности за квалитет на води од I-II класа. Во однос на средногодишните концентрации на нитрити квалитетот на водите генерално одговара на води од III – IV класа, со исклучок на мерните места Шпилџе (Црн Дрим), Бошков мост (Радика), Света Богородица (Треска) и Пелинце (Пчиња), каде водата е со квалитет од I класа.

²⁶ Во вредностите за просечна годишна концентрација на PM_{2,5} значителен удел има помалата покриеност со податоци на мониторинг станицата во Карпош во текот на 2016 година, додека пак покриеноста со податоци на мерното место Центар е повеќе од 90%.

Анализата на квалитетот на водотеците во текот на 2016 година во однос на средногодишните концентрации на железо укажува на присуство на вода со квалитет од I-II класа со исклучок на мерното место Скочивир на Црна Река и Ново Село на реката Струмица, каде се регистрирани повисоки вредности. Во однос на средногодишните концентрации на манган, водите се со квалитет од I-II класа, со исклучок на мерните места Долни Балван на реката Брегалница и Ново Село на реката Струмица каде водите во однос на овој параметар одговараат на води со квалитет од III-IV класа. На сите мерни места во однос на концентрацијата на цинк и хром водите спаѓаат во I-II класа. На мерните места Ногаевци и Гевгелија, на реката Вардар, Света Богородица на реката Треска, Пелинце и Катлановска Бања на реката Пчиња, Убого на реката Брегалница, Скочивир на Црна Река, Шпилје на Црн Дрим и Бошков Мост на реката Радика, во однос на параметарот кадмиум, водите спаѓаат во I-II класа додека на останатите мерни места водата спаѓа во III-IV класа.

Во 2016 година се усвои Правилникот за начинот и мерките на управување со водите за капење, техничките критериуми и целите на квалитетот на водата за капење, како и начинот и постапката за информирање на јавноста за резултатите од мониторингот на водата за капење (“Службен весник на РМ” бр.129/16), според кој Центрите за јавно здравје го толкуваат квалитетот и безбедноста на водите наменети за капење.

Податоците за квалитетот на водите во Охридското, Преспанското и Дојранското Езеро во 2016 година покажуваат дека сеуште е голем процентот на примероци кои не одговараат на класата која е пропишана во Уредбата за категоризација на водите.

Табела 40 Резултати од извршени увиди и анализирани примероци од природните езера во Република Македонија во 2016 година

Природно езеро	увиди	вк. број на примероци	Физичко-хемиска анализа		Бактериолошка анализа	
			вкупно	класа	вкупно	класа
Охридско Езеро	40	128	128	98-I, 30-II	128	72-I, 45-II, 4-III
Преспанско Езеро	27	27	27	1-I, 26-II	27	4-I, 23-II
Дојранско Езеро	5	36	36	III, V	10	III
	72	191	191		165	

Слабиот квалитет на површинските води во земјата е последица на неконтролирано испуштање на комунални отпадни води без претходно пречистување во површинските водотеци. Освен изградените колектори и пречистителни станици на урбанизираните зони на Охридското, Преспанското (прва фаза) и Дојранското Езеро (не секогаш во функција во однос на капацитетот), Македонски Брод, Св. Николе и Куманово, во ниту еден друг град не постои пречистување на комуналните отпадни води. Согласно податоците од Годишниот Извештај на Центарот за јавно здравје, некои индустриски капацитети и населени места (Свети Николе, с. Бојане, с. Радушa, с. Рашче) имаат пречистителни станици, но нема употребливи податоци за функционирањето и ефикасноста од нивното работење.

Податоците од мониторингот на квалитетот на водата од вештачките езера (акумулации) во РМ за 2016 година покажуваат дека во однос на физичко-хемиските карактеристики водите се со квалитет од I-V класа²⁷ додека

²⁷ Дебарското Езеро, Мавровското Езеро и Вратничко Езеро имаат води со највисок квалитет во однос на физичко-хемиската анализа на водите спроведена во 2016 година во вештачките езера и акумулации во земјата.

во однос на бактериолошките анализи водите се со квалитет од I-III класа²⁸. Во 2016 година се изработени елаборати за одредување на границите на заштитните зони, заштитните мерки и другите услови за водите наменети за конзумирање од страна на човекот за Велес и Желино²⁹.

Податоците за лошиот квалитет на површинските води од здравствено-еколошки аспект во 2016 година е последица на испуштање на непречистени отпадни води од населените места во површинските води.

Од мониторингот на квалитетот на подземните води во Скопската и Полошката Котлина во 2016 година е утврдено дека регистрираните вредности на анализираните параметри се во границите на препорачаните вредности за вода за пиење, со исклучок на мерното место Јегуновце каде се регистрирани високи концентрации на вкупен хром.

Почва

Формирањето на почвата е екстремно бавен процес, заради што истата се смета како необновлив ресурс и бара посебни мерки и активности за заштита од контаминација. Влијанието на антропогените активности може да предизвика деградација на почвата и загрозување на останатите медиуми на животната средина.

Во текот на 2016 година е публикуван првиот Геохемиски атлас на Република Македонија во кој се содржани податоци за степенот на загадување на почвата, кои произлегуваат од долгогодишни анализи за квалитетот на почвата.

Во 2016 година нема промени во однос на бројот и видот на индустриски контаминирани локалитети во земјава.

Податоците од информативните листови³⁰ за 2016 година покажуваат дека инсталациите парцијално вршат интересен мониторинг на медиумите во животната средина (вода, воздух и почва). Исто така, обврската за пречистување на отпадните води од инсталациите пред нивно испуштање во реципиентите, намалување на емисиите на загадувачки супстанции во воздухот и почвата не се почитуваат во целост.

Бучава

Бучавата во животната средина е несакан или штетен надворешен звук создаден од човековите активности. Извори кои емитираат бучава во животната средина со вредности над максимално дозволените се превозните средства во патниот, железнички и воздухопловен сообраќај и индустриските инсталации. Специфични извори на бучава кај нас се и градежните активности како и бучавата од верските објекти. Изложувањето на бучава во животната средина влијае на здравјето и благосостојбата на населението. Најголем број од населението изложено на зголемени нивоа на бучава има чувство на непријатност што вклучува вознемиреност и нарушување на сонот, помал број од населението има реакции на стрес, а други пак имаат клинички симптоми

²⁸ Акумулацијата Водоча и акумулацијата Лисиче имаат води со највисок квалитет во однос на бактериолошките параметри во 2016 година.

²⁹ Податоците се превземени од Извештајот за реализација на програмските задачи согласно Националната годишна програма за јавно здравје на Република Македонија за 2016 година.

³⁰ Нецелосен одзив на општините (ЕЛС) и парцијално пополнување на Информативниот лист во областа на животната средина.

(несоница и кардиоваскуларни заболувања) кои подоцна, може да доведат до зголемување на стапките на предвремена смртност.

Во септември 2016 година е донесен Акциски план за превземање на активности во врска со подготовка на Стратешките карти за бучава. Општините кои согласно актуелната законска регулатива имаат обврска да подготват стратешки карти за бучава, веќе вршат мерења на бучавата во агломерациите, на патишта, крстосници и мирни зони во агломерациите, но исто така и на главните патишта и железници. Мерењата се започнати во октомври 2016 година и ќе траат до октомври 2017 година.

Во текот на 2016 година е следено нивото на бучава во градовите Битола, Кичево и Куманово. Анализата на добиените податоци посочува дека Куманово е град со најголемо загадување од бучава. Нивото на бучава во животната средина во Куманово на сите мерни места и за сите три основни индикатори: бучава преку ден-Лд, во текот на вечерта-Лв и бучава преку ноќ-Лн, е над дозволената гранична вредност. Во однос на дополнителниот индикатор L_{Amax}, во сите три града има значително надминување на граничната вредност³¹.

Во рамки на Македонскиот информативен центар за животна средина, при министерството за животна средина, се одржува и ажурира Катастарот на загадувачи од бучава. Во 2016 година, се побарани податоци за ажурирање на катастарот за бучава од околу 200 инсталации кои имаат добиено или аплицирано за А и Б интегрирана еколошка дозвола. Од извршената анализа само 27 А-Инсталации и 18 Б-Инсталации доставиле податоци за измерено ниво на бучава во животната средина, што е многу мал број на доставени податоци, недоволен за да се направи реална проценка на влијанието на индустријата врз животната средина според степенот на бучава која ја создава.

Сегашната состојба во земјата се карактеризира со недовољно внимание за проблемите поврзани со намалувањето и контролата на бучавата. Така, проблемот на бучавата добива малку внимание во раната фаза на планирање и се третира, главно, со општи насоки. Ваквата состојба не обезбедува соодветна база за вообличување на ефективни активности за намалување на бучавата и за заштита од бучава. Покрај тоа, не постои систематско испитување меѓу населението за вознемирувањето со бучава. Такви истражувања би можеле да бидат добри индикатори за сегашната состојба.

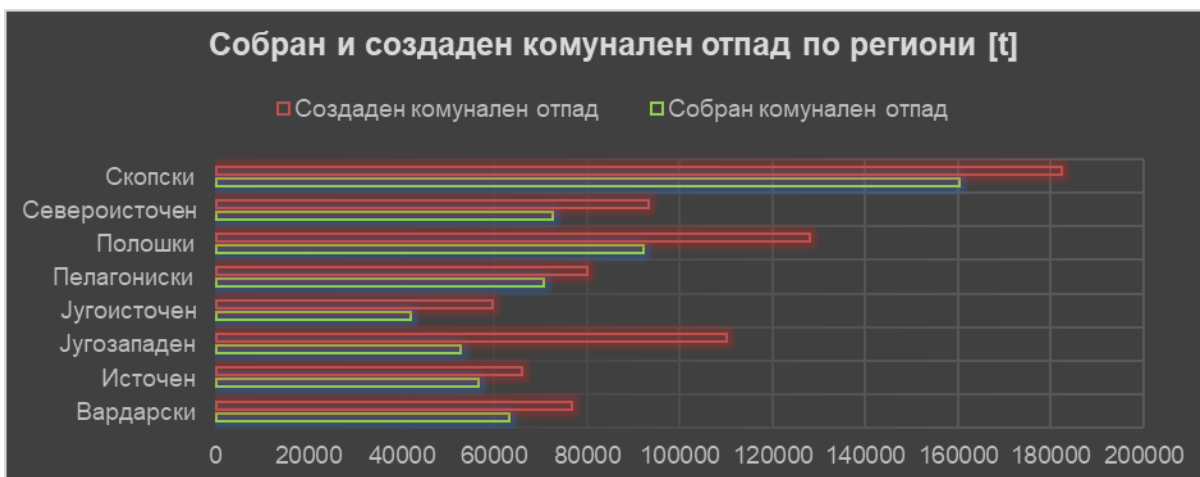
Отпад

Количината на создаден отпад е индикатор за економската ефикасност на производните претпријатија и степенот на искористеност на ресурсите во секое општество. Според податоците на Државниот завод за статистика вкупната количина на создаден комунален отпад во Република Македонија во 2016 година изнесува 796.585 тони. Годишната количина на создаден комунален отпад по жител во 2016 година изнесува 376 kg по жител, што е за 1,1% помалку отколку во 2015 година. Вкупната количина на собран комунален отпад во Република Македонија во 2016 година изнесува 610.227 t. Анализата

³¹ Највисокото измерено максимално ниво на бучава во пролетниот период во Битола изнесува 71,3 dB(A), што е за 11,3 dB(A) над ГВ за L_{Amax}, додека екстремно високо ниво е измерено во пролетниот период во Куманово и изнесува и изнесува 84,0 dB(A), што е за 24,0 dB(A) над ГВ за L_{Amax}. Највисокото измерено максимално ниво на бучава во пролетниот период во Кичево изнесува 78 dB(A), што е за 18 dB(A) над ГВ за L_{Amax}.

на податоците покажува дека количината на создаден, но и собран отпад бележи нагорен тренд во споредба со 2014 година.

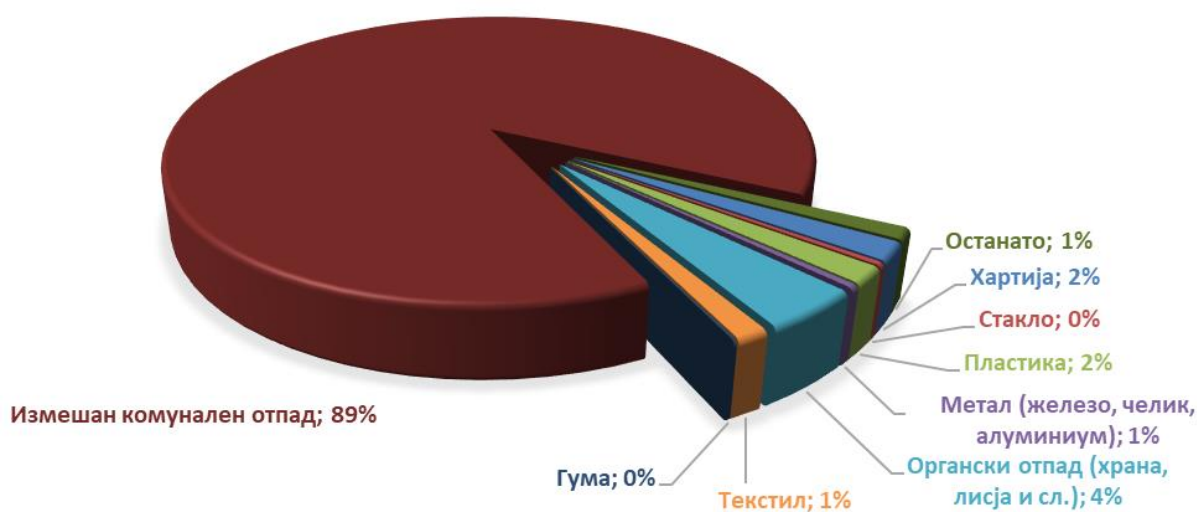
Графикон 14 Собран и создаден комунален отпад во 2016 година по региони (t)

Најголема количина на создаден комунален отпад има во Скопскиот регион во вредност од 182.489 t, во Полошкиот во вредност од 128.158 t и Југозападниот регион во вредност од 110.039 t. Споредбено со останатите региони во земјата процентот на собран комунален отпад е најголем во Скопскиот регион (88%), во Пелагонискиот регион (88%), Источниот плански регион (86%) и Вардарскиот регион (82%). Во останатите региони во земјава процентот на собран комунален отпад е помал од 80%.

Од вкупното количество на собран комунален отпад, 512.657 тони или 84% се собрани од домаќинствата, а останатите 16% од правни и физички лица (комерцијален отпад). Според видовите на отпад, најголемо количество на собран отпад е измешан комунален отпад, 543.644 тони или 89%, а најмало количество е отпад од гума, 656 тони или 0,1% од вкупното количество собран комунален отпад.

Графикон 15. Структура на собран комунален отпад во 2016 година по видови (%)

Во вкупното количество на собран комунален отпад најголемо процентуално учество има мешаниот комунален отпад, што се должи на сеуште слабата селекција на отпадот кај нас. Мешаниот комунален отпад учествува со

вкупно 89% во вкупниот собран отпад на национално ниво. **Најголемо количество на собраниот комунален отпад (99,4%) се отстранува на депонија.**

Со Просторниот план на Република Македонија е предвидена рекултивација на поголем број регионални депонии низ земјава. До 2016 година ниту една депонија не е рекултивирана и прописно затворена. На депонијата во Гевгелија парцијално се реализирани активности за компресирање на отпадот и преобликување на телото на депонијата, но истата сеуште се користи за одложување на отпадот.

Согласно податоците добиени од Министерството за животна средина и просторно планирање заклучно со 2016 година врз основа на претходни истражувања и анализи се посочени неколку локации за идни регионални санитарни депонии и тоа:

- за Источниот и Североисточниот плански регион се предвидува изградба на една заедничка депонија на локацијата Арбашанци – Мечкуевци, во Општина Свети Николе.
- за Југозападниот плански регион предвидената локација за регионална депонија е во атарот на село Годивје, Општина Дебрца.
- за Пелагонискиот плански регион предвидената локација за регионална депонија е во селото Новаци, во близина на постојната нестандартна депонија и РЕК Битола.
- за Вардарскиот плански регион предвидената локација за регионална депонија е во с. Росоман, Општина Росоман, во близина на постојната нестандартна депонија и РЕК Битола.
- За Полог се предвидува локацијата за регионалната депонија да остане во село Русино, Општина Гостивар.
- За Југоисточниот плански регион локацијата за регионална депонија е предвидена во селото Доброшинци, Општина Василево.

3.3.8.2. Природно наследство

Во современото планирање на просторот, согласно Просторниот план на Република Македонија, активностите за заштита на природата се насочени кон одржливо уредување на природните потенцијали на просторот, преку анализа на состојбата во која се наоѓаат, проучување на потенцијалните влијанија од актуелните промени во просторот и разгледување на алтернативни решенија и мерки за заштита.

Во 2016 година беа спроведени активности кои овозможуваат понатамошен прогрес во напорите за обезбедување на интегрално управување со природните вредности во рамки на заштитените подрачја. На предлог на МЖСПП, Сектор за природа, истата година е донесено Решение за прогласување на платановите стебла (*Platanus orientalis*) - Мородвис за природна реткост („Службен весник на Република Македонија“ бр. 65/16).

Во февруари 2016 година, согласно одредбите во Законот за заштита на природата, одржан е стручен испит за полагање за чувар во Парк на природата Езерани и Споменик на природата Преспанско Езеро. Со тоа се унапредени знаењата и вештините на чуварите на двете заштитени подрачја.

Согласно Законот за заштита на природата („Службен весник на Република Македонија“ бр.67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/16 и 63/16) заради заштита на пештерската флора и

фауна, палеонотолошките наоди, геолошко-минералошките и хидролошките појави во спелеолошките објекти и нивната непосредна околина, донесен е Правилник за мерките и активностите за заштита на спелеолошките објекти („Службен весник на Република Македонија“ бр.71/16).

Истата година е зајакната соработката на МЖСПП со Јавните установи Национален парк Пелистер, Национален парк Маврово и Национален парк Галичица и останатите субјекти за управување со заштитените подрачја, локалните власти, инспекциските служби, јавните претпријатија, агенции, научните и стручни институции, останатите засегнати страни (фармери, сопствениците на земиште, ловци и риболовци) и невладините организации инволвирани во заштита на природата, особено преку одржување на тренинг-обуки и работилници во рамки на ЕУ IPA проектот: „Зајакнување на капацитетите за имплементација на Натура 2000“.

3.3.8.3. Културно наследство

Процесот на системска реорганизација на заштитата на културното наследство во Република Македонија, започнат изминативе неколку години, се артикулира со воспоставување мерки за заштита на националното недвижно културно наследство. Започнатиот процес на ревалоризација на целокупното недвижно културно наследство на територијата на Републиката, како законска обврска согласно од Законот за заштита на културното наследство, има за цел стручно и научно преоценување на вредностите и својствата на културното наследство, во функција на потврдување, проширување, засилување или намалување на дејството на заштита, вклучувајќи и нејзино изземање или престанување.

Континуираното следење на промените во просторот, согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Р Македонија од аспект на заштитата на националното културно наследство се евидентира во Управата за заштита на културното наследство која има клучна позиција во остварувањето на заштитата на националното културно наследство и во таа смисла релевантна информација претставува Годишниот извештај за 2016 год. на УЗКН.

Согласно поставениот приоритет на задачи кои се однесуваат на примената на Законот за заштита на културното наследство, во текот на 2016 год. реализирани се:

Заштитени недвижни културни добра - валоризација, категоризација, ревалоризација и режим на заштита

Започнатиот процес на ревалоризација на целокупното недвижно културно наследство на територијата на Републиката, како законска обврска согласно чл. 175 од Законот за заштита на културното наследство (Службен весник на РМ бр. 20/04 и 115/07), има за цел стручно и научно преоценување на вредностите и својствата на културното наследство, во функција на потврдување, проширување, засилување или намалување на дејството на заштита, вклучувајќи и нејзино изземање или престанување. Овој процес во континуитет продолжува и во текот на целата 2016 год.

I. Престанок на заштита на недвижно културно наследство:

1. **Куќа на ул. „Маршал Тито“ бр. 3 а**, Струмица, Реш.УП.бр.18-338 од 04.07.2016
2. **Куќа на ул. „Маршал Тито“ бр. 1**, Струмица, Реш.УП.бр.18-333 од 04.07.2016.
3. **Куќа на ул. „Маршал Тито“ бр.21**, Струмица, Реш.УП.бр.18-334 од 28.07.2016
4. **Куќа на ул. „Страшо Пинџур“ бр.1**, Струмица, Реш.УП.бр.18-337 од 29.07.2016
5. **Куќа на ул. „Маршал Тито“ бр.3 б**, Струмица, Реш.УП.бр.18-339 од 04.07.2016
6. Споменичката целина „Дебар Маало“ во Скопје, Реш.УП.бр.18-989/2015 од 19.02.2016

II. Ревалоризација

- прогласување на културно наследство од особено значење

1. **Одлука за прогласување на споменичката целина Антички град „Скупи“ во Скопје** за културно наследство од особено значење, поткатегорија големо значење („Службен весник на РМ“ бр.176/ од 21.09.2016).
Аншичкиот град “Скупи” датира од периодот I-VII век, со траги на населба и некропола од доцно бронзено време (XI-X в. п.н.е.) и од железното време (VIII-VI век п.н.е.), и опстојувал и во средновековниот период (IX-XII век). Археолошкиот локалитет се наоѓа во подрачјето на општина Карпош, Скопје. За предметното добро се применува режим на заштима од прв степен.

- прогласување на значајно културно наследство

1. **Саат - кула во Кочани**, со Решение УП.бр.,18-306/2015 од 22.01.2016 год. се прогласува за значајно културно наследство.
Предметното добро датира од втората половина на 16 век и се наоѓа на ул.ЈКрушевска, КП 9454, КО Кочани.
За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.
2. **Хотел „Палас“ во Охрид**, со Решение УП.бр.18-225/2015 од 04.01.2016 год. се прогласуваат за значајно културно наследство.
Предметното добро датира од 1952-1957 година и се наоѓа на ул.„Партизанска“ бр.8 во Охрид на КП 15533/1, КО Охрид 3.
За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.
3. **Магазата во Штип**, со Решение УП.бр.18-1128/2015 од 07.09.2016 год. се прогласува за значајно културно наследство.
Предметното добро датира од крајот на XIX век и се наоѓа на ул.„Иво Лола Рибар“, КП 6940/1, КО Штип – 5.
За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.
4. **Куќа на ул. „Браќа Миладиновци“ бр.32 и 30 во Струга**, со Решение УП.бр.18-977/2015 од 23.05.2016 год. се прогласува за значајно културно наследство.
Предметното добро датира од XIX век и се наоѓа на ул.„Браќа Миладиновци“ бр.32 и 30 во Струга на КП 604 и КП 605, КО Струга.
За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.
5. **Галерија на Коџоман на ул.„Браќа Миладиновци“ бр.18 во Струга**, со Решение УП.бр.18-150 од 19.07.2016 год. се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро типолошки е обновено во 60-тите години од од XX век и се наоѓа на ул.„Браќа Миладиновци” бр.18 во Струга на КП 1314, КО Струга.

За предметното добро се применува режим на заштита *од втор степен*.

6. **Куќа на ул.„Гоце Делчев” бр.82 и 84 во Струга**, со Решение УП.бр.18-541 од 22.12.2016 год. се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро датира XIX век и се наоѓа на ул.„Гоце Делчев” бр.82 и 84 во Струга, КО Струга.

За предметното добро се применува режим на заштита *од втор степен*.

7. **Амамот во Тетово**, со Решение УП.бр.18-72/2015 од 29.12.2016 год. се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро датира од XV век и се наоѓа на ул.„Илинденска” бб во Тетово на КП 13960, КО Тетово 3.

За предметното добро се применува режим на заштита *од втор степен*.

8. **Споменичката целина Манастир Св.Никола во с.Љубанци**, скопско, со Решение УП.бр.18-141 од 12.04.2016 год. се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро денес претставува комплекс од градби од средината на 19 век и почетокот на 20 век. Црквата Св.Никола која е централно поставена во манастирскиот комплекс е обновена на остатоци од постар храм од 17 и 18 век, во 1847 година. Манастирскиот комплекс се наоѓа во с.Љубанци, КО Љубанци, општина Бутел, Скопје.

За предметното добро се применува режим на заштита *од втор степен*.

9. **Црквата Свети Ѓорѓи** во Струга, со Решение УП.бр.18-576/2014 од 27.07.2016 год. се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро датира од првата половина од XIX век и се наоѓа на ул.„Маршал Тито” бр.103, КО Струга.

За предметното добро се применува режим на заштита *од втор степен*.

10. **Црквата Свети Никола** во Штип, со Решение УП.бр.18-1127/2015 од 16.02.2016 год. се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро датира од 1867 година и се наоѓа на кеј „Маршал Тито” бр.1, КО Штип 5.

За предметното добро се применува режим на заштита *од втор степен*.

11. За **Зградата на ул.„Орце Николов” бр.83а**, во Скопје, прогласена за значајно културно наследство со Решение УП.бр.18-430 од 17.09.2015, со Решение за изменување на решение за прогласување на значајно културно наследство УП.бр.18-213 од 07.06.2016 год. се утврди контактна зона и нејзин режим на заштита.

За Контактна зона *на доброто*, се применува режим на заштита од трет степен.

12. За **Зградата на ул.„Раде Кончар” бр.4 а, во Скопје**, прогласена за значајно културно наследство со Решение УП.бр.18-527 од 09.10.2015 год., со Решение за изменување на решение за прогласување на значајно културно наследство УП.бр.18-206 од 02.06.2016 год. се утврди контактна зона и нејзин режим на заштита.

За Контактна зона *на доброто*, се применува режим на заштита од трет степен.

13. За **Зградата на ул.„Орце Николов” бр.115 во Скопје**, прогласена за значајно културно наследство со Решение УП.бр.18-526 од 09.10.2015 год., со Решение за изменување на решение за прогласување на значајно културно наследство

УП.бр.18-218 од 07.06.2016 год. се утврди контактна зона и нејзин режим на заштита.

За Контактна зона на *доброто*, се применува режим на заштита од трет степен.

14. За **Зградата на ул.„Наум Наумовски Борче” бр.82 во Скопје**, прогласена за значајно културно наследство со Решение УП.бр.18-528 од 09.10.2015 год., со Решение за изменување на решение за прогласување на значајно културно наследство УП.бр.18-643 од 01.11.2016 год. се утврди контактна зона и нејзин режим на заштита.

За Контактна зона на *доброто*, се применува режим на заштита од трет степен.

15. За **Зградата на бул.„Илинден” бр.68 во Скопје**, прогласена за значајно културно наследство со Решение УП.бр.18-525 од 09.10.2015 год., со Решение за изменување на решение за прогласување на значајно културно наследство УП.бр.18-216 од 01.06.2016 год. се утврди контактна зона и нејзин режим на заштита.

За Контактна зона на *доброто*, се применува режим на заштита од трет степен.

16. За **Зградата на ул.„Кукушка” бр.17 во Скопје**, прогласена за значајно културно наследство со Решение УП.бр.18-523 од 09.10.2015 год., со Решение за изменување на решение за прогласување на значајно културно наследство УП.бр.18-216 од 01.06.2016 год. се утврди контактна зона и нејзин режим на заштита.

За Контактна зона на *доброто*, се применува режим на заштита од трет степен.

17. За **Зградата на бул.„Илинден” бр.80 во Скопје**, прогласена за значајно културно наследство со Решение УП.бр.18-522 од 09.10.2015 год., со Решение за изменување на решение за прогласување на значајно културно наследство УП.бр.18-216 од 01.06.2016 год. се утврди контактна зона и нејзин режим на заштита.

За Контактна зона на *доброто*, се применува режим на заштита од трет степен.

18. За **Зградата на бул.„Илинден” бр.53** (Детски културен центар-Карпош), во Скопје, прогласена за значајно културно наследство со Решение УП.бр.18-536 од 09.10.2015 год., со Решение за изменување на решение за прогласување на значајно културно наследство УП.бр.18-204 од 01.06.2016 год. се утврди контактна зона и нејзин режим на заштита.

За Контактна зона на *доброто*, се применува режим на заштита од трет степен.

19. За **Зградата на бул.„Илинден” бр.63 во Скопје**, прогласена за значајно културно наследство со Решение УП.бр.18-436 од 16.09.2015 год., со Решение за изменување на решение за прогласување на значајно културно наследство УП.бр.18-210 од 12.05.2016 год. се утврди контактна зона и нејзин режим на заштита.

За Контактна зона на *доброто*, се применува режим на заштита од трет степен.

20. За **Зградата на ул.„Орце Николов” бр.109 во Скопје**, прогласена за значајно културно наследство со Решение УП.бр. бр.18-426/2015 од 26.01.2016 год., со Решение за изменување на решение за прогласување на значајно културно наследство УП.бр.18-208 од 13.05.2016 год. се утврди контактна зона и нејзин режим на заштита.

За Контактна зона на *доброто*, се применува режим на заштита од трет степен.

- **Незаштитени недвижни културни добра и иден статус на заштита**

I. Валоризација

- Прогласување на културно наследство од особено значење

1. Спомен дом „Браќа Миладиновци“ во Струга, со Решение УП.бр.18-976/2015 од 06.06.2016 год. се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро датира од 60-тите години од од XX век и се наоѓа на ул.„Браќа Миладиновци“ бр.5 во Струга на КП 1338, КО Струга.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен

II. Привремена заштита

1. Недвижно добро „Градски центар“ - Гостивар, Реш.УП.бр.184167/2015 од 05.02.2016 год.

- Студии и елаборати изработени за потребите на промените во просторот

- Заштитно – конзерваторски основи и нивни анекси за просторни и урбанистички планови:

Табела 41 Заштитно-конзерваторските основи за недвижното културното наследство на подрачјето на плански опфат

Анекс на Заштитно-конзерваторските основи за недвижното културното наследство на подрачјето на опфатот на	
1.	Деталниот урбанистички план за „Градска четврт СС3 02, Блок СС3 02.03“, Општина Карпош, Скопје
2.	Деталниот урбанистички план за „Градска четврт СС3 01, Блок СС3 01.10“, Општина Карпош, Скопје
3.	Деталниот урбанистички план за централното градско подрачје шУрбани блокови 1.2,2.1,2.2) на град Гевгелија, општина Гевгелија
4.	Деталниот урбанистички план за населба „Чифлик“, УЕ „А“ Блок „А7“ дел 1, општина Кичево
5.	Деталниот урбанистички план за градска четврт Ј 20 Блок 04, општина Кисела Вода, Скопје
6.	Деталниот урбанистички план за УЗ 2, УБ 2.2 на КП 15542/1, Општина Охрид
7.	Деталниот урбанистички план за УЗ 6, УБ 6.1, опфат 1, Општина Охрид
8.	Деталниот урбанистички план за УЗ 2, дел од УБ 2.3, опфат 6, Општина Охрид
Заштитно-конзерваторски основи за недвижното културното наследство на подрачјето на опфатот на	
9.	Деталниот урбанистички план за населба „Подварош“, УЕ „А“ Блок „А14“, општина Кичево
10.	Деталниот урбанистичкиот план за индустриска зона —југ, Општина Свети Николе
11.	Деталниот урбанистички план за дел од Блок 30, УЕ- 7, Општина Струмица
12.	Деталниот урбанистички план за УЕ 4, Блок 14, опфат 4, Општина Струга
13.	Деталниот урбанистички план за „Градска четврт СС3 02, Блок СС3 02.03“, Општина Карпош, Скопје
14.	Деталниот урбанистички план за „Градска четврт СС3 01, Блок СС3 01.10“, Општина Карпош, Скопје

15.	Урбанистички план вон населено место за Стопанска целина „Винарска визба”, општина Демир Капија (Анекс)
16.	Деталниот урбанистички план за „Градска четврт ЦС 13”, Општина Чаир, Скопје
17.	Урбанистички план за село Велмеј, Општина Дебарца
18.	Урбанистичкиот план на село Лозово, Општина Лозово
19.	Генерален урбанистички план за град Ресен, УЕ 5 и УЕ 3, Блок 2, изменување и дополнување, Општина Ресен
20.	Урбанистички план за село Црвена Вода, Општина Дебарца
21.	Урбанистички план за село Слатино, Општина Дебарца
22.	Детален урбанистички план за Блок 11-УЕ 3, Струга, Општина Струга
23.	Деталниот урбанистички план на дел од УЕ „А- Центар”, Блок 1, Гостивар, Општина Гостивар
24.	Деталниот урбанистички план на дел од УЕ „А- Центар”, Блок 2, Гостивар, Општина Гостивар
25.	Просторниот план за Источен плански регион
26.	Урбанистичка планска документација за градби од посебен интерес за ГП 1.1 и ГП 1.2, КО Охрид 3-Центар за култура „Григор Прличев”, Општина Охрид
27.	Урбанистичкиот план за село Еорно Соње, Општина Сопиште
28.	Генералниот урбанистички план за град Македонска Каменица, Општина Македонска Каменица
29.	Деталниот урбанистички план за дел од УБ 2 и УБ 9, Општина Дебар
30.	Урбанистичкиот план вон населено место за рекреативно-едукативен центар „Баргала”, Општина Карбинци
31.	Генералниот урбанистички план на град Свети Николе, Општина Свети Николе
32.	Урбанистички план на село Јосифово, Општина Валандово

- **Други плански и програмски документи**

Измени на Законот за заштита на културното наследство („Службен весник на Република Македонија” бр. 39/16).

3.3.8.4. Развој на туризмот и организација на туристичките простори

Туризмот денес во светот е една од стопанските дејности со најбрз пораст. Потенцијалите за растеж на оваа стопанска област, која ангажира значаен обем на работна сила, со големи ефекти во стопанството на локално, национално и регионално ниво, бараат соодветен приод во областа на планирањето и превземањето мерки во политиката и стратегијата на развој на туризмот во Р Македонија.

Туризмот со своето мултиплицирано влијание во процесот на стопанисување, посредно и непосредно, ги вклучува и другите гранки и дејности во вкупната понуда на туристичкиот пазар. Ова пред сè се однесува на угостителството, трговијата, сообраќајот, занаетчиството, здравството и на разни други видови услуги. Исто така, преку туризмот се нудат и се продаваат и нематеријални вредности како што се: разни информации, природни убавини, културно-историско минато, обичаи, фолклор, забава, спортско-рекреативни активности и слично.

Покрај природно-атрактивните, општествено-културните, комуникациско-сообраќајните, просторните и другите фактори на туристичката понуда, Р Македонија во најголем дел во просторите со меѓународно и национално туристичко значење, располага и со значителни материјално-рецептивни фактори, каде сместувачките капацитети и угостителските објекти за исхрана и послужување на пијалоци (хотели, мотели, барови, ресторани, кафеани и др.) го чинат јадрото на материјалната основа, а истовремено најнепосредо се вклучени во сите програми на туристичката понуда. Без нивното постоење, останатите развојни фактори остануваат целосно или недоволно користени. Ова посебно се однесува на квалитетот и атрактивноста на просторот, односно природни фактори за развој на туризмот.

Врз обемот и квалитетот на материјално-рецептивните фактори, кои посредно и непосредо учествуваат во формирањето на вкупната туристичка понуда, непосредно влијаат стопанските и нестопанските дејности како што се: трговијата, сообраќајот, занаетството, сервисни и здравствени услуги, културните, спортско-рекреативните и друг вид манифестации кои придонесуваат за збогатување на содржината на престојот, пред сè на странските посетители-туристи.

Основната вредност на македонскиот простор од аспект на развојот на туризмот се постојните потенцијали и извонредни услови што ги поседува Републиката во однос на геостратешката поставеност, разновидноста на природни и создадени вредности на кои се надоврзува човековиот ресурс како основа за нови вложувања во оваа профитабилна дејност која што и во 2016 година не забележа задоволителни резултати во однос на можностите и потенцијалите со кои располага Македонија. Потребни се дополнителни активности и инвестиции за динамизирање на оваа значајна област за зголемување на атрактивноста на просторот и амбиентот за претприемачите и создавање перспектива за развој на туризмот во локалната и национална економија.

Просторот на Р Македонија согласно туристичката валоризација се карактеризира со богатство на природни и антропогени атрактивни туристички вредности. Со концептот за развој и организација на туристичките простори утврден со Просторниот план на Р Македонија, дефинирани се десет туристички региони со 54 туристички зони. Во рамките на туристичките простори утврдени се околу 200 туристички локалитети со локално, регионално, национално, меѓународно и транзитно значење.

Врз основа на комплексно согледаните природни и создадени услови и ресурси по обем, квалитет, распространетост или уникатност, функционалност, атрактивност и степен на активност на територијата на Република Македонија, како посебни целини може да се издвојат следните видови на туристички потенцијали: водените површини, планините, бањите, целините и добрата со природно и културно наследство, транзитните туристички правци, градските населби, ловните подрачја и селата.

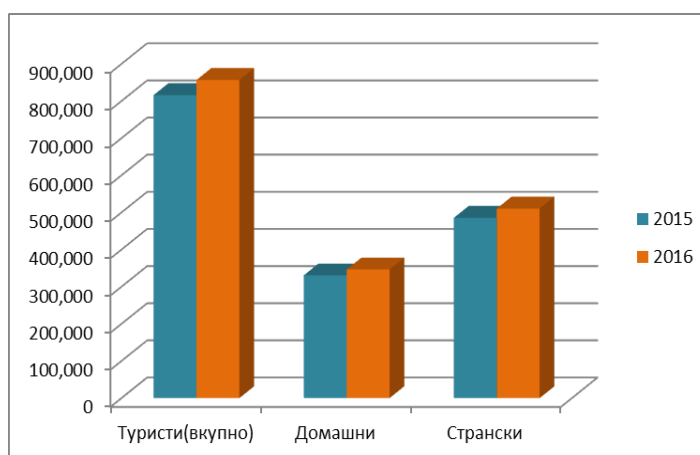
Според овие потенцијали и дефинираните туристички локалитети во нив, погодни услови за развој постојат за следните видови туризам: капашишен (лакијален), планински зимско-спортски, планински климатско лекувалишен, бањски, ловен, транзитен, рурален туризам и др.

Но и покрај обемните природни и создадени потенцијали на туристичката понуда за странски и домашен туризам, диференцирани во однос на

туристичките вредности и содржина, а во согласност со трендовите на меѓународната и домашната туристичка побарувачка, може да се констатира дека развојот на туризмот во Република Македонија сè уште не се остварува со задоволителна динамика и дека достигнатото ниво во сите видови туризам заостанува зад реалните рецептивни можности и потенцијалната туристичка побарувачка.

Според објавените податоци³², бројот на туристите во Р Македонија во 2016 година изнесува 856.843, односно пораст со стапка од 5% во однос на 2015 година. Бројот на домашните туристи во однос на 2015 година е зголемен за 4,8% и достигна бројка од 346.359 домашни туристи, а бројот на странските посетители е зголемен за 5,1% и достигна бројка од 510484 странски туристи во 2016 година. Од вкупниот број на туристи во 2016 година, бројот на домашни туристи учествува со 40,4%, додека странските туристи учествуваат со остатокот од 59,6%.

Графикон 16 Динамика и структура на посетеност во 2016 година³³

Табела 42 Број на туристи во Република Македонија во 2016 година

	2015	2016
Туристи (вкупно)	816.067	856.843
Домашни	330.537	346.359
Странски	485.530	510.484

Врз основа на ова, бројот на ноќевањата за 2016 год. изнесува вкупно 2.461.160 и оствари пораст од 2,8% во однос на претходната 2015 година. Бројот на ноќевања на домашни туристи за 2016 год. изнесува 1.407.143, или зголемување со годишна стапка од 3,6% во однос на претходната година, додека бројот на ноќевања на странски туристи за 2016 год. изнесува 1.054.017 или зголемување за 1,7% во однос на 2015 год.

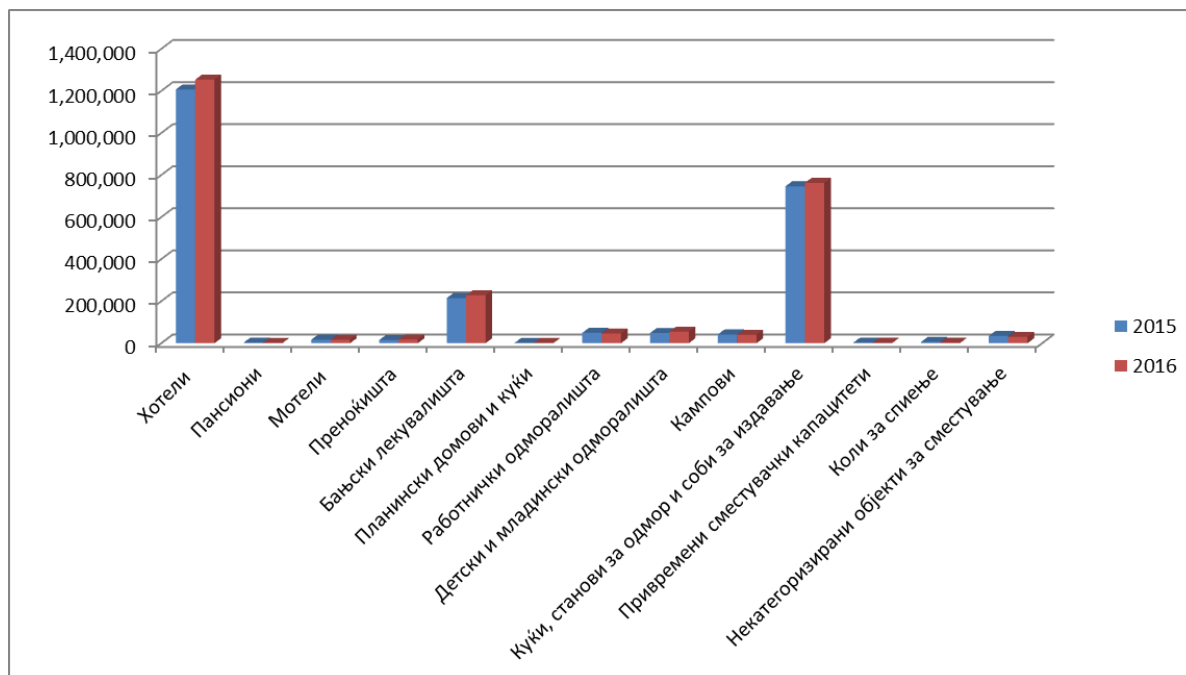
Бројот на ноќевањата од просторен аспект по видови сместувачки капацитети, остварува и зголемување и намалување во зависност од категоријата на деловната единица, во споредба со претходната 2015 година и тоа: во хотелите, бројот на ноќевања на сите туристи бележи зголемување за 3,9%, во пансионите бележи намалување за 35,4%, во мотелите бележи намалување за 6,7%, во преноќиштата бележи зголемување за 18,3%, во

³² Статистички годишник на Република Македонија, 2017 ДЗС на Република Македонија.

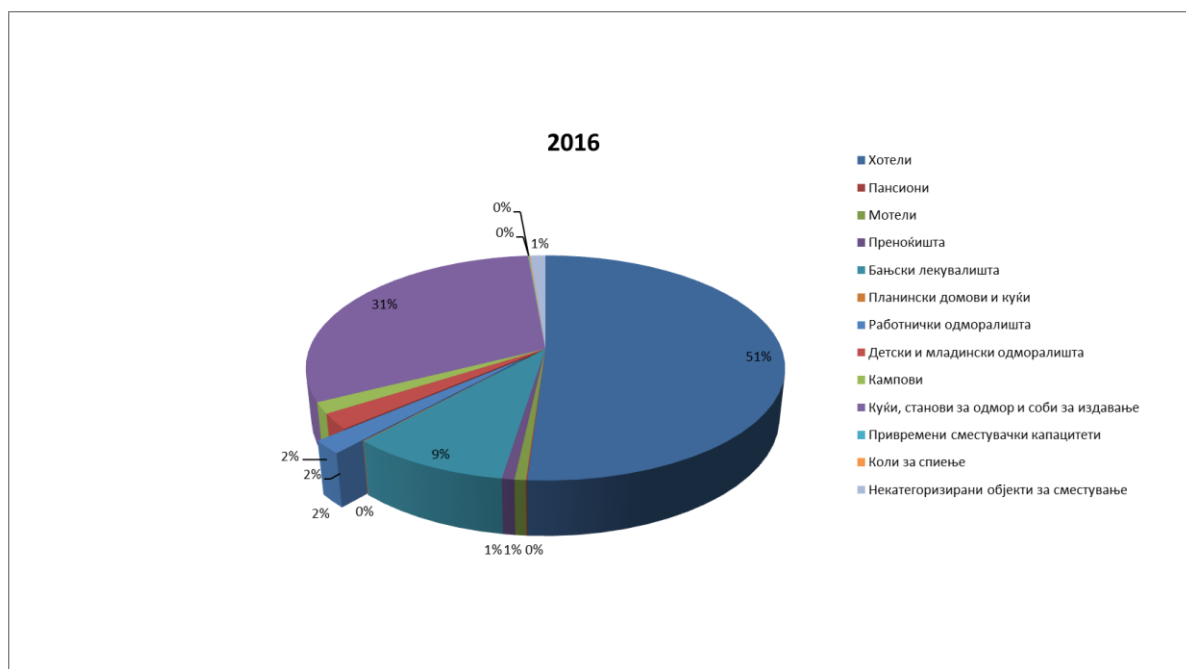
³³ Статистички годишник на Република Македонија, 2017 ДЗС на Република Македонија

бањските лекувалишта бележи зголемување за 5,9%, во планинските домови и куќи бележи намалување за 10,5%, во работничките одморалишта бележи намалување од 6,1%, во детските и младинските одморалишта бележи зголемување од 13,5%, во камповите бележи намалување за 5,1%, во куќите, станови за одмор и соби за издавање бележи зголемување за 2,2%, додека во привремените сместувачки капацитети бележи намалување за 27,9%, во колите за спиење бележи намалување за 57,5% и во некатегоризирани објекти за сместување бележи намалување за 14,1%.

Графикон 17 Структура на ноќевања по видови сместувачки капацитети и категорија на деловна единица во 2016 година

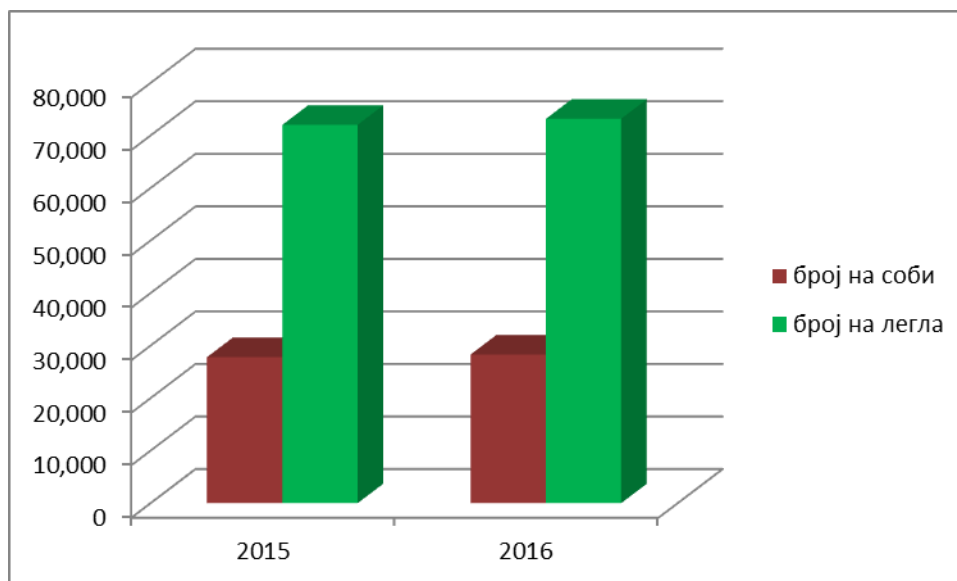
Графикон 18 Структура на ноќевања по видови туристички места во 2016 година

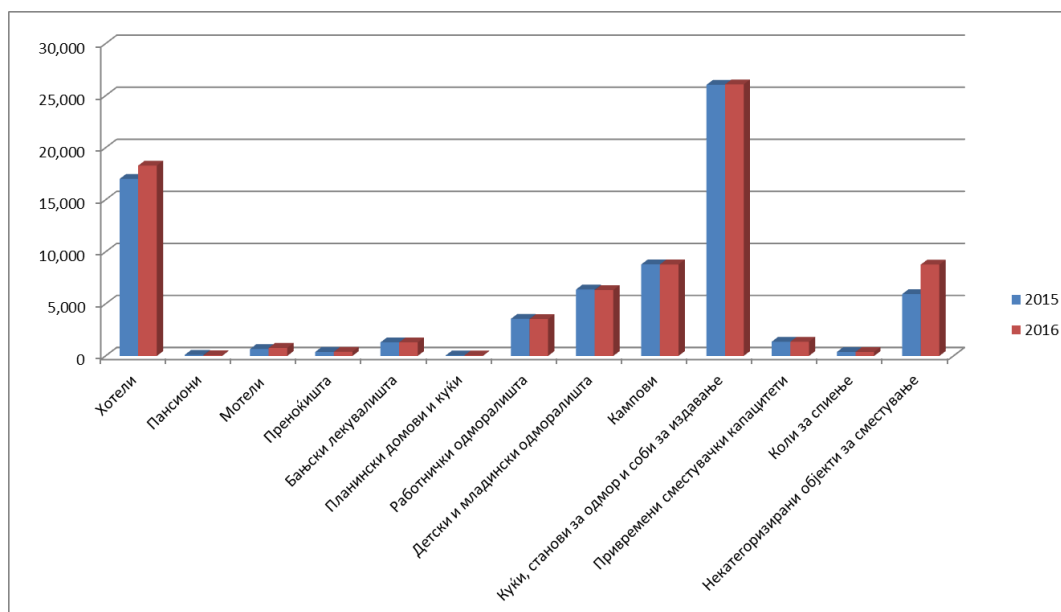
Очекуваните позитивни резултати во однос на претходната година базираат на превземените мерки на активната политика за поттикнување на развојот на туризмот во 2016 година во која активностите беа насочени кон промоција на туристичката понуда со целосно ангажирање на деловните субјекти од туристичкото стопанство преку промотивни материјали, презентација на меѓународните туристички берзи, субвенции на бизнис форуми, учество на меѓународни манифестации, соработка со странски туроператори, новинари и разни федерации, со цел презентација на туристичките потенцијали и вредности на нашата земја и продажба на нашиот туристички производ на странскиот пазар со привлекување на поголем број туристи од разни дестинации во светот.

Во однос на планските определби дефинирани со концептот за Развој на туризмот и организација на туристичките простори утврден со Просторниот план на Република Македонија може да се заклучи дека обемот и нивото на туристичката понуда заостанува зад реалните рецептивни можности и потенцијали во просторот. Наместо брзиот пораст предвиден со Просторниот план во кој беа планирани до крајот на 2020 година околу 110 000 легла, во 2016та година во сите видови сместувачки капацитети евидентирани се вкупно 73 168 легла, што претставува 66,5% од вкупно планираните до крајот на планскиот период. Во однос на 2015 година бројот на легла е зголемен за 1,6% или 1147 легла повеќе. Вкупниот број на соби во 2016 година изнесува 28305, и остварува зголемување во однос на 2015 година за 1,8% или 493 соби повеќе.

Графикон 19 Број на легла и број на соби во 2016 и во 2015 година

Графикон 20 Број на легла по видови сместувачки капацитети и категорија на деловна единица во 2016 година

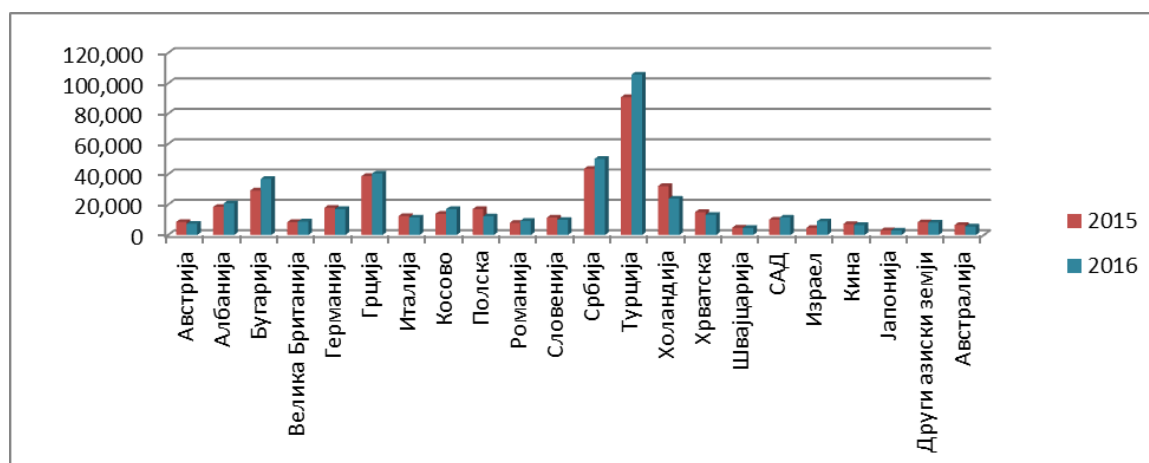
Според видовите сместувачки капацитети, бројот на леглата се најзастапени во хотелите, куќите односно станови за одмор и соби за издавање, камповите, детски и младински одморалишта, работнички одморалишта и во некатегоризирани објекти за сместување.

Во однос на планските проекции се забележува отстапување и на бројот на реализираните ноќевања. Имено, со Просторниот план е предвидено до крајот на 2020 година ноќевањата да достигнат бројка од околу 7,5 милиони од кои 70% се предвидени за домашните туристи, а остатокот од 30% ноќевања за странските туристи. Според објавените податоци на Државниот завод за статистика, до крајот на 2016 година реализирани се околу 2 461 160 туристички ноќевања што претставува само 32,81% од планските предвидувања до 2020 година.

За остварување на планските предвидувања значајни се емитивните сфери дефинирани како просторни целини од кои што доаѓа туристичката клиентела во македонскиот туристички простор. Утврдувањето на емитивните сфери е мошне важно за туристичкиот развој заради идентификување на можните нови туристички пазари. Во оваа смисла се издвојуваат по значење промотивните активности кои подразбираат содржини соодветни на емитивната сфера каде што се пласираат.

Емитивни сфери кои имаат значително учество во вкупниот број доаѓања на странски туристи во 2016 година се: Турција, Србија, Холандија, Грција, Бугарија, Албанија, Хрватска, Полска и др.

Графикон 21 Број на странски туристи според земјата на потекло во 2016 година

- Според годишните извештаи добиени од единиците на локалната самоуправа и останатите надлежни институции за 2016 година во областа на туризмот и организација на туристичките простори евидентирани се промени во просторот во неколку општини. Објектите кои се во градба или се ново-изградени од областа на туризмот и угостителството се лоцирани во следните општини:
 - Општина Битола:
 - туристичко-угостителски објект, 2 (два) објекти;
 - Општина Брвеница (податоците се однесуваат на состојба):
 - туристичко-угостителски објект, 4 (четири) објекти;
 - Општина Пробиштип:
 - туристичко-угостителски објект, изграден невселен со П=842м²;
 - Општина Чучер Сандево:
 - туристичко-угостителски објект, хотелски комплекс, КО Глуво Бразда, локалитет Камени мост, Главичица, П=13325м².

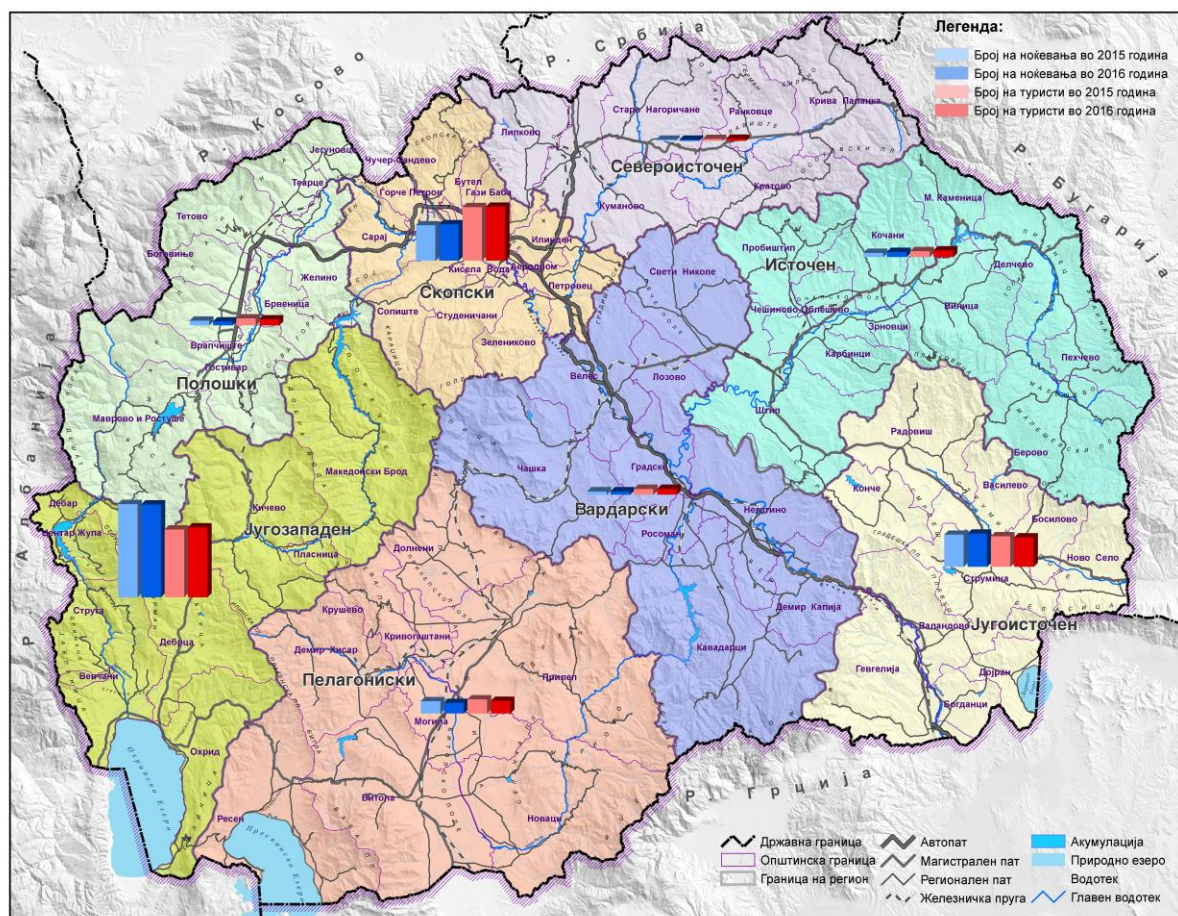
Во текот на 2016 год. планирани се површини за туристичка намена според (одобрена) усвоена урбанистичко-планска документација во следните општини:

- Општина Куманово:
 - ЛУПД за хотелски комплекс со винарија, КО Четирце со П=6981м²;
- Општина Кочани:
 - ЛУПД - хотелски комплекс, КО Пашаџиково со П=0,4ха.;
- Општина Македонски Брод:
 - ЛУПД - времено сместување А4, Белица;
- Општина Тетово:
 - ЛУПД - хотелски комплекс, КО Гајре, П=9154м².

Добиените податоци укажуваат на активирањето на локалните самоуправи во превземањето иницијативи за поттикнување на развојот на туризмот во своите подрачја. Но останува потребата за воспоставување проактивна политика на Државата во сите сегменти кои имаат влијание врз

пораст и унапредување на туристичката понуда и зголемувањето на вкупните ефекти од оваа стопанска дејност врз вкупната економија на Р Македонија. Туристичката валоризација е втемелена на сознанието за природниот амбиент, создадените вредности и нивните атрактивни фактори кои ќе обезбедат за туристичкиот производ најдобри ефекти. Компаративни предности на амбиенталните, културните, природните, сообраќајните и други карактеристики на одредени подрачја се предуслов за динамизирање на оваа перспективна стопанска дејност во македонската економија.

Според расположливите податоци од Државниот завод за статистика, во 2016 година, регистрирани се вкупно 1.150 деловни единици за угостителство со 97.805 седишта, со вкупен остварен промет од 8.848 милиони денари.³⁴

Слика 16 Број на туристи и ноќевања по статистички региони

3.3.9. Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи

3.3.9.1. Заштита од воени разурнувања

Тргувајќи од проценките за степенот на загрозеноста на оделни сегменти на територијата на Републиката од евентуалните воени дејства, евидентно е сознанието дека на најголемите разурнувања ќе бидат изложени Градот Скопје и другите градови и населени места, а тоа значи дека

³⁴ Податоците за индивидуалните угостителски дуќани се уште не се достапни.

најголемите загуби и жртви ќе има во цивилното население, што впрочем и се случило во сите досегашни современи војни од глобален и локален карактер.

Оттука, политиката на заштита на населението од воени разурнувања, изразена преку просторното и урбанистичкото планирање треба да се насочи во два основни сегмента:

- планирање и уредување на простори погодни за евакуација на населението и материјалните добра и
- планирање и изградба на засолништа.

Проценката на степенот на загрозеноста на одделните локални урбани структури, заснована врз општата оценка и зоните на загрозеноста на Републиката и според констатираните потреби, како и определување на натамошна политика (и конкретни локации) за изградба на нови засолништа ја изготвува и ја спроведува Дирекцијата за заштита и спасување.

3.3.9.1.1. Основ за изградба на засолништа

Со одредбите на Законот за просторно и урбанистичко планирање е пропишана обврската, просторните и урбанистичките планови да содржат плански мерки за заштита од воени разурнувања, што подразбира анализа на состојбата со засолништата во урбаниот опфат и нивната валоризација.

Обврската на планирање и изградба на засолништа заради заштита на населението од воени разурнувања во станбените, стопанските, деловните, јавните и другите видови на градежни објекти е уредено со повеќе закони: Закон за одбрана (Службен весник на РМ бр.185/11-пречистен текст и 215/15), Законот за заштита и спасување (Службен весник на РМ, бр. 93/12, 41/14, 129/15, 71/16 и 106/16), Закон за управување со кризи (Службен весник на РМ бр. 29/05, 36/11, 41/14, 104/15 и 39/16), Законот за просторно и урбанистичко планирање (Службен весник на РМ бр. 199/14 и 44/15, 193/15, 31/16, 163/16). Прецизирање на одредбите од наведените закони се врши со низа подзаконски акти, како на пример Уредбата за начинот на изградба на јавните засолништа и одржувањето и користењето на веќе изградените засолништа и другите заштитни објекти и определување на потребниот број на засолнишни места. (Службен весник на Република Македонија бр.153/10) и други.

Засолнувањето и заштитата на населението, материјалните добра и културното наследство во Република Македонија се врши со изградба на јавни засолништа и други заштитни објекти во согласност со Програма на Владата на Република Македонија за исклучително загрозени објекти, програми на единиците на локалната самоуправа за јавни засолништа за потребите на подрачјето на секоја одделна општина и во согласност со урбанистичките планови. Засолнувањето и заштитата на населението се планира и спроведува и во веќе изградените засолништа и други заштитни објекти, определени како такви со градежно-техничката документација со која е одобрена градбата.

Изградбата на јавни засолништа од страна на Републиката се врши само во случај на исклучително загрозени објекти што ги утврдува Дирекцијата за заштита и спасување врз основа на геолошко-хидролошките и сеизмички карактеристики на земјиштето и на капацитетот на задоволување на потребите на засолнување.

Од страна на единицата на локалната самоуправа со Програма се утврдуваат локациите за изградба на засолништа и други заштитни објекти на своето подрачје и се внесуваат во урбанистичките планови. Микролокациите за

изградба на засолништата се планираат со урбанистички план според местото на живеење и работење на населението, како самостојни објекти. Испитувањето на исправноста на инсталацијата за проветрување на засолништата и другите заштитни објекти се врши од страна на трговски друштва регистрирани за таа дејност.

Споед податоците од информативните листови добиени од единиците на локалната самоуправа, во текот на 2016 година не е евидентирана изградба на ниту едно јавно засолниште.

3.3.9.2. Заштита од природни и елементарни катастрофи

Природните непогоди претставуваат неочекувани или неконтролирани природни настани кои дејствуваат врз човековите активности или врз самиот него, а кога се со големо разорно дејство врз имотот, или предизвикуваат повреди, па дури и смртни последици претставуваат природни катастрофи.

За да се одбегне/ублажи негативното влијание од природните непогоди, потребно е да се утврди нивната просторна застапеност, интензитет и честота, а сето тоа во релација со просторната дисперзија на населбите и другите, за човекот значајни структури. На ваков начин доаѓаме до сознанието дека ризикот од непогоди е резултат на потенцијалот на непогодата и ранливоста.

За што подобра превенција и евентуално справување со последиците од опасностите, согласно Законот за заштита и спасување, единиците на локалната самоуправа изработуваат „Процени на загрозеност на подрачјата на општините од сите ризици и опасности“. За извештајната 2016 година не се добиени податоци за изработени или ревидирани процени на загрозеност.

3.3.9.2.1. Пожари

Опасноста од пожари е присутна во шумските предели и другите отворени простори, а причините вообичаено се гледаат во човечката негрижа, особено во летните месеци кога е зголемено присуство на чувари на добиток, собирачи на билки, ловци и излетници. Други причини за појава на шумски и пожари на отворени простори се невнимание, удар на гром, а регистрирано е и намерно палење и предизвикување на пожари. Пожарите на отворени простори најчесто се последица на палење на стрништа.

Пожари се јавуваат и во урбаните средини, како во стопански објекти така и во објектите за живеење. Особено загрозени се објектите изградени претежно од слаб материјал, каде не се издвоени помошните простории во кои, неретко се чуваат запаливи материи.

Заштитата од пожари опфаќа мерки и дејности од нормативен, оперативен, организациски, технички, образовно-воспитен и пропаганден карактер, кои се уредени со Законот за заштита и спасување (Службен весник на РМ, бр. 93/12, 41/14, 129/15, 71/16 и 106/16), како и Уредбата за спроведување на заштитата и спасувањето од пожари.

Во текот на 2016 година, согласно информативните листови (ИЛ), добиени од единиците на локалната самоуправа регистрирани се најмалку 5 шумски пожари и 262 пожари на отворени површини. Просторната застапеност и опожарените површини се прикажани во следната табела.

Табела 43 Евидентирани пожари по тип, број и зафатена површина во 2016 година

Општина	шумски пожари		пожари на отворени површини	
	број	П (ha)	број	П (ha)
Богданци	2	13		
Велес			163	-
Кратово			-	143,3
Крива Паланка	2	68,76	10	155,76
Македонска Каменица			3	2,4
Пробиштип			80	-
Чашка	1	5	6	6,5
Вкупно	5		262	

* Извор: ИЛ на општините

Во текот на 2016 година, согласно добиените информации од Центарот за управување со кризи (ЦУК), регистрирани се 39 шумски пожари и 254 пожари на отворени површини. Просторната застапеност без опожарените површини се прикажани во следната табела.

Табела 44 Евидентирани пожари по тип и број во 2016 година

Општина	шумски пожари	отворени површини
	број	број
Скопје	4	54
Куманово	10	15
Велес	1	35
Штип	3	39
Тетово	1	1
Струмица	10	53
Битола	8	43
Охрид	2	14
Вкупно	39	254

* Извор: ЦУК

Поради неконзистентност и неусогласеност на методологијата и на добиените податоци од општините и Центарот за управување со кризи за пожарите во 2016 година, даден е посебен приказ на нивната застапеност по општини.

3.3.9.2.2. Поплави

Појавата на поплави првенствено е поврзана со природните езера и хидрографската мрежа, но најчестиот вид на поплави и најголемата опасност од нив, сепак, доаѓа од поројните водотеци.

Поројните поплави, карактеристични за нашето поднебје, се разликуваат од речните по неколку карактеристики: брзина на почеток на настанот, времетраење на настанот и особено според количество на нанос. Често пати овие поројни текови се категоризираат како течење на смет (debris flow), а некаде дури ги вбројуваат и во свлечишта (landslides) поради големата количина на тврд материјал кој е резултат на ерозивни и други процеси. Поројниот карактер на водотеците се манифестира при обилни врнежи кои се

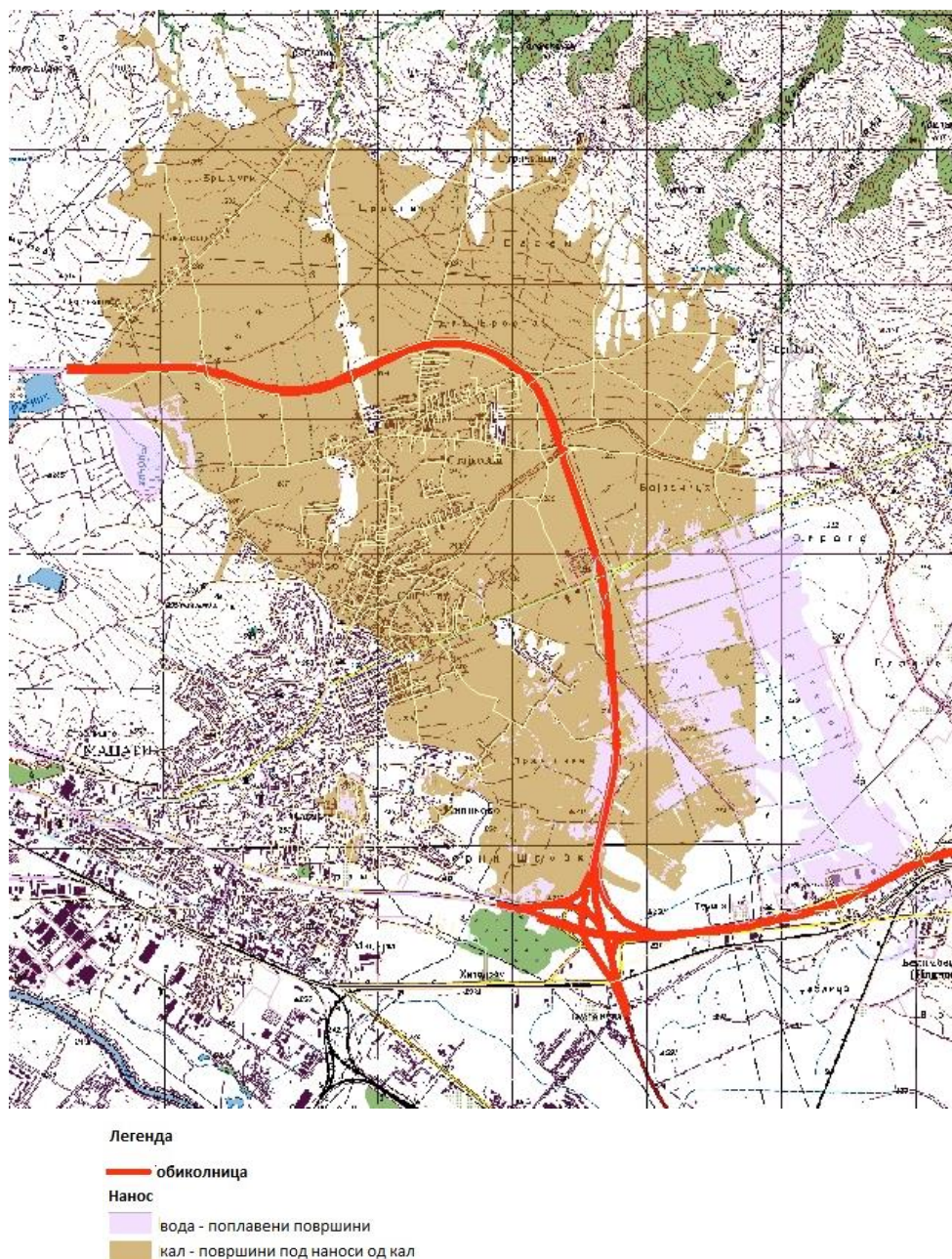
јавуваат во повисоките делови од сливовите каде, поради големите стрмнини, водата добива големо забрзување при вливање во поголемите водотеци и се излева од своите корита. Ваквите поплави предизвикуваат големи ерозии, наноси и нивно депонирање во пониските делови, уривање на бреговите на водотеците, реките и каналите, однесување на плодни површини и друго.

Друг вид на опасност од поплави претставува можното оштетување / уривање на браните. Овој вид опасност се поврзува со делување пред сè на сеизмички сили, но и со лошо техничко одржување на браните.

Поплава во Скопскиот регион – кај скопската обиколница

Извештајната 2016 година ја одбележаа обилните врнежи во месец август, кои предизвикаа поплави во Скопскиот регион со значителна материјална штета и човечки жртви. Помали поплави се регистрирани согласно информативни листови од единиците за локална самоуправа. Официјален извештај за поплавата во Скопскиот регион не е подготвен, тие како појава не се опфатени во информативните листови на соодветните општини, а единствена релевантна информација се црпи од одговорот добиен од страната на Дирекцијата за заштита и спасување како и новинарски извештаи. Просторната презентација на подрачјето зафатено со поплавата во Скопскиот регион е добиена бесплатно од Copernicus - Европски систем за мониторинг на Земјата имплементиран од Европската комисија.³⁵

³⁵ <http://ec.europa.eu/growth/sectors/space/copernicus/>

Слика 17 Поплавени површини во Скопскиот регион, август 2016 година

Табела 45 Структура на поплавените површини од поплавата во Скопскиот регион во 2016 година, во ha

Намена на земјиштето	Група на намени				Севкупно
	Ливади	Непродук - тивно земјиште	Површини под вода	Земјоделско земјиште	
Дисконтинурана урбанистичка структура		245,41			245,41
Индустриски или комерцијални единици		1,22			1,22

Комплексни модели на одгледување				232,48	232,48
Копнени мочуришта			18,45		18,45
Ливади	3,80				3,80
Ненаводнувано обработливо земјиште				1.388,35	1.388,35
Земјоделско земјиште со значителна повшина под природна вегетација				35,00	35,00
Севкупно	3,80	246,62	18,45	1.655,83	1.924,71

Медиумски извештаи- Временска непогода на 6 август 2016 година го зафати најпрвин Полошкиот, а подоцна со поголем интензитет и целиот Скопски регион. Во текот на 24 часа на 6 август во Скопје наврнати се 93 литри на метар квадратен,³⁶ а во текот на првите два часа од почетокот на невремето удриле над 800 молњи и громови.³⁷ Официјалниот број на загинати граѓани во целиот Скопски регион до 9 август 2016 година изнесува 21 лице. **Излевање на Поројска Река**

Центарот за управување со кризи регистрира поплава од излевањето на Поројска река во Тетовски регион, без податоци за обемот на зафатената површина и настанатите штети.

Уривање на браната Пишица

Општината Пробиштип во текот на 2015 регистрира излевање на реките и водотеците од своите корита како и прпеполнување на вештачката акумулација Пишица и прелевање на водата преку круната на браната при што истата е оштетена, без податоци за обемот на зафатената површина и настанатите штети.

3.3.9.2.3. Свлечишта и одрони

Одроните настануваат на стрмни падини, каде што наклонот (падот) е поголем од аголот на природниот наклон на материјалот кој е во движење. Овој наклон започнува од околу 30° и колку е тој поголем, толку условите за појава на одрон се поголеми. Освен тоа, за да дојде до појава на одрон, потребно е да постојат карпи кои се лесно подложни на распаѓање. Движењето на материјалот се одвива со голема брзина, практично во еден миг, а се манифестира преку паѓање, тркалање и лизгање.

Според геоморфолошката класификација, одроните се последица на селективната денудација и обично настануваат кога водата ќе поткопа помалку отпорни карпи или слоеви над кои се наоѓаат карпи или слоеви со поголема зафатнина и маса.

Терминот свлечиште вклучува лизгање, паѓање и течење на неконсолидиран материјал. Свлечиштата може да се предизвикани од земјотреси, вулкански ерупции, почви заситени со обилни врнежи, или подигање на нивото на подземните води и подривање на реките. Особено опасни ситуации можат да предизвикаат земјотресите кога делуваат на заситени почви.

Движење на свлечиштето е можно само при одредена геолошко - петрографска градба на слоевите на теренот.

³⁶ ПлусИнфо. Скопје. 7 август 2016 г.

³⁷ Нова ТВ. Скопје. 6 август 2016 г.

Во 2016 година, според анализираните податоци од информативните листови доставени од единиците за локална самоуправа, нема регистрирани појави на свлечишта.

3.3.9.3. Заштита од техничко-технолошки катастрофи

Во планирањето и подготовката на мерки за превенција и заштита од непогоди, треба да се земе предвид и оптеретеноста на просторот со технолошки системи за чие нормално работење се потребни поголеми количини најразлични, хемиски агресивни материјали. Ризиците од појава на одредени природни (земјотреси, лизгање на тлото, поплави и др.) и технолошки (експлозии, пожари, хаварии, зрачења и др.) катастрофи, секојдневно значително се зголемуваат, пропорционално со технолошкиот развој и урбанизацијата на средината.

Последиците од овие катастрофи можат да имаат несогледиви размери. Во некои случаи, покрај губитоците на човечки животи, времени или трајни оштетувања на објектите и другите материјални добра, далеку позначајни можат да бидат еколошките димензии (хемиските загадувања на почвата, водата и воздухот, радиоактивните зрачења и др.) кои можат да се пренесат и на животот на идните поколенија. Карактерот на овие проблеми бара тие да бидат на време согледани и дефинирани заради превземање на соодветни превентивни мерки.

На глобално ниво, заканите од технолошки хазарди може да се гледаат низ призмата на трансфер на „нечисти“ технологии од развиените во неразвиените држави, за што треба да се внимава особено при отворање на нови индустриски погони и зони.

Настани кои може да предизвикаат технолошки хазарди се: испуштање хемиски соединенија во атмосферата водата предизвикано од експлозија и пожар, пукање на цистерни, цевководи или хемикалии растворливи во вода (пожари); излевање на нафта и нафтени деривати; радиоактивни извори во металуршките процеси; контаминации предизвикани со управување и одлагање на отпад, отпадни материји, последица на воени дејства и употреба на биолошки материји; авионски несреќи итн.

Големите несреќи може да имаат долготрајни последици кои со тек на време може да се пренесат и на околните региони и држави. Економските и еколошки последици пак, не го поаѓаат само субјектот кај кој се случила несреќата, туку и регионот и државата во која е истата случена, поради што е неопходно да се спроведуваат мерки кои би осигурале висок степен на заштита.

Намалувањето на ризикот од технолошки несреќи се согледува пред сè во превенција на нивното појавување, соодветно мониторирање и предупредување, особено кога се знае дека тие, по правило, се резултат на човечкиот фактор.

Според податоците од пристигнатите информативни листови, во 2016 година нема евидентирано техничко-технолошка хаварии.

3.3.10. Информациски систем за просторно планирање

Користењето на современата компјутерска технологија во евидентирањето и анализата на просторните елементи и случувања е од

извонредно значење за ефикасно спроведување на Просторниот план и дефинираните плански решенија во него. Поради тоа посебно внимание треба да се посвети во воведувањето, развојот и меѓусебно усогласување на информациските системи за обработка на просторни податоци и примената на ГИС технологијата.

Како носители и чинители на овие активности се јавуваат повеќе субјекти:

- државните агенции и институции кои произведуваат и користат просторни податоци,
- локалната самоуправа;
- инфраструктурни претпријатија и
- други органи на локално и државно ниво.

Сите овие субјекти заедно врз основа на точно дефинирани стандарди за интероперабилност и размена на податоците, треба да претставуваат дел од националната инфраструктура на просторни податоци и единствениот просторен информациски систем (ПИС) на Република Македонија.

Долгорочното планирање на активностите во областа на ПИС треба да се одвива во правец на реализација на следните плански определби зацртани со ПП на РМ:

- воспоставување на системот за Национална инфраструктура на просторни податоци, преку поврзување на автономните и парцијалните бази во една единствена целина;
- организирање на базите на просторни податоци, во согласност со меѓународните стандарди и INSPIRE директивата;
- систематска аквизиција и ажурирање на просторните податоци преку примена на правилото тие да се создаваат и уредуваат на едно место, а употребуваат на повеќе места преку дистрибуиран ПИС или репликација на податоци;
- квалитетен интернет пристап и комуникација помеѓу сите субјекти кои го сочинуваат ПИС;
- воспоставување на мониторинг систем кој подразбира водење разни евиденции (статистики, регистри и катастри) за изградбата, искористувањето на капацитетите и сл., сè со цел да се овозможи успешно управување со просторот, односно следење на искористувањето на капацитетот на просторот и реализацијата на Просторниот план;
- современи и ефикасни електронски сервиси за граѓаните и правните субјекти, е-услуги коишто ќе бидат унифицирани, стандардизирани, независни од софтверската платформа, достапни за сите и преку кои граѓаните ќе партиципираат во процесот на донесување одлуки на локално и национално ниво.

Степенот на организираноста на просторно информациските системи во рамките на институциите и субјектите кои го имаат имплементирано и кои работат со гео-просторни податоци може да се согледа преку развојот на следните компоненти:

- хардверска и софтверска опременост;
- обучен кадар за внесување, обработка и анализа на просторни податоци;

- квантитет и квалитет на просторните податоци во електронски формат, начинот на кој се организирани и се користат;
- можноста за размена и интегрирање на електронски податоци со други институции;
- развиени WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти.

Заради реално согледување на состојбите со организираноста на просторно информациските системи, сите овие компоненти во вид на прашања беа вметнати во информативниот лист.

Од вкупно 81 анкетирани единици за локална самоуправа (вклучувајќи го и Градот Скопје), 48 од нив немаат доставено никаков податок за организираноста на просторно информацискиот систем во нивните средини, а 3 одговориле дека не постои или системот не е во функција. Прегледно доставените податоци се дадени во следната табела:

Табела 46 Преглед на промените настанати во областа на информациските систем за просторно планирање на РМ

ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на ГИС-от
Скопје	се користат следните софтверски лиценци: ArcGis SDE Standard, Microsoft .Net платформа, Microsoft SQL Server, Java web server, четири лица имаат напредни познавања од ГИС и неколку десетици се обучени за внесување и преглед на податоци. Просторните податоци се организирани во гео-база со контролиран пристап и можност за уредување. Податоците се креирани согласно OpenGIS стандардот.	Градот Скопје функционално е подготвен за размена на податоци преку веб сервиси	ГУП на Интернет, ГИС за граѓаните, Граѓанска иницијатива http://www.skopje.gov.mk/	/	Ажурирање базата на просторни податоци на ГИС порталот на Град Скопје, апликации за управување со улично осветлување, за едитирање на адресниот модел, комплекси за уредување на градежно земјиште, распоред на билборди, ситилајт и лед панели, извод од ГУП.
Аеродром	/			/	/
Бутел	/	Достава на податоци за донесување урбанистички планови при јавна презентација	Е-одобрение за градење, издавање имотен лист, http://www.opstinabutel.gov.mk/	има	нема
Гази Баба	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	/	Со АКН.	<u>Е-урбанизам и Е-дозволи за градење, Е-ствари, Е-набавки,</u> http://www.opstinagpetrov.gov.mk/	Во тек е воспоставување на едношалтерски систем и воведување на електронска архива	/
Карпош	/	/	ГИС урбанистички преглед, подигање на образци, е-дневник	во функција	/

ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на ГИС-от
Кисела Вода	се користат следните софтверски лиценци: десктоп алатки ArcGis и Quantum GIS, серверска алатка Map Server, MapNavigator платформа за управување и приказ на ГИС податоци лиценцирани под GNU/GPL лиценца, податоците се креирани согласно Open Geo Spatial Consortium, стандардите, креирани се метаподатоци за тематските слоеви. Организиран податоци има за урбанистичките планови, улици и адреси, точки од интерес и посебни услови за градба. Податоците се користат за издавање изводи од план, преглед на градежни парцели и информирање на граѓаните.	нема	WEB ГИС апликација за автоматско издавање на изводи од план, апликација за приказ на урбанистичките планови, апликација за превземање на dxf CAD формати за градежни парцели, WMS сервис за добивање на информација за општи и посебни услови за градежните парцели каде што има дигитален ДУП.		WEB ГИС апликација за автоматско издавање на изводи од план, апликација за приказ на урбанистичките планови, апликација за превземање на dxf CAD формати за градежни парцели. Континуирана обработка на податоци за потребите на Секторот за Урбанизам
Сарај	/	/	/	/	/
Центар	се користат следните софтверски лиценци: Quantum GIS (open source software) и MapNavigator употребен за WEB прегледник, има 2 обучени лица за работа со ГИС алатките, не постои метадата информација за изворот на податокот, точноста на податоците соодветствува на размерот од дигитално изработените детални урбанистички планови, податоците се користат за автоматско издавање на изводи и за увид на граѓаните во деталните урбанистички планови преку јавно достапен WEB прегледник.	размена на податоци со Агенција за катастар на недвижности.	WEB сервис на општина <u>Ценатар-Скопје, Е-услуги за граѓаните и правните субјекти: е-кат шалтер, е-градежна дозвола, ГИС WEB апликација, Архива на урбана опрема со податок за позиција и визуелен приказ на мапа.</u>	/	/
Чаир	/	Дирекција за заштита и спасување, Град Скопје, ЕВН, Водовод и канализација, АКН	Издавање на дозволи за градба, постапка за отуѓување на градежно земјиште, постапка за донесување на урбанистички планови по ел. пат Е-урбанизам.	/	/

ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во фаза на подобрување на ГИС-от
ШутоОризари	/	/	/	/	/
Арачиново	/	/	/	/	/
Берово	/	/	/	/	/
Битола	развиеноста на ГИС-от е во почетна фаза и тој се имплементира во соработка со out source компанија, до базите на просторни податоци се пристапува со стандарден web пребарувач преку ГИС апликација во која се интегрирани WEB сервисите. Базата на просторни податоци содржи геореф. растерски подлоги и урбанистичка планска документација за територијата на општината, не постои посебно одделение за ГИС	АКН и сите јавни претпријатија во општина Битола.	ГИС портал на општина Битола, електронски сервиси - Одговорност преку транспарентност, Преглед на даночни обврски.	Постои едношалтерски систем	
Богданци	/	/	/	/	/
Боговиње	/	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	функционира едношалтерски систем преку проектот за заедничко админ. на документацијата од областа на урбанизмот и даноците на три општини Василево, Босилово, Ново Село	/
Брвеница	/	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/

ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во фаза на подобрување на ГИС-от
Василево	/	Електронска размена на податоци со општини Босилово и Ново Село во рамките на проектот СИОГ.	<u>WEB страната на општина Василево ги содржи сите информации за добивање на потребните документи од областа на урбанизмот, даночното одд. и други услуги.</u>	Едношалтерски систем во соработка со општина Ново Село и Босилово преку заедничкиот систем „СИОГ“.	/
Вевчани	/	/	/	/	/
Велес	/	Е-урбанизам, Е-градежно земјиште, Е-градежни дозволи	/	граѓански сервис центар	/
Виница	/	нема	/	има	iopstna.mk
Врапчиште	/	/	/	/	/
Гевгелија	/	/	/	/	/
Гостивар	/	/	/	/	/
Градско	/	/	/	/	/
Дебар	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/
Демир Капија	/	/	/	општински услужен центар - предно канцелариско работење	/
Демир Хисар	/	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/
Долнени	не е во функција	со министерства и УЈП	Е-Одобрение за градење	Е-Кат едношалтерски систем (услуги од областа на катастарот)	/

ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во фаза на подобрување на ГИС-от
Желино	/	е - влада, е-одобрение, е-урбанизам, е градежно-земјиште.	/	/	/
Зелениково	/	/	/	/	/
Зрновци	/	/	/	не постои	/
Илинден	/	/	Е-одобрение за градење, Е-општина - Пријави проблем, Е-катастар, WEB пристап до донесени урбанистички плански документации, барања од областа на урбанистичкото планирање и работење.	Центар за издавање на одобренија за градење. Едношалтерски систем на работа во сите одделенија на општината.	/
Јегуновце	/	со АКН во однос на издавање на имотни листови и вршење на пресметки за прибележување на објекти при издавање на е-одобренија			
Кавадарци	/	/	Апликација - Пријави проблем	/	/
Карбинци	се користи ГИС десктоп софтверска алатка ArcView 10.1, обучени двајца извршители	/	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/
Конче	/	/	/	/	/
Кочани	се користи ГИС десктоп софтверска алатка ArcView 9.1, обучени 1 систем администратор, 4 ГИС аналитичари, примена во одд. за урбанизам за изготвување на изводи од урбанистички планови, локациски услови, одобренија	/	/	/	/

ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во фаза на подобрување на ГИС-от
Кратово	/	/	/	/	/
Крива Паланка	/	/	/	нема	нема
Кривогаштани	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/
Куманово	/	/	/	/	/
Липково	/	/	/	/	/
Лозово	нема организиран ГИС		/		
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/
М. Каменица	/	/	/	/	/
М. Брод	се користи ГИС десктоп софтверска алатка ArcView 9.2, обучени 1 ГИС аналитичар, примена во одд. за урбанизам.	/	/	/	/
Могила	/	/	/	/	/
Неготино	/	/	/	/	/
Новаци	се користи ГИС десктоп софтверска алатка, има обучен кадар	Водовод, ЕВН и АКН	/	/	/
НовоСело	/	/	/	функционира едношалтерски систем преку проектот за заедничко администрирање на документацијата од областа на урбанизмот и даноците на три општини Василево, Босилово, Ново Село	/
Охрид	/	/	/	/	/

ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во фаза на подобрување на ГИС-от
Петровец			<u>е-Општински информатор, е-Формулари-урбанизам, е-Документи, е-Катастар</u>	Сеуште не е воведен едношалтерски систем за канцелариско работење.	
Пехчево	/	/	/	/	/
Пласница	/	/	/	/	/
Прилеп	/	/	/	/	/
Пробиштип	Три обучени лица за работа со ГИС податоци	/	<u>Електронско издание на одобренија за градење Е-градежна дозвола, електронско донесување на урбанистички планови Е-урбанизам, електронско јавно наддавање Е-градежно земјиште</u>	Општински центар за услуги	/
Радовиш	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/
Ресен	/	/	/	/	/
Росоман	/	издавање на градежни дозволи-меѓуопштинска соработка со општина Кавадарци, е-дозволи	е-услуги за граѓаните и правните субјекти	/	/
Свети Николе	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/
Старо Нагоричане	/	/	/	/	/

ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во фаза на подобрување на ГИС-от
Струга	постојат ГИС софтверски алатки донација од USAID проект но ГИС системот не е во функција	Е-Дозволи (одобренија за градење);	/	Едношалтерскиот систем функционира не целосно, односно, воглавно само во приемот и доставата на барањата на странките од надвор, додека внатрешно е целосно на рака и со доставни книги. Повратните информации шалтерот ги внесува дополнително.	/
Струмица	/	/	Е-општина, превземање на образци	/	/
Студеничани	/	/	/	/	/
Теарце	/	/	/	/	/
Тетово	/	/	/	/	/
Центар Жупа	/	/	/	/	/
Чашка	/	/	/	/	/
Чешиново-Облешево	Во употреба WEB апликација I-Opstina.mk, вработен 1 инженер по информатика	/	/	/	Уредување на улици и куќни броеви во населените места во општината
Чучер Сандево	/	/	/	/	/

ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на ГИС-от
Штип	се користи ГИС десктоп софтверска алатка ArcView 9.2, обучен 1 ГИС аналитичар, организирани просторни податоци постојат од областа на урбанизмот и катастарот	/	Доставување на електронски барања преку општинската web страница	Имплементиран е едношалтерски систем. Во предната канцеларија има по еден претставник од сите одделенија, во исто време изготвени се процедурите за сите услуги кон граѓаните.	Дополнување на просторната база на податоци, воведување на нови сервиси и функционалности

Во текот на 2016 година се воспостави националниот геопортал како дел од активностите за изградба на НИПП - Национална инфраструктура на просторни податоци. Основната функција на геопорталот е да им обезбеди на корисниците интегриран пристап до информациите за просторните податоци со кои располага НИПП, нивната содржина и правила на користење. Заради хармонизација на националното со европското законодавство изработени се правилници за:

- стандарди на метаподатоци,
- спецификации и протоколи за размена на просторни податоци,
- мрежни услуги.

На овој начин се заокружи законската рамка на НИПП, која што треба да ги забрза процесите на публикување web сервиси и метаподатоци од страна на министерствата, агенциите и другите учесници во НИПП. Во 2016 година се одвиваа и низа активности за хармонизација и стандардизација на постоечките податоци преку креирање на стандардни WMS и WFS услуги од страна на клучните чинители во НИПП. Основната цел е да се зголеми понудата на просторни податоци во националниот геопортал што е една од најголемите слабости која беше воочена во изминатиот период. Истовремено во 2016 година преку проект поддржан од Владата на Холандија се изработи нова Стратегија за НИПП која е во согласност со новите барања.

Агенцијата за катастар на недвижности реализираше низа проекти во функција на надградба на постоечкиот ГИС систем и услугите. Извршена е надградба на АКН ГИС порталот со нови податоци и on-line услуги:

- WMS и WMF сервиси за географски имиња, управни единици, хидрографија и ДЕМ изработени по националниот и стандардите на INSPIRE;
- Имотен лист, лист за предбележување и извод од катастарски план во електронска форма (OSSP е-услуги);
- Податоци за катастарски парцели и објекти, геодетски точки, список на индикации, картографски податоци во растерски и векторски формат, административни граници во дигитална електронска форма (OSSP е-услуги);
- WMS сервиси за следниве податоци (OSSP)
 - Катастарски парцели,
 - Катастарски објекти,
 - Граници на населени места,
 - Граници на катастарски општини,
 - Граници на единици на локална самоуправа,
 - Државна граница на Република Македонија,
 - Граници на единици на локална самоуправа – генерализирани,
 - Граници на населени места - генерализирани,
 - ТК 25000 растерски формат,
 - ТК 50000 растерски формат,
 - ТК 100000 растерски формат,
 - ТК 200000 растерски формат,
 - ТК 25000 – податочни збирки за имиња, категоризација на земјиште, патишта, мали објекти, административни области, топографски карактеристики, железници и води,
 - Ортофото.

Е-кат системот е надграден со web апликација е-кат шалтер што овозможува пребарување и издавање на податоци од геодетско-катстарскиот информациски систем на АКН. Истиот се состои од неколку модули: е-имотен лист, е-правен основ, е-геодетски елаборат и издавање на податоци за дигитален елаборат преку кои професионалните корисници, можат да вршат електронско издавање на документи.

Во Агенцијата за планирање на просторот во текот на минатата 2016 се реализираа активности за изработка на Просторниот план на Источниот плански регион и Просторниот план на Националниот парк Пелистер. Како резултат на ова базата на просторни податоци за овие региони е значајно збогатена со податоци од сите аспекти на планирањето и планските анализи. Во функција на ефикасно спроведување на Просторниот план на Република Македонија извршено е ажурирање на WEB сервисите и базите на податоци за:

- просторните планови во РМ и
- издадени услови за планирање.

WEB сервисите се од круцијално значење во процесот на изработка на елаборатите за услови за планирање затоа што во нив се интегрирани просторните податоци на планските решенија со ажурираните податоци за тековните промени во просторот кои ги прибира Агенцијата. Истовремено отпочнати се подготвителните активности на проектот ГИС порталот на Агенцијата за планирање на просторот.

Инфраструктурните претпријатија кои стопанисуваат на територијата на цела Македонија, како и оние кои ја покриваат територијата на Градот Скопје, во своето тековно работење ја имаат имплементирано ГИС компјутерската технологија. Во текот на 2016 година нивните активности во овој домен беа главно насочени кон тековните активности односно пополнување на базите на просторни податоци со податоците за новите зафати изведени во просторот.

4. Европска рамка за планирање на просторот

Стратешка цел на Република Македонија е финализирање на процесот на интегрирање во Европската Унија. Постојниот статус на земја кандидат за членство во Европската Унија пред нашата Држава поставува повеќе задачи насочени не само кон остварување на очекуваните ефекти изразени преку макро економските перформанси за повисоки стапки и ниво на економски развој, политичка и безбедносна стабилност, понапредно технолошко ниво, повисоко образование и научно ниво, туку и апсолвирање на новините во областа на просторното планирање и вклучување во процесот на трансферирање и примена на насоките и определбите од просторната и регионалната политика практикувана од земјите членки на Унијата.

Новата политичка констелација, техничко-технолошкиот развој и глобалната поврзаност се битни фактори кои имаат значително влијание врз просторната организација и создавањето на нови контури на Европа.

Рapidниот развој на глобалната економија определува нова мрежа на врски и етаблира нови соодноси помеѓу корпорации, граѓани, градови и региони низ целиот свет. Тековниот процес на Европската интеграција поставува пред просторното планирање и урбаната политика задачи на супранационално ниво кои треба да се имплементираат во тековниот и иден процес на планирање и организација на просторот и во нашава Држава.

Главни европски политики

За разбирање на европската политика во областа на просторниот развој, која е една парцијална политика, важен е нејзиниот однос кон главните европски политики. Главните европски политики според *Unity, Solidarity, Diversity for Europe, its People and its Territory, 2001, (Единство, солидарност и разновидност за Европа, нејзините жители и територијата)* се:

- Политика на конкуренција,
- Заедничка земјоделска политика,
- Вработување, човешките ресурси, развој и кохезија,
- Политика на заштита на животната средина,
- Регионална политика,
- Политика на истражувања и развојот,
- Сообраќајна политика,
- Енергетска политика,
- Политика на претприемаштво за средни и мали претпријатија,
- Заедничка политика во областа на рибарство.

Од сите наведени политики, најголемо влијание врз просторното планирање на развојот и територијално уредување на Европската Унија и целиот континент, имаат три политики: политика на заштита на животната средина, регионалната политика и сообраќајната политика.

Перспектива на просторниот развој на Европа (ESDP) и европските регионални проекти во областа на планирање на просторниот развој

ESDP е донесена со посебна резолуција 1999 година. Тоа е прв формален документ во областа на планирањето на просторниот развој во Унијата од 1989 г., кога е донесена одлука за подготовки на европската стратешка рамка во доменот на планирање на просторниот развој, односно кога Европската унија и Европската комисија отпочнале да соработуваат во оваа област.

ESDP претставува стратешка политичка рамка за подобрување на соработка помеѓу Европската комисија, државите членки и нивните региони и градови, односно за усогласување на разни политики. Со овој документ е дефинирана една просторна визија за развој на територијата на Унијата, со што ESDP е промовирана како рамка на политиката и референтен документ во доменот на одржливиот просторен развој (со што се инсистира на почитување на сите главни принципи на одржливост - еколошки, економски, социјални и културни). Иако не е задолжителен, тој ги дефинира политичките опции и „водич/насоките“ за донесување на одлуки на сите управувачки нивои (од супранационално односно европско, на еден крај, преку национално/државно и регионално, до локално, на друг) што би водело кон одржив и урамнотежен развој.

Територијална агенда на ЕУ до 2020 година - Territorial Agenda of the European Union 2020

„Територијалната агенда“ е документ од областа на просторното планирање кој следува по донесувањето и постепената имплементација на „Перспективите на просторниот развој на ЕУ“ од 1999 година, „Водечките насоки за просторен развој на европскиот континент“ донесени од страна на

СЕМАТ од 2000-та година, реализацијата на низа проекти во рамки на иницијативата "Interreg" и истражувања во рамки на програмата ESPON (Европска мрежа на опсерватории за просторно планирање). Територијалната агенда има осум страни во кои се одредени задачите, целите и основните активности за нејзино остварување, а заснована е на аналитички документ под името „Состојба и перспективи на развојот на ЕУ“.

Европска мрежа за следење на просторното планирање (ESPON) и други информатичко статистички поддршки

Остварување на ESDP е поддржано со паралелна статистичко-информатичка и истражувачка поддршка под името Европска мрежа на опсерватории на просторното планирање (ESPON. European Spatial Planning Observatory Network-Study Programme on European Spatial Planning), која е покрената од Европската комисија и владите на држави членки на Европската унија 1998 г. Од почетокот на INTERREG, 5 програмски периоди следуваа еден по друг и тоа:

- *INTERREG I A* (1990-1993г.);
- *INTERREG II B* (1994-1999год.);
- *INTERREG III C* (2000-2006год.);
- *INTERREG IV* (2007-2013год.) и
- *INTERREG V* (2014-2020год.).

Програмата е покрената со цел да се идентифицираат можните институционални, правни, административни и финансиски параметри за мрежа на истражувачки институции кои би биле собрани во рамките на ESPON. Истражувањата базираат на користење на повеќе десетини индикатори, кои треба да дадат опфатен, детален и сигурен увид во различноста на компонентите на единствениот европски простор (региони, градови, просторни оски и др.), од следните седум групи: 1. Географска положба, 2. Економски потенцијал, 3. Социјална интеграција, 4. Просторна интеграција, 5. Оптоварување на земјиштето, 6. Природно наследство и 7. Културно наследство.

По повеќегодишна сестрана соработка во рамките на разни регионални и слични програми и проекти, *INTERREG* се реализира преку низа пооделни проекти, во рамките на пет големи програми кои треба да ги одразат доминантните географски лајтмотиви на европската територија:

- *CADSES/VISION PLANET* (Strategies for an integrated spatial development of the Central European, Adriatic, Danubian and South-Eastern European Space), опфаќа региони на централна и југоисточна Европа, дунавскиот појас и јадранскиот басен, на четири земји членки на Унијата, седум земји кандидати за членство и седум земји надвор од унијата;
- *NORTH-WESTERN EUROPE* опфаќа региони на северозападна Европа, од седум земји членки на Унијата и Швајцарија;
- *BALTIC SEA REGION* опфаќа подрачја на четири земји членки на Унијата, Норвешка и шес други земји (четри кандидати за прием во Унијата и прибалтичките делови на Русија и Белорусија);
- *ALPINE SPACE* опфаќа региони во четири членки на Унијата и уште три држави (Лихтенштајн, Словенија и Швајцарија);

- NORTH SEA REGION опфаќа подрачја во шест членки на Унијата и Норвешка.

Регионални иницијативи ESTIA и OSPE

ESTIA и OSPE се две најважни регионални иницијативи во областа на просторниот и урбанистичкиот развој и енвајронменталната политика и на Балканот:

- ESTIA (European Space and Territorial Integration Alternatives, Spatial development strategies and policy integration for the South-East Europe), т.е., *Алтернативи на европската просторна и територијална интеграција, стратегија и политика на интеграција на просторниот развој за југоисточна Европа. Во овој проект учествуваа Албанија, Бугарија, Грција, Македонија, Романија и СР Југославија;*
- OSPE (Observatory of Spatial Planning and Environment in South-East Europe), т.е., *Опсерваторија за просторно планирање во југоисточната Европа, е проект кој е комплементарен на првиот. Тој ги опфаќа истите земји, но во него повеќе се нагласени аспектите на информатичката поддршка на подготовките, донесувањето и спроведувањето на одлуки во областа на одржливиот развој и пратечките институционални и организациони аранжмани (т.е. регионална опсерваторија и мрежа на национални пунктови/фокални точки).*

Други регионални иницијативи, програми и проекти

Покрај копроектите *ESTIA/OSPE*, за разгледување и дефинирање на идните правци на развојот на Република Македонија од битно значење се и големиот број на други иницијативи, програми и проекти на регионалната интеграција во овој дел на светот. Помалку или повеќе, сите претставуваат одредени „реплики“ и „деривативи“ на разните обиди од европската интеграциска традиција, но и своевидни „експерименти“, најпрвин заради прилагодување на пристапи и методи согласно со локалните услови. Иако ниту една од овие иницијативи не е изворно просторно-енвајронментална (како што тоа се *ESTIA* и *OSPE*), тука се наведени бидејќи повеќето содржат поделни елементи од оваа област (на пример, од сообраќај и телекомуникации, енергија, заштита на животната средина, регионална соработка и регионално планирање, просторно планирање, социјална кохезија, одржлив развој, странски инвестиции и др.):

- *Централноевропската иницијатива (CEI, Central European Initiative)*, од 1989 г., денес опфаќа 17 членки (две од Унијата, седум членки на *CEFTA*, четири земји кои настанале од претходната Југославија и три земји од европскиот дел на бившиот СССР);
- *Црноморска економска соработка (BSEC, Black Sea Economic Cooperation)*, со 11 членки (5 балкански земји, 3 црноморски крајбрежни земји, членки на бившиот СССР и три кавкаски земји, исто така членки на бившиот СССР), од 1992г.;
- *Централноевропска зона на слободна трговија (CEFTA, Central European Free Trade Area)*, основана 1992г., која има 7 членки (од 1999г.);

- Конференција за стабилноста, безбедноста и соработка на земјите од Југоисточна Европа (Conference on Stability, Security and Cooperation of South Eastern Europe), од 1996 г., покасно наречена Процес на соработка во Југоисточната Европа (Southeast Europe Cooperation Proces), претставува единствена автохтона иницијатива на самите балкански земји, т.е. продолжение на поранешната мултилатерална балканска соработка во периодот 1975-91г., со седум членки;
- Процес од Ројомон од 1995 г., односно Процес на стабилноста и добрососедство во Југоисточната Европа (Proces of Stability and good Neighboutliness in SEE), чии основач е Европската Унија и во кој учествуваат повеќе десетици учесници од Унијата, други делови на Европа и SAD, како и најзначајните европски организации - EU, Советот на Европа и OEBS;
- *SECI (Southeast European Cooperative Initiative)*, те. *Иницијатива за соработка во Југоисточната Европа*, од 1996 г., покрената од страна на САД, со 12 членки од Балканот и од централна Европа, со 5 земји кои пружаат поддршка, и поголем број меѓународни организации кои учествуваат во работа (Европска Унија, Европска комисија, Светска банка, Европска банка за обнова и развој и Европска инвестициона банка), како и поедини регионални форуми;
- *Пакт за стабилноста во Југоисточна Европа (Stability Pact for SEE)* (инаку досега најамбициозна иницијатива во однос на сеопфатноста, политичкото ниво на кое е водена и ангажираноста на човечките, финансиските и други ресурси), кој е резултат на разни обиди за поттикнување на соработка на Балканот во периодот подолг од една деценија. Од 1999г. е формално дел на OEBS и опфаќа повеќе десетици земји - корисници на помош, а покрај тоа и голем број на меѓународни организации (UN, NATO, OECD, Совет на Европа итн.), меѓународни финансиски организации (WB, IMF, EIB, EBRD и др.) и регионални иницијативи;
- *Јадранско-јонската иницијатива (All, Adriatic-Ionian Initiative)*, од 2000 година, со 4 земји од претходната Југославија, Албанија и две членки на Европската Унија;
- *Дунавска комисија (Danube Commision)*, инаку најстарата регионална меѓународна организација во тој дел на Европа (со единаесет постојани членки, од 1998 г.) и со Европската Унија во статус на набљудувач;
- Работна заедница на подунавските региони (Working Community of Danubian Regions), чии 24 членки се држави региони /области од 11 земји;
- *Работна заедница „Алпе-Јадран“ (Alpe-Adria Working Community)*, со 19 членки и набљудувачи, држави и региони (уште од 1978 г.).

5. Анализа на остварување на Просторниот план на Република Македонија во периодот од јуни 2004 до декември 2016 година

Анализата на остварување на Просторниот план на Република Македонија го опфаќа периодот од донесувањето на Просторниот план во

месец јуни 2004 година до извештајната 2016 година за која согласно законската обврска се изработува Годишниот извештај. Во овој Годишен извештај покрај анализата за изминатите дванаесет години, во секоја област на крајот од анализата даден е посебен поднаслов со осврт за 2015 година за која не бече изработен и донесен Годишен извештај од страна на Собарнието на Република Македонија.

5.1. Економски основи на просторниот развој

Постојните природни и создадени материјални вредности во просторот на Република Македонија во синергија со човековиот капитал кој се карактеризира со сеуште поволна старосна и образовна структура која може продуктивно да се активира, се развојните фактори утврдени со „Просторниот план на Република Македонија“.

Недостигот на капитал и незадоволителното ниво на изграденост на инфраструктурата се основните ограничувања во локалните и националната економија во периодот од 2004 до 2016 година. Капиталот, управувачките вештини и инфраструктурните системи се виталните фактори за динамизирање на развојот и создавање перспектива на македонската економија. Потребни се поинтензивни активностите за обезбедување нови инвестиции за развој и проширување на постојната инфра и супраструктура со што ќе се зголеми атрактивноста на просторот и амбиентот за лоцирање на нови производни и услужни дејности рамномерно на територијата на Република Македонија применувајќи го основниот постулат на новиот милениум за заштитата на животната средина и одржлив развој на економијата. Рамномерната просторна разместеност и рамномерен регионален развој е една од основните цели утврдени со Просторниот план на Република Македонија.

По осамостојувањето на државата во 1991 година, започнаа структурни реформи насочени кон создавање правна држава врз демократски основи со парламентарна демократија, неприкосновеност на приватната сопственост и преференци на отворена економија, извозно ориентирана, со либерализирани цени и режим на надворешната трговија, дерегулација и децентрализација на одредени ингеренции на државата.

Во првите години од транзицијата во македонската економија беше соочена со силни екстерни и домашни влијанија кои се рефлектираа со рецесија до 1996 година³⁸, потоа следеше поратст на економијата со стапка од 4,5% во 2000-та година. Во 2001-та година остварена е негативна стапка од -3,1%³⁹, како резултат на воените дејствија во нашата земја.

Од 2004-та до 2008-та година растот беше забрзан со реални годишни стапки од 4,7% во 2004 и 2005-та година, 5,1% во 2006-та год., 6,5% во 2007 година и 5,5% во 2008 година⁴⁰, што е во согласност со планските определби на Просторниот план за динамизирање на развојот на националната економија. Но светската економска криза од 2008 година со одложено влијание, го запре овој позитивен тренд на домашната економија. Екстерните услови на почетокот на 2009 година станаа уште покомплексни. Поради експанзијата и

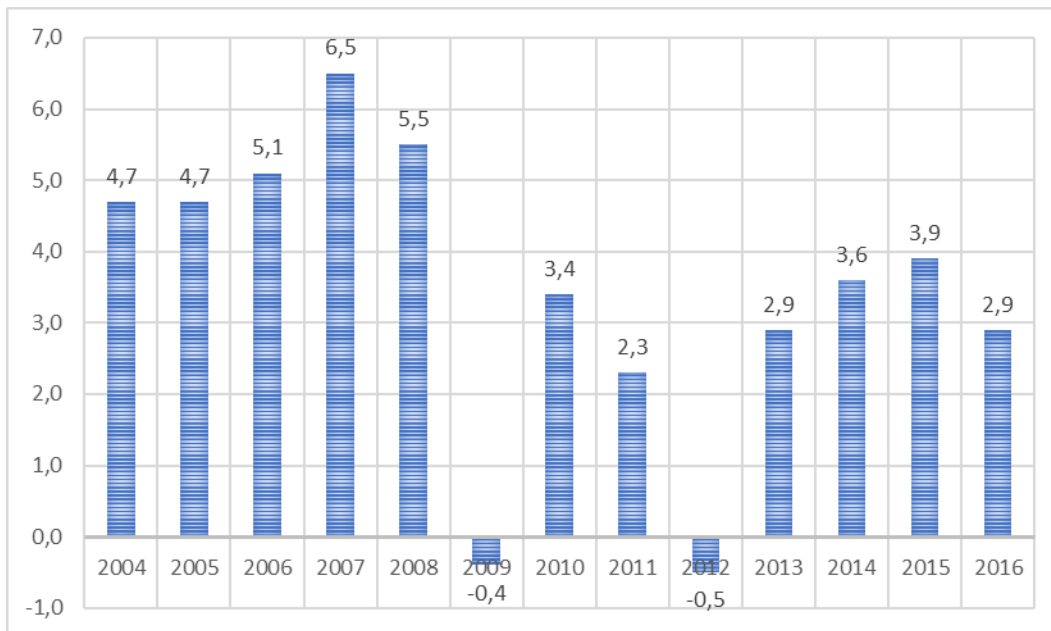
³⁸ Извор на податок: Статистички годишници на ДЗС.

³⁹ Ревидирани податоци за БДП, Соопштение бр. 3.1.15.06, ДЗС, 30.09.2015 г.

⁴⁰ Студија “Економски основи на Просторниот план на Република Македонија“, група автори, Економски факултет-Скопје, 1998 год.

продлабочувањето на економската криза, рецесијата во САД и ЕУ, како и влошувањето на економиите во земјите од регионот, потенцијалот за раст на македонската економија беше ограничен. Како резултат на тоа, според податоците⁴¹ на Државниот завод за статистика, бруто домашниот производ на Република Македонија во 2009 година оствари негативна стапка на раст од -0,4%. Во 2010 година, закрепнувањето на глобалната економија која забележа скромни стапки на економски пораст, имаше директно влијание врз подобрување на домашниот амбиент на стопанисување, што се рефлектира и на остварување повисока стапка на раст во 2010 година од 3,4%. Во следните години стапките на економски развој се движеа флукуирачки од негативна стапка од -0,5% во 2012 година до 3,9% во 2015 година. Неповолните внатрешни и надворешни влијанија во текот на 2016 година доведоа до намалување на стапката на раст на националната економија на 2,9% (пресметка врз основа на претходни податоци).

Графикон 22 Реални стапки на пораст на БДП во периодот 2004-2016 година, во %

Извор: ДЗС, Соопштение бр. 3.1.17.05.

Анализата за оставрувањата на определбите на Просторниот план на Република Македонија во периодот од 2004 до 2016-та година укажува на отстапување од зацртаните сценарија на пораст на бруто домашниот производ на македонската економија од 5,3% оптимистично односно 5,1% песимистично сценарио на просечна годишна стапка на пораст на националната економија. Единствено во 2006-та година остварена е стапка од 5,1% според песимистичкото сценарио, а во 2007-та и во 2008-та година беа остварени повисоки стапки на пораст во однос на оптимистичкото сценарио за 1,2 процентни поени во 2007-та година и за 0,2 процентни поени во 2008-та година.

Во услови на недостиг на сопствени средства и неповолни каматни стапки на домашниот финансиски пазар, а со цел поттикнување на економскиот развој на Република Македонија, со Просторниот план зацртана е определбата за обезбедување дополнителна акумулација од странство насочена исклучиво

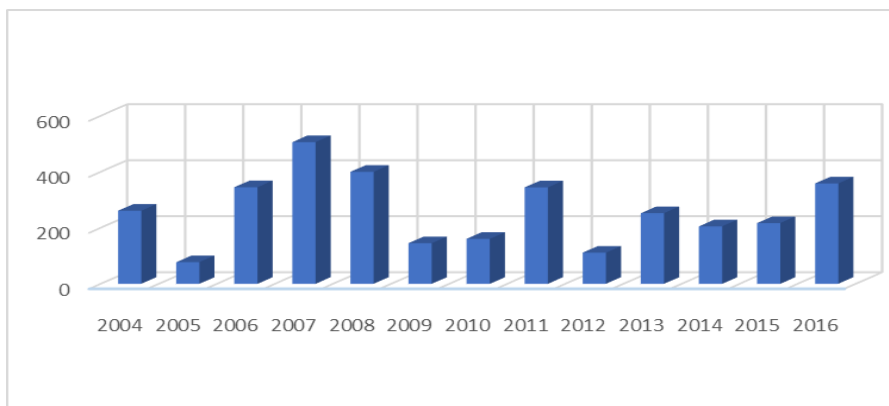
⁴¹ Соопштение бр. 3.1.17.05, ДЗС, 29.09.2017 г.

во нови инвестиции. Секоја иницијатива за нова инвестиција, од домашен или странски инвеститор, поставена врз системските мерки и услови на стопанисување, отвара перспектива за нови вработувања, поттикнување на развојот и повисок стандард на живеење. Зацртаната развојна политика за инвестирање во јавната инфраструктура дополнително влијае на подобрување на инфраструктурните услови кои се фундаментот за развој и разместеност на производните и на услужните дејности.

Со Просторниот план утврдена е определбата за пораст на инвестициите особено директните странски инвестиции кои што влијаат на економскиот раст преку зголемување на вкупниот обем на инвестиции во земјата. Емпириските податоци и досегашните практики покажуваат дека странскиот капитал е попродуктивен обезбедувајќи однапред конкурентска предност и поголема ефикасност со воведување нови технологии во домашната економија. Динамиката на прилив на СДИ⁴² во периодот од 2004 до 2016 година, прикажана на следниот графикон, покажува осцилации, остварувајќи највисоко ниво од 506 милиони евра во 2007-та година, а најнисок износ од 77 милиони евра во 2005-та година.

Обемот на инвестиции сè уште не е на нивото потребно за подинамичен развој на домашната економија. Потребни се понатамошни мерки и активности за привлекување инвестиции во нови компании кои во принцип треба да донесат нови технологии, нови вработување, поголема продуктивност и конкурентност, зголемен извоз и пораст на домашниот бруто производ.

Графикон 23. Директни странски инвестиции во периодот 2004-2016 год. во милиони евра

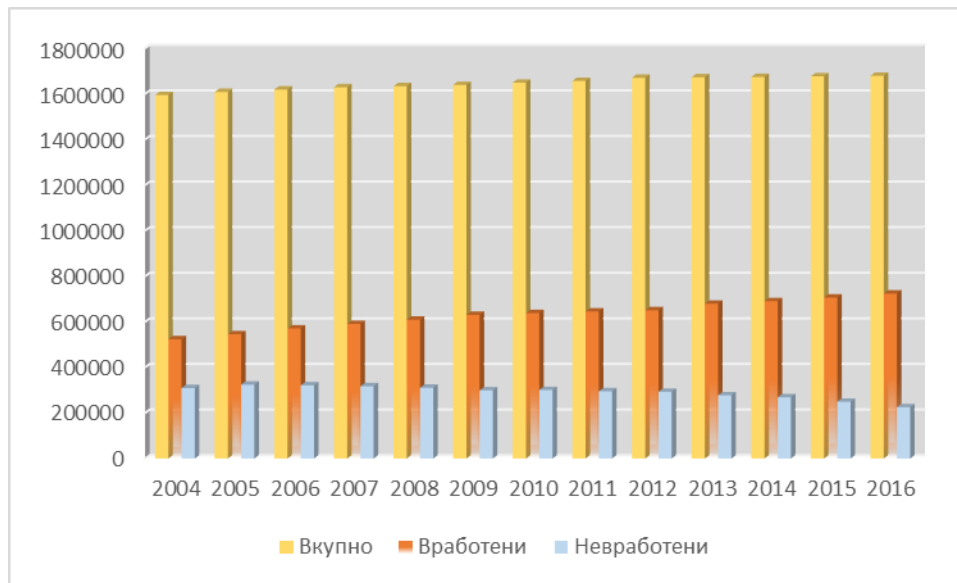
Извор: Министерство за финансии.

Современиот пристап на развој на економијата поаѓа од основниот фундамент, човечкиот капитал, неговиот квалитет и функционалност на пазарот на трудот, особено негово директно вклучување во реалниот сектор. Состојбата на пазарот на работна сила во Република Македонија е неповолна. Се карактеризира со сеуште висока стапка на невработеност иако во периодот од 2004 година бележи перманентно опаѓање од 37,2% на 23,7% во 2016 година.⁴³

⁴² Министерство за финансии.

⁴³ МАКСтат база, ДЗС.

Графикон 24. Вработени и невработени во периодот 2004-2016 година

Извор: МАКСтат база на ДЗС.

Во периодот 2004-2016 година, вкупната работна сила и бројот на вработени бележат постепен пораст, додека бројот на невработени опаѓа што може да се види од графичката презентација.

Во 2016 во споредба со 2004 година остварено е зголемување на вработеноста за 38,3%.

Според определбите на Просторниот план, времето во кое живееме носи револуционерни промени во филозофијата на квалитетот заснована на кооперативност и партнерство со оние кои поседуваат способности и вештини на работење и управување кои ќе обезбедат висококреативна примена на светските стандарди во сопствената пракса. За тоа се потребни врвни кадри кои се способни да разменуваат искуства на меѓународно ниво. Тоа подразбира создавање на поволен амбиент за менаџментот и за работно ангажирање и афирмација на голем број талентирани и образовани кадри во земјата со цел да се спречи одливот на „мозоци“ кој е присутен во периодот од осамостојувањето на нашата Држава до денес. Оваа определба од Просторниот план отстапува од денешната реалност. Младите образовани и стручни кадри кои се најголемиот капитал на Република Македонија емигрираат во развиените земји барајќи повисок стандард и квалитетни услови на живеење.

5.1.1. Просторна организација на економските дејности

Во периодот од донесувањето на Просторниот план на Република Македонија во 2004-та година до 2016-та година во низата системски мерки кои имаа за цел создавање поволна клима за инвестиции, отпочување нови бизниси и динамизирање на економскиот развој, значаен инструмент се урбанистичките планови и проекти, со кои се обезбедуваат просторни услови за развој на претприемништвото и отварање на мали и средни претпријатија⁴⁴ кои

⁴⁴ Во Република Македонија, учеството на микро, малите и средни претпријатија во вкупниот број деловни субјекти во 2016 година изнесува 99,3%.

се двигатели на локалниот и национален економски раст и развој со можности за вработување на висококвалификуваната и образована работна популација.

Согласно постојната законска регулатива во областа на просторното и урбанистичко планирање, лоцирањето и разместувањето на економските дејности во анализираниот период се остваруваше по методот на концентрација и дисперзија во рамки на постојните или новите урбанистички планови и проекти.

Постојната состојба во просторната разместеност на производните и услужни дејности укажува на изразита нерамномерност и поларизација помеѓу Градот Скопје, другите градови и руралните општини што е во спротивност со утврдените определби со Просторниот план. Од вкупно евидентирани деловни субјекти во Република Македонија на подрачјето на Градот Скопје припаѓаат околу 35,6%. Вкупно на ниво на сите општини со седиште во градовите евидентирани се 91,4% активни деловни субјекти лоцирани претежно во работните зони дефинирани со генералните урбанистички планови. Големите индустриски зони оформени во периодот пред осамостојувањето на Р Македонија воглавно се дел од урбаниот опфат на градските населби, кои што со ширењето на изградбата, особено во поголемите урбани центри, останале вткаени во градското ткиво. Но, во периодот од 2004-та со донесувањето на Просторниот план на Република Македонија, присутен е трендот на изработка на урбанистичка планска документација со стопанска намена на локации надвор од населените места за изградба на индустриски зони и стопански комплекси наменети за производни и услужни дејносати.

Карактеристика на постојната организација на дејностите во просторот е високата концентрација на производни капацитети на подрачјата на градовите Скопје, Битола, Прилеп, Тетово, Гостивар, Куманово, Струмица, Гостивар, Велес, Штип, Охрид, Струга, Кавадарци и Гевгелија, додека во останатите подрачја состојбата и понатаму е многу неповолна. Во поголемиот број единици на локална самоуправа со рурални карактеристики, економијата се потпира исклучиво на земјоделството. За голем број рурални населби сеуште нема изработени урбанистички планови кои што се предуслов за создавање просторни услови за лоцирање производни капацитети и други комплементарни дејности со кои се поттикува економскиот и севкупен развој како на локално така и на национално ниво.

Обемната урбанистичко планска документација, физичко-географските карактеристики на просторот на Република Македонија, севкупниот економски и социјален развој, долготрајните спонтани движења во одредени домени во просторот, процесот на урбанизација и политиката на претходниот социјалистички систем на планирање и управување во просторот доведоа до економска поларизација според која половите на развој се лоцирани претежно на просторите кои во годините пред осамостојувањето беа формирани општинските центри кои што со Законот за територијална организација на единиците на локалната самоуправа во Република Македонија од 2004 година претставуваат градски населби. Обемот и структурата на материјални фондови и јавни функции во градските и општински центри ја зацврстуваат нивната позиција како полови на развој во мрежата на населби во Републиката, определувајќи ги врските и интензитетот на процесите што се одвиваат во нивното окружување.

Половите на развој поврзани во некаква „линија“ ги сочинуваат оските на развојот кои во минатото се формирале во зависност од географските

карактеристики на просторите, т.е. според релјефот, теченијата на реките и слично. Во денешно време позначајни станаа деловните односи, комуникациите, како и изградените инфраструктурни системи и стопански капацитети.

Со Просторниот план на Р Македонија дефинирани се пет оски на развој: „Источна“, „Јужна“, „Север-Југ“, „Северна“ и „Западна“ развојна оска.

Со поголем интензитет на влијанија се издвојува оската „Север-југ“ која минува по средината на територијата на Републиката. Таа го следи од Скопје на југ течението на реката Вардар. Формирана е историски во текот на целиот XX век, па и порано, а на југ, преку границата стигнува до Солун. По Првата светска војна таа продолжи и на север, па се спои со оската по течението на реката Морава. Денес, на територијата на земјата ги поврзува градовите: Куманово - Скопје - Велес - Неготино (и Кавадарци) - Демир Капија - Валандово - Гевгелија. На север од Скопје има и еден крак до Приштина. Какви промени и да се случат, во наредните децении оваа оска ќе остане главна.

Оска која може да се издвои по значењето и интензитетот на влијанија е истотака и „Северната развојна оска“. Формирана е по Втората светска војна во северниот и западниот дел на државата поврзувајќи ги градовите: Крива Паланка - Куманово - Скопје - Тетово - Гостивар - Кичево - Охрид - Струга. Во современите промени, оваа оска продолжува на исток кон Кустендил-Р. Бугарија и на запад кон Елбасан-Р Албанија. Изградбата на планираниот сообраќаен „Коридор 8“ ќе придонесе за поинтензивен развој на гравитацискиот простор на оваа развојна оска.

Останатите развојни оски сè уште не се доволно активирани, но во перспектива, со развојот пред сè на патната инфраструктура ќе се потврдува нивното значење со што ќе се интензивира влијанието врз околниот простор, делувајќи на остварување порамномерен економски и регионален развој.

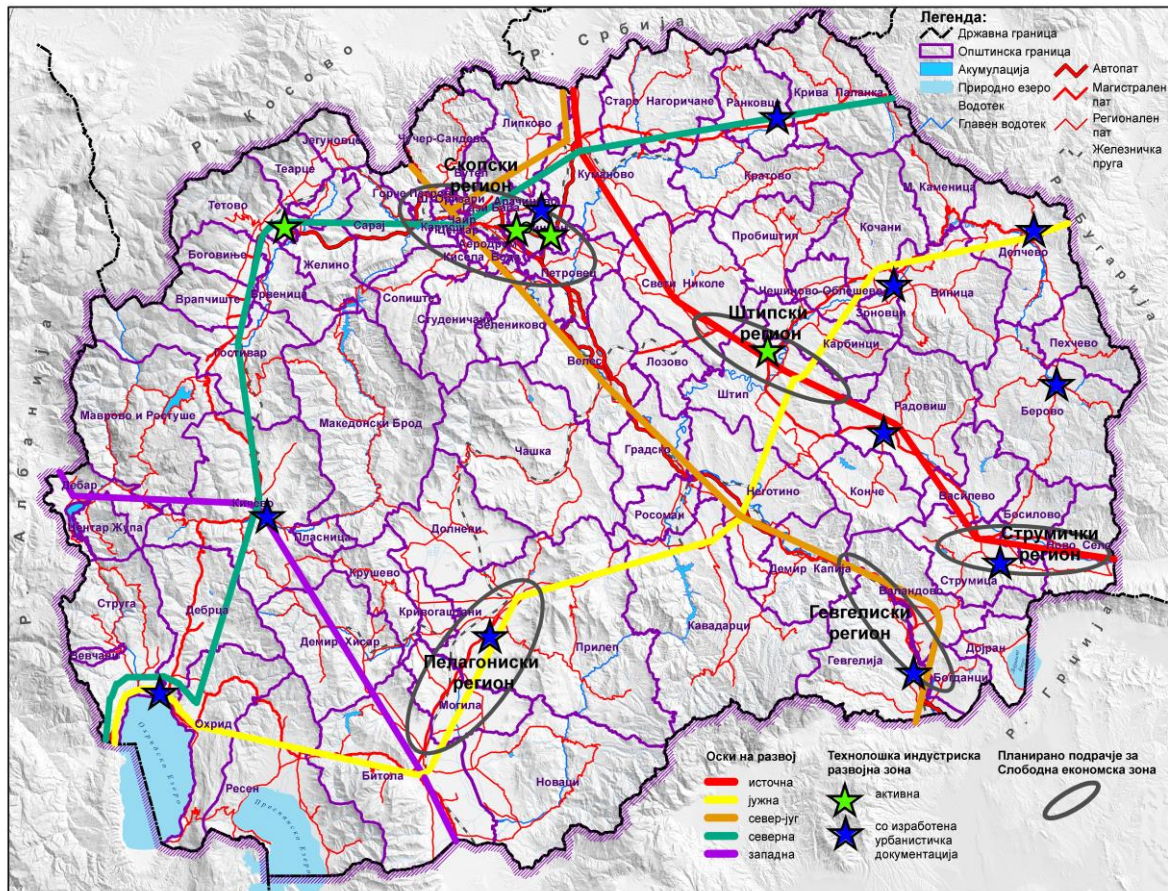
Во услови на процес на децентрализација, единиците на локалната самоуправа, превземаат активности за обезбедување адекватен простор за лоцирање на производни и услужни капацитети со измена и дополнување на постојните урбанистички планови и со изработка на нова планска документација за обезбедување простор за производна и услужна намена.

Значаен импулс во развојот и напредокот на националната економија претставуваат можните форми на специфичните стопански просторни иновации базирани врз стратешките цели коишто треба да се постигнат со нивната промоција.

За формирање на слободните економски зони кои со новата законска регулатива се трансформираа во технолошки индустриски развојни зони, со Просторниот план на Република Македонија предвидени се локации во скопскиот, пелагонискиот, гевгелискиот, штипскиот и струмичкиот регион. Според постојната регулатива, Дирекцијата за технолошко-индустриски развојни зони управува со три целосно функционални зони: ТИРЗ „Скопје 1“, ТИРЗ „Скопје 2“ и ТИРЗ „Штип“. За ТИРЗ „Тетово“ е склучен договор за јавно приватно партнерство⁴⁵. Во урбаниот опфат на постојните зони доминираат индустриските капацитети за производство на делови за автомобилската индустрија (препознатливи светски брендови во профитабилните гранки на индустријата).

⁴⁵ <http://www.dtirz.com> (ТИРЗ на дланка)

Во насока на остварување на определбите за создавање предуслови за поттикнување на странските вложувања, во анализираниот период беа превземени активности за изработка и усвојување на урбанистичка планска документација за нови технолошки индустриски развојни зони: ТИРЗ „Прилеп“, ТИРЗ „Гевгелија“, ТИРЗ „Скопје 3“, ТИРЗ „Радовиш“, ТИРЗ „Кичево“, ТИРЗ „Струмица“, ТИРЗ „Ранковце“, ТИРЗ „Струга“, ТИРЗ „Берово“, ТИРЗ „Делчево“ и ТИРЗ „Виница“.

Слика 18 Развојни оски и Технолошки индустриски развојни зони во периодот 2004-2016 год.

Во изминатиот период остварени се плканските определби од Просторниот план за обезбедување планска урбанистичка документација за изградба на СЕЗ односно ТИРЗ-ови во сите пет предвидени подрачја (скопскиот, пелагонискиот, штипскиот, струмичкиот и гевгелискиот регион) и согласно законската регулатива донесена е урбанистичка документација за лоцирање на дополнителни ТИР-ови и во други региони на државата со цел обезбедува рамномерност на економскиот развој во просторот. Но останува констатацијата дека стопанските капацитети во рамки на постојните активни ТИРЗ-ови како носители на економската активност сè уште не ги дадоа очекуваните ефекти во однос на позабележителна конкурентност и иновативност на производните и услужните процеси во вкупната македонска економија. Динамиката на изграденост на зоните и искористеноста на просторот истотака се одвива со забавено темпо.

Во однос на актуелните состојби во вкупната економија и особено потребата за динамизирање, како приоритет се поставува понатамошно

преструктурирање на економските дејности според пазарните критериуми: промена и прилагодување на производните програми, рационално користење на просторот, подобрување на комуналната инфраструктура и заштита и унапредување на околината. При процесот на одлучување и алокацијата на производните и услужни капацитети приоритетна е определбата за користење на просторот на постојните урбанизирани активни зони, па дури по искористувањето на расположивиот постоен урбанизиран простор, да се планираат нови зони или да се уредуваат веќе планираните утврдени со постојната урбанистичка документација.

При просторната алокација на економските дејности, потребно е да се воспостават механизми и мерки за поттикнување и олеснување на лоцирањето на новите деловни капацитети во подрачјата со слабо развиена економија.

Во вакви услови, напорите на македонската владина политика и политиките на локалните самоуправи треба и понатаму засилено да се насочуваат кон обезбедување стабилност на економските текови, инфраструктурно опремување на целиот простор на Државата со цел ревитализација на економските активности и засилување на започнатите интегративни процеси со Европската унија.

5.1.2. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

До крајот на 2015 година националната економија оствари реална стапка на развој од 3,8% што претставува отстапување од планските сценарија⁴⁶ утврдени со Просторниот план на Република Македонија до крајот на 2020 год.

Директните стански инвестиции изнесуваа 217 милиони евра, стапката на невработеност е намалена во однос на 2014 година и изнесуваше 26,1%, наспроти тоа вработеноста која забележа стапка од 42,1%, оствари пораст од 0,9 процентни поени во однос на претходната година (41,2%).

При вакви економски перформанси, просторната организација на производните и услужни дејности се остваруваше во согласност со планските определби за комбинација на методите на концентрацијата и дисперзијата на стопанските капацитети во рамки на дефинираните плански опфати утврдени со постојната или новата урбанистичка планска документација.

Според податоците обезбедени од информативни листови доставени од нецелосен број на општини, во текот на 2015 година најголем процент од вкупно усвоената урбанистичка планска документација со која се обезбедуваат плански површини со работна функција се однесуваат на површините наменети за индустриски зони и стопански комплекси во следните градови: Скопје, Битола, Брвеница, Валандово, Илинден, Кичево, Кратово, Куманово, Липково, Лозово, Новаци, Ресен, Свети Николе и Штип.

Во рамки на планските опфати со стопанска намена утврдена со урбанистичката планска документација, според добиените одговори на информативни листови од недоволен број на локални самоуправи, во текот на 2015 година ново-изградени објекти или објекти во градба со производна и услужна намена евидентирани се во следните општини: Чучер Сандево, Теарце, Струга, Свети Николе, Пробиштип, Пласница, Неготино, Кавадарци,

⁴⁶ Оптимистичката стапка од 5,3% и песимистичката стапка од 5,1% на годишен просечен економски раст предвидени со Просторниот план на Република Македонија до крајот на 2020 год.

Зрновци, Желино, Гостивар, Винаца, Василево, Боговиње, Богданци, Ѓорче Петров.

Од вкупните инвестициски градби најголем дел се деловни објекти, магацини, сервиси и стоваришта, потоа следат индустриските објекти, објектите со туристичка намена и на крај се две фарми во општина Пробиштип: фарма во постапка за отварање во м.в. Леговец и фарма за желки во Глобица.

Останува потребата за создавање системски услови за поголема искористеност на просторот во постојните плански опфати со стопанска намена, зголемување на инвестиции во инфра и супраструктурата, реструктурирање на економијата врз пазарни основи, и пред се стабилност на економскиот и политички систем со што ќе се обезбеди сигурност на домашните и странски компании да вложуваат во производниот и услужен сектор на локалната и национална економија.

5.2. Користење и заштита на природните ресурси

5.2.1. Земјоделско земјиште

Зачувувањето, заштитата и рационалното користење на земјоделското земјиште е основна планска определба и главен предуслов за ефикасно остварување на производните и другите функции на земјоделството. Конфликтните ситуации кои произлегуваат од развојот на другите стопански и општествени активности се решаваат врз основа на критериуми за глобална општествено-економска рационалност и оправданост. Според определбите на Просторниот план на Р Македонија во областа на заштита и користење на земјоделското земјиште се предвидува спречување на деградацијата на педолошкиот слој и подобрување на неговите производни својства, зголемување на обработливите површини на оние терени каде постојат соодветни услови, како и максимално можно интензивирање на земјоделското производство кое ќе даде соодветен придонес во стратешките цели за одржлив развој на вкупното стопанство и економски просперитет на Република Македонија до 2020 год.

Имајќи ги предвид критериумите за користење на земјоделското земјиште, очекуваните можности за вложување на капитал во примарното производство (долгогодишни насади и развој на сточарскиот комплекс), како и трендот на досегашниот развој, се проценува дека до крајот на 2020 год. ќе се оствари планската определба за оптимално користење на земјоделското земјиште.

Според статистиката во периодот од 2004 до 2016 година, земјоделското земјиште по категории на користење бележи континуирано намалување од 1.265 илјади хектари во 2004 година на 1.014 илјади хектари во 2009 година, во периодот од 2010-2016 година земјоделското земјиште по категории на користење бележи континуирано зголемување од 1.121 хектари илјади во 2010 на 1.267 илјади хектари во 2016.

Табела 47 Земјоделски површини по категории на користење, во 000 ха

Година	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2020 ⁴⁷
Вкупно	1265	1229	1225	1077	1064	1014	1121	1120	1268	1261	1263	1264	1267	1195

⁴⁷Површини на земјоделско земјиште по категории на користење во 2020 според ППРМ.

Обработлива површина	56	546	537	526	521	513	509	511	510	509	511	513	516	570
Ораници и бавчи	46	448	439	431	424	420	415	415	414	413	413	415	417	440
Овоштарници	15	13	13	13	14	14	14	14	15	15	15	16	16	30
Лозја	26	26	25	23	22	21	21	21	21	22	23	23	24	40
Ливади	58	59	60	59	61	58	59	61	60	59	60	59	59	60
Пасишта	704	682	687	550	542	500	611	608	757	751	751	750	750	625

Извор: Статистички годишник 2017 год, Државен завод за статистика

Во структурата на обработливото земјиште доминираат површините под ораници и бавчи во просек од околу 81%, овоштарниците зафаќаат површина од околу 3%, лозјата околу 5% и остатокот од околу 11% од вкупното обработливо земјиште се површини под ливади.

Вкупната земјоделска површина во 2016 година изнесува 1.267.000 хектари и е поголема во однос на проекцијата во 2020 година за 72.000 хектари.

Во однос на структурата на обработливото земјиште обработливата површина во 2016 година е помала за 54.000 хектари во однос на проекцијата во 2020 година, ораниците и бавчите во 2016 се помали за 23.000 хектари во однос на 2020 година, овоштарниците се помали за 14.000 хектари, ливадите за 1.000 хектари, додека пак пасиштата во 2016 година изнесуваат 750.000 хектари и бележат зголемување во однос на проекцијата за 2020 година за 125.000 хектари.

Од аспект на развојот на сточарството, според статистичките податоци објавени за 2016 година, вкупното производство на говеда изнесува 254.768 грла што претставува 84,9% остварување во однос на проекциите утврдени со Просторниот план на Република Македонија до 2020 година. Кај производството на свињи остварувањето се движи околу 58%, а најголемо отстапување од планските проекции е присутно кај производството на овци кое до 2016 година бележи остварување од само 27,8%.

Земјоделството е мошне значајна област во стопанството на Република Македонија во која според Пописот за земјоделство во 2007 година околу 167.992 лица биле ангажирани во земјоделскиот сектор од кои 24.812 лица со полно работно време. Во 2013 година⁴⁸ имало 439.839 лица членови на домаќинства ангажирани на индивидуални земјоделски стопанства, додека пак вработени во деловните субјекти имало 4.886 лица. Во одредени рурални средини каде што голем дел од земјоделските подрачја е ненаселен, се забележува недостиг од работна сила особено квалификувана.

За остварување на стратешките цели за динамизирање на развојот на земјоделското производство, во текот на 2007 година, врз основа на политиката утврдена во оваа стопанска област, беа преземени значајни мерки и активности како што е Пописот за земјоделство кој што се спроведе за првпат по 40 години. Пописот го даде статистичкиот портрет на македонското земјоделство и на сите активности што се превземаат во оваа стопанска дејност. Со податоците од Пописот се обезбедува сеопфатна слика за состојбите во македонското земјоделство со релевантни информации за бројот на индивидуалните земјоделски стопанства, вкупниот користен земјишен фонд за земјоделство, рибарство и шумарство, добиточниот фонд по видови и по категории, земјоделската механизација и опрема, агротехничките мерки според видот и

⁴⁸Според податоците на Државен завод за статистика, Типологија и структура на земјоделските стопанства, 2013 година.

површината на земјиште на која се применуваат, работната сила ангажирана во оваа дејност и сл.

Деталните статистички податоци, обработени по методологијата и статистичките стандарди на ЕУ ќе бидат во функција на воспоставување на Земјоделскиот информациски систем и воспоставување на Регистар на фарми и интеграција на различни регистри/бази на податоци во Регистарот, кои се дел од Земјоделскиот информациски систем.

Продолжува определбата за превземање интензивни активности за развој на земјоделството.

Во 2007 година беше донесена “Националната стратегија за земјоделство и рурален развој 2007-2013 година” со која беа дефинира ни основата, насоките и мерките на политиката за земјоделство и рурален развој, како и институционалниот развој, со цел обединување на националните приоритети во рамки на сеопфатната агенда за интеграција во ЕУ.

Во 2014 година беше донесена втората “Национална стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020 година” која представува главен долгорочен стратешки документ во областа на земјоделството и руралниот развој на кој се базира поставувањето и спроведувањето на целите, политиките и мерките за развој на земјоделството и руралните средини во Република Македонија.

Со цел да се надминат постоечките проблеми и да се обезбеди конкурентност на македонското земјоделство, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство превзема континуирани активности поврзани со креирање на политика со мерки за зголемување на ефикасноста на земјоделското производство, преработка и маркетинг.

5.2.1.1. Осврт на реализацијата на ППРМ во 2015 година

Земјоделството е значајна дејност во македонската економија.

Според статистичките податоци во 2015 година површината на земјоделското земјиште изнесува 1.264.000 хектари.

Во структурата на обработливото земјиште во 2015 година вкупната обработлива површина изнесува 513.000 хектари од кој 415.000 хектари се ораници и бавчи, 16.000 хектари се овоштарници, 23.000 хектари се лозја, 59.000 хектари се ливади, додека пак под пасишта припаѓаат 750.000 хектари.

Производството на житните растенија во 2015 година изнесува: ориз 30.527 тони, овес 5.652 тони, рж 7.747 тони, јачмен 101.667 тони, пченка 133.771 тони и пченица 201.218 тони.

Производството на индустриските растенија во 2015 година изнесува: афион 64 тони, сончоглед 8.499 тони и тутун 24.237 тони.

Површините на ораниците според начинот на користење во 2015 година изнесува: ораници и бавчи 415.000 ha, житни површини 162.000 ha, индустриски површини 24.000 ha, градинарски површини 53.000 ha, фуражни површини 38.000 ha, расадници 1.000 ha и угари и други ораници 137.000 ha.

Производството на овошје во 2015 изнесува: 5.790 тони ореви, 8.483 тони вишни, 1.369 тони дуњи, 12.006 тони праски, 6.248 тони цреши, 9.016 тони круши, 3.255 тони кајсии, 41.477 тони сливи, 136.931 тони јаболка.

Во областа на лозарството во 2015 година површината на лозја изнесува 22.918 хектари, а годишното производство изнесува 324.769 тони.

Во областа на сточарството во 2015 година бројот на говеда изнесува 253.442, бројот на свињи изнесува 195.443, бројот на овци изнесува 733.510, бројот на коњи изнесува 18.784 и бројот на живина изнесува 1.761.145.

Во областа на рибарството во 2015 година вкупно е уловена 1.333 тони слатководна риба од кои 844 тони пастрмка, 221 тони крап, 49 тони сом и 219 тони останата риба.

За надминување на неповолните трендови во одредени сектори од земјоделството, потребни се поинтензивни мерки и активности за спроведување на зацртаните определби во Просторниот план на Р Македонија во оваа значајна област за националната економија.

5.2.2. Шуми и шумско земјиште

Шумското земјиште во 2016 зафаќа приближна површина од 1,14 милиони хектари (44,4% од вкупната територија на РМ), од која под шума се 1.001.665 хектари (39% од вкупната територија на РМ). Шумите во државна сопственост зафаќаат 89% (890.890 хектари) од вкупната површина под шума, додека површината под приватни шуми зафаќа 11% (110.775 хектари).

Македонија има значајни ресурси на други шумски производи: лековити растенија, печурки, шумски плодови итн. и разновиден дивеч. Значењето на шумите се потенцира со фактот што најголемиот дел од заштитените подрачја во Република Македонија се под шума. Покрај тоа, шумите имаат други многу значајни функции како што се рекреативни (спорт, еко туризам, рекреативен лов), подобрување на квалитетот на почвата и животната средина, зачувување на биолошката разновидност, заштита од ерозија и поплави. Исто така, во последната деценија на глобално ниво е усвоено дека шумите имаат влијание врз намалувањето на глобалното затоплување преку врзувањето на јаглородниот диоксид.

Некои од главните закани и проблеми во стопанисувањето со шумите се: бесправната сеча која зафаќа големи размери; други нелегални активности; шумските пожари кои во последните 10 години приближно опожариле 100.000 ха; климатските промени преку процесот на сушење на шумите, размноженоста на штетни инсекти и појава на болести. Сето ова води кон огромни загуби на секторот, во економска и еколошка смисла.

Табела 48 Пошумување во и вон шума во ха

Година	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Вкупно пошумување	1.978	2.063	2.106	1.804	2.866	3.936	2.969 (4.044,5) ⁴⁹	2.081 (1035)	1.378	1.501	1.064	1.211	1.044

Извор: Државен завод за статистика

Во периодот од 2004 до 2016 година, според пресметките на податоците од МакСтат базата⁵⁰, извршено е пошумување на вкупно 26.001 ха, односно просечно околу 2.000ха годишно. Според проекциите во Просторниот план на Р Македонија, пошумувањето просечно годишно треба да изнесува 6.522ха. Споредбата на извршеното и проектирано пошумување во периодот од 2004-2016 укажува на подпросечна реализација на Просторниот план на Р Македонија.

⁴⁹ Податоците во заграда се земени од ЈП „Македонски шуми“.

⁵⁰ Државен завод на статистика на Р Македонија.

Табела 49 Сеча во шумите и вон шумите во период 2004-2016

година	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
во 000m ³	845	821	901	829	961	906	871	857	779	691	655	849	890

Извор: Државен завод за статистика

Според податоците објавени во „МакСтат база на ДЗС.“, во поглед на сеча во шума и вон шума во периодот од 2004 до 2016 исечени се вкупно 10.855.000 m³ или просечно 835.000 m³, што е под предвидениот годишен просек од 1.650.000 m³ до 2020 утврден со Просторниот план на Р Македонија.

Табела 50 Производи на шумски сортименти во државните шуми во период од 2007 до 2016 во m³

Година	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Во m ³	364.715	709.439	707.665	630.837	597.519	558.825	534.032	503.862	566.082	626.071

Извор: Државен завод за статистика

Шумските сортименти претставуваат видови дрвни производи во шума (огревно дрво, целулозно дрво, ситно техничко дрво). Со проекцијата во областа на шумарството до 2020 год. утврдена со Просторниот план на Р Македонија се очекува да се постигне производство од 1.475.000 m³/год. Во периодот од 2007 до 2016 година остварено е производство на шумски сортименти од 579.904 m³ просечно годишно.

5.2.2.1. Осврт на реализацијата на ППРМ во 2015 година

Според податоците добиени од Државниот завод за статистика извршено е пошумување на површина од 1.211ha односно 18,5% од просечното годишно пошумување предвидено со Просторниот план на РМ од кои 703ha е пошумување во шума, а остатокот 508ha е пошумување вон шума.

Табела 51 Површина под шуми според Статистичкиот преглед за 2015 год.

Вкупна површина под шума на ниво на Р Македонија		
	Година	Површина (ha)
Состојба	2015	994.403,00
Планирани според ППРМ	2020	1.039.560,00

Извор: Државен завод за статистика

Според податоците од Државниот завод за статистика вкупната површина под шуми во 2015 изнесува 994.403,00 ha и претставува 95,6% од проекциите за 2020 год. предвидени со Просторниот план на РМ. Од тоа под листопадни видови се 610.228ha, под иглолисни видови 65.091ha, под мешовити шуми 276.230ha и под деградирани шуми 42.854ha од вкупната површина под шуми во 2015 година.

Табела 52 Површина под шуми по региони за 2015 година - во ha

Статистички региони	Вардарски регион	Источен регион	Југозападен регион	Југоисточен регион	Пелагониски регион	Полишки регион	Североисточен регион	Скопски регион	ВКУПНО
Листопадни видови	51.873	86.170	129.283	96.572	91.291	47.783	58.285	48.971	610.228
Иглолисни видови	7.127	11.036	10.453	9.183	14.975	2.404	4.592	5.321	65.091
Мешовити шуми	59.963	39.430	36.924	31.807	35.722	37.564	13.631	21.189	276.230
Деградирани шуми	10.019	2.972	15.611	5.996	737	3.319	/	4.200	42.854
ВКУПНО	128.982	139.608	192.271	143.558	142.725	91.070	76.508	79.681	994.403

Извор: Државен завод за статистика "МакСтат-базата на податоци"

Табела 53 Пошумување по видови дрвја по региони во 2015 год., во ha

Регион	Скопски	Североисточен	Полошки	Пелагониски	Југоисточен	Југозападен	Источен	Вардарски	Вкупно
Листопадни	31	7	38	44	15	13	59	34	241
Иглолисни	30	184	93	170	159	124	70	140	970

Извор: Државен завод за статистика

Според Статистичкиот преглед за 2015 год. од Државниот завод за статистика, исечената бруто-дрвна маса за 2015 изнесува 849.000m³ или 51% од планираниот просечен годишен етат од сите шуми во Р Македонија.

Податоците покажуваат дека 126.000m³ од исечената бруто дрвна маса во шума и вон шума во 2016 год. се однесува на техничко дрво, 683.000m³ на огревно дрво, а 40.000 m³ на отпадокот.

Во поглед на производството на шумски сортименти во државните шуми за 2015 год. податоците се дадени во следната Табела:

Табела 54 Производи во шумарството и сеча во државните шуми за 2015 год.

Ред. бр.	Вид на дрво	(m ³)
1	Грубо обработено дрво	566.082
2	Трупци од иглолисни	34.478
3	Рудничко дрво од иглолисни	2.964
4	Друго долго дрво од иглолисни	5.388
5	Просторно дрво од иглолисни	1.980
6	Огревно дрво од иглолисни	21.550
7	Трупци од листопадни	58.348
8	Рудничко дрво од листопадни	421
9	Друго долго дрво од листопадни	20
10	Просторно дрво од листопадни	83
11	Огревно дрво од листопадни	439.751
12	Друго грубо обработено дрво, цепеници, дрвени мотки и колци	1.099

Извор: Државен завод за статистика

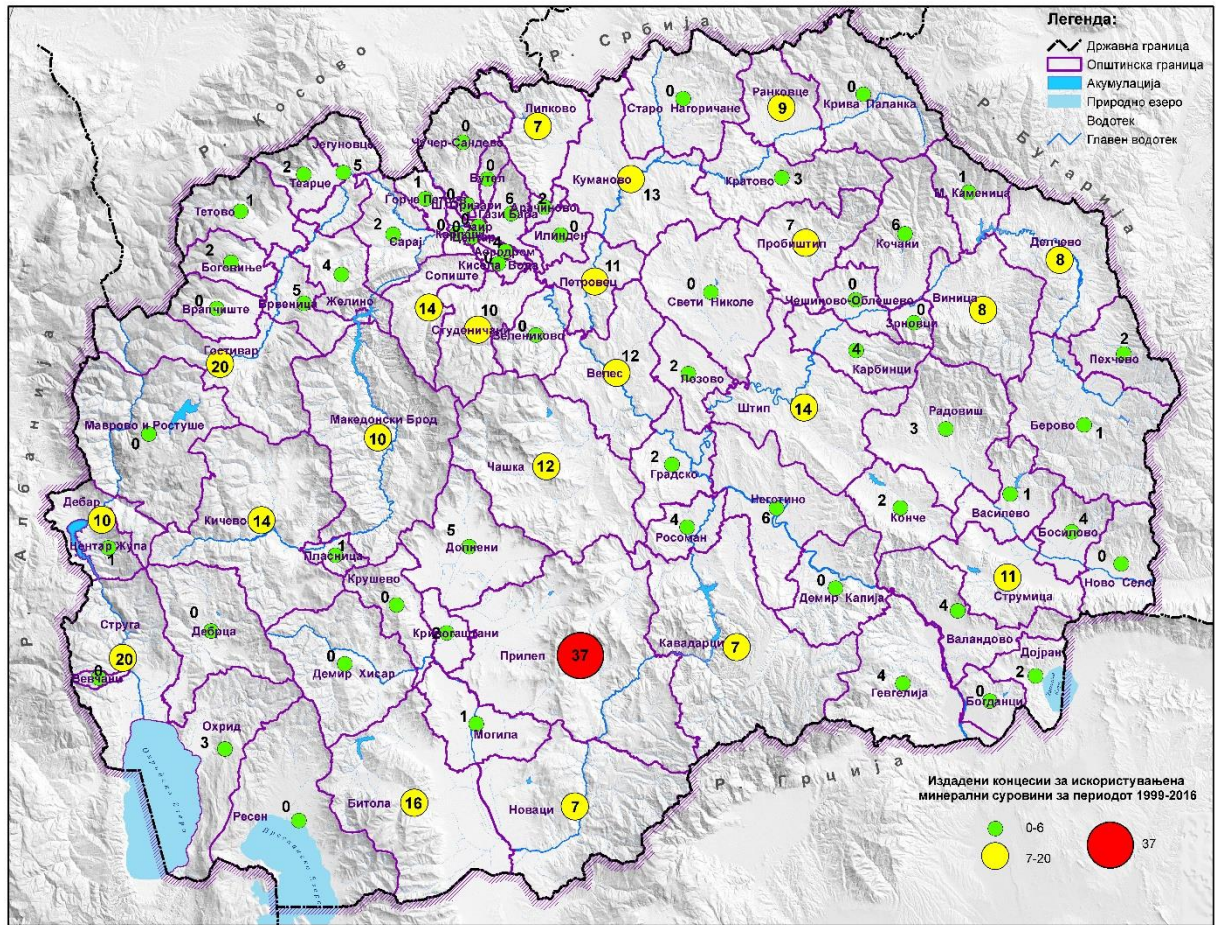
Голем дел од производите во шумарството и сечата во државните шуми во 2015 година потпаѓа под огревно дрво што претставува негативен тренд. Потребно е да се воведат посовремена техника и технологија при користењето на шумските производи и порационално користење на дрвната маса преку зголемување на учеството на техничкото дрво за сметка на огревното дрво и отпадокот при сеча и изработка на шумски дрвни сортименти.

5.2.3. Минерални ресурси

Рудното богатство на Република Македонија е разновидно, но со релативно мали истражени резерви. Регистрирани се металични, неметалични и енергетски минерални суровини, чии лежишта се експлоатираат, а најголем број од нив се недоистражени.

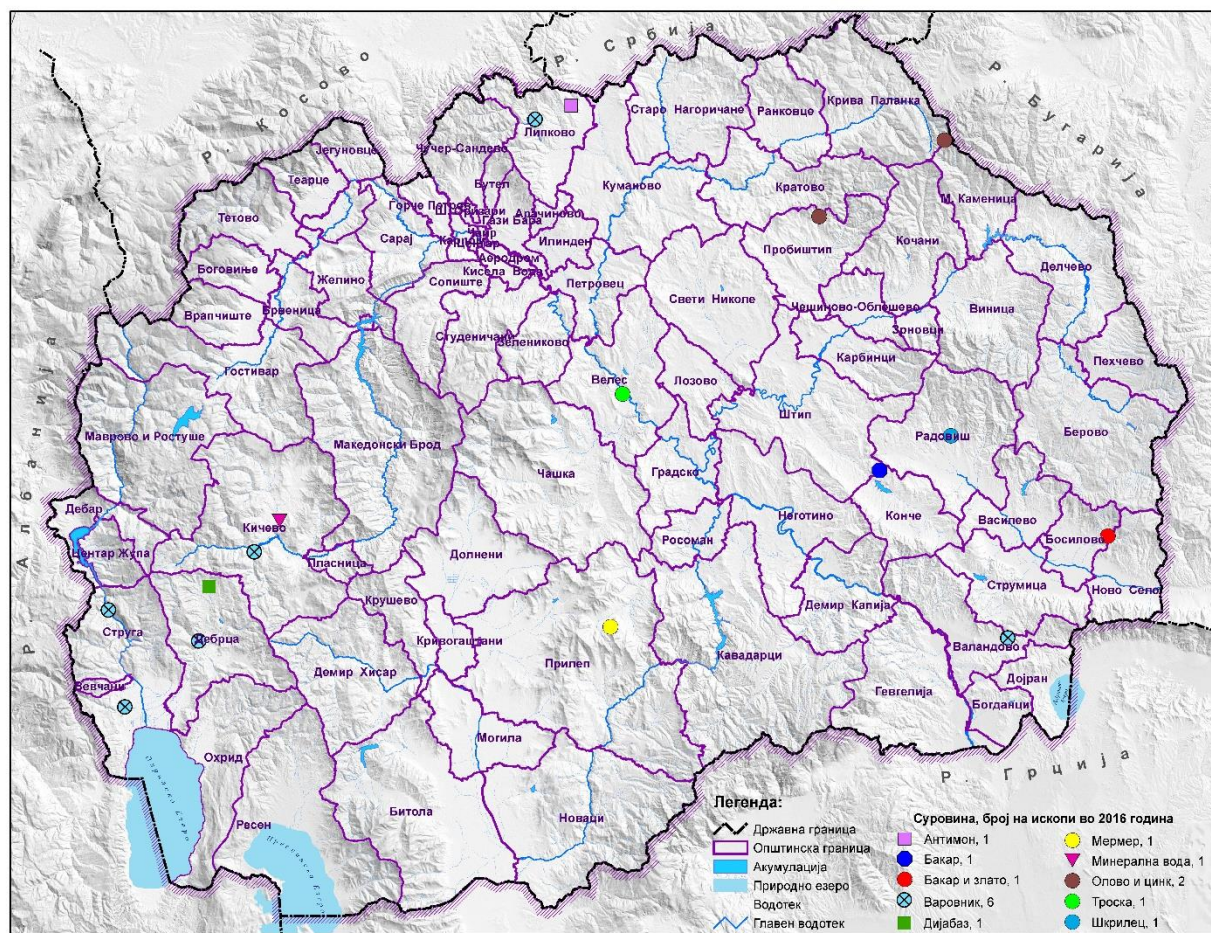
Врз основа на геолошкиот состав, тектонскиот склоп, процесите на седиментација и магматска мобилност како основни природни predispozicii во создавањето на рудните лежишта, наоѓалишта и рудни појави, на територијата на Републиката се издвоени шест основни рудни реони.

Од 1999 до 2016 година од Министерството за економија издадени се вкупно 432 концесии за експлоатација на минерални сировини, од кои 52 концесии во 2015 година и 16 концесии во 2016 година.,

Слика 19 Издадени концесии за искористување на минерални сировини за период од 1999-2016

извор: Министерство за економија

Слика 20 Издадени концесии за минерални сировини во 2016 година

извор: Министерство за економија

Министерството за економија, во текот на 2015 година има издадено 52 концесии за експлоатација на минерални сировини, 17 дозволи за геолошки истражувања, Табела 56 Табела 11. и има издадено 52 концесии за експлоатација на минерални сировини. Табела 55

Табела 55. Издадени концесии за експлоатација на минерални сировини во 2015 година

Реден број	Локалитет	Општина на Локалитет	Површина км ²
1	Острец	Делчево	0.161368
2	Стрижак с. Лабуништа	Струга	0.175
3	Билбил Камен	Битола	0.118589
4	Чашка	Прилеп	0.149301
5	с. Моране	Студеничани	0.03329
6	Рзачки Камен, с. Стамер	Делчево	0.118244
7	Виничко Поле	Виница	0.0928
8	Брија, с. Мојанци	Арачиново	0.81975
9	Лозенско Брдо	Карбинци	0.173152
10	Гробиште с. Горно Палчиште	Боговиње	0.123875
11	Горна Краста	Сопиште	0.722182
12	Овче поле-Богословец	Свети Николе	0.049908

13	с. Црнилиште	Свети Николе	0.015528
14	Бунар ДЕРЕ	Велес	0.014395
15	Широка Падина с. Кардифаково	Свети Николе	0.044965
16	Арбиново	Дебарца	0.018059
17	Стрелиште	Охрид	0.086425
18	Казандол	Валандово, Богданци и Дојран	15.07185
19	Ливадиште с. Никодин	Прилеп	0.18586
20	Драчево	Аеродром	0.00274
21	Огледалец	Македонски Брод	0.18947
22	Извор	Кичево	0.6924
23	Чифлиска Краста	Дебарца	0.167258
24	Декова Дабица	Прилеп	0.982125
25	с. Крушеани	Кривогаштани	0.001395
26	Горно Поле, с. Горна Бањица	Гостивар	0.210652
27	Кравечки Присој с. Степанци	Чашка	0.386
28	Варена Глава	Штип	0.123467
29	Плавица и Црн Врв	Кратово и Пробиштип	16.881778
30	с. Чардаклија	Штип	0.047929
31	Остра Чука	Долнени	0.315354
32	Грнчиште	Градско	0.296705
33	Пагаруша	Студеничани	0.3
34	С.Паликура	Неготино	0.042412
35	Краста с. Илино	Ресен	0.201352
36	Кадиица	Пехчево	6.00668
37	Луке	Крива Паланка	29.25955
38	Чифличко Поле	Виница	0.006438
39	Трите дола	Велес	0.006806
40	Започ	Ново Село	0.0117
41	Лавинчеви	Гази Баба	0.526043
42	Ајдучко Поле	Виница	0.013197
43	Цер	Кичево	0.1233
44	Горна Бањица	Гостивар	0.1518
45	Краста	Гостивар	0.4784
46	Сушички Мост	Гостивар	0.6102
47	Присое	Делчево	0.172591
48	Белско Поле	Кочани	0.003137
49	Козјак с. Ореше	Чашка	0.071
50	с. Првце	Теарце	0.166955
51	Пасивер	Чучер Сандево	0.869026
52	с.Гермијан	Новаци	0.075
53	Вкупно		77.567401

Извор: Министерство за економија

Министерството за економија, во текот на 2015 година има издадено 17 дозволи за геолошки истражувања, Табела 56.

Табела 56. Регистар на склучени договори за концесија за детални геолошки истражувања

Реден број	Локалитет и Општина	Површина км ²
1	Подцуцул - Сопиште	0.435975
2	Камено Брдо с.Кучково – Горче Петров	0.455000
3	Бел Камен - Крушево	0.630000
4	Двориште - Берово	24527.200
5	Саса - Македонска Каменица	12.580754
6	Лавци - Ресен	7300.000
7	Раковец - Чашка	0.953780
8	Питран с.Дворци - Пласница	0.015496
9	Плавица и Црн Врв - Кратово	28531.508
10	с.Делогожда - Струга	0.133904
11	Стар Истевник-Панчарево	5935.000
12	Јарова Глава - Сопиште	0.440988
13	Хамзали 2 - Босилово	0.071675
14	с.Речане - Гостивар	0.007364
15	Звегор-Стамер - Делчево	4.05375
16	с.Варвара - Сопиште	0.099269
17	с.Дукатино - Василево	0.323163

Извор: Министерство за економија

Во 2015 година Министерството за економија направи и издаде:

- Вкупно 22 лиценци за изработка на геолошка документација надзор и изведување на геолошки истражувања.
- Вкупно 22 овластувања за изработка на геолошка документација надзор и изведување на геолошки истражувања.
- Вкупно 18 лиценци за изработка на рударски проекти за површинска и подземна експлоатација, преработка на минерални сировини.
- Вкупно 17 овластувања за изработка на рударски проекти за површинска и подземна експлоатација и преработка на минерални сировини.

5.2.3.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Согласно законската регулатива и надлежностите на Министерството за економија, во 2015 година Министерството има издадено:

- 52 концесии за експлоатација на минерални сировини;
- 17 дозволи за геолошки истражувања;
- 22 лиценци за изработка на геолошка документација надзор и изведување на геолошки истражувања:

- 22 овластувања за изработка на геолошка документација надзор и изведување на геолошки истражувања.
- 18 лиценци за изработка на рударски проекти за површинска и подземна експлоатација, преработка на минерални сировини и
- 17 овластувања за изработка на рударски проекти за површинска и подземна експлоатација и преработка на минерални сировини.

5.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура

5.2.4.1. Акумулации

Со ППРМ се предвидува дека во РМ потребно е да се изградат 47 нови акумулации со кои ќе се акумулира 49% од просечните протечи на водотеците во Републиката, ќе се овозможи годишно израмнување и регулирање на протечите со потребите. За период до 2020 год. се предвидуваше изградба на 26 акумулации, но динамиката со која се одвива нивната изградба покажува дека нема да се реализираат планските определби зацртани со Просторниот план.

Во изминатиот период изградени се браните „Козјак“ (1994-2004 год.) и „Света Петка“ (2006 –2012 год.) на реката Треска, „Лисиче“ (1991-2009 год.) на реката Тополка, „Кнежево“ (2004 год.-2011 год.) на реката Злетовица и Лошана на реката Лошана.

Со изградбата на браните „Козјак“ и „Света Петка“ („Матка II“) целосно се заокружи проектот за хидроенергетското искористување на водите на р. Треска.

Браната „Козјак“, е со следните карактеристики:

- висина на браната126,1 м
- вкупен волумен на акумулацијата 550 x10⁶м³
- корисен волумен на акумулацијата 260 x10⁶м³
- кота на максимално работно ниво.....459,0 м.н.в.
- кота на минимално работно ниво432,0 м.н.в.

Браната „Света Петка“ е со следните карактеристики:

- висина на браната64,0 м
- вкупен волумен на акумулацијата 9,1 x10⁶м³
- корисен волумен на акумулацијата 1,1 x10⁶м³
- кота на максимално работно ниво.....357,3 м.н.в.
- кота на минимално работно ниво355,0 м.н.в.

Со изградбата на акумулациите „Козјак“, „Света Петка“ и Матка I“ се реализира дел од хидро системот (ХС) „Скопско Поле“. ХС „Скопско Поле“ е повеќенаменски проект кој е составен од три подсистема: подсистем „Козјак“, подсистем „Треска“ и подсистем „Кадина Река“ и ќе овозможи водоснабдување на населението, индустријата, производство на електрична енергија, заштита од големи води и наводнување на обработливите површини во Скопскиот регион.

Браната „Лисиче“ е со следните карактеристики:

- висина на браната78,0 м
- вкупен волумен на акумулацијата 26,8 x10⁶м³
- кота на максимално работно ниво.....425,12 м.н.в.
- кота на минимално работно ниво381,0 м.н.в.

Од акумулацијата се обезбедува вода за населението во Градот Велес, за наводнување на обработливи површини на левиот и десниот брег на р. Вардар и за оризови површини по долината на реката Тополка.

Акумулацијата „Кнежево“ која е дел од ХС „Злетовица“ ги има следните карактеристики:

- висина на браната75 м
- кота на максимално ниво на водата.....1061,5 м.н.в.
- вкупен волумен на акумулацијата 23,5 x10⁶м³
- корисен волумен на акумулацијата..... 22,5 x10⁶м³

Акумулацијата “Кнежево“ е дел од ХС “Злетовица” кој започна да се реализира во 2004 год. Преку овој систем ќе се овозможи целосно искористување на потенцијалот на водотеците во сливот на Злетовска Река со што ќе се обезбеди вода за населението, за наводнување на обработливите површини и ќе се обезбеди вода за производство на енергија. Изградбата на хидросистемот се одвива во три фази: во прва фаза - изградба на акумулацијата “Кнежево“ и системите за водоснабдување (реализирана) за населените места во општините: Штип, Пробиштип, Свети Николе, Карбинци и Лозово; во втора фаза се предвидува изградба на системите за наводнување (4.440 ха) и во трета фаза се предвидува енергетско искористување на водите.

Во Општина Делчево (2008 год.) изградена е акумулацијата Лошана на реката Лошана. Основната намена на акумулацијата е обезбедување на вода за Градот Делчево, селата Тработивиште, Вирче, Град, Стамер и Полето, наводнување на 300 ха земјоделско земјиште во Делчевско Поле и за производство на електрична енергија.

- котата на круна на браната826,0 м.н.в.
- кота на максимално работно ниво.....823,0 м.н.в.
- вкупен волумен на акумулацијата 1,4 x10⁶м³
- корисен волумен на акумулацијата..... 1,13 x10⁶м³

Изработена техничка и планска документација за акумулации

Во 2013 год. изработени се проектно технички докуменатации за изградба на браните „Конско“ на Конска Река во општина Гевгелија и „Речани“ на Оризарска Река, општина Кочани.

Акумулацијата „Конско“ на Конска Река е дел од ХС „Гевгелиско Поле“ преку која ќе се обезбеди вода за населението и за наводнување на обработливите површини. Изградбата на браната „Конско“ не е започната.

Акумулацијата “Речани“ е дел од ХС “Оризарска Река“ од кој се предвидува водоснабдување на населението и индустријата во општините Кочани, Ваница, Чешиново-Облешево и Зрновци, наводнување на обработливите површини и производство на електрична енергија. За оваа акумулација започнати се активности за изградба на пристапниот пат до браната.

Со ПП на Р Македонија и со Нацртот на водостопанската основа на Р Македонија предвидена е изградба на акумулацијата „Бучин“ на Црна Река во општина Демир Хисар.

Со карактеристиките на акумулацијата кои беа предвидени со Нацрт водостопанската основа на РМ (максимално ниво на водата од 639 м.н.в) имаше опасност од поплавување на Градот Демир Хисар и на сообраќајната и енергетската инфраструктура која ги поврзува Градот и селата во Општината.

Поради тоа со ППРМ се предложи алтернатива за изградба на акумулацијата со пониско ниво на водата заедно со акумулациите Жван, Обедник, Журче, Доленци и Вирово. Во 2013 год. направена е „Нацрт верзија за измена и дополнување на водостопанската основа на РМ од 1968 за акумулацијата Бучин со која се предложи изградба само на акумулацијата Бучин со вкупен волумен од $91,125 \times 10^3 \text{ м}^3$ и ниво на водата од 628 м.н.в. Со оваа измена се понуди најприфатливо решение со кое се обезбедува баланс меѓу потребите за наводнување на обработливото земјиште и елиминирање на негативните ефекти кои ќе влијаат на социоекономскиот живот и развој на општина Демир Хисар.

Исто така во мај 2015 год. се направи и „Нацрт верзија за измена и дополнување на водостопанската основа на РМ за акумулацијата Јагмулар на реката Брегалница“. Водите од акумулацијата би се користеле за водоснабдување на Градот Штип и околните села, за наводнување и за производство на енергија. Исто така со изградбата на браната и акумулацијата ќе се обезбеди заштита од поплави. Првично беше предвидено максималното ниво на водата во акумулацијата да биде на кота 262,8 м.н.в., котата на нормалното ниво на 259,0 м.н.в. при што површината на водно огледало ќе изнесува 1260 ха и вкупениот волумен на акумулацијата ќе изнесува $190 \times 10^6 \text{ м}^3$. Но со нејзината изградба ќе се потопат 390 ха земјоделско земјиште, делови од 4 села и 3,5 км од експресниот пат А4, делница Штип - Радовиш.

Врз основа на студиско истражување за можноста на намалување на нивото на водата и анализа на ефектите кои ќе се рефлектираат со нејзиното намалување дефинирано е котата на максималното ниво на водата во акумулацијата да изнесува 250,0 м.н.в., котата на нормалното ниво 247,0 м.н.в. при што површината на водно огледало ќе изнесува 700 ха и вкупниот волумен на акумулацијата да изнесува $70 \times 10^6 \text{ м}^3$. Со ова техничко решение ќе се овозможи: водоснабдување на селата Уланци и Ногаевци, наводнување на 1.327 ха земјоделско земјиште околу селата Уланци, Ногаевци и Убого, средно годишно производство на енергија од 13.263.134 Kwh и ќе се обезбеди биолошки минимум.

Браната Пишица на реката Пишица поради големите врнежи и поплави во 2013 год. попушти. Во 2016 год. завршена е изработката на техничката документација за изградба на нова брана.

Мали акумулации

Како можни изворници за наводнување се сметаат и малите акумулации чии број во наредниот период треба да се зголеми за уште околу 100 профили.

Во 2005 год. започната е градба на две мали акумулации во општините Гевгелија и Кривогаштани, кои од 2006 год. требаше да бидат во функција.

Во Општина Гевгелија поради недостиг на средства запрена е изградбата на мини акумулацијата Сарандер кај с. Моин, а во Општина Кривогаштани поради необезбедена документација за градба запрена е изградбата на акумулацијата Годивје.

Во текот на 2007 год. започната е изградба на микроакумулација на река Гардалејца, КО М. Доленци во општина Другово. Водите од оваа акумулација ќе се користат за наводнување на 8,0 ха обработливи површини.

Во општина Новаци направен е напор за обезбедување на дополнителни количини на вода за наводнување на обработливите површини со изградба на мала акумулација на Црна Река во атарот на с. Добромири.

5.2.4.2. Системи за наводнување

Во развојот на системите за наводнување на обработливот земјиште со ПП на Р Македонија зацртано е: реконструкција и рехабилитација на постојните системи, доградба на постојните системи и изградба на нови системи.

Република Македонија располага со околу 516.644 ha⁵¹ обработливо земјиште од кои погодни за наводнување се 370.580 ha.

Еден од поголемите зафати започнат во 2006 год. во областа на наводнувањето е изградбата на системи за наводнување во Јужниот регион на реката Вардар. Овој проект е предвиден во две фази, но реализирана е само првата фаза. Втората фаза која се предвидуваше да почне со реализација во 2008 год. не е започната.

Првата фаза од изградбата на системите за наводнување опфаќа вкупна површина од 2.628 ха и реконструкција на површина од 1.050 ха:

- Систем Миравци кој опфаќа површина од 535 ха;
- Систем Удово кој опфаќа површина од 468 ха;
- Систем Негорци/Предејци кој опфаќа површина од 540 ха;
- Систем Паљурци кој опфаќа површина од 1.085 ха. Системот Паљурци опфаќа и реконструкција на системи на површина од 1.050 ha.

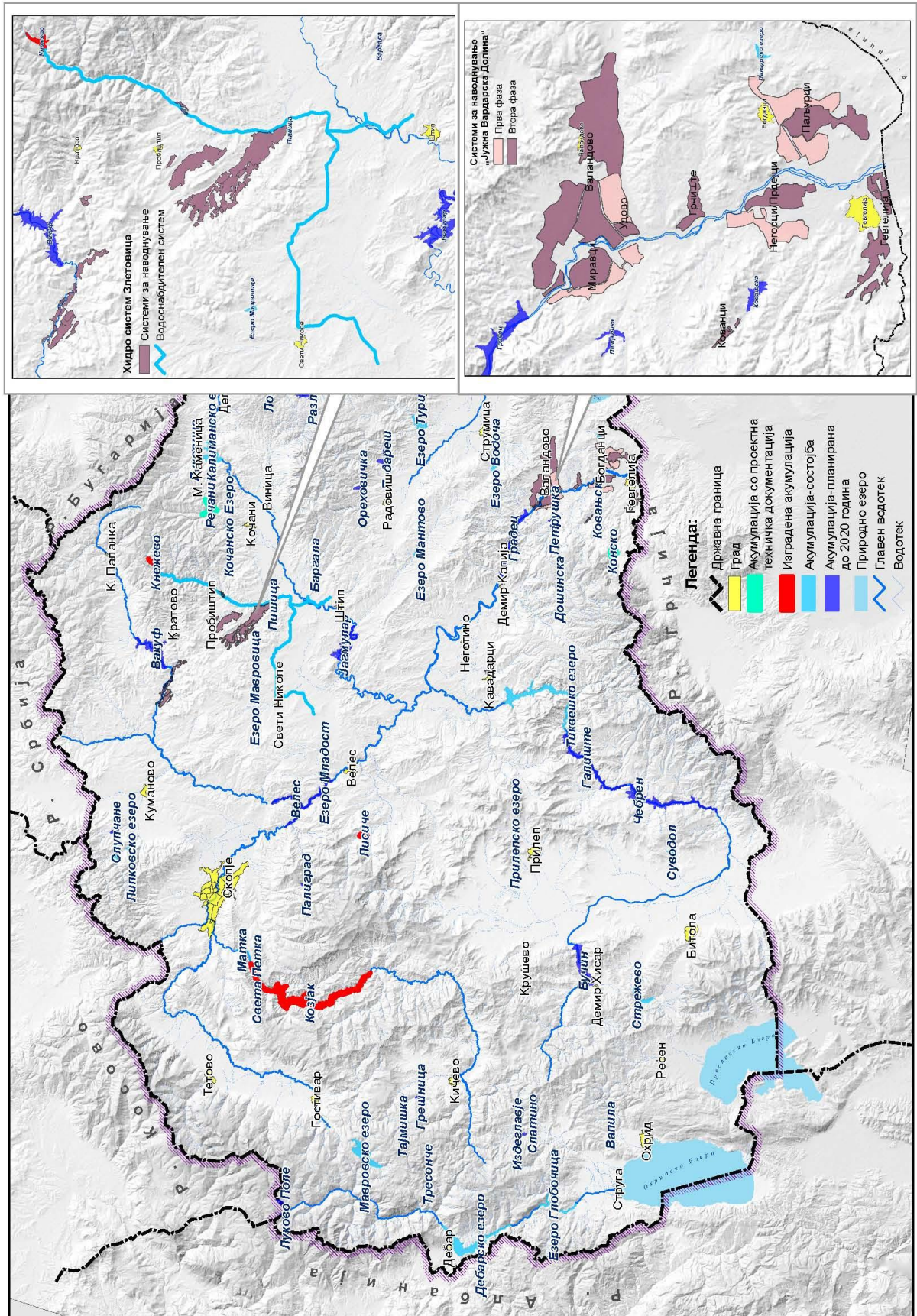
Во втора фаза се предвидува изградба на системи за наводнување на површина од 3.904 ха на системите Миравци, Удово, Валандово, Грчиште, Кованци, Негорци/Предејци, Паљурци и Гевгелија.

Во 2008 год. почната е активност за изградба на цевковод од ХС „Лисиче“ за наводнување на обработливите површини на левиот брег на реката Вардар во Општина Велес и за надополнување на водата во акумулацијата „Младост“. Акумулацијата „Младост“ е дел од системот за наводнување „Отавица“ кој зафаќа површина од 1.200 ha.

Во периодот од 2008 до 2016 год. нема активности за изградба на нови системи за наводнување.

Следи Слика 21 Изградени акумулации и системи за наводнување

⁵¹ Состојба 2016, Статистички годишник на РМ 2017, ДЗС

Слика 21 Изградени акумулации и системи за наводнување

5.2.4.3. Водоснабдување на населени места

Основната цел во управувањето со водите е континуирано обезбедување на квалитетна вода за сите потрошувачи, првенствено за водоснабдувањето на населението. Една од планските определби дефинирани со ППРМ е проширување на постоечките водоснабдителни системи, односно приклучување на поголем број на населени места на постоечките системи со што ќе се постигне целосно искористување на инсталираниот капацитет и изградба на нови локални и регионални системи.

Еден од поголемите водоснабдителни системи во Републиката е РВС “Студенчица“ преку кој се обезбедува вода за околу 150.000 жители во општините Другово, Осломеј, Вранештица, Пласница, Кичево, Македонски Брод, Прилеп, Долнени и Крушево и за ТЕЦ “Осломеј“. По 1983 год. кога е завршена градбата на примарните објекти на овој РВС (каптажа, доведен цевковод, разделни градби Другово, Дебреште, приклучоци за Кичево, Прилеп, Македонски Брод, Крушево, ТЕЦ, прекидна комора Барбарос, пумпни станици) продолжуваат активностите со приклучувањето на населените места.

Градот Прилеп иако се водоснабдува од РВС “Студенчица“ се соочуваше со недостаток на вода поради што изграден е довод и филтерница од акумулацијата “Прилепско Езеро“ во 2008 год. и во текот на 2009 год. изведени се бунари на локалитетот Орушица - Кишоица - Бегова Ливада.

Во 2009 год. започната е изградба на зафати на Студена Река, Лешничка Река и реката Пена и доводни цевководи за да се подобри водоснабдувањето на Градот Тетово, но изградбата не се одвива со планираното темпо и во Градот се уште има рестрикции во водоснабдувањето.

Изградбата на акумулацијата “Кнежево“ како дел од ХС “Злетовица“ овозможи водоснабдување на населението во општините: Пробиштип, Штип, Свети Николе, Карбинци и Лозово.

За општина Липково изработена е техничка документација со која е предвидено од акумулацијата “Глажња“ да се водоснабдуваат 19 села во општините Липково, Куманово и Арачиново. Реализацијата е започната во 2011 год. кога е започнат цевководот за с. Липково и Слупчане, а во 2014 год. изведен е крак за с. Лојане.

Водостопански систем кој е зацртан со стратешките документи за Градот Скопје и регионот е хидроенергетскиот систем (ХЕС) “Патишка Река“. Овој систем ќе овозможи покрај енергетско искористување на потенцијалот на водотеците во сливот на Патишка Река и водоснабдување на населението во селата Патишка Река, Малчиште, Маркова Сушица, Јаболци, Нова Брезница, Долно Соње и Горно Соње. Реализацијата на ХЕС “Патишка Река“ е започната во 2012 год. и сеуште е во тек.

За поквалитетно водоснабдување на населението во периодот 2004 - 2016 год. во општините превземени се активности за проширување на постоечките системи во повеќе населени места.

Во 2005 год. превземени се активности во вкупно 168 населени места за изградба на водоснабдителни системи. Во 106 села изградени се системи за водоснабдување, во 18 села се превземени активности за доградба на водоснабдителната мрежа, а во 22 населени места е извршена реконструкција на постоечката водоводна мрежа. Во фаза на изградба се 22 водоснабдителни

системи. Водоснабдувањето е претежно со зафаќање на извори и помал дел од бунари.

Во 2006 год. превземени се активности во 121 село за изградба или проширување на водоснабдителните системи, изградени се 47 водоснабдителни системи, во 36 села извршено е проширување на постоечката водоснабдителна мрежа и во фаза на изградба се за 38 села.

Во текот на 2007 год., за водоснабдување превземени се активности во вкупно 50 села, од кои во 27 села водоснабдителните системи се изградени или се во фаза на изградба, а во 23 села водоснабдителните системи се проширени со мали интервенции - изградба на доводи или резервоарски простори.

Во 2008 год. извршено е проширување на постоечката вооснабдителна мрежа во 16 села, а во 10 е започнато или е во фаза на градба водоснабдителен систем.

Во 2009 год. подобро е водоснабдувањето во 19 села од 10 општини со зафаќање на нови изворници, проширување на постоечките доводи и изградба на нови резервоари. Во 53 села од 36 општини започнати се активности за изградба на водоснабдителната мрежа, кои и во текот на 2010 год. ќе продолжат.

Во 2010 год. само во 28 села во Републиката направени се напори за подобрување на водоснабдувањето. Во 11 села изградени се системи за водоснабдување кои започнале да се градат во изминатите години, во 9 извршено е проширување или доградба на водоснабдителниот систем и во 8 села во фаза на изградба се нови системи за водоснабдување.

Во општина Кавадарци во 2012 год. започната е изградба на водоснабдителен систем за селата Ваташа, Глишиќ, Марена и Сопот. Водата се предвидува да биде третирана во филтер станица.

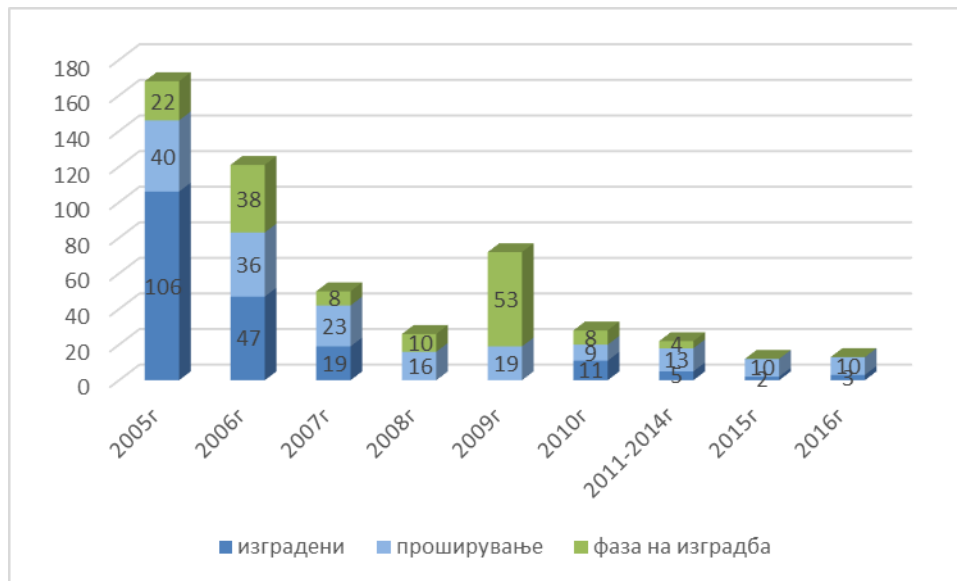
Во текот на 2014 год. изградени се водоводни системи за 5 населени места (општина Битола за 1 село, Карбинци - 1, Новаци - 1 и општина Теарце за 2 села). Проширување на постоечката водоводна мрежа (преку изградба на нова мрежа или објекти - резервоари) извршено е во Скопје во општините Аеродром, Ѓорче Петров и Кисела Вода, потоа во градовите Веница, Охрид, Струмица, Струга и во 6 населени места.

Во текот на 2015 год. нов водоснабдителен систем е изграден само во Општина Веница за с. Грљани и во Општина Теарце во селото Нераште. Проширување или реконструкција на постоечките водоснабдителни системи има во вкупно 10 населени места, по едно во општините: Кисела Вода, Богданци, Желино, Кавадарци, Карбинци, Крива Паланка, Липково, Чучер Сандево и две во Општина Веница.

Во 2016 год. нови водоснабдителни системи, започнати или реализирани, има само во две општини (Ново Село, Чешиново-Облешево), за три населени места, а проширување или реконструкција на постоечките во седум општини (Ѓорче Петров, Кисела Вода, Арачиново, Богданци, Крива Паланка, Неготино, Ново Село) за десет населени места.

Анализата на податоците од изминатиот период 2004 - 2016 год. покажува дека трендот на изградба на нови водоснабдителни системи, нивно проширување или реконструкција е во опаѓање.

Графикон 25 Изградба на водоснабдителните системи за период 2005-2016 год.

5.2.4.4. Заштита на водите

Со Просторниот план на Републиката предвидено е до 2020 год. изградба на канализациски системи и уреди за пречистување на отпадните води од поголемите градови и припадните селски населби со што ќе се опфатат 80% од комуналните отпадни води. Но предвиденото не е реализирано.

Најголеми загадувачи се градовите, но само за Куманово е изградена пречистителна станица која е во функција од 2006 год. Во оваа пречистителна станица треба да се прифатат и отпадните води од селата Ржановце, Опае и Лопате.

За Скопје како најголем загадувач со води од домаќинствата и индустријата изработена е само физибилите студија за изградба на пречистителна станица кај селото Трубареве (во 2008 год.).

Во Република Македонија изграденоста на канализациските системи е на ниско ниво, посебно во селата каде сеуште отпадните води се одведуваат во септички јами. Во периодот 2004 - 2016 год. во оваа област е забележано опаѓање на изградбата.

Во 2005 год. за одведување на отпадни води превземени се активности во 77 населени места. Во 51 населено место изградени се канализациски мрежи, во 12 населени места превземени се активности за доградба на канализационата мрежа и само во 1 населено место е извршена реконструкција на канализационата мрежа. Во 13 населени места канализационите системи се во фаза на градба.

Изградбата на канализационата мрежа не се одвива паралелно и со изградба на пречистителни станици (ПСОВ). ПСОВ изградени се само во 7 населени места, во фаза на градба се 2 пречистителни станици и 2 регионални се предвидени со проектната документација, но не се започнати со изградба. Едната регионална пречистителна станица е предвидена за Богданци, Стојаково и Ѓавато и втората е предвидена за Ѓиновце и Петралица.

Во 2006 год. изградба или проширување на канализациони мрежи се одвива во вкупно 67 села. Во 31 село завршена е изградбата на

канализационите мрежи, во 25 села се во фаза на изградба и во 11 села проширени се канализационите мрежи.

Во 2007 год. од вкупниот број (39 села) во фаза на изградба или изградени се канализациски системи во 32 села, а проширување на канализациските системи извршено е во 7 села. Изградени се 13 ПСОВ за вкупно 16 села. Најинтензивна е градбата во Општина Маврово и Ростуше каде се изградени 4 пречистителни станици за 6 села.

Во 2008 год. во 13 села се реконструирани и проширени канализациските системи, во 7 се градат и во 3 села е звршена изградбата на канализацискиот систем. Пречистителни станици во фаза на градба се во 3 села.

Во 2009 год. во 36 општини започната е изградба на канализациски мрежи во 59 села, а во 7 села е звршена изградбата. ПСОВ изградени се за 4 села, од кои во Берово пречистителната станица е од регионален карактер.

Во 2010 год. во Републиката во 12 села се изградени канализациски мрежи, во 3 населени места се во фаза на проширување и во 19 села канализациските мрежи се во фаза на изградба. ПСОВ во фаза на градба се само во 5 села.

Во 2014 год. колектори и секундарни мрежи се изградени во 11 населени места, а проширување на постоечката мрежа или изградба на нова има во 23 населени места

Во периодот 2010-2014 год. повеќе акцент е дадено на изградба на пречистителни станици за селата. Изградени се пречистителни станици во Општина Ѓорче Петров за селата Кисела Јаболка, Волково и Стопански Двор. За овие села во 2013 год. завршена е изградбата на колекторот и пречистителната станица. Од 2013 год. во фаза на градба е ПСОВ за КО Ѓорче Петров 5.

Во село Прдејци (Општина Гевгелија) изграден е колектор, секундарна мрежа и ПСОВ.

Во Општина Илинден изграден е колектор и пречистителна станица за с. Кадино и ПСОВ за Илинден. Активности со изградбата на канализациските мрежи се почнати во 2011 год.

Во Општина Крива Паланка во с. Мождивњак изграден е колектор и ПСОВ I фаза

Во Општина Петровец изградени се колектори и ПСОВ за селата Петровец, Ржаничино и секундарна мрежа за с. Чифлик.

Во Општина Сарај во 2011 год. започната е изградба на систем со ПСОВ за селата Грчец, Сарај, Глумово, Шишево и РЦ „Езеро Треска“.

Во Општина Валандово во 2013 год. е почната прва фаза од изградбата на ПСОВ за селата Марвинци, Балинци и Брајковци.

Во 2011 год. е предвидено заедничка ПСОВ за Другово и Кичево. За Другово има основен проект за главен колектор, дел е изведен но не функционира.

Во Општина Велес изграден е регионален канализациски систем околу езерото “Младост”: фекален колектор со заедничка ПСОВ, кој ќе ги зафаќа отпадните води од селата Мамутчево, Кумарино, Сујаклари и Отовица. Во текот на 2012-2013 год. изградени се колектори во селата Оризари, Иванковци, Раштани, Бузалково, Црквино и Превалец.

Во 2015 год. во седум општини (Горче Петров, Кисела Вода, Брвеница, Валандово, Винаца, Демир Капија и Лозово) во 16 населени места во фаза на изградба е нова канализациска мрежа, проширување е направено во вкупно 14 населени места во 7 општини (Винаца, Делчево, Желино, Крива Паланка, Свети Николе, Чучер-Сандево и во Струга изграден е транзитен колектор за селата Ложани, Бицево, Ново Село, Ливада, Корошишта, Џепин и Делождожа)

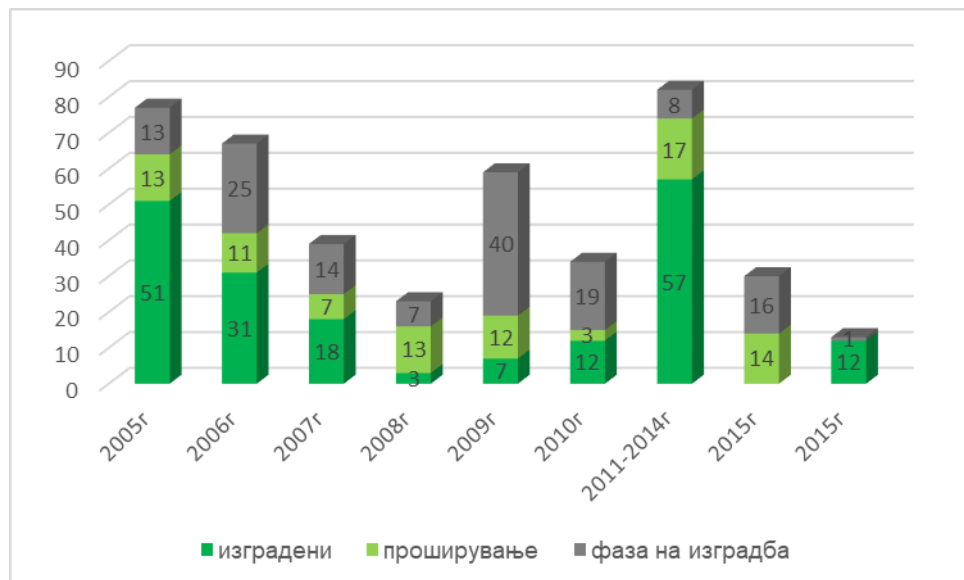
Во текот на 2016 год. во четири општини (Василево, Желино, Крива Паланка и Лозово) завршени се изградбите на колектори во шест села. Во понатамошниот период потребно е изградба на секундарните мрежи кои ќе се поврзат со примарната канализациска мрежа (колекторот).

Секундарни канализациски мрежи изградени се во 12 населени места во 8 општини, а во Општина Новаци, во с. Новаци делумно е изградена секундарната мрежа.

Изградбата на ПСОВ за период 2014 – 2016 год. не е во чекор со изградбата на канализациската мрежа. Во Општина Василево во тек е изработка на проект за заедничка ПСОВ за Владевци, Едрениково и Седларци, во Карбинци изградена е ПСОВ со капацитет од 1100 ЕЖ, во Општина Конче за с. Лубница и во Општина Чашка за с. Лисиче изградена е прва фаза од ПСОВ, а во Општина Чешиново Облешево е во фаза на изградба ПСОВ за село Кучичино.

Во Општина Струмица во почетна фаза (проектна документација) е изградба на регионална ПСОВ (72.000 ЕЖ) за отпадни води, лоцирана во КО Дабиље.

Графикон 26 Приказ на изградбата на канализациски системи за период 2005-2016 год.

Изградбата на атмосферска канализација (2004-2016 год.) на ниво на Републиката се одвива многу споро, активностите се скоро незначителни. Изградена е примарна атмосферска канализација во Општина Аеродром и во Градот Винаца, а изградба на секундарна атмосферска канализација има само во две општини: во Кисела Вода во с. Драчево (колекторот е изграден во 2015 год.) и населбата „11-ти Октомври“ и во Општина Дебар во Градот.

Регулација на водотеците и заштита од поплави

За намалување на негативните влијанија од појавата на големите води и поплавите кои може да се спречат или ублажат со регулација на речните корита е направено малку во изминатиот период.

Во периодот 2011-2016 год. само во неколку општини извршено е регулација на водотеците: во Општина Зрновци на реката Морошка, во Крива Паланка на Крива Река, во Општина Росоман регулирано коритото на Црна Река и Крушевичка Река, регулирано е коритото на Вардар од с. Теново до с. Челопек во должина од 13 км и во с. Радиовце во должина од 3,5 км во Општина Брвеница, во Општина Валандово регулирано е дел од коритото на р. Станец, во Општина Кавадарци регулирано е коритото на р. Луда Мара 0,27 км, во Општина Новаци започната е регулација на реката Коњарка во КО Скочивир и во Општина Ново Село регулирана е реката Струмица во должина од 2,7 км.

Од страна на Дирекцијата за заштита и спасување се спроведуваат планови за чистење на одводните канали и водотеците во Р Македонија, најчесто во период на интензивни врнежи и топење на снегот кога се појавуваат поплавите.

5.2.4.5. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Во областа на водостопанството и водостопанската инфраструктура во текот на 2015 год. спроведени се многу малку активности и тоа само за подобрување на водоснабдување на населението и за одведување на отпадните води.

Нов водоснабдителен систем изграден е само за две села (с. Грљани - Општина Винаца и с. Нераште - Општина Теарце), а во 10 села е извршено проширување или реконструкција на постоечките системи.

За заштита на водите од отпадни води, во седум општини во 16 населени места во фаза на изградба е нова канализациска мрежа, а проширување на постоечката канализациска мрежа е направено во вкупно 14 населени места во 7 општини.

И понатаму продолжуваат активностите за проширување, односно целосно опфаќање на населените места во Охридското крајбрежје на постоечкиот колектор за заштита на Охридското Езеро. Во текот на 2015 год. на колекторот приклучени се седум села од Општина Струга.

5.2.5. Енергетика и енергетска инфраструктура

Заради усогласување со начинот на обработка на енергетските податоци на ЕУРОСТАТ, од 2015 година направено е усогласување на термините, поимите и дел од единиците опфатени со енергетскиот биланс во Р Македонија.

Република Македонија освен увозот на нафтени деривати и природен гас во последниве години увезува и електрична енергија за кои одвојува значителни износи на девизни средства. Малите и незначителни инвестиции во енергетиката во изминатата деценија, предизвикаа сериозен недостаток на електрична енергија.

Табела 57 Потрошувачка на финална енергија по енергенти (во ктое)

Видови на енергија	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Електрична енергија	738,32	670,85	704,81	775,94	764,82	701,47	693,94	569,9	535,8
Топлина								46,1	48,5
Нафтени производи	705,46	754,26	752,9	763,34	775,84	746,64	739,56	950,5	1067,1
Јаглени	128,25	100,74	136,2	62,45	87,07	108,7	111,8	99,8	107,6
Биомаса	172,1	172,89	173,68	175,28	166,75	166,15	168,4	238,9	246,2
Природен гас	95,7	63,26	79,54	84,15	47,9	55,07	66,6	31,3	38,2
Геотермална енергија	9,8	9,22	10,13	6,09	8,3	6,07	6,43	7,4	7,5
Вкупно	1849,7	1771,3	1857,3	1867,3	1850,7	1784,1	1786,7	1943,8	2051

Најголемо учество во финалната потрошувачка имаат нафтениите деривати (помеѓу 38% и 52%) и електричната енергија (помеѓу 26% и 41%). Сите останати облици на енергија учествуваат со помал процент во финалната потрошувачка.

Табела 58 Потребна енергија по енергенти (во ктое)

Видови на енергија	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Јаглени	1258	1185	994	1481	1385	1319	1414	1319	1147	1246	971	947
Нафтени продукти	770	837	930	787	879	800	780	798	776	772	991	1104
Природен гас	62	66	82	96	64	95	110	110	128	136	112	142
Биомаса	169	169	169	172	173	174	175	167	166	168	239	246
Хидроенергија	323	398	344	308	244	331	331	306	345	306	160	139
Соларна											2	2
Ветерна											10	9
Биогас											2	3
Геотермална енергија	7,2	10	12	10	9,3	10	6,2	8,4	6	6,5	8	8
Електрична енергија											216	180
Биодизел											0,3	0,35
Вкупно	2589	2665	2531	2854	2753	2729	2817	2709	2569	2635	2711	2781

Потребната енергија за енергетскиот систем, според Просторниот план на Р Македонија за 2020 година се планираше да изнесува 5481ктое, според сценарио на најмал (ниска варијанта), односно 6.265ктое според најголем стопански развој (висока варијанта). Во споредба со реализираното во 2015 и 2016 година, потребната енергија е за 2 пати односно за 2,3 пати помала од планираната.

Табела 59 Учество-потекло во вкупната потрошувачка на енергија, во %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Сопствено производство	60,5	57	52,5	57	58,8	58,1	58,9	57,5	52,5	53,8	47	44
Увоз	39,5	43	47,5	43	41,2	41,9	41,1	42,5	47,5	46,2	53	56

Учеството на сопственото производство е најголемо во 2005 година (60,51%), а најмало во 2016 година (44%). Со Просторниот план на Р Македонија во 2020 година според ниската односно висока варијанта на развој, планирано е сопственото производство во вкупното да учествува со 64% односно 62%.

Вкупната потрошувачка на нафтени деривати во Македонија во изминатиот период (2005-2016 год.) има големи осцилации. Во вкупната потрошувачка најголемо е учеството на дизел горивото (од 42% до 52%).

Табела 60 Потрошувачка на нафтени деривати во РМ (во kt)

Вид на гориво	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Моторен бензин	121,8	131,1	131,5	120,2	123,9	125,4	127,6	118,8	111	120,1	103,2	106,3
Дизел гориво	351,6	381,6	381,7	327,1	377,4	407,7	332,2	362,2	395	532,5	493,1	577,9
Екстра лесно							70,9	54,8	49,6	54,2	50,5	49,1
Мазут	230	261,9	341,7	222	240	196	181,5	168,5	139	76,3	104,9	103,1
Пропан-бутан	37,9	40,2	46	64,6	59,2	57,3	53,5	54,5	57,2	63,6	78,3	86,9
Млазно гориво	16,6	9,6	8,1	5,5	1,6	3,9	2	5,6	10,1	30,6	13,4	14,8
Био и др.гориво			7				0,3	0,7	1	3,1	159,7	166
Вкупно	757,9	824,4	916	739,6	801,9	790	768,2	764,5	763	880,8	1.003	1.104

Вкупната потрошувачка на нафтени деривати е најголема во 2016 и е за 45,6% поголема во однос на 2005 година, а најголем е порастот на потрошувачката на дизел горивата. Според Просторниот план на Р Македонија во 2020 година со ниската варијанта потрошувачката на нафтени деривати се планираше да изнесува 1.950 kt, односно 2.144 kt според високата варијанта на развој. Потрошувачка во 2016 година е за 57% односно 52% помала од планираната со Просторниот план на Р Македонија во 2020 година.

Табела 61 Потрошувачка на сурова нафта во Рафинерија ОКТА (во kt)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Вкупно	912	1001	1030	1100	1018	900	685	264	60	0	0	0

Од проектираниот капацитет за преработка на 2.500.000 тони сурова нафта, во Рафинеријата ОКТА најмногу е реализирано во 2009 година со 41%. Од 2013 година Рафинеријата ОКТА не е во погон.

Вкупната потрошувачката на јаглени во период од 2005 до 2016 година е најголемо во 2008 година, а најмало во 2015 година.

Табела 62 Потрошувачка на кокс, лигнит и јаглен (во kt)

Вид на гориво	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Камен јаглен	102,6	85,7	201,9	205,7	115	141,6	158	159,6	169,6	202,2	12,5	16,8
Кокс	100,3	11,5	95,5	100,8	49	68,7	58,7	70,5	80,4	74,3	0,6	2,5
Лигнит	7323	6856	6881	7910	7268,5	7404,3	7706	7332,7	6633	7240	5898	5938
ТЕЦ	7093	6601	6744	7772	7210	7333	7706	7331	6613	7221		
Индустриски топлани	230	255	137	137,5	58,5	71,4	16,9	20,4	20,2	19,3		
Суб-битуминозен јаглен											143,7	158,4
Вкупно лигнит и јаглен	7526	7057	7178	8216	7433	7615	7923	7563	6883	7517	6055	6116

Потрошувачка на јаглени во 2016 година преставува 76% од планираната со Просторниот план на Р Македонија до 2020 година со ниската и 73% од високата варијанта на развој.

АД ЕЛЕМ, во 2015 и 2016 година изврши детални геолошки истражни работи за отварање на рудниците за јаглен: Стамер-Звегор, Панчерево-Стар Истевник и Лавци. Според Просторниот план на Р Македонија, рудникот Стамер-Звегор беше планиран да се пушти во работа во период 2010-2020 година.

Табела 63 Потрошувачка на огревно дрво (во 1000м³)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Огревно дрво	650	650	650	650	483	650	673	640	638	646	1305	1331
Дрвени отпадоци, брикети, пелети											36,2	37,4
Овошни и растителни отпадоци											31,7	33
Био-маса											239	246

Со Просторниот план на Р Македонија во 2020 година се планираше потрошувачката на огревно дрво да достигне количина од 770.000 м³. Потрошувачката на огревно дрво во 2016 година е за 73% поголема од планираната.

Табела 64 Испорачани количини природен гас (во 10⁶ Nm³) по години

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Вкупно	77,32	88,22	102,8	129,9	79,1	117,4	135,8	136,6	158,8	134,7	136,8	174,1

Вкупните испорачани количини на природен гас на потрошувачите во Р Македонија е во пораст, а најголема вредност достигна во 2016 година, која што споредено со потрошувачката на гас во 2005 година е поголема за 125%. Но, искористеноста на капацитетот на гасоводниот систем, кој има можност за транспорт на 800x10⁶ nm³ останува на ниско ниво (22%). Со Просторниот план на Р Македонија во 2020 година планирана е потрошувачката на природен гас да изнесува 1,6x10⁶ nm³.

Табела 65 Потрошувачка на геотермална енергија (во 10⁶m³) по години

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Вкупно	1,73	2,27	2,22	2,23	2,01	1,91	1,36	1,65	1,3	1,38	2,07	2,11

Потрошувачката на геотермалната енергија во изминатиот период е најголема во 2006 година за да во 2016 година ова потрошувачка достигне 93% во однос на 2006 година. Со Просторниот план на Р.Македонија во 2020 година планирана е енергија од 1000 TJ геотермалната енергија. Испорачаната топлинска енергија од геотермална вода во 2016 година е 34% од планираната за 2020 година.

Табела 66 Производство и потрошувачка на електрична енергија (во GWh) по години

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Домашно производство	6459	6557	6051	5834	6162	7172	6333	6424	5725	5639	5646	5589
ТЕЦ и ТЕТО	1495	4911	5091	4998	4964	5898	4904	5329	4144	4513	3617	3806
Хидро	4964	1646	960	836	1198	1274	1419	1077	1542	992	1865	1615
Солар											23	24
Ветерни											121	109
Биогас											20	36
Нето увоз	1662	1923	955	2747	1635	1395	2676	2465	2428	2426	2513	2090
Бруто потрошувачка	8121	10003	8627	10034	9105	9883	9018	8799	8153	8065	8159	7681
Вкупни загуби	1662	1523	1621	1453	1308	1316	1451	1317	1152	1052	1035	998
Потрошувачка во енергетски сектор											496	451

Бруто потрошувачка на електрична енергија во периодот 2005-2016 година осцилира. Најголема е потрошувачката во 2008 година, а најмала во 2016 година. Учеството на домашното производство во бруто потрошувачката е најголемо во 2005 година (со 80%), а најмало во 2008 година (со 58%).

Увозот на електрична енергија е најголем во 2016 година (со 31%), а најмал во 2007 година (со 11%). Со Просторниот план на Р Македонија, во 2020 година со високата варијанта на развој се планираше увоз на 1.027 GWh. Овие количини се одамна надминати, така на пример во 2015 година увезена е за 2,5 пати поголема количина.

Вкупните загуби на електричната енергија се во постојано опаѓање, така што во 2016 година во однос на 2005 година се намалени за 66%.

Со Просторниот план на Р Македонија, во 2020 година според ниската варијанта потрошувачката на електрична енергија е планирана да изнесува 10451 GWh додека според високата варијанта 13588 GWh. Реализираната потрошувачка во 2008 година е најблизу до планираната со Просторниот план. Споредбено со ниската варијанта, реализираната во 2008 година е помала за 4% додека со високата варијанта на развој истата е помала за 35%.

Производството на електрична енергија од термоелектраните е релативно стабилно, додека производството од хидроелектраните е различно и е зависно од хидрометеоролошките прилики. Така во 2005 година хидроенергијата е поголема за 5 пати во однос на 2014 година.

Еден од предусловите за остварување на побрз раст на економијата е обезбедување на соодветни количини на различни видови на енергија. Особена важност во последните години му се придава на енергијата произведена од обновливи извори.

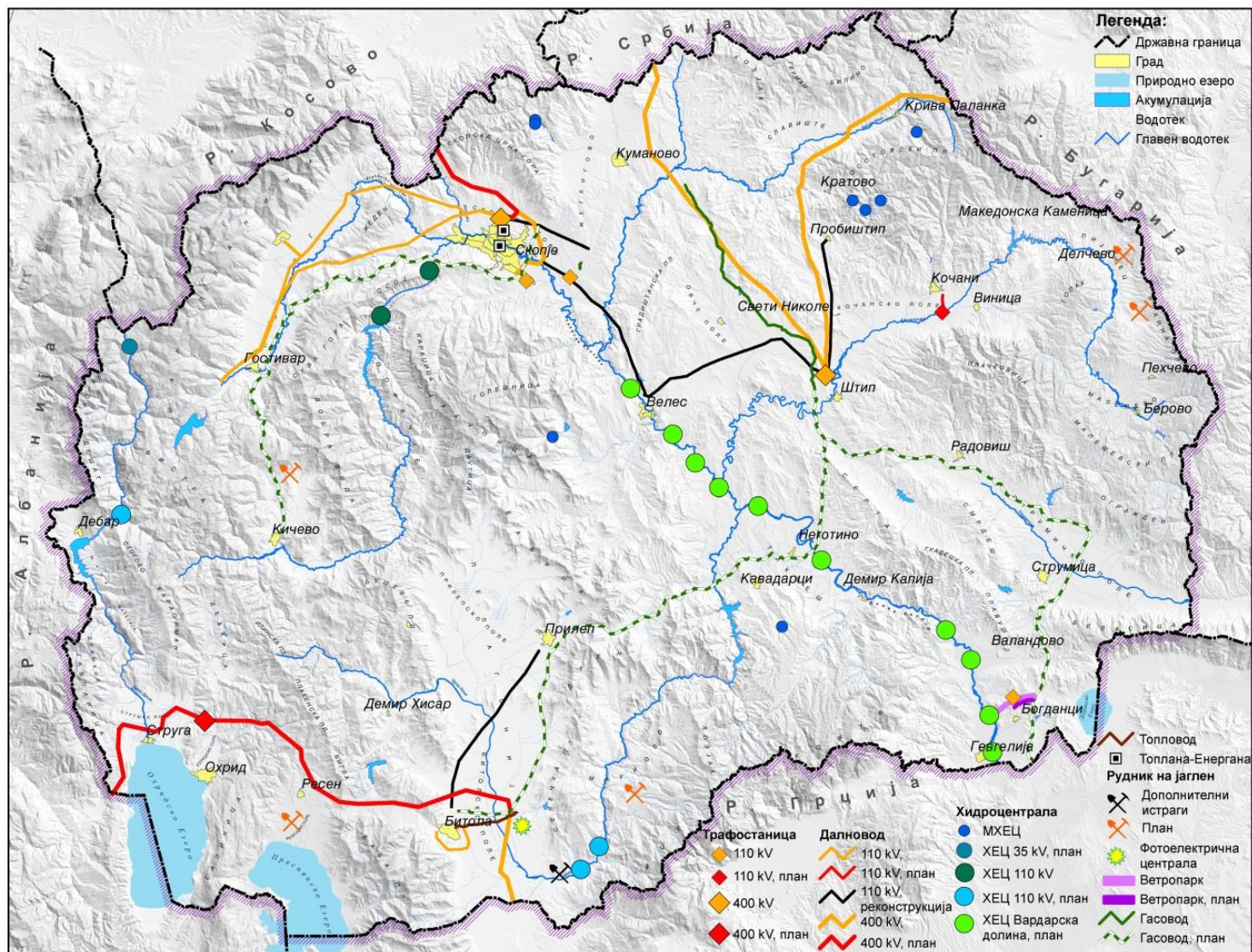
Табела 67 Енергија од обновливи извори (во ktoe) по години

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Хидроенергија	71,9	108,9	208,6	122,9	94,2	136	96,9	160,4	138,8
Соларна								1,9	2,1
Ветерна								10,4	9,3
Биогас								1,7	3,1
Биогориво	0,26	0,14	0,57	0,29	0,6	0,6	0,96	0,3	0,4

Биомаса	172,1	172,9	173,7	175,3	166,8	166,2	168,4	238,9	246,2
Геотермална енергија	9,8	9,2	10,1	6,1	8,3	6,1	6,4	8,1	8,2
Вкупна енергија од ОИЕ	254,1	291,2	393	304,6	269,9	308,8	272,6	421,7	408,2
Учество во потребна енергија	13,7	16,4	21,2	16,3	14,6	17,3	15,3	15,6	14,7

Вкупната енергија од обновливи извори на енергија (ОИЕ) е во постојан пораст. Во 2015 година во однос на 2008 година е зголемена за 66%. Учеството на ОИЕ во потребната енергија во 2008 година е 13,7% во 2015 година е 15,6%, а најголемо е во 2010 година со 21,2%. Биомасата учествува со најголем процент во енергијата од ОИЕ со учество од 44-68%.

Со Просторниот план на Р Македонија во 2020 година планирана е енергија од обновливи извори на енергија од 1.114 ТЈ. Овие количини на енергија се надминати и поголеми се за 10-15 пати во изминатите години.

Слика 22 Промени во просторот за енергетика и енергетска инфраструктура за период 2005-2016 година

5.2.5.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Финална енергија: Во 2015 година финалната потрошувачка е за 8,8% поголема од претходната година. Од споредбата на потрошувачката на разни видови на енергија во однос на 2014 година се забележува голем пораст на потрошувачката на нафтени производи (за 28,5%) и биомаса (за 42%), а намалена потрошувачка на природен гас за 53% и електрична енергија за 18%.

Табела 68 Потрошувачка на финална енергија по енергенти (во ктое)

Видови на енергија	2015
Електрична енергија	569,9
Топлина	46,1
Нафтени производи	950,5
Јаглени	99,8
Биомаса	238,9
Природен гас	31,3
Геотермална енергија	7,4
Вкупно	1943,8

Потребна енергија: Во 2015 година потребната енергија е поголема во однос на истата во 2014 година за 2,9%. Зголемена е енергијата од нафтени продукти за 28%, геотермална енергија за 23% и биомаса за 42% а намалување има во енергијата од природниот гас за 18%, јаглен за 22% и хидроенергијата за 48%.

Табела 69 Потребна енергија по енергенти (во ктое)

Видови на енергија	2015
Јаглени	971
Нафтени продукти	991
Природен гас	112
Биомаса	239
Хидроенергија	160
Соларна	2
Ветерна	10
Биогас	2
Геотермална енергија	8
Електрична енергија	216
Биодизел	0,3
Вкупно	2711

Во вкупно потребната енергија нафтениите продукти учествуваат со 36,5%, јаглените со 35,8%, биомасата со 8,8%, електричната енергија со 8%, природниот гас со 4% и хидро енергијата со 6%, а сите останати со збирно учество под 1%.

Сопственото производство на енергија во 2015 година е за 3% поголемо во однос на претходната година и изнесува 47%, а увозот учествува со 53%.

Електрична енергија: Бруто потрошувачката во 2015 година изнесува 8.159GWh и е за 1,1% поголема во однос на 2014 година. Домашното производството на електрична енергија во 2015 година изнесуваше 5.646 GWh (69%), а увозот е 2513 GWh (31%). Во домашното производство, најголемо е

учеството на произведената електрична енергија од термоелектраните со 61%, пред хидроелектраните со 33% и ТЕТО со 3%.

Природен гас: Во 2015 година вкупната потребна енергија изнесуваше 137×10^6 илјади Nm³ природен гас, што преставува пораст од 1,5% во однос на претходната година. Од овие количини 72% се искористени за производство на електрична и топлинска енергија.

Нафтени продукти: Потрошувачката на нафтени продукти во 2015 година изнесуваше 1003kt што е за 14% повеќе во однос на 2014 година. Најголемо е зголемувањето кај мазутот (за 37%) и пропан-бутан со пораст од 23%. Во вкупната потрошувачка дизел горивата учествуваат со 50%, биогоривата со 16%, а моторните бензини со 10%.

Јаглени: Вкупно во 2015 година потрошувачката на јаглени изнесува 6.055kt, од кои 5.898kt е лигнит, 143,7kt е суб-битоминозен јаглен, 12,5kt е камен јаглен и 0,6kt е кокс. Потрошувачката на јаглен за енергетски трансформации односно за производство на електрична енергија учествува со 96% во вкупната потрошувачка на јаглен.

Биомаса: Потребите од огревно дрво во 2015 година се задоволени со $1,3 \times 10^6$ m³ огревно дрво, 36,2 илјади m³ дрвени отпадоци, брикети и пелети и 31,7 илјади m³ дрво од овошни насади или друг вид на растителни отпадоци.

Топлинска енергија: Во 2015 година потрошувачката на финална топлинска енергија изнесувала 1.929TJ, а бруто потрошувачката изнесувала 2.193TJ. Потрошувачката на финална енергија учествува со 88% во бруто потрошувачката на топлина.

Геотермална енергија: Во 2015 година, потрошувачката на геотермална енергија изнесуваше 2×10^6 m³ што е за 50% поголема од потрошувачката во 2014 година.

Обновливи извори на енергија: Во 2015 година вкупните потреби од обновливи извори изнесуваа 421,7 kt_оe, што е за 42% поголемо во однос на 2014 година. Учеството на обновливите извори во однос на вкупните потреби од енергија изнесуваше 15,6%. Од овие количини 238,9kt_оe се обезбедија од биомаса, 160,4kt_оe од хидроелектрани, 10,4kt_оe од ветерни електрани, 1,7kt_оe од биогаз, 1,9kt_оe од соларна енергија за производство на електрична енергија, 0,3kt_оe од биодизел и останатите 8,1kt_оe се обезбедија од геотермална енергија.

Енергетски извори и системи за пренос и транспорт на енергија

Во 2015 година во Р Македонија изградени се и пуштени под напон вкупно 22 мали хидроелектроцентрали со вкупен инсталиран капацитет од 27,17MW. Истата година изградени и се ставени во погон две биогазни електроцентрали со вкупна инсталирана моќност од 3,99MW. Изградени се и пуштени под напон и вкупно десет фотонапонски електроцентрали со инсталиран капацитет од 1,91MW.

Во преносната мрежа на Република Македонија ставени се во погон 400kV далновод од Штип кон македонско-српската граница. Планираната, со Просторниот план на Република Македонија, траса на интерконективен 400kV вод од ТС Скопје-5 кон Србија е сменета и изграден е водот од ТС Штип до македонско-српската граница.

За ревитализација и модернизација на преносната мрежа и управување со енергетскиот систем, АД МЕПСО во наредниот период планира интервенции

на повеќе постојни 110kV далноводи: Скопје1-Миладиновци1, Битола1-Прилеп1, Скопје4-Велес-Овче Поле-Штип-Пробиштип.

Во среднорочните планови на АД МЕПСО планирани се градба на 400kV интерконективен надземен вод ТС Битола2-македонско албанска граница како и 400/110kV ТС Охрид. Овој далновод и трансформаторска станица не се дел од Просторниот план на Р Македонија.

Во 2015 започнато е со изведба на делницата-1 на гасоводниот систем од Клевовци до Кавадарци.

АД ГАМА во текот на 2015 година, во секундарната гасоводна мрежа изгради две приклучни делници во Скопје и три мерно регулациони станици во Скопје. Исто така започната е изработка на проектна документација за поголем број на приклучни делници и мерно регулациони станици.

АД ЕВН Македонија во 2015 година ја стави во пробна работа трансформаторската станица Петровец. Истата година ставени се под напон трансформаторски станици:

- 35kV во кои извршена е реконструкција на 13
- 10(20)kV изградени се нови 75 и направена е реконструкција во 81 трансформаторски станици.

Во однос на надземните и подземни водови, во текот на 2015 година, извршени се следните промени во дистрибутивната мрежа на:

- 35kV кабли поставени се нови 5,5km и извршена е реконструкција на 4,8km
- 10(20)kV кабли поставени се нови 88,4km и направена е реконструкција на 58,2km
- 0,4kV кабли поставени се нови 104,3km и извршена е реконструкција на 115,6km
- Нови далноводи на 10(20)kV во должина од 5,2km и 0,4kV во должина од 148,5km.

5.3. Население и организација на населбите и дејностите

5.3.1. Демографски развој

Анализата на демографските движења во Република Македонија во периодот од донесувањето на Просторниот план на државата до 2016 година покажува неповолни трендови и состојби. Оваа компонента на организација и уредување на просторниот систем се карактеризира со намалување на стапката на природен прираст и демографски диспаратети на концентрација и депопулација, на локално, регионално и национално ниво со што се потенцира проблемот на нерамномерна просторна распределба на населението кој е присутен повеќе децении наназад, детерминиран од карактерот на политичките, стопанските и социјалните промени, кои резултираа со просторно несоодветна распределба на индустријата, урбанизацијата, сообраќајната дистрибуција итн. Ваквата диспропорција предизвика во Република Македонија поларизација на демографската сфера. Од една страна присутна е пренаселеност, пренатрупаност и концентрација, а на друга страна празен простор, без население, неискористен и заборавен. Ваквата состојба дава простор за оправдано делување на просторните постулати на просторните науки врз економски и географски аргументи, за анимирање и решавање на проблемот од

областа на демографската политика, регионалното планирање и економскиот развој.

Неповолните демографски состојби присутни во подолг временски период наложија потреба во рамките на долгорочните насоки на популационата политика да се изработи Стратегија за демографски развој на Република Македонија за периодот 2008-2015 година со уважување на правото на човекот за индивидуално однесување и избор, во контекст на основните права на сегашното и потребите на идното население.

Меѓутоа иако Стратегијата за демографски развој беше основа за развој на националните акциони планови за демографски развој, со специфични мерки и активности за остварување на стратешките цели и насоки содржани во оваа стратегија, сепак изостанаа очекуваните ефекти за подобрување на квалитетот на човечкиот капитал, негов одржлив раст и рамномерна дистрибуција на целата територија и зголемување на социјалната кохезија помеѓу различните групи на население во земјата.

Според анализата на проценетите податоци објавени во МакСтат базата на Државниот завод за статистика, бројот на жители во 2004 година изнесувал 2.035.196 лица, а во 2016 тој број е зголемен за 38.506 лица и достигнал бројка од 2.073.702 жители. Гледано по години најмало зголемување од 2106 жители е остварено во 2015 година, а најголем годишен прираст е остварен во 2004 и 2010 година од 5304 лица, односно 4562 жители.

Табела 70 Процена на население во Република Македонија период 2004-2016 год.(состојба 31 декември)

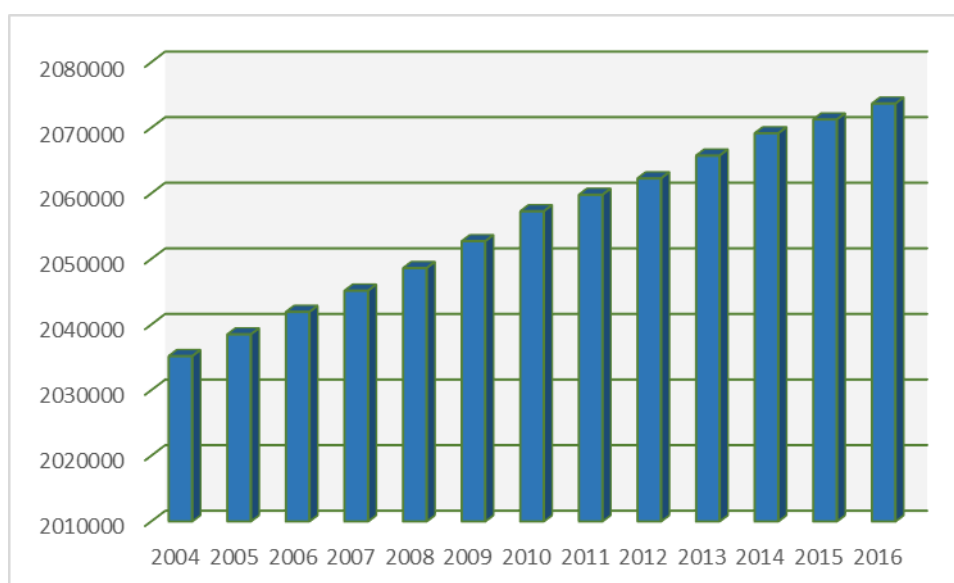
Година	Вкупно	Годишен прираст
2004	2035196	5304
2005	2038514	3318
2006	2041941	3427
2007	2045177	3236
2008	2048619	3442
2009	2052722	4103
2010	2057284	4562
2011	2059794	2510
2012	2062294	2500
2013	2065769	3475
2014	2069172	3403
2015	2071278	2106
2016	2073702	2424

Извор: МакСтат база, Државен завод за статистика.

Вкупната популација во Р Македонија на крајот на 2004 година проценета е на 2.035.196 жители, од кои околу 26% или вкупно 530.216 жители се концентрирани во Скопје, додека на крајот на месец декември 2016 година според проценетите податоци ова учество изнесува 26,4% или вкупно 548.300 жители живеат во Скопје⁵².

⁵² Според МакСтат базата на ДЗС, во вкупниот број на население за Скопје опфатени се општините: Гази Баба, Ѓорче Петров, Карпош, Сарај и Скопје останат дел и Сопиште.

Графикон 27 Тренд на проценетиот број на население во периодот 2004-2016 год.

Извор: МакСтат база, Државен завод за статистика.

Овие демографски промени⁵³ се детерминирани од стапката на наталитет која во 2016 год. изнесуваше 11,1‰, а во 2004 год. беше повисока за 0,5 промилни поени и изнесуваше 11,5‰. Негативните тенденции во демографскиот развој се манифестираат преку зголемување на стапката на морталитет од 8,8 во 2004 год. на 9,9 во 2016 година. Позитивни тенденции покажува стапката на смртноста на доенчињата и малите деца која во 2016 година изнесува 11,9‰ што во однос на 2004 година (стапка 13,2‰) бележи намалување од 1,3 промилни поени.

Табела 71 Природно движење на населението во Република Македонија период 2004-2016 год. (стапки во промили)

	Живородени на 1000 жители	Умрени на 1000 жители	Природен прираст на 1000 жители	Умрени доенчиња на 1000 живородени
2004	11,5	8,8	2,7	13,2
2005	11	9	2	12,8
2006	11,1	9,1	1,9	11,5
2007	11,1	9,6	1,5	10,3
2008	11,2	9,3	1,9	9,7
2009	11,5	9,3	2,3	11,7
2010	11,8	9,3	2,5	7,6
2011	11,1	9,5	1,6	7,6
2012	11,4	9,8	1,7	9,8
2013	11,2	9,3	1,9	10,2
2014	11,4	9,5	1,9	9,9
2015	11,1	9,9	1,3	8,6
2016	11,1	9,9	1,2	11,9

⁵³ Процена на население.

Природното движење во Република Македонија во апсолутни бројки е прикажано во следната табела. Природниот прираст во 2016 година споредбено со 2004 година кога е донесен Просторниот план на Република Македонија е намален за околу 52%, бројот на живородени бебиња е намален за 1,5%, додека бројот на умрени лица е зголемен за 13,8% во однос на 2004 година.

Табела 72 Природно движење на населението во Р Македонија во период 2004-2016 год.

	Живородени	Умрени вкупно	Умрени доенчиња	Природен прираст
2004	23361	17944	308	5417
2005	22482	18406	287	4076
2006	22585	18630	260	3955
2007	22688	19594	234	3094
2008	22945	18982	223	3963
2009	23684	19060	278	4624
2010	24296	19113	185	5183
2011	22770	19465	172	3305
2012	23568	20134	230	3434
2013	23138	19208	237	3930
2014	23596	19718	233	3878
2015	23075	20461	198	2614
2016	23002	20421	273	2581
Индекс 2016/2004	98,5	113,8	88,6	47,6

Следено по години природниот прираст од 5417 лица бил највисок во 2004 година со 5417 лица и во 2010 година со 5183 лица. Механичките промени кај населението изразени преку миграционите движења влијаат на вкупниот број жители како и на структурните карактеристики на населението, а имплицираат краткорочни и долгорочни последици.

Табела 73 Миграциони движења во Р Македонија во 2004 и 2016 год.

Доселени		Отселени		Миграционо салдо	
2004	2016	2004	2016	2004	2016
12038	9327	12151	9327	-113	0

Според податоците во горната табела, миграционото салдо во Р Македонија во 2004 година било негативно, а во 2016 година салдото е нула со ист број од 9327 доселени и одселени лица.

Во периодот од донесувањето на Просторниот план на Република Македонија до 2016 година за која се изработува Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план, во областа на демографскиот развој, врз основа на проценетите податоци објавени од Државниот завод за статистика, карактеристично е намалувањето на интензитетот на годишен пораст на вкупното население кој во просек изнесува 0,2%, за разлика од периодот помеѓу двата пописа, од 1994 до 2002 година, кога просечната годишна стапка изнесуваше 0,6%. Проценетото намалување на годишниот прираст на вкупното население и континуираното негативно миграционо салдо иницираат потреба за спроведување на нов Попис на населението со кој би се утврдила реалната

бројка на вкупното население присутно во Република Македонија. Населението е основниот елемент на кој базира предвидувањето и проектирањето на идната организација и уредување на просторот и тој е најбитниот фактор на идниот развој на земјата и општеството во целина.

Тргувајќи од определбата дека популациската политика преку систем на мерки и активности треба да влијае врз природниот прираст, се оценува дека за обезбедување на плански развој и излез од состојбата на неразвиеност, се наметнува водење активна популациска политика во согласност со можностите на социо-економски развој на Републиката. Во овие рамки треба да се води единствена популациска политика со диференциран пристап и мерки по одделни подрачја, со цел да се постигне оптимализација во користењето на просторот и ресурсите, хуманизација на условите за семејниот и општествен живот на населението, намалување на миграциите, како и создавање на услови за порамномерен регионален развој на Републиката.

Во Република Македонија присутна е изразита демографска поларизација и нерамномерна распределба на популацијата која се карактеризира со стагнација на населението во источните делови од државата, а во западните делови бележи поголем демографски пораст.

Со тековниот процес на децентрализација во Р Македонија, потребно е да се имаат предвид и просторните постулати на популационата политика. Имено, ќе мора рационално, плански и временски да се димензионира соодветна стратегија за демографски, односно популациски развој на државата врз просторни и економски постулати. При имплементација на соодветна **Просторна популациона стратегија** примарен приоритет треба да биде почитувањето на интересите на општините и регионите и, се разбира, на државата во целина.

5.3.1.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Демографскиот развој во Републиката во 2015 година се карактеризира со следните параметри на виталната статистика:

- стапката на наталитет изнесуваше 11,1‰ и споредено со претходната година оствари намалување за 0,3 промилни поени;
- стапката на морталитет изнесуваше 9,9‰ и покажува пораст во однос на 2014 година (9,5‰).
- карактеристично за 2015 година е намалувањето на стапката на смртност на доенчињата и малите деца која во 2014 година изнесуваше 9,9 ‰, а во 2015 година 8,6‰.

Како резултат на виталните промени на населението, во 2015 година природниот прираст во Република Македонија оствари стапка од 1,3‰ што е осетно помала во однос на претходната година (1,9‰).

Миграционото салдо во државата во 2015 година беше негативно. Имено вкупниот број на доселени лица изнесувал 8309, додека вкупниот број на отселени бил 8817 лица што претставува негативно салдо од -508 отселени лица.

Според процената на населението објавена во МакСтат базата на Државниот завод за статистика на крајот на месец декември 2015 година во Република Македонија вкупната популација достигнала бројка од 2.071.278 жители, што претставува зголемување на бројот на жители за 2106 лица или пораст од само 0,1% во однос на 2014 година.

Во однос на просторната дистрибуција на населението и во 2015 година присутна е нерамномерната распределба на популацијата во одделни региони и тенденцијата на натамошна поларизација карактеристична со демографска стагнација и намалување на населението во источните подрачја на Републиката.

5.3.2. Урбанизација и систем на населби

И по 12 години од донесување на Просторниот план на Република Македонија сеуште е актуелна видливата разлика во степенот на урбанизација и урбаниот развој помеѓу урбаните и руралните населби, како и сеуште силното и доминантно влијание на градските населби во нивното окружување. Сепак, кај дел од руралните населби, особено седиштата на локалните самоуправи може да се констатираат одредени позитивни промени во континуитет, како резултат на процесот на децентрализација и стимулирање на домашниот и капиталот кој потекнува од странски инвеститори.

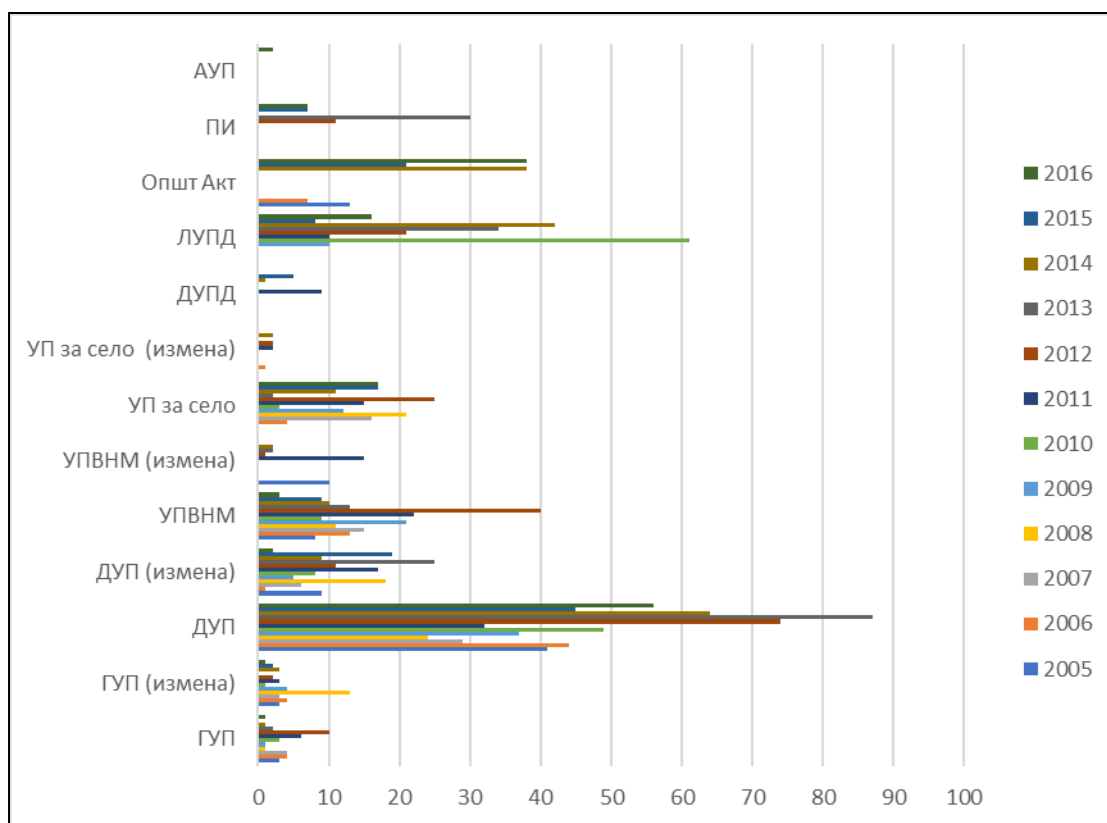
Овие позитивни промени во голема мера се и резултат на регионалниот развој, поткрепен со Законот за рамномерен регионален развој, кој иницира низа позитивни законски промени и голем број стратешки документи и проекти фокусирани токму на развојот на руралните населби и недоволно развиените подрачја. Сето ова претставува позитивен чекор во насока на подигнување на нивото на урбанизација и намалување на разликите во урбаниот развој на населбите од различен тип, ниво и степен на развој.

Во однос на нивото на животен стандард во периодот од 2005 до 2016 година се забележува незначителен пораст на стапката на наталитет од 11,0 ‰ во 2005, на 11,1 ‰ (живородени на 1000 жители) во 2016 година и пораст на стапката на морталитет (од 9,04 ‰ во 2005 на 9,9 ‰ во 2016 год.). Природниот прираст бележи опаѓање за 0,8 промилни поени (од 2,0‰ во 2005 год. на 1,2‰ во 2016 год.). Од останатите показатели на животниот стандард на населението во периодот од усвојување на Просторниот план на Република Македонија до 2016 год., пораст манифестира здравствениот стандард (од 2,17 лекари/1000 жители во 2005 год. на 2,9 лекари/1000 жители во 2015⁵⁴ год.) и станбениот стандард од 24,8 m² станбена површина по /жител во 2005 год. на 26,95 m² во 2016 г.

Споредбената анализа на остварувањата на Просторниот план на Република Македонија се сведува на анализа на податоците кои по својата природа се споредливи, а тоа се видот и обемот (бројот) на планска документација усвоена во анализираниот период и новоурбанизираните површини во градските и селските населби, како индикатор за интензитетот на трајна пренамена на продуктивното земјиште во непродуктивно, низ процесите на урбанизација.

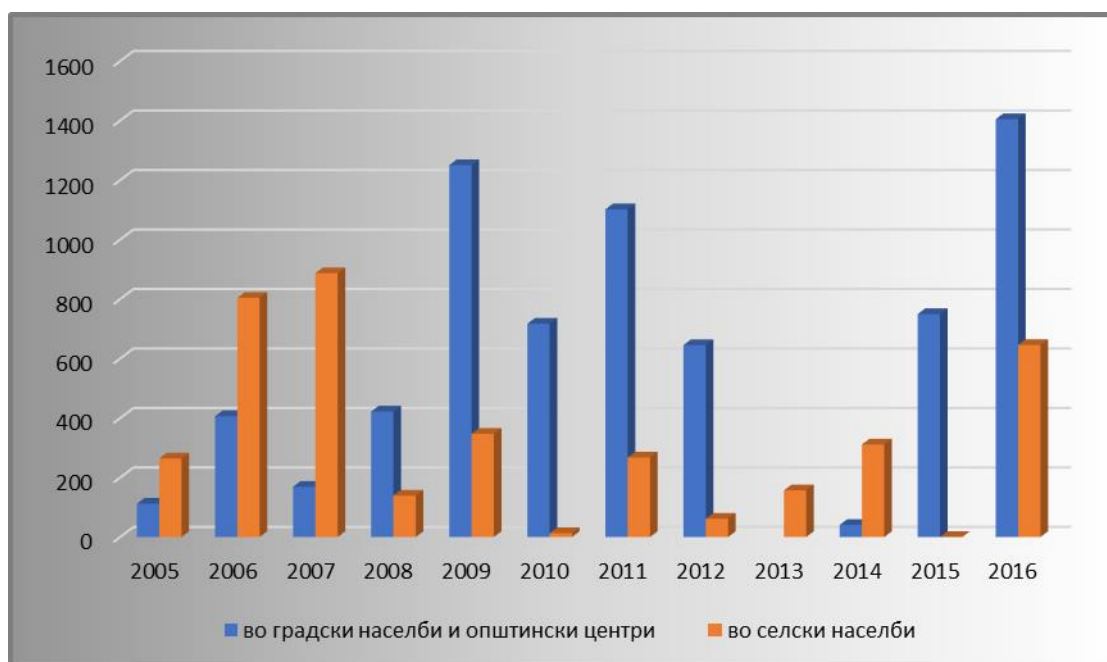
⁵⁴ Сеуште не е објавен официјален податок за 2016 г.

Графикон 28 Динамика на донесување на планска документација 2005 г.-2016 г.

Споредбата на динамиката на донесување на планската документација во периодот 2005-2016 г. покажува осцилации во трендовите на пораст и опаѓање на одредени видови на планска документација во зависност од приоритетите на национално и локално ниво. Секако и скромниот одзив на извештајните единици и недостатоците на доставените податоци наложува трендовите да се прифаќаат со одреден резерва. И оваа година се повторува актуелноста на деталните нивоа на планирање, како и локалните плански документации кои отскокнуваат од останатите типови планови и планска документација. Последните години урбанистичките планови надвор од населените места се помалку актуелни во однос на Локалната планска документација поради разликите во процедурата на донесување. Ваквата појава има и логично објаснување, а тоа е надлежноста за донесување на ЛУПД која е комплетно децентрализирана, односно се одвива во рамките на општинските активности. Последните две години актуелни се и урбанистичките планови за селата и општите акти, но и покрај тоа покриеноста на руралните населби со планска документација, вкупно е сеуште на ниско ниво.

Графикон 29 Новоурбанизирани површини во периодот 2004 г. - 2016 г.

Зафаќањето на нови површини за урбанизација е актуелно и во урбаните и во руралните населби. Но овие податоци се особено скромни во информативните листови, така што во услови на недостаток на податоци од повеќе од 80% од општините, не може да се донесе реален заклучок за трендовите на овој процес. Доставените податоци се со значителни осцилации во нагорна и надолна линија и во двата типа на населби. Но уште поголемо ограничување е претпоставката за недоволно разбирање на побараните информации во извештајните листови, бидејќи според доставените податоци може да се заклучи дека наместо новите зафатени површини, се доставуваат податоци за вкупната површина на планскиот опфат кога се работи за измена на плановите. Ова е видливо и кај градските населби (проширување на планските опфати на ГУП-овите) и кај селските (зголемување на планските опфати на УП за села).

5.3.2.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Процесот на урбанизација во текот на 2015 година не се карактеризира со некои забележителни промени во однос на претходниот период, така што основните карактеристики наведени и во претходните извештаи се актуелни и за овој период.

Нивото на животниот стандард карактеристично за периодот 2015 год. може да се проследи низ следните индикатори:

Табела 74 Основни показатели на животниот стандард во периодот 2004 г. - 2014 г.

год.	стапка на наталитет ‰	стапка на морталитет ‰	стапка на природен прираст ‰	здравствен стандард (лекари/ 1000 жители)	станбена површина по жител
2015	11,1	9,9	1,3	2,9	26,72

ДЗС. Македонија во бројки 2015.
Статистички годишник на РМ 2016 г.

Динамиката на изработка и донесување на планска документација во текот на 2015 г. може да се проследи низ табеларниот преглед кој следува:

Табела 75 Планска документација во текот на 2015 г.

вид на плански документ	усвоени планови	планови во тек
ГУП		2
ГУП (измена)	2	8
ДУП	45	139
ДУП (измена)	19	14
УПВНМ	9	23
УПВНМ (измена)		1
УП за село	17	96
УП за село (измена)		3
ДУПД	5	
ЛУПД	8	48
Општ Акт	21	46
ПИ	7	5

За овој период, покрај вообичаената и очекувана доминација на деталните урбанистички планови, како нови, така и измена и дополна на постојните, евидентни се и поголеми активности во изработка на Урбанистички планови за селата и Општи акти. Ова е мошне значаен напредок бидејќи Урбанистичките планови за селата засега се единствени стратешки документи од интегрален карактер со кои се утврдуваат приоритети во развојот на селата во сите сегменти на општествениот развој. Токму затоа, во овие активности се вклучува и Државата, преку годишните програми на Владата за изработка на урбанистички планови, фондовите на Бирото за регионален развој и некои други институции. Неопходно е овој процес да заврши во следните неколку години и на тој начин сите општини да се здобијат со ажурирани плански документи за руралниот развој, кои освен основа за реализација на различни инвестициски активности, претставуваат и механизми за заштита на јавниот интерес и земјиштето од неконтролирана урбанизација, нелегална изградба и узурпација и пренамена на продуктивното земјиште во непродуктивно.

Во однос на пренамена на земјоделското земјиште, податоците кои се добиваат од извештајните единици се континуирано недоволни за согледување на објективната состојба и утврдување на трендовите на овој исклучително значаен процес, што може да се согледа и од табеларниот преглед во кој се презентирани добиените податоци од 7 општини.

Табела 76 Пренамена на земјоделско земјиште во 2015 год.

општина	во градски населби и општински центри(ха)	во селски населби(ха)
Битола	33,7	700
Чашка		1,003
Карбинци		5,3
Кочани	224,55	8,28
Липково		0,3
Виница	491,45	
Желино		264
ВКУПНО	749,7	978,883

Од овие скромни податоци се согледуваат и извесни нелогичности. Значителните зафаќања на нови површини презентирани во некои општини (на пр. Веница), може да се однесуваат на вкупна површина на плански опфат (на ГУП Веница). Во таа смисла, неопходни се активности во правец на анимирање, едуцирање и подигнување на одговорноста и свесноста за обврската на ЕЛС како извештајни единици од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање, кое е надлежна институција за спроведување на Просторниот план на Република Македонија.

5.3.3. Уредување на селските населби и подрачја

Следењето на реализацијата на планските определби од Просторниот план на Р Македонија во областа на Уредување на селските населби врз основа на Информативните листови започна во 2010 година, со измената на Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување („Службен весник на РМ“ бр. 17/10), во кои беа вклучени анкетни прашања и од оваа област.

Периодот 2011-2016 во развојот и уредувањето на селските населби се карактеризира со континуитет во бавните, но позитивни поместувања во развојот на селото и вкупно во третманот на местото и улогата на селските населби во вкупниот општествен развој. И понатаму продолжуваат активностите иницирани со процесот на децентрализација, кој отвори нови можности за развој и што е особено значајно, активирање на недоволно развиените рурални подрачја кои поседуваат погодности и специфични развојни ресурси.

Скромниот одзив на ЕЛС како извештајни единици е карактеристичен за целиот период 2011-2016 г. (податоци се доставени само од 5-8 општини) Недостатокот на реални податоци за превземените, планирани, отпочнати и реализирани активности за развој и уредување на руралните населби не дава можност за потврдување на информациите дека развојот и уредувањето на руралните населби оди по нагорна линија.

Сепак, други извори на податоци и информации наведуваат на заклучок дека развојниот концепт на Просторниот план кој се залага за квалитативна трансформација на руралните населби, институционална и организациона интеграција, и подигнување на нивото на инфраструктурна опременост, животниот и општествен стандард, со бавно темпо се остварува. Потенцијалите за развој на стопанството, туризмот и други дејности со кои располагаат руралните населби сè повеќе се активираат, што секако индиректно влијае и врз подобрувањето на животните и работни услови и трајното мотивирање на населението за опстанок во матичната средина. Периодот кој настапува треба уште повеќе да ги интензивира овие активности, во насока на поголема афирмација на селото како место за живеење и стопанисување, и како квалитетна животна средина која на своите жители може да им пружи услови подеднакво вредни со условите кои ги нудат урбаните населби.

5.3.3.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Анализата на доставени податоци и информации од ЕЛС со извештајните листови резултира со заклучоци и констатации кои во најголем дел преставуваат повторување на оние од претходните години. И во оваа година се препознаваат низа активности во руралните средини во функција на

подготовка на планска и проектна документација како поддршка и предуслов за реализирање на активности од различни области: стопанство, туризам и инфраструктура. Секако евидентни се и поголеми и посериозни ангажмани од локалните власти преку нивната администрација во привлекување на инвеститори и стимулирање на локалното население за опстојување во матичните населби. Сите овие активности се во функција на постепено остварување на развојниот концепт за квалитативна трансформација на руралните населби, зацртан со Просторниот план.

Исто така, и оваа година се потврдува заклучокот за многу слабата заинтересираност на локалните служби за доставување на информации и податоци, па така повторно има скроман одзив, од само 8 општини (Боговиње, Чашка, Градско, Крива Паланка, Липково, Македонски Брод, Новаци и Пробиштип). Активностите превземени во текот на 2015 г. во главно се однесуваат на инфраструктурата, како: изведба на патишта, водоснабдителни и колекторски системи, чешми, поплучување на улици и плоштади и сл.

5.3.4. Домување

5.3.4.1. Обем на станбениот фонд

Вкупниот број на станови на територијата на Република Македонија во 2016 година според статистичките податоци⁵⁵ изнесува **775.565 станови, со вкупна површина 55.832.715m²**. Зголемувањето на бројот на станови во однос на 2004 год. (708.176 станбени единици) изнесува 9,5%. Во периодот 2004 - 2016 година изградени се вкупно 67389 станови.

Табела 77 Население, станови и површина на станови по години

година	население	нови станови	вкупен број на станови*	површина на станови (m ²)	вкупна површина на станови (m ²)*
2004	2022547	6431	708176	482908	50154617
2005	2043559	5010	713186	387566	50542183
2006	2050671	6493	719679	527920	51070103
2007	2043559	5820	725499	479270	51549373
2008	2064898	5144	730643	405223	51954596
2009	2050671	4710	735353	404891	52359487
2010	2055004	5152	740505	442642	52802129
2011	2058539	5254	745759	459061	53261190
2012	2061044	6433	752192	586009	53847199
2013	2064032	6528	758720	557103	54404302
2014	2067471	5356	764076	478143	54882445
2015	2070226	5297	769373	430858	55313303
2016	2072000	6192	775565	519412	55832715
* Вкупниот број на станови во РМ до 2004та година изнесува 701745.					
* Вкупната површина на становите во РМ до 2004та год. изнесува 49671709 m ² .					

Извор: Државен завод за статистика

⁵⁵ДЗС - Статистички годишник на РМ за 2017год. (стр-73 Население; стр 506 Станови по години во публикација индустрија дел градежништво); Процени на населението на 30.06.2015 и 31.12.2015 според полот и возраста, по општини и по статистички региони 856 (стр.10).

Согласно ППРМ во планскиот период до 2020 година, вкупниот број на станови на територијата на Република Македонија е предвидено да изнесува 725.076 станови, со вкупно корисна станбена површина од 16.355.700 m².

Станбената изградба се предвидува да се одвива етапно, при што до 2010 година да се изгради околу 40% од предвидениот станбен фонд, а останатите 60% до 2020 година.

Врз основа на статистичките податоци како и врз основа на препораките од ППРМ се добиваат следните податоци за број на изградени и предвидени станови во периодот 2004 - 2016 год.

Табела 78 Изградени и предвидени станови во 2004 год. и 2016 год.

Изградени станови (ДЗС)			ППРМ		
година	2004	2016	2004	2016	2020
станови	708.176	775.565	596.799	701.390	725.076

Следејќи ја препораката од ППРМ со која станбената изградба се предвидува да се одвива етапно, бројот на изградени станови во 2016 година треба да изнесува 701.390 станови или околу 96% од становите кои треба да се изградат до 2020 година, односно 725.076 станови.

Компарацијата помеѓу планираниот станбен фонд за 2016 година согласно ППРМ и остварениот станбен фонд во истата година согласно статистички податоци за изградени станови во 2016 година, укажува на тоа дека динамиката на градење е поголема од предвидувањата согласно ППРМ, односно во 2016 година има повеќе изградени станови од предвидените.

5.3.4.2. Основни показатели на стандардот на домување

Просечна големина на стан, просечна станбена површина по жител и просечен број на жители по стан се основни показатели на стандардот на домување.

Табела 79 Основни показатели на стандардот на домување по години

година	население	вкупен број на станови	вкупна површина на станови (m ²)	просечна површина на стан (m ²)	површина на станбен простор по жител (m ²)	просечен број на жители на стан
2004	2022547	708176	50154617	70,82	24,80	2,86
2005	2043559	713186	50542183	70,87	24,73	2,87
2006	2050671	719679	51070103	70,96	24,90	2,85
2007	2043559	725499	51549373	71,05	25,23	2,82
2008	2064898	730643	51954596	71,11	25,16	2,83
2009	2050671	735353	52359487	71,20	25,53	2,79
2010	2055004	740505	52802129	71,31	25,69	2,78
2011	2058539	745759	53261190	71,42	25,87	2,76
2012	2061044	752192	53847199	71,59	26,13	2,74
2013	2064032	758720	54404302	71,71	26,36	2,72
2014	2067471	764076	54882445	71,83	26,55	2,71
2015	2070226	769373	55313303	71,89	26,72	2,69
2016	2072000	775565	55832715	71,99	26,95	2,67

Извор: Државен завод за статистика, Статистички годишник на РМ за 2016 г.

Просечна големина на стан во 2016 година според статистичките податоци изнесува 71,99m² и претставува зголемување на просечната големина на стан за 1,65% во однос на 2004 година. Просечната површина на станбен простор по лице во 2016 година изнесува 26,95 m²/жител, а во однос на 2004 година има зголемување на показателот за 8,6%. Показателот за просечен број на жители на стан во 2016 година изнесува 2,67m²/жител што покажува дека е намален за 6,6% во однос на показателот од 2004 година.

Табела 80 Основни показатели на стандард на домување во 2004 г. и 2016 г.

година	ППРМ			Статистички податоци		
	просечна површина на стан (m ²)	површина на станбен простор по жител (m ²)	просечен број на жители на стан	просечна површина на стан (m ²)	површина на станбен простор по жител (m ²)	просечен број на жители на стан
2004	76,5	22,57	3,39	70,82	24,80	2,86
2016	76,5	25,90	2,95	71,99	26,95	2,67
2020	60-80	20-25	3,06			

Компарацијата на показателите за стандардот на домување помеѓу статистичките податоци⁵⁶ и ППРМ за периодот 2004 - 2016 год., укажува дека во однос на големината на становите и просечниот број на жители/стан, постигнатите показатели се помали во однос на предвидувањата, со исклучок на показателот за станбена површина по жител каде постигнатиот коефициент е поголем во однос на предвиденото.

За обезбедување на потребниот станбен простор во одредбите на ППРМ се поаѓа од стандардите 20-25m²/жител во зависност од типот на населбата, 40-80m²/стан, 100% опременост на станот со инсталации и потполно елиминирање на субстандардниот станбен фонд. Остварените показатели на стандардот на домување во 2016 година се движат во рамките на стандардот поставен со ППРМ што укажува на тоа дека е постигнат квалитетен стандард на домување.

Структура на станови според видот на станот

Табела 81 Станови по број на соби

година	вкупно станови	видови на станови				
		гарсоњери и еднособни	двособни	трисобни	четирисобни	пет и повеќе собни
2004	708.176	55.167	198.002	217.890	144.424	86.262
2016	775.565	6.2570	219.809	241.314	155.906	95.966

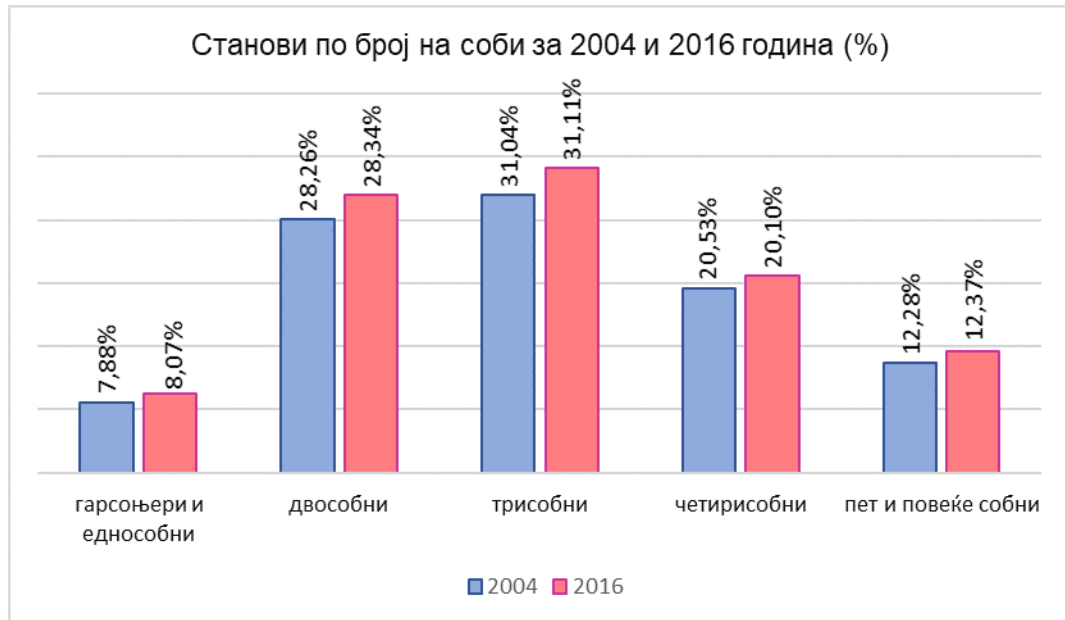
Извор: Статистички годишник 2010 и 2017г.

За дефинирање на квалитетот на станбениот фонд битна е структурата според видот на станот (гарсоњера и еднособен, двособен, трисобен, четирисобен, пет и повеќесобен стан). Од вкупниот број на станови во регионот за 2016 год. (775.565 станови) најмногу се застапени трисобните станови со 31%. Најмала застапеност е на гарсоњерите и еднособните станови околу 8% од вкупниот број на станови во 2016 година. Прегледот на големинската

⁵⁶ Државен завод за статистика

структура на станбениот фонд укажува на тренд на изградба на двособни и трисобни станови што е воедно и показател за **солиден стандард** на домување.

Графикон 30 Станови по број на соби за 2004 и 2016 година (%)

Прегледот на големинската структура на станбениот фонд во 2004 и 2016 година укажува дека најзастапени се двособните и трисобните станови. Анализата согласно статистичките податоци укажува дека најмала застапеност е на гарсоњерите и еднособните станови.

5.3.4.3. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Вкупниот број на станови на територијата на Република Македонија во **2015** година според статистичките податоци⁵⁷ изнесува **769.373 станови**, со **вкупна површина 55.313.303m²**.

Табела 82 Население, станови и површина на станови во 2015 год.

година	население	вкупно станови	вкупна површина на станови во m ²
2015	2.070.226	769.373	55.313.303

Извор: Државен завод за статистика.

Согласно статистичките податоци во 2015 година бројот на изградени станови изнесува 769.373 станови и во однос на 2004 година (708.176 станови) зголемувањето изнесува 8,6%.

Во периодот 2004 - 2015 година изградени се вкупно **61.197** станови.

Врз основа на статистичките податоци како и врз основа на препораките од ППРМ се добиваат следните податоци за број на изградени и предвидени станови во периодот од 2004-2015 година.

⁵⁷ДЗС - Статистички годишник на РМ за 2017 год. (стр-73 Население; стр 506 Станови по години во публикација индустрија дел градежништво); Процени на населението на 30.06.2015 и 31.12.2015 според полот и возраста, по општини и по статистички региони 856 (стр.10).

Табела 83 Изградени и предвидени станови во периодот 2004 - 2015 год.

изградени станови (ДЗС)			ППРМ		
година	2004	2015	2004	2015	2020
станови	708.176	769.373	596.799	695.468	725.076

Компарацијата помеѓу планираниот станбен фонд по ППРМ и остварениот станбен фонд за периодот 2004-2015 година, укажува дека динамиката на градба ги надминува предвидувањата од ППРМ, односно во овој период согласно статистичките податоци има повеќе изградени станови од предвидените.

5.3.5. Јавни функции

Промените во политичкиот, општествениот, економскиот и демографскиот развој имаат мошне сериозни влијанија врз понатамошното користење на просторот. За таа цел се утврдуваат нови соодноси и нормативи за користење на просторот за порационална изградба во сферата на сите *јавни функции* на општествено-економскиот развој на Републиката и истите се вградени во Законот за просторно и урбанистичко планирање (Службен весник на Република Македонија број 199/14, 44/15, 193/15, 31/16, 163/16) и Правилник за стандарди и нормативи за урбанистичко планирање (Службен весник на Република Македонија број 142/15, 217/15, 222/15, 228/15, 35/16, 99/16, 134/16 и 33/17) и подзаконските акти.

Согледувањата од анализата за остварување на Просторниот план на Република Македонија во период 2004 – 2016 год. во дејностите на *јавните функции* се следни:

5.3.5.1. Образовна дејност

Основно образование: Основни определби со ППРМ кои треба да се остварат во планскиот период до 2020 год. во однос на основното образование се: целосна опфатеност на децата на возраст од 5 -14 год. во основните училишта во кои наставата ќе се одвива во една смена. Норматив за одредување на потребната површина е 7 м²/ученик. Основни училишта треба да постојат во сите населби.

Табела 84 Училишта, ученици и наставници по учебни години во основно образование

учебна година	деца од 6-15год.	училишта	ученици	наставници	површина (м ²)	опфатеност на ученици во %	наставници /100ученици	површина /ученик (м ²)
2004/2005	303523	1010	223387	13970	522919	74%	6	2,3
2015/2016	231826	990	185119	17791	618289	80%	10	3,3

Извор: Статистички преглед бр.866, Статистички годишник 2017 год.

Бројот на ученици во основни училишта во учебната 2015/2016 год. во однос на 2004/2005 год. е намален за 17%. Бројот на наставници во основни училишта во учебната 2015/2016 год. во однос на 2004/2005 год. е зголемен за 21,5%.

Од прегледот на статистичките податоци по учебни години за период 2004 – 2016 год. може да се констатира дека не се постигнати во целост определбите согласно ППРМ како во однос на опфатеноста на деца на возраст од 5 - 14 год. (231.826 деца) во основните училишта така и во однос на потребната површина 7 м²/ученик. Во однос на потребниот број на наставници на 100 ученици нормативот е задоволен и е постигнат просек од 10 наставници/100ученици и е поголем републичкиот просек кој изнесува 8,97 наставници /100ученици.

Средно образование: Основни определби со ППРМ кои треба да се остварат во планскиот период до 2020 год. во однос на средното образование се: целосна опфатеност на младината на возраст од 15 - 19 год. и можност за изведување на наставата во една смена. Норматив за одредување на потребната површина е 8 - 10 м²/ученик.

Табела 85 Училишта, ученици и наставници по учебни години во средно образование

година	деца од 15-19 год.	училишта	ученици	наставници	површина (м ²)	опфатеност на ученици во %	наставници/100 ученици	површина /ученик (м ²)
2004/2005	165422	100	94053	5946	233731	57%	6,32	2,49
2015/2016	129956	121	77625	7289	269558	60%	9,39	3,47

Извор: Статистички годишник 2017 год.

Бројот на ученици во средни училишта во учебната 2015/2016 год. во однос на 2004/2005 год. е намален за околу 17,47%. Бројот на наставници во средните училишта во учебната 2015/2016 год. во однос на 2004/2005 год. е зголемен за 18,43%.

Од прегледот на статистичките податоци по учебни години за период од 2004 - 2016 год. може да се констатира дека не се постигнати во целост определбите согласно ППРМ, како во однос на опфатеноста на деца на возраст од 15 - 19 год. во средните училишта (129.958 деца) така и во однос на потребната површина 8 - 10 м²/ученик. Во однос на потребниот број на наставници на 100 ученици нормативот е задоволен и е постигнат просек од 9,39 наставници/100ученици, кој е поголем од републичкиот просек (8,97 наставници /100ученици).

Високо образование: Основни определби со ППРМ кои треба да се остварат во планскиот период до 2020 год. во однос на високото образование се што поголема опфатеност на младината над 19 год. Потребната корисна површина /студент согласно ППРМ изнесува 8 - 10 м². Светската норма изнесува 14 - 18 м²/студент.

Табела 86 Високо образовни институции, студенти и професори

Високо образование					
година	факултети	студенти	професори	површина м ²	површина/ студент м ²
2004/2005	39	49365	1674	119501	2,42
2015/2016	126	58896	2716	174927	2,79

Извор: Статистички годишник 2017 год.

Бројот на студенти во 2015/2016 год. е зголемен за 16% во однос на 2004/2005 год.

Постојните наставни простори на факултетите во РМ во однос на потребната корисна површина/студент не задоволуваат односно не е постигнат нормативот согласно ППРМ каде потребната површина по студент изнесува 8 - 10 м².

5.3.5.2. Здравствена дејност

Ориентациони нормативи за квалитетна здравствена заштита предвидени со ППРМ се 500-600 жители/лекар. Во поглед на болничките постели согласно ППРМ се предвидува 6,7 - 7,4 болнички постели/1000жители.

Ориентациони нормативи за квалитетна здравствена заштита предвидени со ППРМ се 500 – 600 жители на лекар, односно 2,17 лекари на 1000 жители. Во поглед на болничките постели нормативот кој треба да се обезбеди е мин. 6 легла на 1000 жители; мин. 8м² по болничко легло (постела) од површината на објектот и мин 80 м² по легло на парцелата за здравствениот објект.

Последните статистички податоци за Здравствената дејност се однесуваат на 2015 год. (Статистички годишник 2017 год.) Врз основа на ова не може да се даде анализа на остварување на Просторниот план на Република Македонија во период 2004 - 2016 год.

5.3.5.3. Социјална заштита

Дејноста на социјалната заштита во Р Македонија се врши во разновидни форми преку следните установи и организации:

- Установи за социјална заштита;
- Установи за згрижување и воспитување на деца од предучилишна возраст - детски градинки

Со Просторниот план на РМ за објектите од социјален карактер за деца без родители и за стари лица се планираат по 3 места на 1000 жители со мин. 15 м² на површина на објектот по корисник и мин. 30 м² на комплексот по корисник.

Табела 87 Установи за социјална заштита

години	установи за сместување на деца без родители и родителска грижа		установи згрижувања на лица со пречки во менталниот и телесниот развој		установи за згрижување и образование на деца и млади со воспитно-социјални проблеми и нарушено поведење		установи - домови за возрасни лица		вкупно установи	вкупно корисници
	број на установи	број на корисници	број на установи	број на корисници	број на установи	број на корисници	број на установи	број на корисници		
2004	2	208	3	566	2	111	4	492	11	1377
2016	3	146	3	357	1	54	26	1110	33	1667

Извор: Статистички годишник 2017 год.

Бројот на корисници во установите за социјална заштита во 2016 год. е зголемен за 67% во однос на 2004 год.

Табела 88 Домови за возрасни лица

години	население над 65год.	ППРМ		Статистички податоци	
		места/1000жители	потребни места по ППРМ	корисници	места на/1000 жители
2004	213712	3	641	492	2,3
2016	265570	3	797	1110	4,18

Извор: Проценка на население за 2016, Статистички годишник 2017 год.

Компарацијата помеѓу статистичките податоци и определбите на ППРМ од 2004 до 2016 год. за објектите од социјален карактер (домови за стари лица) укажува дека се обезбедени повеќе од потребните 3 места/1000 жители, што е во согласност со нормативот од ППРМ. Детски градинки: Со Просторниот план на РМ со предучилишните установи треба да бидат опфатени 70% од децата на предучилишна возраст (или околу 6% од населението), со целодневно или полудневно боравање. Основни стандарди при проектирање на овие организации 35 м²/дете за детски градинки, 30 м² по дете за детски јасли за отворени простори (зеленило, игралишта, пристапи) и 3 м²/дете нето корисна површина односно 9 м² бруто површина по дете за објектот.

Табела 89 Детски градинки

години	Установи за згрижување и воспитување на деца- детски градинки		деца на предшколска возраст	учество на деца на предшколска возраст во %
	број на установи	број на деца		
2004	51	21198	119781	18%
2016	96	34386	114971	30%

Извор: Статистички годишник 2017, Проценка на население од 31.12.2015.

Бројот на градинки во 2016 год. во однос на 2004 год. е зголемен за 47%
Бројот на деца во градинките во 2016 год. во однос на 2004 год. е зголемен за 38%.

Во однос на опфатеноста на деца во градинките во период од 2004 - 2016 год. постигнат е норматив од 18% - 30% опфатеност на деца на возраст од 0 - 4 години и не е во согласност со препораките на ППРМ каде во предучилишните установи треба да бидат опфатени 70% од децата на предучилишна возраст.

5.3.5.4. Култура

Потребни нормативи согласно ППРМ за предвидување на овие дејности:

- за библиотека на 1.000 жители се предвидува мин. 100 м²;
- за кино на 1.000 жители, мин. 50 места;
- за театар на 1.000 жители 20 места.

Табела 90 Дејности на култура

Год.	население	народни библиотеки		професионални театри		кина		театар - места/1000жители	кина-места /жители
		број	книжевен фонд	број	места	број	места		
2004	2022547	85	3155000	11	5026	19	7968	2	4
2016	2072000	51	1975000	17	7077	14	7160	3	3

Извор: Статистички годишник 2017

Во однос на 2004 год. бројот на библиотеки во 2016 год. е помал за 60% со 0,95 книги/жител. Во однос на бројот на книги/жител републичкиот просек изнесува 1 – 2 книги/жител, и не е задоволен нормативот согласно ППРМ.

Прегледот на статистичките податоци за 2004 – 2016 год. за театарската и кинотечната дејност укажува дека не се задоволени нормативите согласно ППРМ во однос на бројот на места/1000жители.

Спорт и рекреација

Спорт е дејност која ги опфаќа сите форми на спортски активности на спортистите од сите возрасти како и спортско рекреативните активности на граѓаните. Дејноста на спортот ја вршат спортски здруженија и други правни лица во областа на спортот. Објекти за спорт согласно Законот за спорт се сметаат уредени површини и објекти кои се во функција на вршење на спортските активности. При проектирање и изградба на објектите за спорт, покрај примената на стандардите, техничките нормативи, урбанистичките и други пропишани услови се применуваат и посебни услови што се однесуваат на функционалноста, опремувањето и безбедноста на објектите.

Согласно ППРМ развојот на физичката култура треба да се одвива во објекти чиј капацитети ќе овозможи посета на 20 - 25% од жителите со просечен норматив од 2 м² површина по жител за спортски терени.

Табела 91 Спорт и рекреација

години	Број на изградени објекти по години				вкупно изградени објекти	П=м ²
	спорт и рекреација	спортски терени	други објекти за спорт и рекреација	спортски сали		
2004	13	7	6	0	26	3482
2011	10	3	7	13	33	29729
2012	35	8	27	12	82	113601
2013	30	13	17	11	71	158185
2014	33	27	6	4	70	34558
2015	26	19	7	14	66	130182
2016	34	25	9	19	87	250772

Извор: Статистички годишник 2017.

Бројот на изградени објекти за спорт и рекреација во 2016 год., во однос на 2004 год. се зголемил за 61%.

Вкупната површина на објектите изградени во 2016 год. изнесува 250.772 м² а потребната која треба да се обезбеди согласно ППРМ изнесува 1.036.000 м² односно обезбедено е просечно по 2,06 м² по жител и може да се заклучи дека изградената површина го задоволува нормативот од 2 м² површина по жител за спортски терени согласно ППРМ.

5.3.5.5. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Анализата за остварување на Просторниот план на Република Македонија во 2015 год. ги опфаќа следните јавни функции:

Образовна дејност

Основно образование: Основни определби со ППРМ кои треба да се остварат во планскиот период до 2020 год. во однос на основното образование се: целосна опфатеност на децата на возраст од 5-14 год. во основните училишта во кои наставата ќе се одвива во една смена. Норматив за одредување на потребната површина е 7 м²/ученик. Основни училишта треба да постојат во сите населби.

Табела 92 Училишта, ученици и наставници по учебни години во основно образование

учебна година	деца од 6-14 год.	училишта	ученици	наставници	површина (м ²)	опфатеност на ученици во %	наставници /100ученици	површина /ученик (м ²)
2014/2015	231826	989	188361	17664	566496	81%	9	3

Извор: Статистички годишник 2017.

Од прегледот на статистичките податоци по учебни години за период од 2014 - 2015 год. може да се констатира дека не се постигнати во целост определбите од ППРМ како во однос на опфатеноста на деца на возраст од 5-14 год. во основните училишта така и во однос на потребната површина 7 м²/ученик. Во однос на потребниот број на наставници на 100 ученици

нормативот е задоволен и е постигнат поголем просек од републичкиот кој изнесува 8,97 наставници /100ученици.

Средно образование - Основни определби со ППРМ кои треба да се остварат во планскиот период до 2020 год. во однос на средното образование се: целосна опфатеност на младината на возраст од 15 - 19 год. и можност за изведување на наставата во една смена. Норматив за одредување на потребната површина е 8 - 10 м²/ученик.

Табела 93 Училишта, ученици и наставници по учебни години во средно образование

година	деца од15-19год.	училишта	ученици	наставници	површина (м ²)	опфатеност на ученици во %	наставници/100 ученици	површина /ученик (м ²)
2014/2015	134443	118	81788	7345	243209	61%	8,98	2,97

Извор: Статистички годишник 2017.

Од прегледот на статистичките податоци по учебни години за период од 2014 - 2015 год. може да се констатира дека не се постигнати во целост определбите согласно ППРМ, како во однос на опфатеноста на деца на возраст од 15 - 19 год. во средните училишта така и во однос на потребната површина 8 -10 м²/ученик. Во однос на потребниот број на наставници на 100 ученици нормативот е задоволен и е постигнат поголем просек од републичкиот просек кој изнесува 8,98 наставници /100ученици.

Високо образование - Основни определби со ППРМ кои треба да се остварат во планскиот период до 2020 год. во однос на високото образование се што поголема опфатеност на младината над 19 год. Потребната корисна површина /студент согласно ППРМ изнесува 8 - 10м². Светската норма изнесува 14 – 18 м²/студент.

Табела 94 Високо образовни институции студенти и професори

Високо образование					
година	факултети	студенти	професори	м ²	м ² /студент
2014/2015	122	58399	2388	174927	3

Извор: Статистички годишник 2017.

Постојните наставни простори на факултетите во РМ во однос на потребната корисна површина/студент не задоволуваат односно не е постигнат нормативот согласно ППРМ каде потребната површина по студент изнесува 8 - 10 м².

Здравствена дејност

Ориентациони нормативи за квалитетна здравствена заштита предвидени со ППРМ се 500 - 600 жители/лекар. Во поглед на болничките постели согласно ППРМ се предвидува 6,7 - 7,4 болнички постели/1000жители. Во поглед на болничките постели нормативот кој треба да се обезбеди е мин. 6 легла на 1000 жители; мин. 8м² по болничко легло (постела) од површината на објектот и мин 80 м² по легло на парцелата за здравствениот објект.

Табела 95 Број на здравствени работници и болнички постели

година	жители	Здравствени работници				вкупно	општи и клинички болници	болнички постели	жители /лекар	лекари/1000жители	жители /стоматолог	стоматолози /1000жители	постели/1000жители
		лекари	лекари специјалисти	стоматолози	фармацевти								
2015	2070226	5975	3704	1824	1029	9084	18	9084	346	2,9	1135	0,88	4,4

Извор: Статистички годишник 2017 год.

Анализата во однос бројот на жители/лекар во период од 2015 год. укажува дека бројот на жители/лекар е со помал просек од републичкиот. Во однос на бројот на лекари/1000 жители во анализираниот период просекот е поголем од републичкиот просек кој изнесува 2,17 лекари/1000 жители (согласно ППРМ).

Бројот на болнички постели на 1000 жители предвидени со ППРМ изнесува 6 - 7,4 болнички постели/1000 жители, додека за 2015 година постигнат е стандард од 4,4 болнички постели /1.000 жители.

Во однос на дефинираните ориентациони нормативи за квалитетна здравствена заштита предвидени со Просторниот план, може да се констатира дека реализацијата **не се движи во рамките на прогнозите**, особено во однос на бројот на болнички постели/ 1000жители.

Овие дејности се соочуваат со бројни проблеми во развојот, како изградба и опремување на современи капацитети, посебно во вонградските подрачја.

Социјална заштита

Со Просторниот план на РМ за објектите од социјален карактер за деца без родители и за стари лица се планираат по 3 места на 1000 жители со мин. 15 м² на површина на објектот по корисник и мин 30 м² на комплексот по корисник.

Табела 96 Установи за социјална заштита

години	установи за сместување на деца без родители и родителска грижа		установи згрижувања на лица со пречки во менталниот и телесниот развој		установи за згрижување и образование на деца и млади со воспитно-социјални проблеми и нарушено поведење		установи - домови за возрасни лица		вкупно установи	вкупно корисници
	број на установи	број на корисници	број на установи	број на корисници	број на установи	број на корисници	број на установи	број на корисници		
2015	3	258	3	356	1	59	20	1050	3	776

Извор: Статистички годишник 2017 год.

Табела 97 Домови за возрасни лица

години	население над 65 год.	ППРМ		Статистички податоци		
		места/1000жители	потребни места по ППРМ	корисници во домови за возрасни лица според - ДЗС	постојни домови	места на/1000жители
2015	258746	3	776	1.009	20	3,9

Извор: Статистички годишник 2017 год.

Компарацијата помеѓу статистичките податоци за 2015 год. и определбите на ППРМ за објектите од социјален карактер (домови за стари лица) укажува дека се обезбедени повеќе од потребните 3 места/1000 жители што е во согласнот со нормативот од ППРМ. Детски градинки: Со Просторниот план на РМ со предучилишните установи треба да бидат опфатени 70% од децата на предучилишна возраст (или околу 6% од населението), со целодневно или полудневно боравање. Основни стандарди при проектирање на овие организации 35 м²/дете за детски градинки, 30 м² по дете за детски јасли за отворени простори (зеленило, игралишта, пристапи) и 3 м²/дете нето корисна површина односно 9 м² бруто површина по дете за објектот.

Табела 98 Детски градинки

години	Установи за згрижување и воспитување на деца-детски градинки		деца на предшколска возраст	учество на деца на предшколска возраст во %
	број на установи	број на деца		
2015	82	32.660	116.207	28%

Извор: ДЗС Публикација 871- Установи за згрижување и воспитување на деца - детски градинки
Статистички годишник 2017 год,

Во однос на опфатеноста на деца во градинките во период од 2015 год. постигнат е норматив од 28% опфатеност на деца на возраст од 0 - 4 год. и не е во согласност со препораките на ППРМ каде во предучилишните установи треба да бидат опфатени 70% од децата на предучилишна возраст.

Дејности на културата

Потребни нормативи согласно ППРМ за предвидување на овие дејности се:

- за библиотека на 1.000 жители се предвидува мин. 100 м²;
- за кино на 1.000 жители, мин. 50 места;
- за театар на 1.000 жители 20 места.

Табела 99 Дејности на култура

год.	народни библиотеки		професионални театри		кина		театар -места/1000жители	кина-места /жители
	број	книжевен фонд - книги	број	места	број	места		
2015	51	1.975.000	18	6 658	14	6.898	3	3

Извор: Статистички годишник 2017 год.

Во 2015 год. во 51 библиотеки е постигнат норматив од со 0,95 книги /жител, и и е помалку од републичкиот просек кој изнесува 1-2 книги/жител со што не е задоволен минималниот норматив согласно ППРМ.

Прегледот на статистичките податоци за 2015 год. за театарската и кинотечната дејност укажува дека не се задоволени нормативите согласно ППРМ во однос на бројот на места/1000 жители.

Спорт и рекреација

Согласно ППРМ развојот на физичката култура треба да се одвива во објекти чиј капацитети ќе овозможат посета на 20-25% од жителите, со просечен норматив од 2 м² по жител за спортски терени.

Табела 100 Спорт и рекреација

години	Број на изградени објекти по години				вкупно изградени објекти	П=м ²
	спорт и рекреација	спортски терени	други објекти за спорт и рекреација	спортски сали		
2015	18	19	7	14	58	191.687

Извор: Статистички годишник 2017 год.

Бројот на изградени објекти за спорт и рекреација во 2015 год. изнесува 58 објекти со вкупна површина од 191.687 м², а потребната која треба да се обезбеди согласно ППРМ изнесува 1.035.113 м², односно обезбедено е

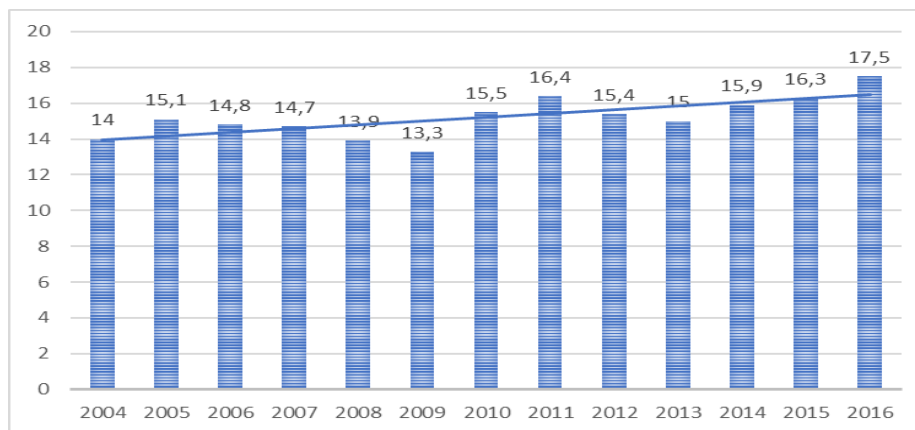
просечно по 2,07 м² по жител и може да се заклучи дека изградената површина го задоволува нормативот од 2 м² по жител за спортски терени согласно ППРМ.

5.3.6. Развој и разместеност на индустријата

Националната економија која е отворена кон меѓународниот пазар подложни на силни екстерни влијанија од глобализацијата на економските текови кои императивно наложуваат во доменот на индустријата креирање на соодветни политики со посебни мерки за интегрирање на домашната индустрија во европски и светски рамки. Основен предуслов е зголемување на конкурентската способност на индустрискиот сектор со цел подготвено соочување со предизвиците на современите економски процеси. Перформансите на домашната индустрија во анализираниот период укажуваат на ниско ниво на конкурентност и висока увозна зависност.

Во економската структура на дејности во Република Македонија, во периодот на транзиција настанаа големи поместувања. Уделот на индустријата во вкупно остварениот бруто домашен производ⁵⁸ на Р Македонија значително опадна, од околу 45% во раните 90-ти на 15,8% во 2000-та година. Во периодот од донесувањето на Просторниот план на Р Македонија во 2004 година па до 2016 година остварува флукуирачки благ раст на учеството. Индустрискиот сектор⁵⁹ остварил најнизок удел во вкупниот БДП од 13,9%, односно 13,3% во првите две години од светската економска криза која имаше значителна рефлексија врз производствените активности на домашните индустриски претпријатија. Во наредните години бележи зголемување, но со осцилаторни движења. Највисоко учество од 17,5% е остварено во 2016 година (врз основа на претходни податоци за БДП по тековни цени), што може да се види од следниот графикон.

Графикон 31. Учество на индустрискиот сектор во вкупниот БДП на Р Македонија во периодот од 2004 до 2016 година, во %

Извор: МакСтат база, ДЗС

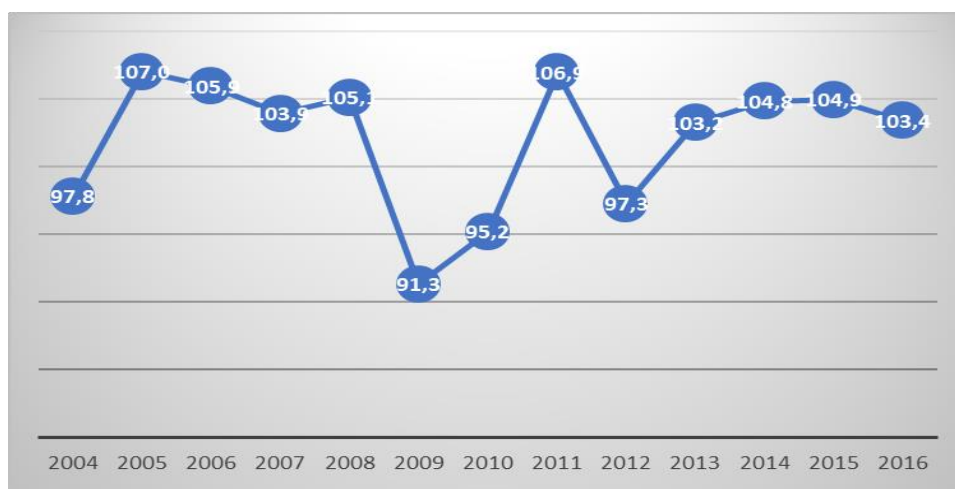
⁵⁸ Учество базирано на бруто домашниот производ по тековни цени (за 2015 и 2016 г. претходни податоци).

⁵⁹ Индустрискиот сектор ги опфаќа дејностите: Рударство и вадење на камен; Преработувачка индустрија; Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација; Снабдување со вода; Отстранување на отпадни води, Управување со отпад и дејности за санација на околината.

Според статистичките податоци за верижните индекси на индустриското производство⁶⁰, во периодот од 2004 до 2016 година остварениот физички обем на индустриско производство варира. Негативни стапки во однос на претходните години се евидентирани во 2004, во 2009, 2010 и 2012 година.

Во годините на глобалната економска криза индустриско производство се соочи со проблеми во обезбедувањето порачки, залихите на сировини и материјали, како и тековните набавки на сировини и репроматеријали беа под нормалното ниво, додека залихите на готови производи беа неоправдано високи. Позитивните остварувања во одредени години од овој кризен период се резултат на инвестициските вложувања и производствени резултати на индустриските капацитети во ТИРЗ-овите.

Графикон 32. Верижни индекси на индустриско производство во период 2004-2016 год.

Извор: МакСтат база, ДЗС

Анализата на верижните индекси на индустриско производство во подолг временски период од 2004 до 2016 година укажува дека македонското индустриско производство остварува невоедначен раст со големи осцилации. Во сите години од овој период е под нивото остварено во 1991 година. Во 2016 година физичкиот обем на индустриско производство претставува 72,8% ⁶¹ од нивото во 1991 година.

Во периодот од 2004 до 2016 година, структурата на индустријата на Република Македонија се карактеризира со ниско учество на пропульзивните гранки кои се носители на развојот и кои овозможуваат вклучување во меѓународната економска соработка. Не задоволува и учеството на производството кое е извозно ориентирано. Извозните производи кои се пласираат на светскиот пазар подложни се на силна конкуренција и најчесто тоа се производи со ниско додадена вредност. Наспроти тоа, високо е учеството на гранките кои се увозно зависни.

Реализацијата на планската определба утврдена со Просторниот план на Република Македонија за диверзификацијата на производната структура и асортиман на индустриското производство не задоволува. Тоа и понатаму се карактеризира со базно-суровинска зависност и со доминантно учество на трудоинтензивните дејности.

⁶⁰ МАКСтат база, ДЗС.

⁶¹ МАКСтат база, ДЗС.

Во структурата на индустриски гранки сеуште е присутна базичната, тешката индустрија, индустријата која бара големи количини на енергија, вода и неквалификувана работна сила наспроти определбата за развој на индустриски гранки со компаративни предности на локалните подрачја засновани врз принципите на одржлив развој.

Во годините на транзиција, како и во периодот од донесувањето на Просторниот план во 2004 год. до 2016 год., многу бавно и со големи ограничувања се остваруваат определбите од Просторниот план за преориентација на производството согласно барањата на пазарот и на најновите достигнувања на науката и технологијата, преструктурирање преку проширување на производството со нови производи со повисок степен на доработка со што би се обезбедила зголемена добивка, акумулација и извозна активност. Во тој правец се насочени новите инвестиции во ТИРЗ-овите во странските компании за производство на делови за автомобилската индустрија, електронската и други индустрии.

Техничко технолошкиот прогрес претставува најдинамичниот развоен фактор и битен предуслов за натамошен техничко-технолошки, економски и вкупен општествен развој. Нивото на техничко технолошка развиеност на земјата, наспроти зацртаните плански определби, покажува стагнација и заостанување во споредба со технолошката развиеност на земјите од Европската унија. Постојните технологии во најголем дел се увезени, и заради долгогодишната употреба, се економски и физички застарени и истрошени. Исклучок се новите производствени капацитети во технолошките индустриски развојни зони, одредени компании во фармацевтската индустрија и информатичките компании.

Со цел промовирање интегративен и проактивен пристап за поттикнување на конкурентноста во вкупната национална економија беше донесена стратегијата за „Индустриска политика на Република Македонија за периодот 2009-2020“ во која се дефинирани неколку области на делување, кои влијаат директно на поттикнување на конкурентноста на индустријата: зголемување на меѓународната соработка и поттикнување СДИ, применливо истражување, развој и иновации, еколошки технологии, производи и услуги за одржлив развој, развој на МСП и претприемништво и соработка во кластери и мрежи.

Просторната разместеност на производните и на нив комплементарни услужни дејности според концепцијата на развој и разместеност на индустријата се темели на поставената определба на организација на производните дејности со примена на комбинираниот приод на концентрација и дисперзија во просторот, со поставување на мрежа на просторно одвоени помали стопански комплекси и понатамошен развој и користење на поголемите со урбанистички планови утврдени простори за стопански цели (индустриски зони, зони за мало стопанство, сервисни зони, технолошки индустриски развојни зони, зелени зони), во насока на остварување на определбата од Просторниот план за планска организација на намените и функциите во просторот на Државата.

Во изминатиот период изработени се просторни и урбанистички плански документи со кои се создадоа услови за развој и просторна организација на преработувачките капацитети во рамки на индустриските зони, зоните за мало стопанство, во планските опфати на ТИРЗ-овите, во планските опфати на

градските и рурални населби и дисперзираните простори за стопански комплекси за лоцирање поединечни производни капацитети.

Со планските определби на Просторниот план на Република Македонија како значаен сегмент за поттикнување на економскиот развој беа определени специфичните просторни целини односно слободните економски зони кои заради усогласување со европската законска регулатива добија нова правна форма трансформирани во технолошки индустриски развојни зони. Според постојната состојба, статус на активни ТИРЗ-ови имаат: „ТИРЗ Скопје 1“, „ТИРЗ Скопје 2“, „ТИРЗ Тетово“, „ТИРЗ Штип“. Динамиката на реализација на урбанистичките решенија и искористеноста на просторот во постојните зони се одвива со бавно темпо.

Во однос на развојната планска определба за поставеност на индустријата врз принципите на одржливиот развој и стандардите на заштита на животната средина, останува констатацијата за потребата од понатамошно спроведување на политиката за заштита на животната средина и спречување на негативните влијанија на постојните индустриски капацитети, превентивна примена на постојните мерки за елиминирање на ризикот од појава на одредени несакани последици врз животната и работна средина и перманентна контрола на влијанието на производствените процеси на индустриските капацитети.

Регионалната нерамномерност во разместувањето на производните сили и фондови, останува и понатаму карактеристика на просторната структура на индустријата. Со својата капиталност и значење за економскиот развој на Р Македонија се издвојуваат индустриските капацитети лоцирани во метрополитенската област на Главниот град на Државата и во поголемите урбани средини: Куманово, Тетово, Велес, Штип, Охрид, Струга, Кочани, Битола, Прилеп, Струмица, Гостивар, Кавадарци итн., каде што со децении се оформувала структурата на производните дејности концентрирани во плански дефинирани индустриски зони, во кои се оформувала сета неопходна инфраструктура со цел рационално работење и оптимално искористување на просторот наменет за индустрија. Искористеноста на индустриските зони со лоцирање и изградба на производни капацитети по општини е различна, Условена е првенствено од изграденоста на инфраструктурните системи природните потенцијали и ресурсната основа, геопрометната положба и геополитичките случувања, можноста за дополнителна акумулација на капитал и инвестиции, и пред сè од човечкиот потенцијал, неговите вештини на работење и управувачки способности. Тука се надоврзува и парадигмата на одржливиот развој, според која индустрискиот развој треба да се усогласи со можностите, ограничувањата и обврските за заштита на просторот.

5.3.6.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Индустријата според планските определби на Просторниот план е двигател на развојот на вкупната економија. Во 2015 година индустријата оствари учество од 16,3% во вкупниот бруто домашен производ на Р Македонија. При тоа само преработувачката индустрија учествуваше со 13% во создавањето на вкупниот обем на БДП.

Ова структурно учество на индустријата е резултат на зголемениот обем на физичкото производство во 2015 година кој оствари годишен пораст со стапка од 4,9%.

Според податоците од информативните листови доставени од нецелосен број на општините, во текот на 2015 година биле донесени урбанистички планови со кои се обезбедува простор за лоцирање на индустриски капацитети во вкупно 20 општини додека ново-изградени објекти или објекти кои се во градба со намена Г2⁶² односно лесна индустрија се евидентирани во вкупно 12 општини.

Во текот на 2015 година продолжија активностите на Министерството за економија и останатите надлежни институции во доменот на конкурентноста на индустријата, поттикнување СДИ, развој и иновации, еколошки технологии, производи и услуги за одржлив развој, развој на МСП и претприемништво и соработка во кластери и мрежи итн. со мерки за спроведување на долгорочната Стратегија за развој на индустријата во периодот 2009-2020 год.

Искористеноста на просторите со стопанска намена не задоволува, условена е пред сè од изграденоста на инфраструктурата и инвестициските можности на локалната и национална економија. Одржливиот развој и управувањето со животната средина во индустријата иако се законски условени и утврдени со планските определби на Просторниот план на Р Македонија, сепак нивната имплементација не е целосна. Потребни се дополнителни мерки за елиминирање на негативните влијанија што ги предизвикуваат одредени индустриски капацитети врз човекот и животната средина.

Останува потребата за превземање дополнителни мерки и активности за поттикнување на развојот на индустријата врз парадигмата на одржливиот развој и обврските кои произлегуваат од интеграциските процеси со Европската унија.

5.4. Сообраќај и врски

5.4.1. Сообраќајна инфраструктура

Со Просторниот план на Република Македонија е предвидено основните патни коридори да ги следат традиционалните правци во насока север-југ (коридор 10), односно исток-запад (коридор 8), што се вкрстосуваат на просторот помеѓу градовите: Скопје, Куманово и Велес.

Дел од магистралните патишта треба да формираат три основни патни коридори (север-југ: Р Србија – Куманово – Велес – Гевгелија – Р Грција, исток-запад: Р Бугарија -Крива Паланка – Куманово – Скопје – Тетово – Струга -Р Албанија и крак Скопје – Р Србија и исток-запад: Р Бугарија – Делчево – Штип - Велес – Битола – Охрид -Р Албанија и крак Битола – Р Грција) кои треба да станат компатибилни со системот на европските патишта (ТЕМ).

На автопатската и магистралната патна мрежа се надоврзуваат регионалните патишта, што заедно со локалните категоризирани патишта ќе ја сочинуваат патната мрежа на Република Македонија.

Развојот на железничкиот систем базира на потребата за модернизација и проширување на железницата во целина, како и поврзување на железничката

⁶² Според постојниот Правилник за стандарди и нормативи за урбанистичко планирање („Службен весник на Република Македонија“ број 142/15, 217/15, 222/15, 228/15, 35/16, 99/16, 134/16 и 33/17), во намената Г2 - лесна индустрија влегуваат сите видови производство кои не побаруваат многу енергија, не создаваат голем промет на сировини, материјали и сообраќај и не произведуваат штетни еманации.

мрежа на Република Македонија со соодветните мрежи на Република Бугарија и Република Албанија.

Железничката мрежа на Република Македонија ја сочинуваат:

1. Магистрални железнички линии од меѓународен карактер
2. Регионални линии
3. Локални линии

Како основни железнички коридори со Просторниот план на Република Македонија се предвидуваат:

- во насока север-југ (коридор 10)
- во насока исток-запад (коридор 8)

Планот на железничката мрежа до 2020 год., што претставува фаза кон дефинитиваната реализација, предвидува изградба на приближно 120 км нови железнички линии.

Густината на покриеноста со железничка мрежа, во целната 2020 год., треба да изнесува 3,18 км на 100 км² од територијата на Републиката.

Воздушните патишта во Република Македонија се интегрален дел од европската мрежа на воздушни коридори со ширина од 10 наутички милји во кои контролирано се одвиваат прелетите над нашата територија.

Примарната аеродромска мрежа во Република Македонија треба да ја сочинуваат вкупно 4 аеродроми за јавен воздушен сообраќај, и тоа во Скопје, Охрид, Струмица и Битола. Аеродромот во Скопје да се оспособи за прием и отпрема на интерконтинентални авиони (со продолжување на постојната полетно-слетна патека, или со изградба на нов аеродром на друга локација), а аеродромот во Охрид да се реконструира во повисока-II категорија, а аеродромите што се предвидуваат во Струмица и Битола да бидат со доминантна намена за карго транспорт на стоки.

Секундарната аеродромска мрежа со планските определби се предвидува да ја сочинуваат сегашните 5 реконструирани и технички доопремени спортски аеродроми и вкупно 15 аеродроми за стопанска авијација, од кои 7 нови. Покрај тоа треба да се уредат и околу 20 терени за дополнителен развој на воздухопловниот спорт и туризам во согласност со меѓународните прописи за ваков вид на аеродроми.

Остварувањата на планските определби од Просторниот план на Република Македонија во областа на сообраќајот, во периодот од јуни 2004 до декември 2016 година се анализирани по видови на сообраќај.

Патен сообраќај

Во табелата и графиконот даден е синтезен приказ на реализираната должина на категоризирани сообраќајници по години.

Табела 101 Должина на категоризирани сообраќајници (км)

сообраќајници	состојба од 1995 г.	проектира до 2020 год.	целосна реализација по 2020 год.	реализирани патништа во 2004 год.	реализирани патништа во 2005 год.	реализирани патништа во 2006 год.	реализирани патништа во 2007 год.	реализирани патништа во 2008 год.	реализирани патништа во 2009 год.	реализирани патништа во 2010 год.	реализирани патништа во 2011 год.	реализирани патништа во 2012 год.	реализирани патништа во 2013 год.	реализирани патништа во 2014 год.	реализирани патништа во 2015 год.	реализирани патништа во 2016 год.
магистрални	879	987	1.250	0	29.23	21.83	8.35	10.85	17.62	0	7.6	10	10	0	0	0
регионални	3.438	3.100	3.500	21.69	9.75	39.33	5.75	19.39	347.77	112.5	28.55	24.7	28.95	37	39	16
локални	5.256	5.600	6.500	74.5	169.352	165.97	80.63	167.86	62.15	34.91	124.81	66.6	83.9	177.6	53	47
вкупно:	9.573	9.700	11.250	96.19	208.332	227.13	94.73	198.1	427.54	147.41	160.96	101.3	122.85	214.6	92	63

*податоците се добиени од информативни листови доставени до МЗЖ за изработка на годишен извештај на ППРМ

Графикон 33 Приказ на изградени патишта (период 2004-2016 год.)

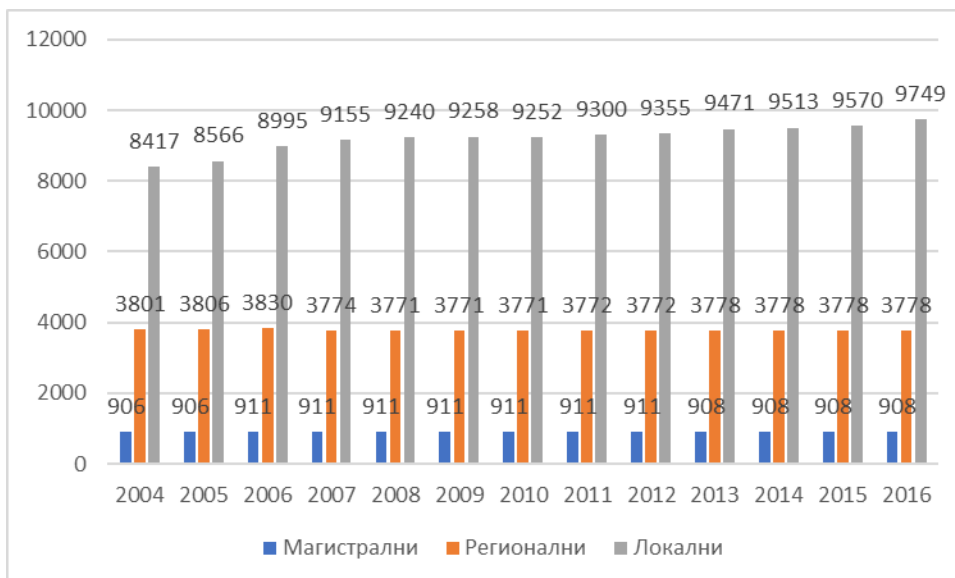

Извор: Информативни листови.

Според објавените податоци од Државниот завод за статистика⁶³ по категорија на патиштата во Република Македонија во периодот 2004-2016 година нема промени во должината на магистралните патишта. Кај регионалните патишта има намалување. Имено должината во 2004 година изнесувала 3.801 км, а во 2016 год. намалена е на 3.778 км. Единствено кај локалните патишта има зголемување за 1.332 км споредено со 2004 година .

Сликовит приказ на состојбата на патната мрежа во периодот од 2004 до 2016 година е прикажан на следниот графикон:

Графикон 34 Промени на патната мрежа по категорија на патишта во Република Македонија во периодот 2004-2016 година, во км

Извор: Државен завод за статистика на РМ.

⁶³ Статистички годишник на РМ 2017, Статистички преглед 8.4.11.03/700 и Статистички преглед 8.4.8.03/609, ДЗС.

Железнички сообраќај

Во однос на планската определба за проширување и модернизација на железничката мрежа во периодот 2004 - 2016 година не се остварени видливи резултати.

Табела 102 Должина на железничка мрежа (км)

сообраќајница	состојба од 1995 г.	проекција до 2020 год.	целосна реализација по 2020 год.	состојба 2005 год.	состојба 2006 год.	состојба 2007 год.	состојба 2008 год.	состојба 2009 год.	состојба 2010 год.	состојба 2011 год.	состојба 2012 год.	состојба 2013 год.	состојба 2014 год.	состојба 2015 год.	состојба 2016 год.
железничка мрежа (км)	700	820	1,100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Воздушен сообраќај

Воздушниот сообраќај нема промени во просторот од 1995 год. освен што има промена на сопственичката структура и унапредување во капацитативноста и инфраструктурата на постојните цивилни аеродроми „Александар Велики“-Скопје и „Свети Апостол Павле“-Охрид.

Во Општина Свети Николе, КО Мустафино, се предвидува карго аеродром чија изградба треба да започне во 2020 год., при што рокот за неговото завршување е три години. Од март 2010 год., во континуитет се вршат неопходните метеоролошки мерења за потребите за изградба на овој инфраструктурен објект. Мерењето на метеоролошките податоци ќе продолжи до 2020 год., со цел да се добијат детални резултати што ќе ја определат поставеноста на аеродромската писта. Врз основа на изработената анализа за позиционираноста на полетно-слетната патека ќе се изработува проектната документација за изградба на аеродромот.

Анализа на остварување на Просторниот план на Република Македонија - дел меѓународни коридори за патен сообраќај

Меѓународната патна мрежа на територијата на РМ ја сочинуваат магистралните патни правци М-1, М-2, М-3, М-4, М-5, М-6 и М-7 кои врз основа на Одлуката за категоризација на државните патишта („Службен весник на Република Македонија” број 133/11, 150/11 и 20/12) се преименуваат со ознаките А1, А2, А3 и А4 и претставуваат основни патни коридори во насока север-југ (коридор 10) односно исток-запад (коридор 8).

Спред податоците достапни на веб порталот на Јавното претпријатие за државни патишта (www.roads.org.mk) на магистралните патишта во Република Македонија превземени се следните активности:

На **магистрален патен правец А1** - (Граница со Србија - ГП Табановце-Куманово - Велес - Неготино - Демир Капија – Гевгелија - граница со Грција - ГП Богородица и делница Градско - Прилеп-врска со А3) :

Во фаза на изработка на:

- Проект за инфраструктура и основен проект за магистрален патен правец А1, делница Градско – Прилеп со должина од 32,81 km;
- Проектна документација за санација и рехабилитација на автопат А1, делница Неготино - Демир Капија со должина 6,5 km.

Во фаза на градежни активности:

- Санација на деформации на државен пат А1, делница Велес - Градско

На **магистрален патен правец А2** - (Граница со Бугарија - ГП Деве Баир - Крива Паланка - Страцин - Романовце - Куманово - Миладиновце - обиколница Скопје - Тетово - Гостивар - Кичево - Требениште - Струга - граница со Албанија - ГП Кафасан)

Во фаза на изработка на:

- Дополнување и прилагодување на проектна документација за изградба на државен пат А2, делница Ранковци – Крива Паланка на ниво на експресен со должина 25 km;
- Докомплетирање на проектна документација за изградба на Автопат А2, делница Требениште-Струга со должина 8 km.

Во фаза на градежни активности:

- Изградба на автопат А2, делница Кичево – Охрид со должина 56,7km.

На **магистрален патен правец А3** - (Крстосница Требениште - врска со А2 - крстосница Подмоље - Охрид - Косел - Ресен - Битола - Прилеп - Велес - Штип-Кочани - Делчево - граница со Бугарија - ГП Рамна Нива), делница Битола-крстосница Кукуречани-граница со Грција-ГП Меџитлија-делница Косел-врска со А3-Охрид-граница со Албанија-ГП Љубаниште

Во фаза на изработка на:

- Проектна документација на ниво на основен проект за Рехабилитација на државен пат А3(М5), делница Буково – Ресен и делница Ресен – Битола со должина 26,5 km;
- Техничка документација на ниво на основен проект за рехабилитација на патен правец А3, делница Велес – Кадрифаково со должина 23,3 km;
- Проект за инфраструктура и основен проект за магистрален патен правец А3, делница Охрид – Пештани со должина 14,5 km;
- Техничка документација на ниво на Проект за инфраструктура, Основен проект и пратечки елаборат за државен пат А3, Пештани – св. Наум со должина 13,0 km;
- Проектна документација за Експресен пат (полуавтопат) Штип – Кочани со должина 28,5 km

Во фаза на градежни активности:

- Реконструкција и рехабилитација на државен пат Велес - Кадрифаково, Фаза III:Лозово - Сарамзалино - Кадрифаково

На **магистрален патен правец А4** - (Граница со Косово-ГП Блаце-крстосница Стенковец-обиколница Скопје – Петровец - Миладиновци - Свети Николе – Штип – Радовиш – Струмица - гр.со Бугарија-ГП Ново Село)

Во фаза на изработка на:

- Проектна документација за изградба на државен пат А4, делница Штип – Радовиш со должина 37,2 km.

Во фаза на градежни активности:

- Изградба на автопат А4, делница Миладиновци - Свети Николе – Штип.

Во следната табела даден е синтезен приказ на реализираната должина на проектната документација за изградба на магистрални државни патишта.

Табела 103 Меѓународен коридор за патен сообраќај

"А" меѓународни коридори за патен сообраќај				
	A1	A2	A3	A4
изработена проектна документација (км)	39.31	33	105.8	37.2
ВКУПНО	215.31			

Изработената проектна документација претставува основа за изградба и реконструкција на магистралните патишта за да се постигне компатибилност на истите со системот на европските патишта (ТЕМ). Спред податоците достапни на веб порталот на Јавното претпријатие за државни патишта (www.roads.org.mk) за градежните активности кои се во тек на делници од сите магистрални патни правци не се дадени информации за точната состојба на реализација на истите.

5.4.1.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Во Република Македонија во 2015 година изградени се вкупно 92 км патишта од кои магистрални 0 км, регионални 39км, локални сообраќајници 53км или 0,95% од проекцијата предвидена со Просторниот план на Република Македонија.

Бројот на реализирани локални сообраќајници во 2015 година е најмал во однос на сите претходни години односно од 2005 до 2014.

Во 2015 год. нема изградено ни еден км железничка пруга, што значи дека густината на покриеноста на територијата на Македонија (25.713км²) со железничка мрежа останува иста, 2,7км на 100км².

Во 2015 година од областа на воздушниот сообраќај нема реализирано ниту еден проект кој директно или индиректно влијае на промените во просторот.

Табела 104 Реализација на сообраќајници во 2015 година

Реализација на сообраќајници во 2015 година									
Податоци од општините									
	Општина	Регионални			Локални				
		назив	км	ш/м	ха	назив	км	ш/м	ха
1	Аеродром					Горно Лисиче -ДолноЛисиче	3.5		17.5
2	Ѓорче Петров					с.Волково - с.Орман	1.7		
3	Битола					реконструкција - с.Горно Оризари - с.Крклино	1.59		
						реконструкција - с.Кажани - с.Ѓавато	0.09		
4	Боговиње					н.м. Боговиње - Селц Кеч			
						н.м. Пирок - Рковец			
5	Брвеница					с.Радиовце - с.Милетино	3.7		2.5
6	Валандово	P1105 (с.Удово-с.Раброво)	15			с.Ѓавато - с.Марвинци	8		
		P1401 (с.Фурка-с.Костурино)	18						
		P1401 (оранџерии-с.Марвинци)	5.5						
7	Виница					P1304-с.Липец	2.2		0.8
8	Гостивар					во с.Чегране	0.6		0.24
						во с.Банјице	0.45		0.18
						во с. Речане	0.72		0.25
						во с. Падалишта	2.9		1.02
						ул. Сервет Бајрами	0.4		0.12
9	Градско					брана Подлес-с. Подлес	1.16		
10	Дебар					Дебар - с. Могорче	2.1		0.9
11	Карбинци					с.Радање - с. Оџалија	1.4		
12	Кичево					реконструкција на постојни патишта во с.Стрелци, с. Шутово и с. Мамудовци			
13	Кочани					од P1309 до с.Лешки	0.4		0.22
14	Крива Паланка					реконструкција - во с.Конопница	0.34		
						во с.Градец	0.3		
15	Липково	P29272 (сСупчане-ГП со Косово)			4.8				
16	Лозово					реконструкција -с.Лозово - с.Милено	0.6		
17	Македонска Каменица					до Гоковска маала, с.Луковица	0.33		
18	Новаци	реконструкција - P2340 с.Новаци- Клелач	19.5			Новаци, Живојно, Гермиян, Гнеотино, Брод, Добромири, Рибарци, Добровени, Арматуш, Зовик и Старвина	3.24		
						реконструкција -с.Брод - с.Гнеотино	3.2		
19	Пласница					с.Пласница-с.Преглово	1		
						с.Преглово-с.Ижиште	5		
						с.Ижиште-с.Лисичани	6		
						с.Ижиште-с.Дворци	2.5		
20	Теарце					реконструкција - с.Непроштено			
21	Чучер Сандево					во м.в Стенковец до клучка со автопат	2.2		
22	Штип					М-6-с.Горачино	3.5		
ВКУПНО:			39				53		

5.4.2. Комуникациски и доставни системи

5.4.2.1. Фиксна телефонија

Вкупниот број на телефонски претплатници во фиксната телефонија во последната деценија е во постојано опаѓање. Во вкупниот број на телефонски претплатници земен е бројот на единечни, ISDN, 2Mb/s и изнајмени линии, преку безжични технологии и кабловски мрежи, FTTH, за резиденцијалните и деловни корисници.

Табела 105 Претплатници во фиксна телефонија по години:

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Фиксна телефонија	533185	490887	463597	432694	437301	413091	422053	408318	396523	383590	371003	368370

Бројот на телефонски претплатници во 2016 година е помал за 164.815 во однос на 2005 година или за 44,7%.

Според Просторниот план на Р Македонија до 2020 година се предвидува дигитализација на мрежата и интегрирање на услугите во една широкопојасна телекомуникациска мрежа. Се планираше бројот на телефонски корисници во Р Македонија во 2020 година да достигне 891.000 што е за 59% повеќе од сегашниот број на телефонски претплатници. Воведувањето на оптиката во електронско комуникациската мрежа, создаде услови за давање на повеќе услуги од операторите.

5.4.2.2. Мобилна телефонија

Бројот на корисниците во мобилната телефонија во последната деценија скоро се удвои. Во 2016 година во однос на 2005 година зголемен е бројот на претплатници за 789.166 или за 62,6%. За ова голем придонес даде либерализацијата на пазарот во Р Македонија. На пазарот на мобилна телефонија во Р Македонија работеа или работат повеќе оператори: ОНЕ-Оператор, ВИП-Оператор, Албафон, Т-Мобиле, Лајкамобајл.

Табела 106 Претплатници во мобилна телефонија по години

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Мобилна телефонија	1261328	1417031	1805565	2368209	1943216	2153425	2213223	2235460	2237250	2224439	2083583	2050494

Со Просторниот план на Р Македонија до 2020 година се планираше покриеност од 98% на територијата и 100% на населението, како и густина од 25% на мобилни телефони на жител. Покриеноста на населението и територијата е различна за разни видови на мрежи (2Г, 3Г и 4Г). Со 2Г и 3Г мрежа покриени се населените места, регионалните и локалните сообраќајници, додека со 4Г мрежа покриени се големите градови и магистралните патни правци. Сегашниот број на претплатници во мобилната телефонија го надминува вкупниот број на населението во Р Македонија.

5.4.2.3. Интернет мрежа

Голем и динамичен развој е забележан во интернетот во Р Македонија во последниве години. Интернетот наоѓа сè поголема примена во секојдневниот живот на граѓаните и институциите.

Табела 107 Интернет претплатници по години

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Интернет претплатници	92361	125699	36944	38665	551755	725297	655658	817868	1140155	1398266	1493606	1570719

Во вкупниот број опфатени се резиденцијалните и деловни претплатници на теснопојасен, теснопојасен опсег преку мобилна 2Г мрежа, широкопојасен преку мобилна 2Г/3Г/4Г мрежа и широкопојасен пристап на интернет. Во широкопојасниот, опфатени се претплатниците кои услугата ја добиваат преку: xDSL, јавна радиокомуникациска и CaTV мрежа, оптичка мрежа, изнајмени линии и LAN мрежа. Споредбено, бројот на интернет корисниците во 2016 во однос на 2005 година е поголем за 17 пати.

Со Просторниот план на Р Македонија до 2020 година се очекуваше бројот на интернет корисници да изнесува 80.000, број кој што е надминат пред многу години.

5.4.2.4. Радиотелевизиски мрежи и сервиси

Пазарот на медиумите има свои специфички бидејќи медиумските производи не се обични производи кои се продаваат на пазар, а во голема мера влијаат врз обликувањето на нашата претстава за светот во кој живееме. На тој начин, тие имаат мошне важна улога во формирањето и одржувањето на општествените вредности, а претставуваат и средство за остварување на други облици на влијание.

Во радиодифузниот сектор во Р Македонија можат да се разликуваат два релевантни пазари на услуги (сервиси): радиски и телевизиски програмски сервиси. Платформите за пренос се: терестријална, кабелска, сателитска и интернет. Географско подрачје на опфат што го обезбедуваат програмските сервиси на ТВ и радискиот пазар е на национално, регионално и локално ниво.

Табела 108 Број на телевизиски и радио станици по години

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ТВ станици												
- вкупно	153	153	52	52	77	76	75	69	67	66	64	62
- комерцијални	123	123	51	51	76	75	74	68	66	65	63	61
- јавни	30	30	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Радио станици												
- вкупно	98	98	98	88	71	77	77	83	80	76	73	70
- комерцијални	68	68	68	68	70	76	76	82	79	75	72	69
- јавни	30	30	30	20	1	1	1	1	1	1	1	1

Бројот на регистрирани ТВ станици во 2016 во однос на 2005 година е помал за 147%, додека опаѓањето кај радио станиците во истиот период е за 40%.

Табела 109 Подрачје на опфат на телевизиски и радио станици по години

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ТВ станици:												
- РМ	9	9	5	22	19	19	16	11	11	11	15	15
- локално	144	144	36	47	48	48	49	47	29	28	27	25
- регионално			11	10	10	10	10	9	27	27	22	22
Радио станици:												
- РМ	4	4	3	3	4	4	4	4	5	5	5	5
- локално	94	94	43	49	51	57	57	61	56	54	17	17
- регионално			16	16	16	17	16	18	18	17	51	48

Според технологиите, најмногу се корисниците приклучени на кабловска телевизија со учество од 56%.

Табела 110 Претплатници на радио и ТВ сервиси по години

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кабловска телевизија	174850	165028	159539	172835	178955	185608	209600	219075
Претплатници на IPTV	14334	30123	40129	66541	88125	98798	103020	108820
Претплатници на DVB-T	10149	42890	50435	37452	58277	58506	50929	45380
Сателитска телевизија	1074	654	1481	1312	14566	15921	17553	19472
Вкупно	200407	238695	251584	278140	339923	358833	381110	392747

За споредба од 2009 до 2016 година, зголемен е бројот на претплатници скоро за 2 пати. По технологии на преносот на сигнал, кај кабловската телевизија порастот е за 25%, кај претплатниците на IPTV за 660% кај DVB-T порастот е за 347%, а кај сателитската телевизија за 18 пати.

Според Просторниот план на Р Македонија во 2020 се планираше покриеност од 99% на населението на Република Македонија со радио и телевизиски програми со ниво и квалитет на сигналите според меѓународно пропишаните технички норми како и вкупно изградени 239 објекти. Исто така со Просторниот план на Р Македонија предвидено е целосно и рамномерно покривање на сите општини и погранични региони на Р Македонија. Планот не е целосно реализиран.

Со развој на радио-дифузната, кабловската, сателитската, мобилната и мрежите од останатите технологии овозможен е пристап на корисниците од сите региони и општини на разни програмски сервиси на радио и телевизиски програми.

5.4.2.5. Поштенска мрежа

Во 2008 година согласно Законот за поштенски услуги, формирана е Агенција за пошти на Р Македонија која како независно регулаторно тело во областа на поштенските услуги, определува механизми за следење на обезбедувањето на универзална поштенска услуга, почитување на правилата и заштитни мерки, формира цени и врши контрола. За либерализација на поштенскиот пазар и јакнење на конкуренцијата, Агенцијата има издадено една лиценца за Индивидуална дозвола (АД Македонска пошта) и повеќе стандардни дозволи за даватели на поштенски услуги.

Најголем субјект во поштенскиот сообраќај и понатаму е АД за поштенски сообраќај “Македонска пошта”-Скопје. Во 2016 година вкупниот број на поштенски единици во Р Македонија изнесува 329 од кои: пошти се 221, шалтерски пошти се 83, сезонски пошти се 3, истурени шалтери 4, договорни пошти се 28 од кои што 19 се шалтерски пошти.

До 2020 година, според Просторниот план на Р Македонија, се планираше вкупниот број на поштенски единици да изнесува 424 што споредено со сегашниот број, претставува 78% од планот.

Табела 111 Писмоносни пратки и пакети по години

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Писмоносни пратки	32258	31936	32026	34943	38354	39175	44848	53024	50842	47948	46589	44551	42587
Пакетни пратки	198	207	212	243	264	257	201	169	159	134	117	109	112

Во периодот од 2004 до 2016 година бројот на писмоносните пратки е зголемен за 32% додека во истиот период бројот на пакети е намален за 77%.

5.4.2.6. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Фиксна телефонија

Вкупниот број на телефонски претплатници во 2015 година изнесува 371.003 и во однос на 2014 година е помал за 3,3%. Најголем е падот кај бакарните ISDN линии за 23% и кај бакарните PSTN линии за 34%.

Според податоците од нецелосно пополнетите информативни листови доставени од општините, во 2015 година инсталирана е една нова телефонска централа.

Мобилна телефонија

Во 2015 година бројот на претплатници изнесува 2.083.583 и е за 6,3% помал од истиот во 2014 година. Во последниве години се забележува намалување на бројот на претплатници, реализираниот сообраќај и вкупниот број на повици во мобилната телефонија.

Мобилниот оператор ОНЕ.ВИП на територијата на Република Македонија во 2015 година има изградено нови 20 базни станици.

Интернет мрежа

Вкупниот број на интернет корисниците во 2015 година изнесува 1.493.606 и во однос на 2014 година е зголемен за 6,8%. Широкопојасниот интернет стана носечка платформа во комуникациите.

Со споредба во пристапот на корисниците на интернет по технологии во 2015 со 2014 година, се забележува пораст кај пристапот преку: широк (за 2,9%) и тесен опсег преку мобилна 2Г/3Г мрежа (за 8,1%), јавна СаTV мрежа (за 17%), а особено преку оптичка мрежа (за 24%).

Радиотелевизиски мрежи и сервиси

Во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги на Р Македонија, во 2015 година, на пазарот на телевизиско емитурање регистрирани се 64 оператори, од кои 63 се во приватен сектор, а еден (МТВ) во јавниот сектор. Од нив на национално ниво се 15 ТВ станици, на регионално 27, а 22 ТВ станици (оператори) емитураа телевизиска програма на локално ниво.

Во 2015 година регистрирани се 73 радиостаници, од кои 72 се во приватен сектор, а еден (МРТВ) во јавниот сектор. Од нив на национално ниво се 5 субјекти, на регионално 17, а 51 субјекти емитураа радио програма на локално ниво.

Според подрачјето на покриеност кај ТВ станиците, во 2015 во однос на 2014 година, забележлива е тенденција на зголемување на бројот на телевизии кои се со национална гледаност во однос на регистрираните локални

телевизији. Кај радио станиците има тенденција на зголемување на бројот на радио станиците кои се со регионална покриеност во однос на регистрираните локални радио станици.

Вкупниот број на ТВ претплатници во 2015 година изнесува 381.110 и е за 6,2% поголем од истиот во 2014 година. Споредбено во 2015 во однос на 2014 година по технологии на преносот на сигнал, имаме: зголемување на бројот на претплатници на кабелска телевизија за 13%, на IPTV за 4%, на претплатници преку сателитска телевизија за 10% а опаѓање е регистрирано кај бројот на претплатници на DVB-T за 13%.

Агенцијата за електронски комуникации во 2015 година на територијата на Република Македонија издаде 26 одобренја за користење на радиофреквенции.

Поштенска мрежа

Во 2015 година Агенција за пошти на Р Македонија во поштенскиот сообраќај има една лиценца за Индивидуална дозвола (АД Македонска пошта) и 29 лиценци за Општо овластување за даватели на поштенски услуги. Од нив, овластени да работат на целата територија на Република Македонија се 10 поштенски компании, а 7 од нив и во меѓународниот поштенски сообраќај. Општо овластување за обезбедување поштенски услуги на ограничено географско подрачје поседуваат 19 даватели на поштенски услуги, кои работат на територија на една или неколку соседни општини.

Најголем субјект во поштенскиот сообраќај и понатаму е АД за поштенски сообраќај “Македонска пошта”-Скопје.

Во 2015 споредено со 2014 година бројот на писмоносните пратки е помал за 4,4%, а бројот на пакети е помал за 7%.

5.5. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот

5.5.1. Животната средина

Република Македонија како земја кандидат за членство во Европската Унија, од периодот на донесување на Просторниот план на Република Македонија до денес, бележи голем напредок во усогласување на законодавството во областа на заштита на животната средина со препораките од земјите членки на ЕУ.

Во овој период евидентно е интегрирање на компонентите за заштита на животната средина меѓу останатите компоненти, клучни за одржлив развој во земјава, посебно во областа на просторното планирање. Искуството покажува дека законските обврски за изработка на стратемиска оцена на влијанијата врз животната средина на планските документи како и оцена на влијанијата на проектите врз животната средина се почитуваат во пракса. Согласно обврските од актуелната законска регулатива, со цел интегрирано спречување и контрола на загадувањето на медиумите и областите во животната средина, голем број на индустриски капацитети ја исполниле својата обврска за поднесување на барање за добивање на дозволи за усогласување со оперативен план.

Воздух

Мерките и активностите за подобрување на квалитетот на воздухот во изминатата деценија генерално, се однесуваат на намалување на загадувањето од сообраќајот, користење на алтернативни извори на енергија, исфрлање од употреба на супстанции кои ја осиромашуваат озонската обвивка и контрола на емисиите од инсталациите кои го загадуваат воздухот. Во изминатиот период иако во услови на драстично влошување на квалитетот на воздухот, инвестициите во мерки и активности за решавање на проблемите на животната средина се намалуваат.

Анализата на трендот на промени на квалитетот на воздухот на национално ниво во периодот од 2004 до 2016 година покажува дека концентрациите на сулфур двооксид, азотни оксиди, неметански испарливи органски соединенија и амонијак во воздухот бележат променлив тренд на зголемување, односно на намалување на емисиите. Ова се должи главно на променливото, неконтинуирано работење на деловните субјекти, особено во секторот производство на енергија, индустриски процеси, металургија и др., кои имаат доминантен удел во загадувањето на воздухот.

Во последната деценија, емисиите на сулфур двооксид бележат променлив тренд на зголемување односно намалување. Променливиот тренд на вкупната емитирана количина на сулфур двооксид е резултат на неконтинуираното работење на одредени производни, индустриски, енергетски и металуршки капацитети. Со најголем процент во емисиите на сулфур двооксид учествуваат согорувачките процеси, што е резултат на согорување на нискоквалитетен и нискокалоричен лигнит, како и течните горива кои содржат сулфур, а се користат за производство на топлинска енергија и во сообраќајот.

Емисиите на азотни оксиди во последната деценија исто така бележат променлив тренд на намалување и зголемување. Намалувањето и покачувањето на емисиите на азотните оксиди се должи на промената на квалитетот на горивата во процесите на добивање на енергија и согорувањето на горивата во возилата. Најголемо процентуално учество во вкупната емисијата на азотни оксиди имаат емисиите кои се создаваат при согорување на нискоквалитетен и нискокалоричен лигнит и од согорувањето на горивата во возилата.

Емисиите на суспендирани честички имаат променлив тренд на зголемување и намалување во анализираниот период. Генерално, концентрациите на суспендирани честички во воздухот ги надминуваат годишните гранични вредности за заштита на човековото здравје. Емисијата на суспендирани честички во воздухот е најизразена во секторот согорување и трансформација на енергијата во електроенергетските објекти и секторот производни процеси. Ова се должи на употребата на стара технологија и нискиот степен на заштита на воздухот, односно недостаток на инструменти за филтрирање на излезните гасови од поединечните испусти.

Емисиите на јаглерод моноксид бележат зголемување во секторите согорувачки процеси, производни процеси и транспорт. Ова се должи на нискиот квалитет и неправилното согорување на горивата кои се употребуваат во овие сектори, како и старосната структура на возниот парк во државата.

Анализата на податоците за концентрациите на приземниот озон⁶⁴, во периодот од 2004-2016 година покажува дека е надмината во повеќе градови (Скопје, Куманово, Кичево, Велес, Битола, Лазарополе, Кавадарци, Кочани, Тетово). Високите концентрации на приземниот озон, изразени во летниот период, се должат на повисоката сончева радијација.

Во изминатиот период е забележано намалување на емисиите на тешки метали во воздухот (олово, кадмиум и жива). Намалувањето на емисиите на тешките метали во воздухот е најизразено после затворањето на топилницата во Велес. Концентрациите на оловото во воздухот се намалени дополнително заради примената на безоловен бензин.

Води

Мониторингот на површинските води во Република Македонија се врши во континуитет. Во изминатиот период е постигнат напредок со воспоставување на мониторинг на подземните води во 2010 година.

Во изминатиот период е постигнат напредок во изготвување на Елаборати за одредување на границите на заштитните зони, заштитните мерки и другите услови, за водите наменети за консумирање од страна на човекот. Во 2014 година се изготвени Елаборати за заштитни зони за Демир Капија, Ресен, Радовиш, Прилеп, Струмица - од Акумулацијата Турија и за населените места с. Куклиш, Сачево, Муртино, Свидовица и Банско; во 2015 година за Битола, Гевгелија и Гостивар и во 2016 година за Велес и Желино⁶⁵. Во тек е подготовка на елаборати за другите акумулации и изворишта (извори, копани/бушени бунари, зафати на реки и др.) кои се користат за водоснабдување на населението. Кај најголемиот број на хотелско-угостителски објекти и викенд населби со сопствени извори на водоснабдување не се формирани зони на санитарна заштита околу водозафатите што резултира со низок, но сепак забележителен процент на неисправни примероци при физичко-хемиската и бактериолошката анализа на водите.

Неконтролираната емисија на отпадни води во површинските водотеци од инсталациите и домаќинствата во близина на населените места, без нивно пречистување и понатаму има негативно влијание врз квалитетот на водите.

Законската обврска за пречистување на отпадните води и нивна повеќекратна употреба пред испуштање во реципиент, во пракса не се почитува во целост.

Со воведувањето на Катастар на загадувачи на вода, во 2008 година е овозможено евидентирање на количините и видот на загадувачки материји кои се испуштаат со отпадните води во реципиентот, како и субјектот кој ги испушта. Недостасува редовно ажурирање на податоците од катастарот.

Почва

Во последната деценија се направени напори за воведување на мониторинг на квалитетот на почвата во однос на содржината на тешки метали, со цел да се направи процена, главно на влијанието на антропогениот фактор врз квалитетот на почвата, како основа за превземање на мерки и активности за редуцирање на загадувањето. Во текот на 2016 година е изработен

⁶⁴ Податоците се однесуваат на вредности за индикаторот: долгорочна цел за заштита на човековото здравје и вегетацијата.

⁶⁵ Извештај за реализација на програмските задачи согласно Националната годишна програма за јавно здравје на Република Македонија за 2016 година.

Геохемиски атлас на Република Македонија во кој се прикажани резултатите од долгогодишните испитувања на квалитетот на почвата во земјата. Во пракса квалитетот на почвата не се третира како ограничувачки фактор за реализирање на предвидените содржини во просторот.

Анализата на податоците за влијанието на економските активности врз квалитетот на почвата, во последните години покажува дека нема промени во однос на степенот на влијание. Исто така, во анализираниот период нема промени кај индустриските жаришта, во однос на ризикот кој го имаат врз животната средина, и покрај тоа што се забележува значителен напредок во управувањето со контаминираниите локалитети.

Бучава

Во Република Македонија, бучавата како индикатор во периодот 2004-2016 година, се следи редовно само во три односно четири градови, Скопје, Битола, Кичево и Куманово.

Во Градот Скопје мониторинг се вршеше во 2004 и 2005 година. Податоците од мониторингот покажаа надминување на максималните нивоа на бучава на сите мерни места. Во периодот 2006-2008 година е подготвена здравствено-еколошка студија за проценка на здравствено-еколошкиот ризик од комуналната бучава кај возрасната популација во Градот Скопје. Податоците од истражувањето покажаа дека бучавата во станбените зони се одржува во рамките на дозволените граници, но во мешовитите станбено деловни зони покажува тенденција на пораст и таму е зголемена за 9 dB(A) во однос на граничната вредност за таа зона или 14 dB(A) во однос на граничната вредност за превенција на вознемиреност и нарушување на спиењето. Анализата на податоците од последните години не покажува резултати во смисла на намалување на бучавата на локациите на кои се надминати вредностите на истата.

Предвидените стратешки карти за бучава со актуелната законска регулатива сеуште не се изработени.

Отпад

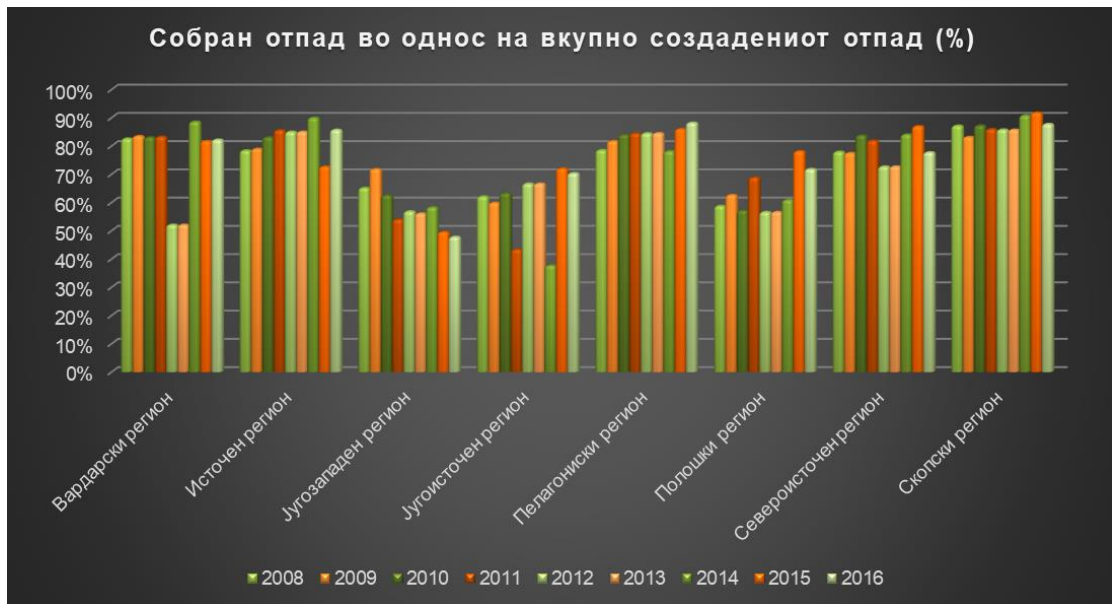
Во последните неколку години поради видливите последици од негативното влијание на отпадот врз здравјето на луѓето, природните процеси во животната средина и економската ефикасност на претпријатијата, вниманието во целост е свртено кон отпадните материји.

Во периодот од 2004 до 2016 година количината на создаден отпад на национално ниво е во подем, споредбено со 2008 година⁶⁶ во последната 2016 година, количината на создаден отпад е зголемена за 12%. Во Скопскиот регион во континуитет има најголеми количини на создаден отпад, но истите количински, драстично не отстапуваат на годишно ниво. Најизразено зголемување на количините на создаден но и собран отпад во периодот од 2008-2016 година има во Полошкиот и Североисточниот регион.

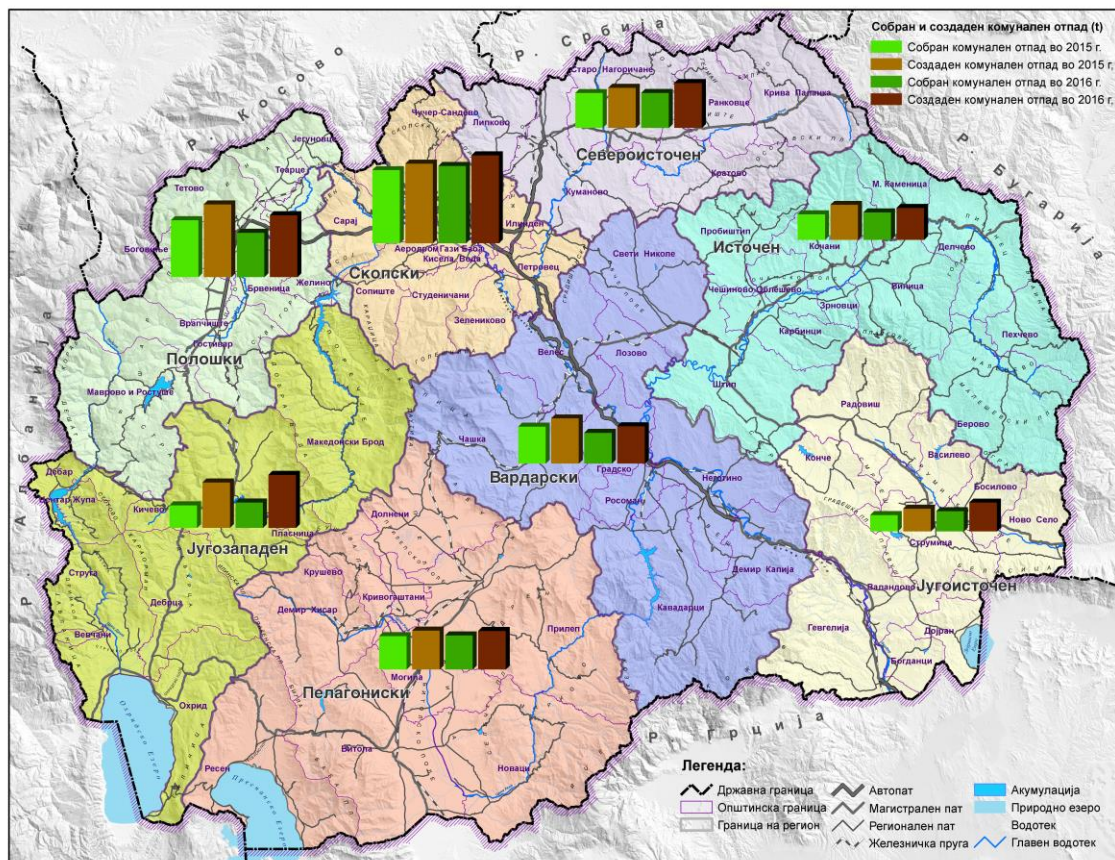
Најголема количина на собран отпад споредбено со количината на создаден отпад има во Скопскиот регион. Количината на собран отпад од вкупната количина на создаден отпад процентуално се зголемува во Полошкиот, Источниот, Пелагонискиот и Југоисточниот регион, додека опаѓа во Југозападниот регион.

⁶⁶ Во анализата се користени податоци од Заводот за статистика на Република Македонија, кои се однесуваат на периодот 2008-2016 година.

Графикон 35 Собран отпад во однос на вкупно создадениот отпад (%)

Процесите на компостирање, реупотреба, рециклирање на комуналниот отпад, како и согорување на отпадот со искористување на енергијата се незабележително застапени. Иницијативата за изградба на регионални депонии и претоварни станици со можност за искористување на отпадот како секундарна сировина се очекува да ја намали количината на отпад која се одложува на депонија и ќе ја зголеми употребната вредност на отпадот како секундарна сировина.

Слика 23 Собран и создаден комунален отпад по региони во 2015 и 2016 год.

5.5.1.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Воздух

Во 2015 година е евидентирано намалување на емисиите на сулфур двооксид во споредба со претходната година. Просечната концентрација на сулфур двооксид измерена во зимскиот период е повисока од просечната годишна концентрација на сите мерни места и дека нема надминувања на критичното ниво за заштита на вегетацијата во однос на просечната годишна концентрација на ниту едно мерно место. Во 2015 година не беше регистрирано надминување на бројот на дозволени надминувања на часовната гранична вредност од аспект на здравствена заштита на ниту една од мерните станици. Дозволениот број на надминувања на дневната гранична вредност од аспект на здравствена заштита не е надминат на ниту една мерна станица од мониторинг мрежата на МЖСПП. Највисока просечна годишна концентрација на сулфур двооксид е забележана на мерно место Центар, во Скопје и мерно место Битола 1 во Битола.

Во 2015 година, просечната годишна концентрација на азот двооксид во однос на граничната вредност за заштита на човековото здравје не е надмината на ниту едно мерно место. Највисока просечна годишна концентрација на азот двооксид е забележана во Тетово. Во 2015 година бројот на дозволени надминувања на часовната гранична вредност од аспект на здравствена заштита не е надминат на ниту едно мерно место.

Во 2015 година, просечната годишна концентрација на суспендирани честици ПМ10 во однос на годишната гранична вредност за заштита на човековото здравје е надмината на сите мерни места во земјата, со исклучок на мерното место во с. Лазарополе. Бројот на дозволени надминувања на дневната гранична вредност од аспект на заштита на човековото здравје во анализираниот период е надминат на сите мерни места, освен во с. Лазарополе. Трендот на измерените концентрации на РМ2,5 го прати трендот на РМ10, со највисоки концентрации забележани во зимскиот период.

Максималните дневни осумчасовни средни вредности на концентрациите на јаглерод моноксид ја надминуваат граничната вредност за заштита на човековото здравје само на мерните места Лисиче во Скопје, Битола 2 и Тетово.

Концентрациите на приземниот озон⁶⁷ во 2015 година, во однос на заштита на вегетацијата, се надминати на мерните места Лазарополе, Миладиновци, Битола 1 и Битола 2 и во Скопје на мерните места Лисиче, Центар и Карпош. Концентрациите на приземен озон⁶⁸, во однос на заштита на човековото здравје се надминати на мерните места Лазарополе, Миладиновци, Битола 1, Битола 2, Тетово и во Скопје на мерните места Лисиче, Центар и Карпош. Дозволениот број на надминувања на целната вредност за заштита на човековото здравје е надминат на мерните места Лазарополе и Битола 2.

Води

Анализата на податоците за кислородните показатели добиени од мерните места на водотеците во Р Македонија во 2015 година, покажува дека

⁶⁷ Податоците се однесуваат на вредности за индикаторот: долгорочна цел за заштита вегетацијата.

⁶⁸ Податоците се однесуваат на вредности за индикаторот: долгорочна цел за заштита на човековото здравје.

на сите мерни места водите се со квалитет од I до II класа, со исклучок на биохемиската потрошувачка на кислород според која на одредени места (Лепенец Устие на реката Лепенец, Башино Село на реката Вардар и Скочивир на Црна Река) водите се со квалитет од III класа.

При анализа на вредностите за средногодишни концентрации на нитрати во реките може да се види дека квалитетот на водата на сите мерни места одговараат на пропишаните вредности за квалитет од I-II класа. Во однос на средногодишните концентрации на нитрити може да се забележи дека на повеќето мерни места утврдено е дека квалитетот на водата одговара на III – IV класа.

Анализата на квалитетот на водотеците во 2015 година во однос на средногодишните концентрации на опасни и штетни материи не покажува драстична промена на квалитетот на водотеците во однос на претходните години.

Почнувајќи од 2008 година, превземени се активности за мониторинг на подземните води во Скопско Поле и Полошката Котлина. Реализацијата е завршена во 2010 година. Добиените вредности од анализата на квалитетот на подземните води во Скопската и Полошката Котлина во 2015 година покажува дека вредностите на анализираните параметри главно се во согласност со препорачаните вредности за води за пиење со исклучок на мерното место Јегуновце каде се регистрирани високи концентрации на вкупен хром.

Почва

Мониторинг на квалитетот на почвата е спроведен на територијата на целата земја. Врз основа на добиените резултати се изготвени геохемиски атласи кои содржат податоци за содржината на тешки метали во почвата. Анализите се спроведени со цел да се воспостави база на податоци за квалитетот на почвата на национално ниво и истата да се ажурира, со цел да се добијат податоци за трендот на промени во почвата и резултатите од евентуално спроведените мерки за заштита на животната средина. Рударството и металургијата и понатаму се вбројуваат во економските активности со најголем удел во контаминацијата на почвата со тешки метали.

До 2015 година е извршено прелиминарно истражување на сите 16 контаминирани локалитети – индустриски жешки точки во државата. Спроведените истражувања посветуваат посебно внимание на можното искористување и на пазарната вредност на земјиштето по извршената санација. Оценето е дека новите инвестиции на санираните површини и работењето може да бидат реален извор на финансирање и поврат на трошоците употребени за санација.

Бучава

Мониторинг на бучава, во 2015 година, се врши во градовите Битола, Куманово и Кичево. Куманово е град со најголемо загадување од бучава. Нивото на бучава во животната средина во Куманово на сите мерни места и за сите три основни индикатори: бучава преку ден-Lд, во текот на вечерта-Lв и бучава преку ноќ-Lн, е над дозволената гранична вредност.

Во однос на дополнителниот индикатор LAmax, во сите три града има значително надминување на граничната вредност. Највисокото измерено максимално ниво на бучава во есенскиот период во Битола изнесува 76,2 dB(A), што е за 16,2 dB(A) над граничната вредност за LAmax, додека екстремно високо ниво е измерено во Куманово и изнесува 84,3 dB(A), што е за

24,9 dB(A) над граничната вредност за LAmax. Највисокото измерено максимално ниво на бучава во пролетниот период во Кичево изнесува 80 dB(A), што е за 20 dB(A) над граничната вредност за LAmax. Во однос на бучавата во животната средина од индустријата, од вкупно 27 инсталации, нема надминување на граничната вредност на нивоата на бучава на ниту едно мерно место, но оваа констатација е со голема несигурност, заради малиот број на доставени податоци во МЖСПП за тековната година.

Отпад

Во 2015 година најголеми количини на создаден отпад има во Скопскиот регион, потоа во Полошкиот, Југозападниот и Вардарскиот регион. Процентуално најголема количина на собран отпад има во Скопскиот регион (92%), Североисточниот регион (87%) и Пелагонискиот регион (86%).

Доминантен процес при конечно управување со отпадот во Република Македонија и во 2015 година е отстранување на отпадот во контролирани депонии, по кој следува отстранувањето на отпадот на неконтролирани (диви) депонии. Процентот на искористување на отпадот како секундарна суровина е сеуште низок иако бележи нагорен тренд во последните пет години.

5.5.2. Природно наследство

Согласно Секторската студија „Заштита на природното наследство“, изработена за потребите на Просторниот план на Република Македонија, 263 локалитети според своите карактеристики и природни вредности се ставени (69 локалитети се заштитени) или ќе бидат ставени под соодветен режим на заштита. Категоризацијата на заштитените и предложените за заштита подрачја, наведени во Просторниот план на Република Македонија се согласно Законот за заштита на природните реткости („Службен весник на Република Македонија“, бр. 41/73, 42/76, 10/90 и 62/93).

Во октомври **2004 година** донесен е Законот за заштита на природата („Службен весник на Република Македонија“, бр.67/04). Законот пропишува воспоставување на систем на заштитени подрачја заради заштита на биолошката разновидност, со нова категоризација на заштитени подрачја, која е усогласена со категоризацијата на Светската унија за заштита на природата (IUCN):

- 1) категорија I:
 - I-а – строг природен резерват и
 - I-б – подрачје на дивина⁶⁹;
- 2) категорија II - национален парк;
- 3) категорија III - споменик на природата;
- 4) категорија IV - парк на природата;
- 5) категорија V - заштитен предел и
- 6) категорија VI - повеќенаменско подрачје.

Оттука произлегува и обврската на Министерството за животна средина и просторно планирање да изврши ревалоризација на заштитените подрачја, заштитени пред денот на отпочнувањето на примената на новиот закон и изготвување на нови акти за прогласување согласно со новата категоризација.

Подрачјето се стекнува со статус на заштитено природно наследство со неговото прогласување. Тоа се делови на природата и локалитети кои се

⁶⁹ Во 2010 година категоризацијата е надополнета со категоријата подрачје на дивината.

состојат од геолошки, физичко-географски или биолошки формации или група на такви формации, кои имаат исклучителна вредност од естетска, конзервациска или научна гледна точка. Природно наследство може да биде: заштитено подрачје, строго заштитен или заштитен див вид, карактеристични минерали и фосили, спелеолошки објекти или природни реткости.

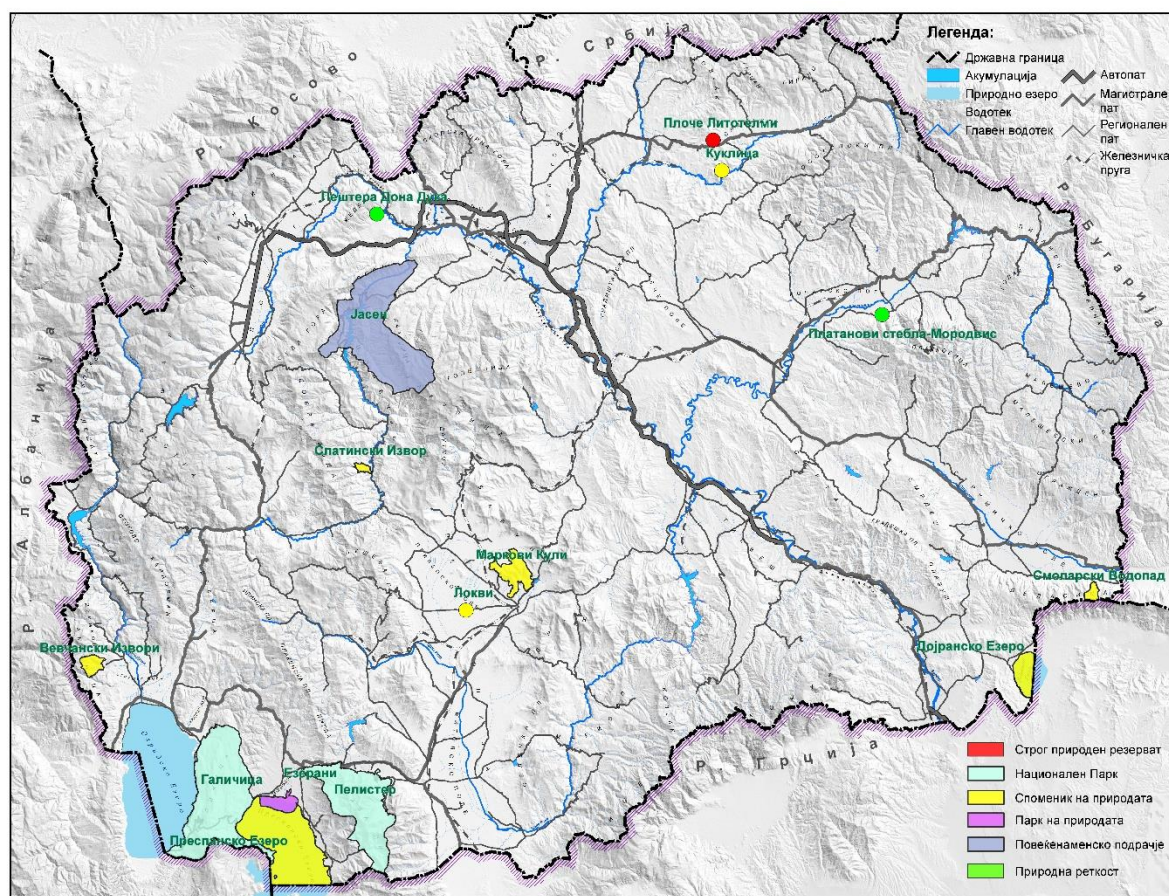
Со актот за прогласување на заштитеното подрачје или природната реткост, а поради потребата за нивна заштита и управување, се воспоставуваат заштитни зони, и тоа: зона на строга заштита, зона на активно управување, зона на одржливо користење и заштитен појас. Активностите и дејностите кои се дозволени во заштитните зони, се утврдени со Законот за заштита на природата, актот за прогласување на заштитеното подрачје или природната реткост, како и во Планот за управување и Годишните програми кои ги донесува субјектот кој управува со заштитеното подрачје или природната реткост. Со ова се опфатени дел од одредбите за заштита на природното наследство согласно Просторниот план на Република Македонија.

Актите за прогласување на заштитените подрачја со површината на заштита, за периодот од 2004-2016 година, се наведени во следната табела:

Табела 112. Акти за прогласување на заштитени подрачја (2004-2016 година)

Год.	Акт за прогласување	Површина на заштитено подрачје (ha)
2004	/	
2005	Одлука за основање на ЈП за управување и заштита на повеќенаменското подрачје Јасен – Скопје	26.940*
2006	Закон за прогласување на локалитетот Смоларски водопад за споменик на природата (“Службен весник на РМ”, бр. 35/06)	696*
	Закон за прогласување на локалитетот Маркови Кули за споменик на природата (“Службен весник на РМ”, бр. 49/06)	3.651*
2007	Законот за прогласување на дел од планината Пелистер за Национален парк (“Службен весник на РМ”, бр. 150/07)	17.150
2008	Законот за прогласување на локалитетот Куклица за споменик на природата (“Службен весник на РМ”, бр.103/08)	55,7
2009	Законот за прогласување на локалитетот Алшар за споменик на природата (“Службен весник на РМ”, бр. 83/09)	120,4
2010	Закон за прогласување на дел од планината Галичица за Национален парк (“Службен весник на РМ”, бр. 171/10)	24.151,4

Год.	Акт за прогласување	Површина на заштитено подрачје (ha)
	Закон за прогласување на локалитетот Локви - Големо Коњари за споменик на природата ("Службен весник на РМ", бр. 124/10)	15
	Закон за прогласување на локалитетот Плоче-Литотелми за строг природен резерват ("Службен весник на РМ", бр. 145/10)	23,2
2011	Закон за прогласување на пештерата Слатински извор за споменик на природата ("Службен весник на РМ", бр. 23/11)	414
	Законот за прогласување на Преспанското Езеро за споменик на природата ("Службен весник на РМ", бр. 51/11 и 79/13 - дополнување)	17.788,61
	Законот за прогласување на Дојранското Езеро за споменик на природата ("Службен весник на РМ", бр. 51/11)	2.720
	Решение за прогласување на пештерата Дона Дука за природна реткост ("Службен весник на РМ", бр. 182/11)	9,97*
2012	Закон за прогласување на Вевчански Извори за споменик на природата ("Службен весник на РМ", бр. 39/12)	1.370
	Закон за прогласување на локалитетот Езерани на Преспанското Езеро за парк на природата ("Службен весник на РМ", бр. 24/12)	1.917
	Закон за престанок на важење на Законот за прогласување на локалитетот Алшар за СП ("Службен весник на РМ", бр. 59/12)	/
2013	/	/
2014	/	/
2015	/	/
2016	Решение за прогласување на платановите стебла (<i>Platanus orientalis</i>) - Мородвис за природна реткост ("Службен весник на РМ" бр. 65/16).	/

Слика 24. Заштитено природно наследство во периодот од 2004 до 2016 година

Површината на одредени локалитети заштитени по усвојувањето на Просторниот план на Република Македонија, се разликува од површината на истите предвидена во Просторниот план. Поради тоа вкупната површина на заштитено природно наследство до 2020 година ќе биде различна во однос на површината предвидена со ПП на РМ (298.566 ha).

Во периодот по донесување на Просторниот план на Република Македонија реализирани се низа активности од областа за заштита на природата, кои придонесуваат кон реализација на одредбите за заштита на природата.

5.5.2.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Во 2015 година националната база на научни верификувани податоци за флората, габите и фауната во Источниот плански регион односно сливното подрачје на река Брегалница е збогатена со изработката на Извештај за природно наследство на Источниот плански регион. Во извештајот е даден осврт на состојбата со заштитените подрачја, а воедно предложен е систем на заштитени подрачја, кои поседуваат значајни природни вредности. Истата година е отпочната имплементацијата на Проектот за интегрална заштита на природното и културното наследство на Охридскиот регион финансиран од ЕУ и UNESCO. Главната цел на проектот е преземање на подготвителни активности за номинација на албанската страна од Охридскиот регион за ставања под заштита на UNESCO, преку давање поддршка од страна на македонски стручни лица и меѓународни советодавни тела.

Во 2015 година Министерството за култура во соработка со МЖСПП, Сектор за природа го подгови Предлог-Планот за управување со природното и културното наследство на Охридскиот регион. Обврската за изработка и донесување на овој план произлегува и од Законот за управување со светското природно и културно наследство во Охридскиот регион („Службен весник на РМ“ бр. 75/10).

Во рамки на IUCN проектот „Кон зајакнување на планирањето и заштитата на природата во Југоисточна Европа“ значаен е придонесот на МЖСПП, Сектор за природа, во подготовка на делот за природното наследство на Македонија, при изработка на извештаите: Состојба на заштита на природните системи во Југоисточна Европа и Градење на капацитет за потребите за развој и приоритетите за заштита и конзервација на природата во Југо-Источна Европа.

Преку ECRAN проектот („Регионална мрежа за пристапување во областа на животната средина и климата“) од страна на Европската комисија, во Република Македонија беше реализирана експертска мисија за процена на состојбата за воспоставување еколошка мрежа Натура 2000. Целта на мисијата беше да се одреди степенот на подготвеност на земјата за поднесување на предлог за воспоставување на еколошката мрежа Натура 2000.

5.5.3. Заштита на културното наследство

Во периодот од 2004 до 2016 година во доменот на имплементацијата на механизмите за заштита на културното наследство согласно Законот за заштита на културно наследство и Просторниот план на Република Македонија се одржува континуитет на активностите во областите кои се однесуваат на одредување степени на заштита, валоризација и ревалоризација. Аспектот на заштита на недвижното културно наследство во анализираниот период во континуитет се артикулира преку понатамошен процес на ревалоризација на недвижното културно наследство согласно Законот за заштита на културното наследство, меѓутоа треба да се посвети повеќе внимание на динамиката. Продолжува изработката на **Елаборати за валоризација** и изработката на **Заштитно-конзерватоски основи**. Во делот на градителските целини и градските јадра се забележува зголемена активност во одредување на нивните граници и контактни зони како и предлози за нивна понатамошна заштита и унапредување на истата.

При следењето на промените во просторот од аспект на недвижното културно наследство за периодот од 2004 до 2016 година може да се констатира дека промените во најголем дел се однесуваат на **ревалоризација** на недвижното културно наследство, изработување на **елаборати за валоризација** на недвижни културни добра и споменички целини (процедура која е во тек во целиот период)

Изработката на **Заштитно – конзерваторски основи** кои во смисла на Просторниот план претставуваат основна документациона основа за третманот на културното наследство се одвива во континуитет.

Во текот на 2012 и 2013 година прогласени се вкупно **18 културни добра и споемнички целини** како **регистрирано културно наследство ex lege**, односно во **2012 год.** во оваа категорија биле регистрирани **8 културни добра и целини**, додека во **2013 год.** во оваа категорија се регистрирани **10 предметни добра**. **Промена на режимот на заштита** согласно податоците од

Министерството за култура и Управата за заштита на спомениците на културата е констатирана кај **20 куќи** и една **Заштитна зона Стара Рампа - Струга** односно на **11 куќи** во таа Заштитна зона во текот на **2011 година**. Во текот на **2012 година** има промена на режимот на заштита односно престанок на заштита во **Урбана целина на централно Градско подрачје II – Скопје**, додека во **2013 год.** оваа мерка се определува на **19 куќи и црковен имот**. Ваков режим на заштита до **декември 2014 год.** е доделен на **2 куќи**. Во процесот на **валоризација** на незаштитени културни добра и нивен иден статус во текот на **2011 година** биле валоризирани **11 културни добра и споменички целини** додека во текот на **2012 година** оваа бројка е **6**. Зголемена активност во процесот на валоризација се забележува во текот на **2013 година** кога се валоризирани **16 предметни добра** за во **2014 год.** оваа бројка да изнесува **7 недвижни споменици на културата од особено значење**. Во процесот на **валоризација** на незаштитени културни добра и нивен иден статус во текот на **2015 година** биле валоризирани **22 културни добра и споменички целини** додека во текот на **2016 година** оваа бројка е **0**. Активност во процесот на валоризација забележана во текот на **2015 година** се однесува на валоризирано **1 предметно добро**, а во **2016 год.** валоризиран е **1 (еден) недвижен споменик на културата од особено значење**.

Ревалоризацијата како механизам за прогласување значајно културно наследство во текот на **2011 година** била применета за **14 предметни добра**, во **2012 година** на **8**, во **2013 год.** на **1** и тоа на **Споменична целина “Дебар Маало”**, Скопје, додека во **2014 година** со ревалоризација се опфатени **3 недвижни споменици на културата и споменички целини**. Под **привремена заштита** во текот на **2011 година** потпаднале **3 културни добра**, во **2012 год.** **2 културни добра**, **2013 год.** **3 културни добра** и **2014** заклучно со месец декември **2 недвижни споменици на културата**. Ревалоризацијата во текот на **2015 година** била применета за **5 предметни добра**, во **2016 година** на **20**, и **1 (едно) прогласување на културно наследство од особено значење** и тоа со **Одлука** за прогласување на **споменичката целина Антички град „Скупи“ во Скопје**. Под **привремена заштита** во текот на **2016 година** потпаднале **1 културно добро**, а за **2015** нема. Во **2015 год.** има **7 податоци за престанок на заштита на недвижно културно наследство за разлика од 2016** каде се промениле за **6 престаноци на заштита**.

Овие промени се дел од веќе започнатиот процес за воспоставување суштински афирмативен однос кон културното наследство. Продолжува изработката на **Заштитно – конзерватоски основи** кои претставуваат документациска основа за третманот на културното наследство во просторните и урбанистичките планови.

Во текот на **2016 година** продолжува воспоставувањето на **Информативен систем** за културно наследство кој има за цел да овозможи достапност на брзи и точни инфорамции, база на релевантни податоци за културното наследство и негова заштита, што претставува голем чекор за ефикасно поврзување со специјализирани и општи системи, мрежа на национално и меѓународно ниво. Во анализираниот период од **2004 до 2016 година**, согласно надлежностите на релевантните институции и државните органи, остварени се активности во смисла на изготвување документи од типот на регулативи, стратегии, плански програми, проекти и елаборати, меѓународни договори и програми, кои се однесуваат на заштита на културното наследство во корелација со стратегијата за зачувување и заштита на културното

наследство и планските определби зацртани во Просторниот план на Република Македонија

5.5.3.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

При следењето на промените во просторот од аспект на недвижното културно наследство во текот на 2015 година забележани се следните промени:

- Активност во процесот на валоризација забележана во текот на **2015 година** се однесува на валоризирано **едно предметно добро**;
- **Ревалоризацијата** во текот на **2015 година** била применета за **5 предметни добра** и
- Активности за **привремена заштита** во текот на **2015 година** нема. Во таа година има **7 податоци за престанок на заштита на недвижно културно наследство**.

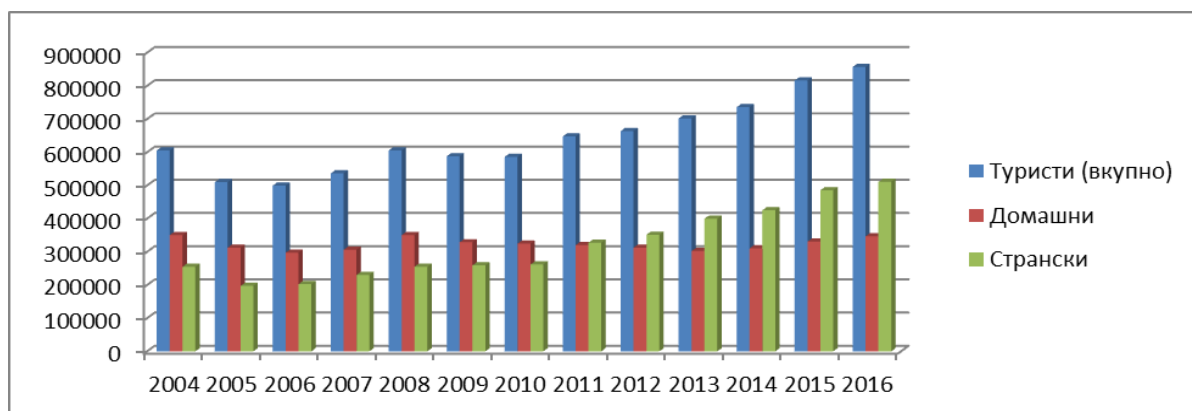
5.5.4. Развој на туризмот и организација на туристичките простори

Развојот на туризмот во изминатите анализирани години на просторот на државата во кој што се утврдени туристички подрачја со меѓународно, национално, регионално, локално и транзитно значење не ги оствари определбите дефинирани со Просторниот план на Р Македонија за интензивирање на развојот и активирање на нови простори со туристичко значење. Потребни се дополнителни активности и инвестиции за динамизирање на оваа исклучително значајна област за зголемување на атрактивноста на просторот и амбиентот за претприемачите и создавање перспектива за развој на туризмот во локалната и национална економија.

Табела 113 Број на туристи во Република Македонија во период од 2004 до 2016 година

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Туристи (вкупно)	605320	509706	499473	536212	605320	587770	586241	647568	663633	701794	735650	816067	856843
Домашни	350363	312490	297116	306132	350363	328566	324545	320097	312274	302114	310336	330537	346359
Странски	254957	197216	202357	230080	254957	259204	261696	327471	351359	399680	425314	485530	510484

Графикон 36 Динамика и структура на туристичка посетеност во период од 2004 до 2016 год.

Вкупниот број туристи во анализираниите дванаесет години бележи постојан раст и тренд на зголемување, освен во периодот од 2005 до 2007 и од 2009 до 2010 година, кога има благо намалување. Во 2015 и 2016 година, вкупниот број на туристи бележи тренд на зголемување со годишни стапки од 10,9% за 2015 во однос на претходната 2014 год. и 5% за 2016 во однос на претходната 2015 год. Во 2013 и 2014 година, вкупниот број на туристи исто

така бележи тренд на зголемување со годишни стапки од 5,8% за 2013 во однос на претходната 2012 и 4,8% за 2014 во однос на претходната година.

Бројот на странските туристи бележи тренд на зголемување и тоа во 2015 и 2016 година со годишни стапки од 14,2% за 2015 во однос на претходната година и 5,1% за 2016 во однос на 2015 год. Во 2013 и 2014 година, бројот на странски туристи бележи тренд на зголемување односно годишна стапка од 13,8% за 2013 год. и 6,4% за 2014 год.

Бројот на домашни туристи во анализираните години, исто бележи тренд на зголемување со годишни стапки од 6,5% за 2015 година и стапка од 4,8% за 2016 год. во однос на 2015 година. Во 2013 и 2014 година, бројот на домашни туристи бележи тренд на намалување односно негативна стапка од 3,3% за 2013 год. и позитивна стапка од 2,7% за 2014 во однос на претходната година.

Во однос на планските определби дефинирани со концептот за Развој на туризмот и организација на туристичките простори утврден со Просторниот план на Република Македонија може да се заклучи дека обемот и нивото на туристичката понуда заостанува зад реалните рецептивни можности и потенцијали во просторот.

Наместо брзиот пораст предвиден со Просторниот план во кој беа планирани до крајот на 2020 година околу 110.000 легла, во 2016 година во сите видови сместувачки капацитети евидентирани се вкупно 73.168 легла, што претставува 66,5% од вкупно планираните до крајот на планскиот период. Во однос на 2015 година бројот на легла е зголемен за 1,6% или 1.147 легла повеќе. Вкупниот број на соби во 2016 година изнесува 28.305, и остварува зголемување во однос на 2015 година за 1,8% или 493 соби повеќе.

Во однос на планските проекции се забележува отстапување и на бројот на реализираните ноќевања. Имено, со Просторниот план е предвидено до крајот на 2020 година ноќевањата да достигнат бројка од околу 7,5 милиони од кои 70% се предвидени за домашните туристи, а остатокот од 30% ноќевања за странските туристи. Според објавените податоци на Државниот завод за статистика, до крајот на 2016 година реализирани се околу 2.461.160 туристички ноќевања што претставува само 32,8% од планските предвидувања до 2020 година.

Во текот на 2012 година прогласен е и Закон за туристички развојни зони со кој се уредуваат погодностите за инвестирање во туристичките развојни зони, постапката за отуѓување на градежното земјиште за посебна намена за изградба на туристичките развојни зони, начинот и постапката за основањето, развојот и дејностите кои се вршат во туристичките развојни зони. Целта на овој закон е забрзување на економскиот развој со привлекување на странски и домашен капитал за развој на туризмот и националната економија, зголемување на конкурентноста и зголемување на вработувањето.

Во текот на 2013 и 2014 година, усвоени се следните урбанистичко-плански документации за туристички развојни зони:

- Урбанистички план вон населено место за туристичко развојна зона, м.в “Краста”, КО Калишта, Општина Струга,
- Урбанистички план вон населено место за туристичко развојна зона, м.в. “Сунгурли дере”, КО Нов Дојран, Општина Дојран,
- Урбанистички план вон населено место за туристичко развојна зона, м.в. “Карач”, КО Стар Дојран, Општина Дојран.

За наредниот период неопходни се интензивни активности за воспоставување проактивна политика на државата во сите сегменти кои имаат влијание врз порастот и унапредувањето на туристичката понуда и зголемувањето на вкупните ефекти од оваа стопанска дејност врз вкупната економија на Р Македонија. Туристичката валоризација е втемелена на сознанието за природниот амбиент, создадените вредности и нивните атрактивни фактори кои ќе обезбедат за туристичкиот производ најдобри ефекти. Компаративни предности на амбиенталните, културните, природните, сообраќајните и други подрачја се предуслов за динамизирање на оваа перспективна стопанска дејност во македонската економија.

5.5.4.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Според објавените податоци⁷⁰, бројот на туристите во Р Македонија во 2015 година изнесува 816.067, односно годишен пораст со стапка од 10,9% во однос на 2014 година. Бројот на домашните туристи за 2015 година во однос на 2014 е зголемен за 6,5% и достигна бројка од 330.537 домашни туристи, а бројот на странските посетители е зголемен за 14,2% и достигна бројка од 485.530 странски туристи во 2015 година. Од вкупниот број на туристи во 2015 година, бројот на домашни туристи учествува со 40,5%, додека странските туристи учествуваат со остатокот од 59,5%.

Табела 114 Број на туристи во Република Македонија во 2015 година

	2014	2015
Туристи (вкупно)	735.650	816.067
Домашни	310.336	330.537
Странски	425.314	485.530

Врз основа на ова, бројот на ноќевањата за 2015 год. кој изнесува вкупно 2.394.205 бележи зголемување со годишна стапка од 9,0% повеќе во однос на претходната година. Бројот на ноќевања на домашни туристи за 2015 год. изнесува 1.357.822, или зголемување со годишна стапка од 6,6% во однос на претходната година, додека бројот на ноќевања на странски туристи за 2015 год. изнесува 1.036.383 или зголемување со годишна стапка од 12,4% во однос на 2014 год.

Табела 115 Ноќевања во Република Македонија во 2015 година

	2014	2015
Вкупно ноќевања	2.195.883	2.394.205
Ноќевања на домашни туристи	1.273.370	1.357.822
Ноќевања на странски туристи	922.513	1.036.383

⁷⁰ Статистички годишник на Република Македонија, 2017 ДЗС на Република Македонија.

36. Според годишните извештаи добиени од единиците на локалната самоуправа⁷¹ и останатите надлежни институции за 2015 година во областа на туризмот и организација на туристичките простори евидентирани се промени во просторот во неколку општини. Објектите кои се во градба или се ново-изградени од областа на туризмот и угостителството се лоцирани во следните општини: Општина Пласница:

- туристичко-угостителски објект, 2 (две) кафетерии, 60 седишта, 6 вработени;

37. Општина Пробиштип:

- туристичко-угостителски објект, 1 (еден) објект во изградба со П=842 м²;
- 30 одмаралишта со угостителство во СРТЦ Пониква (состојба);

38. Општина Чучер Сандево:

- туристичко-угостителски објект, хотелски комплекс, локалитет Камени мост, П=1111 м², КО Глуво Бразда;

Во текот на 2015 год. планирани се површини за туристичка намена според (одобрена) усвоена урбанистичко-планска документација во следните општини:

39. Општина Демир Капија:

- УПВНМ Попова Кула, КО Демир Капија, П=20,61 ха;

40. Општина Кочани:

- Викенд населба, П=49,19 ха, планирана со УПВНМ за Спортско рекреативен центар Пониква;

41. Општина Крива Паланка:

- ЛУПД за изградба на спортски терен, КО Конопница;

42. Општина Неготино:

- ДУП за дел од УЗ 9.2 спортско рекреативен центар;

43. Општина Ранковце:

- УПВНМ Пклиште, УБ 2, викенд зона, П= 8,35 ха;

44. Општина Тетово:

- ЛУПД за градежна парцела Ш.4., КО Шипковица вон градежен реон, намена големи угостителски единици, П=4212 м²;
- ЛУПД, м.в. Рупа, КО Сараќино, намена големи угостителски единици, П=3710 м²;

• Општина Чашка:

- Урбанистички план за вон населено место за викенд населба, м.в. Солинарче, П=1,003 ха..

Според расположливите податоци од Државниот завод за статистика, во 2015 година, регистрирани се вкупно 2084 деловни единици за угостителство со 131.230 седишта, со вкупен остварен промет од 10.338 милиони денари.

⁷¹ За 2015 година од вкупно 81 општина заедно со Градот Скопје, доставени се одговори на Информативните листови од само 53 единици на локалната самоуправа.

5.6. Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи

5.6.1. Заштита од воени загрозувања

Политиката на заштита на населението од воени разорнувања, изразена преку просторното и урбанистичкото планирање е насочена во два основни сегмента:

- Планирање и уредување на простори погодни за евакуација на населението и материјалните добра и
- Планирање и изградба на засолништа.

Проценката на степенот на загрозеноста на одделните локални урбани структури, заснована врз општата оценка и зоните на загрозеноста на Републиката и според констатираните потреби, како и определување на натамошна политика (и конкретни локации) за изградба на нови засолништа ја изготвува и ја спроведува Дирекцијата за заштита и спасување.

Обврската на планирање и изградба на засолништа заради заштита на населението од воени разурнувања во станбените, стопанските, деловните, јавните и другите видови на градежни објекти е уредено со повеќе закони и подзаконски акти, но податоците од информативните листови добиени од единиците на локалната самоуправа, кажуваат дека во периодот 2004-2016 година не е изградено ниедно јавно засолниште. Врз основа на погоре наведеното може да се заклучи дека не се почитуваат обврските за изградба на јавни засолништа произлезени од Законот за заштита и спасување, чија примена започна од 01 јануари 2005 година.

Специфичноста на областа за заштита и спасување ја наметнува потребата во наредниот период сериозно да се пристапи кон примената на законската регулатива за изградба на засолништа, со оглед на фактот дека со донесените уредби подетално е разработена оваа материја и во однос на надлежностите на Советите на општините и градоначалниците и во однос на инвеститорите при проектирањето и изградбата на објектите.

5.6.2. Заштита од природни катастрофи

За што поуспешно справување со последиците од природните непогоди потребно е да се утврди нивниот потенцијал, односно подложноста на определен простор кон соодветен вид непогоди, а потоа да се утврди и ранливоста, односно просторната дисперзија на населбите и другата изградена структура.

Оттука, за успешно функционирање на заштитата од природни и елементарни катастрофи во процесот на планирање потребно е да се води грижа значајните инсталации (објекти) да се лоцираат во простори со најмал степен на ризик, т.е. најмала подложност на непогоди.

Според пополнетите информативни листови доставени од единиците за локална самоуправа, Дирекцијата за заштита и спасување и Центарот за управување со кризи во периодот 2007-2016 година се забележани голем број на пожари во повеќе општини.

Табела 116 Број на евидентирани пожари по години

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Вкупен број на регистрирани пожари	исклучително голем	-	-	662	702	714	1054	31	604	516
Број на општини каде се регистрирани пожари	38	31	15	9	6	36	5	6	8	8

* Извор за 2007-2014 година: ИЛ на општините и Дирекција за заштита и спасување;
Извор за 2015-2016 година: Центар за управување со кризи

Податоците од пополнетите информативни листови доставени од единиците за локална самоуправа и од Дирекцијата за заштита и спасување за 2015-2016 година се разликуваат. Информативниот лист доставен од Дирекцијата за заштита и спасување за 2016 година не регистрира големи пожари на отворен простор, но информативни листови пополнети и доставени од единиците на локалната самоуправа во 2015 година бележат 442 пожари во вкупно 9 општини, а во 2016 година се регистрирани 261 пожари во 7 општини.

Табела 117 Број на евидентирани пожари во 2015 и 2016 година

	2015	2016
Вкупен број на регистрирани пожари	442	261
Број на општини каде се регистрирани пожари	9	7

*Извор: ИЛ на општините

Во текот на 2015 година, согласно добиените информации од Центарот за управување со кризи, регистрирани се 129 шумски пожари и 222 пожари на отворени површини. Просторната застапеност без опожарените површини се прикажани во следната табела.

Табела 118 Број на евидентирани пожари во 2015 и 2016 година (ЦУК)

	2015	2016
Вкупен број на регистрирани пожари	604	516
Број на општини каде се регистрирани пожари	8	8

*Извор: ЦУК

Во 2015 и 2016 година, на територијата на Република Македонија се регистрирани бројни пожари, што соодветствува со сушниот период и зголемените просечни температури. Во 2015 година, согласно доставените информативни листови пополнети од единиците на локалната самоуправа регистрирани се значително поголем број на пожари на вкупна површина од 3.069,48 ха. Центарот за управување со кризи за 2015 и 2016 година регистрира поголем број на пожари, но опожарената површина не е дадена.

За **поплавите** не постојат соодветни податоци, овие појави се слабо евидентирани во информативните листови.

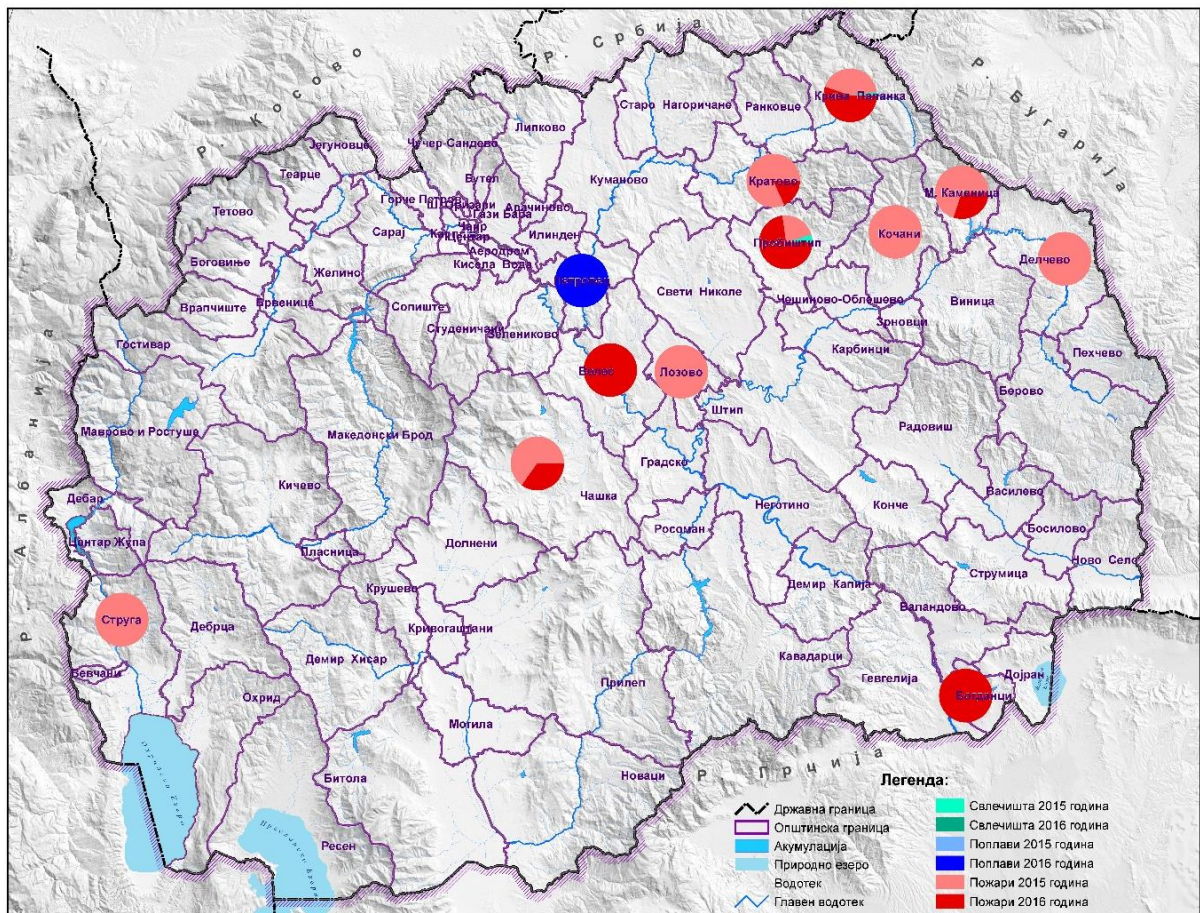
Извештајната 2015 година ја одбележаа обилните врнежи во месец август, кои предизвикаа поплави во Полошкиот регион со значителна

материјална штета и човечки жртви. Единствена релевантна информација е одговорот добиен од страната на Дирекцијата за заштита и спасување.

Свлечишта - Според добиените податоци од извештајните единици во 2011, 2012 и 2013 година регистрирано е по едно свлечишта, а во 2014 година бројот на овие појави е поголем од 3, со напомена дека станува збор за повеќе помали свлекувања на земјиштето.

Четири свлечишта се регистрирани во 2015 година, според анализираниите податоци од информативните листови доставени од единиците за локална самоуправа, со напомена дека станува збор за повеќе редовни помали свлекувања на земјиштето, поконкретно би биле одрони на локалните и регионалните патишта или нанесена земја и камења на коловозите. Заради тоа бројот на евидентирани одрони е поголем и надминува 5 појави⁷². За 2016 година, согласно добиените податоци, не се евидентирани појави на свлечишта.

Поради неконзистентност и неусогласеност на методологијата на добиените податоци од општините и Центарот за управување со кризи за непогодите во 2015 и 2016 година, даден е посебен графички приказ на нивниот број и застапеност по општини. Податоците за зафатените површини се нецелосни, а недостасуваат и оние за нанесената штета.

Слика 25 Процентуална застапеност на непогодите евидентирани во ИЛ на ЕЛС во 2015 и 2016 година по општини

⁷² ИЛ општина Пробиштип и општина Крива Паланка за 2015 година.

Табела 119 Број на евидентирани непогоди во 2015 и 2016 година

Општина	Свлечишта 2016	Свлечишта 2015	Поплави 2016	Поплави 2015	Пожари 2016	Пожари 2015
Богданци					2	
Велес					163	
Делчево						3
Кочани						7
Кратово					2	9
Крива Паланка		3			80	62
Лозово						1
М. Каменица					3	7
Петровец			1			
Пробиштип		5			80	25
Струга						315
Чашка					7	13
ВКУПНО	0	8	1	0	337	442

* Извор: ИЛ на општините

Во повеќе општини се превземени мерки за заштита од поплави, пред сè регулација на речни корита.

Со цел спречување на поплави согласно добиените информативни листови од единиците за локална самоуправа за 2016 година се превземени следниве активности:

- Општината центар Жупа има пријавено регулација на речното корито на река викана Бајрмовска река во должина од еден километар.

- Општината Пробиштип има пријавено дека согласно ГУП на Општина Пробиштип е предвидена регулација на река Киселичка и река Калнишка.

Согласно доставените информативни листови за заштита од поплави во 2015 година се реализирани следните активности:

- Општина Босилово - регулација на речното корито на река Вардар-од с. Теново до с.Челопек во должина од 9 км и с. Радиовце во должина од 3.5 км;
- Општина Валандово - регулација на речно корито на река Странец;
- Општина Делчево - регулација на корито на река Брегалница во централно градско подрачје во Делчево. Регулирано на 100 годишна вода;
- Општина Кавадарци - Регулација на кеј на река Луда Мара, Л-270;
- Општина Пробиштип - регулација на река - Со ГУП на Општина Пробиштип предвидена е регулација на река Киселичка и река Калнишка и
- Општина Струга - Во текот на 2015 година е извршено чистење на речното корито на Џеписка река во должина: село Џепин до река Црни Дрим.

5.6.3. Заштита од техничко-технолошки катастрофи

Една од можните и неопходно потребни превентивни мерки за заштита од техничко-технолошки катастрофи е планирањето, кое преку осознавање и анализа на состојбите и опасностите од можните инциденти, во поставувањето и одржувањето на инсталациите и опремата, треба да создаде прифатлив однос кон населението, критичните инсталации и животната средина. Притоа основните методолошки постапки за планирање и уредување на просторот се:

- Оценка на состојбите на природните компоненти на животната средина и степенот на загрозеност од појава на технички катастрофи;
- Оценка на оптовареноста на просторот со технолошки системи со одредено ниво на ризик;
- Анализа на меѓусебната зависност на природните услови и постојните технолошки системи;
- Дефинирање на нивото на постојниот ризик при редовна секојдневна работа на технолошките системи и при појавата на инцидентни случаи;
- Процена на загрозеноста на луѓето и материјалните добра;
- Утврдување на критериумите за избор на оптимална варијанта на заштита врз основа на проценетиот степен на загрозеност.

Според податоците од достасаните информативни листови во 2008, 2009 и 2010 година нема евидентирано техничко-технолошки хаварији, додека во 2007 година евидентирана е само една техничко-технолошка хаварија во рудникот Тораница во општина Крива Паланка.

Технолошките инциденти се однесуваат на 1 хаварија во рудникот „Индоминерали и метали“ во Крива Паланка во 2011 и 2012 година, како и 2 пожари во фабрички погони во Гостивар и Куманово во 2012.

Според податоците од добиените информативни листови, во 2015 и 2016 година нема евидентирано техничко-технолошки хаварији.

5.6.4. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Заштита од воени разурнувања - Според податоците од информативните листови добиени од единиците на локалната самоуправа, во текот на 2015 година не е евидентирана изградба на ниту едно јавно засолниште и покрај законската обврска за нивна изградба и одржување и користењето на веќе изградените засолништа и другите заштитни објекти.

Заштита од природни и елементарни катастрофи - Според пополнетите информативни листови доставени од единиците на локална самоуправа во 2015 година беа забележани поголем број на пожари во вкупно 9 општини, додека според добиениот информативен лист пополнет и доставени од Дирекцијата за заштита и спасување во текот на 2015 година биле регистрирани пожари во 8 општини.

Табела 120 Број на евидентирани пожари во 2015 година

	2015
Вкупен број на регистрирани пожари	442
Број на општини каде се регистрирани пожари	9

* Извор: ИЛ на општините

Во текот на 2015 година, согласно добиените информации од Центарот за управување со кризи, регистрирани се 129 шумски пожари и 222 пожари на отворени површини. Просторната застапеност без опожарените површини се прикажани во следната Табела 121.

Табела 121 Број на евидентирани пожари во 2015 година (ЦУК)

	2015
Вкупен број на регистрирани пожари	604
Број на општини каде се регистрирани пожари	8

* Извор: ЦУК

Во 2015 година, на територијата на Република Македонија се регистрирани бројни пожари, што соодветствува со сушниот период и зголемените просечни температури. Во 2015 година, согласно доставените информативни листови пополнети од единиците на локалната самоуправа регистрирани се значително поголем број на пожари на вкупна површина од 3.069,48 ха. Центарот за управување со кризи за 2015 година регистрира поголем број на пожари, но опожарената површина не е дадена.

За **поплавите** не постојат соодветни податоци, овие појави се слабо евидентирани во информативните листови.

Извештајната 2015 година ја одбележаа обилните врнежи во месец август, кои предизвикаа поплави во Полошкиот регион со значителна материјална штета и човечки жртви. Официјален извештај за поплавата не е добиен, а единствена релевантна информација се црпи од одговорот добиен од страната на Дирекцијата за заштита и спасување како и новинарски извештаи.

Уривање на браната Пишица - Општината Пробиштип во текот на 2015 регистрира излевање на реките и водотеците од своите корита како и преполнување на вештачката акумулација Пишица и прелевање на водата преку круната на браната при што истата е оштетена, без податоци за обемот на зафатената површина и настанатите штети.

Четири **свлечишта** се регистрирани во 2015 година, според анализираните податоци од информативните листови доставени од единиците за локална самоуправа, со напомена дека станува збор за повеќе редовни помали свлекувања на земјиштето, поконкретно би биле одрони на локалните и регионалните патишта или нанесена земја и камења на коловозите. Заради тоа бројот на евидентирани одрони е поголем и надминува 5 појави⁷³.

Постои неконзистентност и неусогласеност на методологијата на добиените податоци од општините и Центарот за управување со кризи за непогодите во 2015 година. Во графичкиот приказ даден е нивниот број и застапеност по општини. Податоците за зафатените површини се нецелосни, а недостасуваат и оние за нанесената штета.

Табела 122 Број на евидентирани непогоди во 2015 година

Општина	Свлечишта	Поплави	Пожари
Делчево			3
Кочани			7

⁷³ ИЛ Општина Пробиштип и Општина Крива Паланка за 2015 година.

Кратово			9
Крива Паланка	3		62
Лозово			1
М. Каменица			7
Пробиштип	5		25
Струга			315
Чашка			13
ВКУПНО	8	0	442

* Извор: ИЛ на општините

Во повеќе општини се превземени мерки за заштита од поплави, пред сè регулација на речни корита.

Заштита од техничко-технолошки катастрофи - Според податоците од добиените информативни листови, во 2015 година нема евидентирано техничко-технолошки хаварији.

5.7. Информациски систем за просторно планирање

Развојот на просторните информациона системи (ПИС) вкупно во локалните самоуправи, организациите и другите институции кои работат со просторни податоци во периодот од 2004 до 2016 година не се одвива со предвидената динамика и заостанува во однос на случувањата во земјите на Европската Унија. Најголем дел од просторните податоци не се во стандардизиран дигитален формат, заради што не постои можност за нивно организирање во просторна база, селектиран пристап согласно дефинирани привелегии на корисници, ГИС анализи и развој на современи електронски услуги за граѓаните и заинтересираните субјекти. Човечките ресурси во локалната администрација, располагаат со скромни познавања на ГИС технологијата и многу мало искуство во аквизицијата, архивирање и организирање на просторни бази на податоци. Исклучок од ова се Градот Скопје и неколку општини на територијата на Градот.

Најголемиот дел од општините немаат пракса урбанистичките планови да ги бараат од изработувачите во векторски формат со атрибутни податоци за нумеричките показатели, што би овозможило нивна брза имплементација во гео-базите на просторни податоци. Што се однесува до web сервисите тие поинтензивно се развиваат и се насочени главно кон ефикасна комуникација со граѓаните и граѓанските иницијативи за подобрување на животот во локалната средина.

За подобрување на состојбата во наредниот период особено внимание треба да се посвети на следните активности:

- стандардизирање на ГИС форматот на урбанистичките планови,
- воспоставување на централна гео-база на урбанистичките планови за територијата на РМ,
- воспоставување на централна база на просторни податоци во рамките на ЕЛС,
- интегрирање на податоците од јавните комунални претпријатија,
- публикување на WEB сервиси за електронски услуги,

- централизираните апликативни решенија кои обезбедуваат стандардни услуги заради намалени инвестициски трошоци,
- имплементација на апликативни решенија базирани на web сервиси за вработените во ЕЛС, кои обезбедуваат интерактивно пребарување, преглед на просторните содржини и ГИС анализи,
- обука на вработените за користење на технологиите.

Една од клучните придобивки во развојот на просторните информациски системи е воспоставувањето на НИПП - Националната инфраструктура за просторни податоци. Целта на воспоставувањето на НИПП е да го олесни пристапот, размената, употребата и дистрибуцијата на стандардизирани просторни податоци и услуги на ефикасен, ефективен и усогласен начин. НИПП воспоставува технолошка, правна и административна рамка за меѓуинституционална соработка која ги поддржува иницијативите за е-влада и го овозможува интегрирањето на просторните податоци од различни извори во една мрежа. Работните групи на НИПП ги изработија правилниците за метаподатоци, интероперабилност (протоколи за размена) и мрежни услуги. Ова ја отвара можноста за интегрирање на ажурирани просторните податоци од различни институции во националниот геопортал.

Во наредниот период основен предизвик на институциите кои располагаат и се одговорни за креирање на просторни податоци ќе биде, стандардизација на постоечките податоци согласно Open GIS стандардите и барањата од INSPIRE директивата, како и производство на нови збирки на податоци особено на оние кои се во хартиен или нестандартен дигитален формат. Тоа ќе го отвори патот за публикување на web сервиси и апликации, како и интеграција на просторните податоци од различни извори преку нивно публикување на националниот геопортал и останатите специјализирани ГИС портали.

5.7.1. Осврт на реализација на ППРМ во 2015 година

Од аспект на информациските системи во 2015 година не се евидентирани позначајни проекти. Општа е констатацијата дека многу малку субјекти одговориле на поставените прашања во анкетните прашалници, кои се однесуваат на областа просторни информациски системи.

6. Заклучни согледувања за 2016 година

Во ова поглавие опфатени се заклучните согледувања за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2016 година за сите области елаборирани во третото поглавие од Годишниот извештај со наслов „Евидентирани промени во просторот јануари-декември 2016 година“.

6.1. Економски основи на просторниот развој

Република Македонија е мала земја во развој која води политика на отворена економија, во која надворешната трговија учествува со висок процент во БДП што ја прави сензитивна на надворешните влијанија и промени.

Изминатата 2016 година се карактеризираше со стресни надворешни и внатрешни предизвици во макроекономскиот амбиент на државата. Во меѓународното окружување беа присутни ризиците на закрепнување на

еврозоната, геополитичките состојби, ефектите од Брегзит, американските претседателски избори и неизвесноста на цените на примарните производи на светскиот пазар. И покрај внатрешполитичката ситуација и шпекулациите за стабилноста на девизниот курс, се потврди виталноста и стабилноста на македонската економија која во таква констелација на меѓународни влијанија и домашен економски амбиент, во 2016-та година оствари реален раст на БДП од 2,9%⁷⁴.

Остварената стапка на економска активност не кореспондира со проектираните стапки на годишен пораст на БДП од 5,3% односно 5,1%⁷⁵ утврдени со Просторниот план на Р Македонија со планските развојни сценарија (оптимистичко и песимистичко) на просечен годишен пораст на БДП до 2020 година.

На пазарот на трудот, во текот на 2016 година продолжија позитивните движења. Бројот на вработени⁷⁶ е поголем за 2,5% во однос на претходната година. Растот на вработеноста е придружен со намалување на бројот на невработени кој на годишна основа е намален за 9,6%.

Според структурата на вработените по сектори на дејност, најголемо е учеството на вработени во преработувачката индустрија (19,0%), потоа следи земјоделството, лов и шумарство со 16,6%, во трговијата на големо и трговијата на мало, поправка на моторни возила и мотоцикли вработените учествуваат со 14,5% во вкупниот број вработени на ниво на државата итн. “

Разместувањето на производните и услужни дејности во просторот на Република Македонија се остваруваше согласно планските определби за комбинација на методите на концентрацијата и дисперзијата, како комплементарни приоди во алокацијата на производните и услужни дејности.

Во амбиент на пазарна економија, сопственичка трансформација, приватна иницијатива и реструктурирање на претпријатијата, бројот на деловни субјекти на крајот на 2016 година според податоците на Државниот завод за статистика изнесуваше околу 71519. Најголемо структурно учество од 33,2% е регистрирано кај деловните субјекти во дејноста на трговијата на големо и трговијата на мало, во секторот преработувачка индустрија околу 11,1%, во секторот стручни, научни и технички дејности учеството е 9,3%, во секторот транспорт и складирање 8,2%, во секторот сместување и сервиси со храна 6,5%, потоа во секторот градежништво 6,6% итн.

Постојната дистрибуција на деловните субјекти покажува нерамномерност и доминација на Градот Скопје во кој се лоцирани 35,6 % од деловните субјекти во Р Македонија, потоа следат општините: Битола (5,3%), Тетово (4,8%), Куманово учествуваат со 4,2%, Прилеп (3,9), Охрид (3,7%), Гостивар (3,5%), Струмица (3,4%), Струга (3,0), Велес (2,6%), Штип (2,5%), Кавадарци (2,2%), Кичево (2,1%), Гевгелија (1,7%), Кочани (1,9%) итн.

Според годишните извештаи добиени од нецелосен број на единиците на локалната самоуправа, во 2016 година евидентирани се промени во просторот во вкупно 16 општини. Најголем број од новоизградените објекти се од областа на производните-преработувачки дејности, потоа следат деловните објекти, а

⁷⁴ Соопштение 3.1.17.05, Бруто-домашен производ на РМ во 2016 год.(претходни податоци), ДЗС, 29.09.2017.

⁷⁵ Студија “Економски основи на Просторниот план на Република Македонија“, група автори, Економски факултет-Скопје, 1998 год.

⁷⁶ Статистички преглед, 2.4.17.02, Анкета за работна сила, 2016.

објектите кои се во градба или се веќе изградени од областа на туризмот и угостителството се евидентирани во општините: Брвеница, Пробиштип и Чучер Сандево.

Промените во просторот укажуваат на заложбите на единиците на локалната самоуправа како носители на економскиот развој за своите подрачја, во услови на пазарна економија и процес на децентрализација, своите политики да ги ефектуираат преку изработка и усвојување на урбанистичка документација со која се создаваат просторни-локациски услови за градба и отварање на нови производни и услужни објекти со цел зголемување на бројот на вработените во структурата на работната сила и поттикнување на развојот на локалната и национална економија.

6.2. Користење и заштита на природните ресурси

6.2.1. Земјоделско земјиште

Имајќи ги предвид критериумите за користење на земјоделското земјиште, очекуваните можности за вложување на капитал во примарното производство (долгогодишни насади и развој на сточарскиот комплекс), како и трендот на досегашниот развој, се проценува дека со планските определби опфатени со Просторниот план на Република Македонија до 2020 год. ќе се оствари оптимално користење на земјоделското земјиште.

Според расположивите податоци за 2016 година⁷⁷, Република Македонија располага со 1.267.000 ha земјоделско земјиште од кое 516.000 ha или 40,72% се обработливи површини, пасиштата опфаќаат површина од 750.000 ha или 59,19% и 1.000 ha се бари, трстици и рибници или 0,08% од вкупната земјоделска површина.

Овој однос некореспондира со зацртаните плански предвидувања за 2020 година со кои учеството на обработливите површини и површините под пасишта е предвиден на 47,70% и 52,3%.

Во структурата на обработливото земјиште доминираат површините под ораници и бавчи во просек од околу 81%, овоштарниците зафаќаат површина од околу 3%, лозјата околу 5% и остатокот околу 11% од вкупното обработливо земјиште се површини под ливади.

Во последните години земјоделскиот сектор се соочува со значајни структурни и правни реформи особено во процесот на усогласување на националното законодавство со европското и воспоставување и зајакнување на институционалната структура во областите кои ги уредува Заедничката земјоделска политика. Европските интеграциски процеси се основа за зајакнување и создавање на конкурентен земјоделски сектор согласно на барањата на Европската Унија. Во таа насока ресорното министерство во оваа област (Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство) вовеле политики, мерки и механизми за спроведување на развојните процеси во земјоделското производство и пазари, земјишната политика итн. Реформските процеси се темелат на Националната стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020 година, усвоена во декември 2014 година која претставува главен долгорочен стратешки документ во областа на земјоделството и руралниот развој на кој се базира поставувањето и спроведувањето на целите,

⁷⁷ Статистички годишник на Р Македонија, 2017, ДЗС.

политиките и мерките за развој на земјоделството и руралните средини во Република Македонија.

6.2.2. Шуми и шумско земјиште

Врз основа на анализата на добиените податоци за 2016 година од извештајните единици за следење на реализација на Просторниот план на Република Македонија, во областа на шумарството може да се констатира дека пошумување е извршено во 5 општини.

Просторниот план на Република Македонија предвидува дека пошумувањето во шума и вон шума до 2020 година треба во просек годишно да изнесува 6.522 ha. Според податоците објавени од Државниот завод за статистика во 2016 година е извршено пошумување на 1.044 ha, односно 16% од просечното годишно пошумување предвидено со Просторниот план.

6.2.3. Минерални сировини

Искористувањето на минералните сировини на просторот на Република Македонија се остварува врз основа на надлежностите на Министерството за економија во доменот на изработка и реализација на годишните програми за основни геолошки истражувања, детални геолошки истражувања на енергетски минерални сировини, развој на геолошкиот информациски систем и доделувањето на концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини. Со издавањето на концесии за детални геолошки истражувања се зголемуваат можностите да се откријат нови наоѓалишта за искористување на минерални сировини.

Врз основа на геолошкиот состав, тектонскиот склоп, процесите на седиментација и магматска мобилност како основни природни predispozicii во создавањето на рудните лежишта, наоѓалишта и рудни појави, на територијата на Републиката се издвоени шест основни рудни реони.

Во тек е изработка на стратегија за геолошки истражувања и експлоатација на минерални сировини.

Во 2016 година Министерството за Економија направи и издаде:

- Вкупно 3 овластувања за изработка на геолошка документација надзор и изведување на геолошки истражувања.
- Вкупно 4 овластувања за изработка на рударски проекти за површинска и подземна експлоатација и преработка на минерални сировини
- Во оваа година нема издадено лиценци за:
- изработка на геолошка документација надзор и изведување на геолошки истражувања.
- изработка на рударски проекти за површинска и подземна експлоатација, преработка на минерални сировини.

Од добиените информативни листови од општините на локалната самоуправа, експлоатација на минерални сировини е евидентирана во пет општини, на вкупно 880,05 ha. Според податоците добиени од Министерството за економија во чија надлежност е издавање концесии за експлоатација на рудните ресурси, во 2016 година издадени се 16 концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини во вкупно 15 општини.

6.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура

Водоснабдување

Во текот на 2016 год. за подобрување на водоснабдувањето на населението во мал број на општини превземени се активности за изградба на нови водоснабдителни системи или за проширување и реконструкција на постоечките.

Активности за нови водоснабдителни системи превземени се:

- Во Општина Ново Село изграден е довод за селата Мокрино и Старо Коњарево со зафаќање на извори од планината Беласица и изградба на довод во должина од 2,0 км;
- Во Општина Чешиново Облешево во тек е изградба на водоснабдителен систем за селото Облешево;
- Во Општина Македонски Брод приклучено е селото Латово на РВС „Студенчица“.

Проширување или реконструкција на постоечките системи извршено е во:

- Во Општина Ѓорче Петров за селата Волково и Никиштане;
- Во Општина Кисела Вода продолжува изградбата на секундарната мрежа во населбата Пинтија, која е започната во 2014 год.
- Во Општина Арачиново, во Арачиново тековно се врши приклучување на домаќинствата на водоснабдителниот систем кој е изграден уште во 2011 год. За селото Орланци изграден е резервоар уште во 2008 год., но сеуште не е во функција;
- Во Општина Крива Паланка во Градот реконструирана е дел од водоводната мрежа и проширена е водоводната мрежа за висока зона. И во селото Конопница извршена е реконструкција на водоводната мрежа;
- Во Општина Неготино за селата Пепелиште и Тимјаник изградени се резервоари.

Одведување на отпадните води

Во текот на 2016 год. од областа на заштитата на квалитетот на површинските и подземните води од загадување со отпадните води од населените места започнати се активности за изградба на колектори или секундарни фекални канализации во општините:

- Во Општина Богданци активности се спроведуваат во с. Стојаково;
- Во Општина Василево во с. Владевци изграден е колектор и во постапка е изготвување на проект за заедничка пречистителна станица за селата Едрениково и Седларци;
- Во Општина Веница изградена е секундарна мрежа во Веница и во с. Градец и Пекљани;
- Во Општина Желино изведени се колектори во Желино и во Требош, а во с. Палатица колектор и секундарна мрежа;
- Во Карбинци изградена е пречистителна станица со капацитет од 1100 ЕЖ;

- Во Општина Конче во с. Лубница изграден е колектор, секундарна мрежа и прва фаза од пречистителната станица;
- Во Општина Крива Паланка за селата Дурачка Река и Длабочица изградени се колектори и во селото Мечковци и населбата Сркљава завршена е изградбата на секундарната мрежа;
- Во Општина Кривогаштани изградена е канализација во селата Славеј и Крушеани;
- Во Општина Лозово во с. Аџиматово изграден е колектор;
- Во Новаци делумно е изградена фекална канализација;
- Во Општина Свети Николе изградена е канализациска мрежа за селото Црнилиште;
- Во Општина Струмица во почетна фаза (проектна документација) е изградба на регионална пречистителна станица (72000 ЕЖ) за отпадни води, лоцирана во КО Дабиље;
- Во Општина Чашка во с. Лисиче изградени се колектор, секундарна мрежа и прва фаза од пречистителната станица за отпадни води;
- Во Општина Чешиново Облешево во фаза на изградба е пречистителна станица за отпадни води за село Кучичино.

За заштита од атмосферски води само во две општини има активности за изградба на атмосферска канализација:

- Во Општина Кисела Вода во тек е изградба на секундарна атмосферска мрежа во с. Драчево и во населбата „11-ти Октомври“;
- Во Општина Дебар во Градот изградена е атмосферска канализација во должина од 0,68 км.

Системи за наводнување

Во текот на 2016 год. нема активности во областа на наводнувањето на обработливите површини, односно нема изградба на нови или реконструкција на постоечките системи.

Регулација на реки

За заштита од големи води односно од штетите од поплави преземени се следните активности:

- Во општина Брвеница извршена е регулација на реката Вардар од село Теново до с. Челопек во должина од 13 км и во с. Радиовце во должина од 3,5 км.
- Во Општина Новаци започната е регулација на реката Коњарка во КО Скочивир;
- Во Општина Ново Село регулирана е реката Струмица во должина од 2,7км.

6.2.5. Енергетика и енергетска инфраструктура

Потрошувачката на финална енергија како и потребната енергија по енергенти во 2016 година е зголемена иако учеството на електричната енергија е намалено. Електрична енергија од домашно производство е намалена заради малите дотоци на води во реките и акумулациите, но и осетно намаленото

производство од термоцентралите, кое што од 2010 година кога се произведе 5.898GWh падна на 3.806GWh во 2016 година или за 55%.

Во 2016 година, како и претходните години има континуирано зголемување на потрошувачката на нафтени продукти и биомасата.

Испорачаните количини на природен гас се во пораст што поволно влијае на намалување на загаденоста на воздухот. Со зголемена употреба на природниот гас се воведува еколошки поприватливо гориво кое со својот хемиски состав и висока калорична моќ, претставува одлична замена за нафтата, нејзините деривати, јагленот и другите цврсти и течни горива. Природниот гас испушта помалку штетни материји во однос на другите енергенти, заради што аерозагадувањето е сведено на минимум. Придобивките од гасификацијата ќе бидат уште повеќе изразени со изградба и користување на секундарната гасоводна мрежа во градовите.

Учеството на енергијата од обновливи извори во 2016 година е намалено во однос на претходните години заради помалото учество на хидроенергијата (34%). Се очекува во наредниот период поголемо учество на обновливите извори на енергија.

Во развојот на системите за пренос и транспорт на енергија, значајно е ставањето во погон на 110kV далновод ТС Скопје1-ТС Југохром-ТС Тетово1, со што на потрошувачите во Тетовскиот и Скопскиот регион се обезбеди стабилно и доверливо снабдување со квалитетна електрична енергија.

Започнати се детални истражувања на повеќе наоѓалишта на јаглен. Отварањето на нови рудници на јаглен е неопходно за продолжување на работа на термоцентралите кои се главни извори на електрична енергија во Р Македонија.

6.3. Население и организација на населбите и дејностите

6.3.1. Демографски развој

Во Република Македонија во 2016 год. просечната стапка на наталитет од 11,1 промили и стапката на морталитет од 9,9 промили бележат стагнација во однос на претходната година, но исклучително неповолна е состојбата кај смртноста на доенчињата со стапка од 11,9 промили која покажува зголемување за 3,3 промилни поени во однос на 2015 година.

Природното движење на населението (наталитетот, морталитетот и природниот прираст), покажува тенденција кон постојано намалување, Според објавените статистички податоци⁷⁸ природниот прираст во 2016 година е намален за 33 лица.

Анализата за движењето на населението на ниво на региони покажува дека најмногу живородени има во Скопскиот регион со 8466 новороденчиња, после него следи Полошкиот регион со 3326, а најмал број од 1549 новороденчиња е евидентиран во Источниот регион. Во три региони Вардарски, Источен и Пелагониски регион има негативни витални промени на населението, додека во другите региони остварен е позитивен природен прираст.

Миграционото салдо во Р Македонија во 2016 год. покажува ист број на доселени и отселени лица, за разлика од 2015 година кога миграционото салдо беше негативно со отселени 508 лица.

⁷⁸ Извор: МакСтат база, ДЗС.

Природното и механичко движења на населението се рефлектира на неговата територијална разместеност и концентрација. Според објавените статистички податоци во МакСтат базата на крајот на месец декември 2016 година се проценува дека во Република Македонија вкупната популација достигнала бројка од 2.073.702 жители.

Учеството на населението по општини во вкупното население во Републиката, покажува дека повеќе од една четвртина (26,4%) од населението е сконцентрирано во Градот Скопје како посебна единица на локалната самоуправа или вкупно 548.300 жители (во овој број се вклучени и жителите од Сопиште⁷⁹).

Општини со најмал број на жители се следните: Вевчани (2437), Лозово (2572), Зрновци (3041), Новаци (3120), Дојран (3324), Градско (3552), Конче (3571), Ранковце (3720). Овие општини заедно учествуваат со околу 1,2% во вкупната популација во Република Македонија според проценка на населението на крајот на 2016 година.

Во останатите општини процентната застапеност на населението е различна, при што со структурно учество од 2 до 5,3% се издвојуваат 10 општини, и тоа: Куманово, Битола, Тетово, Гостивар, Прилеп, Струга, Кичево, Струмица, Велес, Охрид и Штип, Потоа следат 12 општини со процентна застапеност на населението од 1 до 2%. Со најмал процент на учество во распон од 0,1 до 0,9% се јавуваат најголем број општини (вкупно 46).

6.3.2. Урбанизација и мрежа на населби

Покрај незадоволителниот одзив на извештајните единици, во квантитативна смисла (доставени податоци во областа на урбанизацијата од само 40% од вкупниот број општини), и доставениот материјал е со значителни квалитативни недостатоци. Имено, се доставуваат непотполни, нејасни и несоодветно дефинирани податоци, кои во голем дел се неупотребливи. Поради тоа, искористена е расположливата база на податоци од Агенцијата за планирање на просторот од каде се превземени податоци кои се однесуваат на изработка на услови за планирање на просторот, со што обработените податоци се зголемија на 50% од вкупниот број на општини.

Речиси редовно отсутнуваат податоци за параметри кои се исклучително значајни за согледување на трендовите и тенденциите во процесот на урбанизација и урбан развој. Ако кон ова се додаде и некомплетноста и некомпатибилноста на одделни официјални индикатори; како и непостоење на систематско следење на урбаниот развој преку соодветни индикативни показатели ниту на локално ниту на национално ниво, јасно е дека изведените заклучоци и констатации сеуште треба да се примаат со соодветна доза на резерва и оградување. Во таа смисла, евидентна е потребата од испитување на причините за ваквиот однос на извештајните единици, кој, се повторува секоја година. Резултатите од испитувањето ќе укажат на потребните активности кои ќе треба да се превземат и кои може да се организираат на различни начини (анимирање; организирање средби на локално и регионално ниво, со појаснување на обемот, видот и карактерот на податоци кои се доставуваат и начинот на нивна презентација; работилници; дебати и сл.) и со посебно потенцирање на значењето на Извештајот за локалната самоуправа.

⁷⁹ МакСтат база на Државен завод за статистика.

Сепак, без оглед на наведените проблеми и објективните ограничувања, може да се констатира дека вкупните активности одат во насока на повисоко ниво на организираност и уреденост на просторот, односно повисок степен на урбан развој. Најдинамичните промени се случуваат на контактните простори на урбаните населби и надвор од населбите на рурални простори кои се погодни за развој на стопанство, туризам и други активности кои може да бидат основа за привлекување на инвестиции.

Динамиката и обемот на изработка на планска документација сеуште се на незадоволително ниво, но позитивните поместувања кои отпочнаа со имплементација на Законот за рамномерен регионален развој и реализирање на програмите за развој на планските региони, во рамките на кои се стимулира развојот на економски инфериорните региони, а во рамките на самите региони неразвиените подрачја, постепено, но сигурно даваат резултати во позитивна насока.

Трансформацијата на продуктивното во непродуктивно земјиште е актуелна во сите општини, иако во извештајните листови има најмалку податоци за тоа. Локалната политика треба да се насочува кон поефикасно искористување на градежното земјиште во веќе дефинираните простори опфатени со планска документација, како би се сочувало висококвалитетното земјоделско земјиште за примарна обработка.

Урбанизацијата во идниот период се очекува да се развива во услови во кои приватната иницијатива и пазарната економија ќе имаат уште позначајно место и улога во долгорочниот просторен развој. Процесот на урбанизацијата, и понатаму ќе биде основна рамка за идната организација, уредување и користење на просторот на Републиката, но во согласност со настанатите промени и идните долгорочни развојни потреби на општествено-економскиот систем.

6.3.3. Уредување на селските населби и подрачја

Разликите во нивото на урбанизираност, како и вкупниот развој на руралните населби сеуште се големи споредено со урбаните населби. Но, позитивните поместувања кои значат поголеми инвестирања во руралните простори се евидентни и континуирани. Активностите се насочени првенствено во областа на инфраструктурата која е најголем проблем кога се во прашање руралните населби и често ограничување за развој на други дејности.

Последните години, како резултат на спроведување на Законот за рамномерен регионален развој, Бирото за регионален развој во своите годишни програми предвидува и финансира голем број проекти кои во најголем дел се однесуваат на недоволно развиените подрачја, како и оние со специфични развојни ресурси. Тука особено значајно е инвестирањето во изработка на урбанистички планови за селата, кои се во значителен подем последните две години, а за руралните општини се од непроценливо значење како единствени стратешки документи на кои треба да се заснива долгорочниот развој. Овие активности секако ќе придонесат во периодот кој следува уште поинтензивни инвестирања во руралните простори како од домашни, така и од странски инвеститори како резултат на кои ќе продолжат започнатите активности кои значат активирање на голем број рурални населби и подрачја преку развој на различни стопански дејности и реактивирање на голем број напуштени или заостанати во развојот селски населби кои поседуваат квалитетни и

разновидни ресурси особено за развој на класичниот и алтернативниот туризам.

За продолжување на овие активности главната задача и улога ја има локалната власт, но голема поддршка односно комплетно општествено ангажирање е потребно на сите нивоа: локално, регионално и национално ниво и тоа во сите сегменти од општествениот развој: инфраструктура, маркетинг и промоција на компаративните можности и предности на одделни подрачја и инвестициски вложувања, преку обезбедување на финансиски модели за кредитирање и поддршка под поволни услови.

6.3.4. Домување

Од Информативните листови доставени од 37 општини во 2016 год. најголема застапеност на изградба на станови е во станбени куќи (98%) односно најповеќе е застапена индивидуалната градба. Од вкупниот број на ново изградени објекти околу 14% се дивоградби.

Во однос Реализацијата на Програмата на Владата за изградба на станови во сопственост на РМ ("Службен весник на РМ" бр. 16 од 31 јануари 2008 год.) може да се заклучи дека истата продолжува и во 2016 год.

Динамиката на градење на становите е утврдена и со ППРМ каде станбената изградба се предвидува да се одвива етапно, при што до 2010 година да се изгради околу 40% од предвидениот станбен фонд, а останатите 60% до 2020 година. Вкупниот број на предвидени станови согласно ППРМ во 2020 год. треба да изнесува 725.076 станови.

Согласно статистичките податоци бројот на изградени станови во 2016 год. изнесува **775.565 станови**. Следејќи ја динамиката на градење предвидена со ППРМ, а врз основа на прогнозата до 2020 година, бројот на изградени станови во 2016 година треба да изнесува 701.390 станови.

Компарацијата помеѓу планираниот станбен фонд за 2016 год. согласно ППРМ и остварениот станбен фонд во 2016 год. согласно статистичките податоци за изградени станови во 2016 год. укажува дека динамиката на градба ги надминува предвидувањата согласно ППРМ односно во 2016 год. има повеќе изградени станови од предвидените.

Основните показатели на стандардот на домување укажуваат дека во 2016 год. е постигната просечна површина на стан од 71,99 м², просечна површина на станбен простор по жител од 26,95 м² и просечен број на жители на стан од 2,67. Согласно ППРМ предвидена е просечна површина на стан од 60 – 80 м² просечна површина на станбен простор по жител од 20 – 25 м² и просечен број на жители на стан од 3,06 м². Во однос на квалитетот на станбениот фонд во 2016 год. најповеќе се изградени двособни и трисобни станови.

Анализирајќи ги горе наведените податоци може да се дојде до следниот заклучок дека:

- динамиката на изградба на станови во 2016 ги надминува предвидувањата за потребен број на станови за таа година предвидени со Просторниот план на Р Македонија;

- во планскиот период доколку продолжи динамиката на изградба на станови со досегашното темпо ќе дојде до појава на станбен суфицит како резултат на доста интензивна станбена изградба;
- во однос на постигнатиот стандард за домување во 2016 год. показателите укажуваат на **солиден стандард** на домување.

6.3.5. Јавни функции

Образовната дејност - Согласно статистичките податоци за 2016 год. во основните училишта наставата ја посетуваат 80% од децата на возраст од 5 – 14 год. и може да се заклучи дека учеството не е на задоволително ниво. Просечниот училишен простор изнесува 3,3 м²/ученик и не го задоволува нормативот од 7 м²/ученик предвиден со ППРМ.

Во средните училишта наставата ја посетуваат 60% од генерацијата на возраст од 15 – 19 год. и доколку се земе во предвид Законот за средно образование⁸⁰ со кој се одредува дека средното образование е задолжително за секој граѓанин на РМ со целосна опфатеност на генерацијата од 15 до 19 годишна возраст, може да се заклучи дека учеството не задоволува. Просечниот училишен простор изнесува 3,47 м²/ученик и не го задоволува нормативот од 8-10 м²/ученик утврден со ППРМ. Што се однесува до наставниот кадар постигнат е просек од 8,98 наставници/100 ученици, кој е незначително поголем од републичкиот просек кој изнесува 8,78 наставници /100 ученици.

Во високото образование во 2016 год. потребната корисна површина по студент сеуште не е на задоволително ниво и изнесува 2,79 м²/ студент со што не е постигнат нормативот согласно ППРМ од 8 - 10 м² на студент.

Создавање на еднакви можности за образование во РМ во идниот период треба да биде условено со балансирање на разликите кои постојат меѓу урбаните и руралните средини како и меѓу развиените и неразвиените општини. Особено треба да се внимава во разликите кои се манифестираат во сферата на: квалитетот на наставниците, условите за учење, адекватноста на инфраструктурата, расположивоста со соодветен кадар и физичка достапност на образовните установи. За таа цел во идниот период треба да се превземат мерки за подобрување на условите за учење и инфраструктурата во руралните средини, зголемување на опфатот на деца од помалку развиените подрачја на сите нивоа на образование, зајакнување на системот на професионално усовршување на постојниот наставен кадар и надминување на проблемите со физичката достапност на образовните установи по пат на воведување на служба за транспорт на ученици.

Процесот на реформи и трансформација на **здравствениот систем** во РМ отпочнато пред неколку години, со цел приближување кон стандардите и критериумите на Европската унија.

Во здравството во тек се активности со кои треба да се обезбеди повисока и поквалитетна здравствена заштита. Во овие рамки, развојната инвестициска политика дава приоритет на инвестициите кои се ангажираат за совладување на најургентните тековни проблеми во здравството,

⁸⁰ Службен весник на РМ број 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 81/99, 29/02, 40/03, 42/03, 67/04, 55/05, 113/05, 35/06, 30/07, 49/07, 81/08, 92/08, 33/10, 116/10, 156/10, 42/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14, 116/14 и 135/14.

реконструкција и санација на постојните објекти, завршување на започнатите објекти и набавка на нова неопходна опрема.

Социјалната заштита и понатаму треба да се остварува преку установите за социјална заштита во кои ќе се обезбедува заштита на лицата неспособни за работа (хендикепирани) и на сите оние кои како резултат на транзиционите процеси се најдоа на маргините на социјалната сигурност. Едновремено, потребно е да се преземаат активности за подобрување на условите за сместување во специјализираните установи за стари и изнемоштени лица, деца без родители и хендикепирани лица.

Во 2016 год. во оваа област состојбата е иста како во предходните години со исклучок на бројот на домови за стари лица каде е постигнат поголем норматив од предвидениот со ППРМ.

Во однос на предучилишни установи - детски градинки во 2016 год. може да се заклучи дека околу 30% од децата на предучилишна возраст се згрижени во овие установи, што е многу помалку од планираните 70% со ППРМ.

Во областа на детската заштита, приоритетните инвестициони активности треба да се насочени кон реконструкцијата на постојните објекти и изградба на нови објекти.

Развојната политика во областа на културата и во 2016 год. е насочена кон заштита на културно - историските споменици и обезбедување на услови за работа во институциите за културни дејности, инвестирање во работата на археолошките локалитети, продолжување со изградба реновирање и доизградба на нови објекти на културата.

Во библиотечната дејност библиотеките располагаат со книжевен фонд од 0,95 книги /жител со што не е задоволен нормативот од 1 – 2 книги /жител.

Во театарската и кинотечната дејност во 2016 год. постигнати се 3места/1000жители и сеуште не се задоволени нормативите од 20места/1000жители за театарската и 50 места /1000 жители за кинотечната дејност.

Согласно ППРМ развојот на спортот и рекреацијата треба да се одвива во објекти чиј капацитети ќе овозможат посета на 20 - 25% од жителите со просечен норматив од 2 м² по жител за спортски терени.

Према евидентираните податоци до 2016 год. постигната е просечната површина од 2,06 м²/жител, за објекти од областа на спортот и рекреацијата и е задоволен нормативот согласно ППРМ.

И во понатамошниот период треба да продолжат основните програмски определби за развој на спортот и рекреацијата кои треба да се насочени во правец на проширување на мрежата на објекти и капацитети, работа врз измена на наставните планови и програми за физичката култура, подобрување на опременоста на постојните објекти и изградба на нови.

6.3.6. Индустија

Во просторната развојна структура на економијата во Република Македонија, индустријата е значајна компонента која делува поттикнувачки на развојот на другите дејности: земјоделството, шумарството, трговијата, градежништвото, сообраќајот, занаетчиството, комуналните дејности итн. Индустријата од просторен аспект претставува фактор за алокација на комплементарни дејности во индустриските зони и стопанските комплекси со

цел заокружување на целокупниот процес на репродукција. Развојот и разместувањето на индустриските дејности и капацитети во просторот влијае на динамизирање и модернизација на локалната и национална економија.

Индустриската активност има одредено влијание во придвижувањето на економијата, но истовремено, доколку превентивно не се интервенира, неповолно влијание врз животната средина. Според парадигмата на одржливиот развој, економскиот развој и заштитата на животната средина прават единствен процес на меѓусебни интерактивни влијанија и спреги.

Индустијата во 2016 година делуваше во услови на недостиг на сопствена акумулација, мал обем на инвестиции, незадоволително техничко-технолошко ниво, неповолна производствена структура во која доминираат индустриски гранки со ниска додадена вредност. На крајот на годината, физичкиот обем на вкупното индустриско производство во Република Македонија забележа пораст од 3,4%, при што комплексот рударство и вадење камен забележа опаѓање од -7,8%, преработувачката индустрија оствари пораст на физичкиот обем на производство за 5,3%, додека снабдувањето со електрична енергија, гас, пареа и климатизација забележа намалување за 1,4%. Во преработувачката индустрија најголемо зголемување на обемот на производство е забележано кај Производството на моторни возила, приколки и полуприколки 52,2%,

Врз основа на производствените активности, во 2016 година индустрискиот сектор според претходните податоци⁸¹ за бруто домашниот производ оствари номинален пораст од 10% во однос на 2015 година и структурно учество од 9,1% во вкупниот БДП на националната економија.

Индустијата во Р Македонија не ги поседува во доволна мерка атрибутите на високата технологија, усогласени со одржливиот развој: мала суровинска и енергетска интензивност, висока информативна и научна интензивност, високо учество на стручната работна сила, висока фрагментација на пазарот со специфични барања, високи вложувања во предкомпетитивни истражувања и сеопфатно влијание врз карактеристиките на голем број сегменти на социо-економскиот систем.

Според нецелосниот број на доставени одговори на информативните листови од општините, во текот на 2016 година биле донесени урбанистички планови со кои се обезбедува простор за лоцирање на индустриски капацитети во вкупно 15 општини додека ново-изградени објекти или објекти кои се во градба со намена Г2⁸² односно лесна индустрија се евидентирани во вкупно 11 општини.

6.4. Сообраќај и врски

6.4.1. Сообраќајна инфраструктура

Во Република Македонија во 2016 година изградени се вкупно 63 км регионални и локални сообраќајници.

⁸¹ Соопштение бр. 3.1.17.05 од 29.09.2017 год., ДЗС.

⁸² Според постојниот Правилник за стандарди и нормативи за урбанистичко планирање („Службен весник на Република Македонија“ број 142/15, 217/15, 222/15, 228/15, 35/16, 99/16, 134/16 и 33/17), во намената Г2 - лесна индустрија влегуваат сите видови производство кои не побаруваат многу енергија, не создаваат голем промет на суровини, материјали и сообраќај и не произведуваат штетни еманации.

Табела 123 Должина на изградени категоризирани сообраќајници (патишта) во 2016 год.

сообраќајници	реализирани во 2016 год. (км)
магистрални	0
регионални	16
локални	47
вкупно:	63

Извор: *Од информативни листови доставени до МЗЖС за изработка на Годишен извештај на ППРМ

Во 2016 год. нема изградено ни еден километар железничка пруга, ниту реализирано еден проект кој директно или индиректно влијае на промените во просторот од областа на воздушниот сообраќај.

За наредниот период неопходни се интензивни активности за воспоставување проактивна политика на Државата во сите сегменти кои имаат влијание врз пораст и унапредување на делот на сообраќајна инфраструктура што би придонесло и за зголемувањето на вкупните ефекти и вкупната економија на Р Македонија.

6.4.2. Комуникациски и доставни системи

Последниве години има континуиран пораст на користењето на интернетот во Р Македонија, кај домаќинствата, деловните субјекти и јавните институции. Од 2016 година сите регистрирани претплатници користат широк опсег на интернет. Бројот на интернет претплатници во 2016 година го надмина бројот на телефонски линии, кои што и натаму опаѓаат.

Мобилните оператори ги конвергираа услугите со понуди во мобилната, фиксната телефонија, интернет и телевизиски услуги. Македонски Телеком и оне.ВИП Оператор во 2016 година инвестираа во своите мрежи и изградија вкупно нови 47 базни станици. Според бројот на претплатници и реализиран сообраќај во 2016 година овие два оператори го делат скоро на еднакви делови пазарот во Р Македонија. Но покриеноста на Р Македонија со сигнал и квалитетот на сигнал е поле кое треба и понатаму да се унапредува.

Постојано расте бројот на ТВ претплатници во последниве години. Во 2016 година најголем број на корисници се кај операторите: оне.ВИП, Македонски Телеком и Роби.

Намален е вкупниот број на писмоносни пратки како и испратените пратки во национален промет во 2016 во однос на 2015 година за 5%. Иако во последните години е намален вкупниот обем, поштенскиот сообраќај има значајна улога во финансискиот сектор, издаваштвото, трговијата и маркетингот.

6.5. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот

6.5.1. Животна средина

Од периодот на донесување на Просторниот план на Република Македонија до денес, земјата бележи напредок во усогласување на законодавството во областа на заштита на животната средина со препораките од земјите членки на ЕУ.

Заклучно со 2016 година, евидентно е интегрирање на компонентите за заштита на животната средина меѓу останатите компоненти, клучни за креирање на мерки за одржлив развој во земјава, посебно во областа на просторното планирање. Законските обврски за изработка на стратегиска оцена на влијанијата врз животната средина на планските документи како и оцена на влијанијата на проектите врз животната средина се почитуваат во пракса. Заклучно со 2014 година индустриските капацитети ја исполниле својата обврска за поднесување на барање за добивање на дозволи за усогласување со оперативен план, со цел интегрирано спречување и контрола на загадувањето на медиумите и областите во животната средина. Меѓутоа, голем дел од мерките предвидени со оперативните планови имаат пролонгиран рок за нивна реализација. Анализата на состојбата со индустриските жешки точки покажува дека постои напредок во подготовката на документацијата за управување со контаминирани локалитети, но она што недостасува се видливи резултати од еколошка санација на индустриските жешки точки.

Евидентен е напредок и во воспоставување на мерни места за следење на квалитетот на почвата и подземните води на одделни локации во земјата, како основа за креирање на мерки за намалување на загадувањето.

Информативните листови доставени од општините не содржат сеопфатни податоци врз основа на кои може да се прикажат промените во просторот во областа на животната средина. Но, постои позитивна тенденција на примена на дел од планските мерки и одредби за заштита на животната средина, која се огледува во иницијативите за воспоставување на заштитни зони на изворите, санација на дивите депонии и мерките кои се превземаат за намалување на загадувањето од инсталациите.

6.5.2. Природно наследство

Во 2016 година изработена е физибилити студија за основање на Завод/Агенција за заштита на природата како надлежен стручен орган во земјата, во рамки на проектот на Светската унија за заштита на природата (IUCN): „Кон зајакнување на планирањето и заштитата на природата во Југоисточна Европа“.

Истата година отпочнат е проектот „Постигнување заштита на природата преку ефективно управување со заштитените подрачја и вградување на биодиверзитетот во планирањето на користењето на земјиштето“, со кој е предвидена изработка на Црвена книга на Република Македонија за најмалку една таксономска група, студии за валоризација и планови за управување за нови заштитени подрачја (Шар Планина), ревизија на Просторниот план на Република Македонија во делот за биолошка разновидност, изработка на планови за управување со шуми, идентификација на шуми со богата биолошка разновидност, подготовка на водичи за управување со заштита на биолошката разновидност во поволна состојба на зачуваност и др.

Во 2016 година е зајакната соработката на МЖСПП со меѓународните организации од областа на заштитата на природата (UNEP, UNDP, IUCN, SDC, WWF, REC, GIZ и др.). Во таа насока, Управата за животна средина при МЖСПП стана член на IUCN.

Со цел подобрување на степенот на усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ во областа на заштита на природата МЖСПП во 2016 година започна со спроведување на IPA (TAIB 2011) проект:

„Зајакнување на капацитетите за имплементација на Натура 2000“. Преку проектот ќе се започне со идентификација на типовите живеалишта и на дивите видови од европско значење на национално ниво, идентификација на седум пилот подрачја за Натура 2000 согласно ЕУ Директивата за зачувување на природните живеалишта и на дивата фауна и флора и ЕУ Директивата за зачувување на диви птици.

6.5.3. Културно наследство

Во текот на 2016 година во заштитата на културното наследство постои континуитет во областа на валоризација и ревалоризација на недвижното културно наследство. Во предметната година е постигната промена во однос на статусот на недвижните културни добра како и стапенот на нивна заштита. Продолжува изработката на Елаборати за валоризација на недвижни културни добра како и изработка на Заштитно-конзерваторски основи на детални и генерални урбанистички планови што позитивно ќе влијае во изработката на Просторните планови на Република Македонија.

6.5.4. Развој на туризмот и организација на туристичките простори

Основната вредност на македонскиот простор од аспект на развојот на туризмот се постојните потенцијали и извонредни услови што ги поседува Републиката во однос на геостратешката поставеност, разновидноста на природни и создадени вредности на кои се надоврзува човековиот ресурс како основа за нови вложувања во оваа профитабилна дејност која што и во 2016та година не забележа задоволителни резултати во однос на можностите и потенцијалите со кои располага македонскиот простор.

Просторот на Р. Македонија согласно туристичката валоризација се карактеризира со исклучително богатство на природни и антропогени атрактивни туристички вредности. Со концептот за развој и организација на туристичките простори утврден со Просторниот план на Р. Македонија, дефинирани се десет туристички региони со 54 туристички зони. Во рамките на туристичките простори утврдени се околу 200 туристички локалитети со локално, регионално, национално, меѓународно и транзитно значење.

Во 2016та година, вкупниот број на туристи бележи тренд на зголемување со годишна стапка од 5% во однос на претходната 2015та, и истиот изнесува 856843 туристи, од кои домашни се 346359 и 510484 странски туристи. Годишната стапка на раст на домашните туристи за 2016та година во однос на претходната 2015та изнесува 4,8%, или зголемување за вкупно 15.822 домашни туристи, додека за странските годишната стапка на раст изнесува 5,1% или зголемување за вкупно 24.954 странски туристи. Врз основа на ова, бројот на ноќевањата за 2016 год. изнесува 2.461.160 или за 2,8% повеќе во однос на претходната 2015 година, или вкупно 66.955 ноќевања повеќе.

Во однос на планските определби дефинирани со концептот за Развој на туризмот и организација на туристичките простори утврден со Просторниот план на Република Македонија може да се заклучи дека обемот и нивото на туристичката понуда заостанува зад реалните рецептивни можности и потенцијали во просторот. Со Просторниот план до крајот на 2020 година планирани се околу 110 000 легла, а во 2016 година во сите видови сместувачки капацитети евидентирани се вкупно 73.168 легла, односно 66,5%

од вкупно планираните до крајот на планскиот период. Во однос на 2015 година бројот на легла е зголемен за 1,6% или 1147 легла повеќе.

Емитивни сфери кои имаат значително учество во вкупниот број доаѓања на странски туристи во 2016 година се: Турција, Србија, Холандија, Грција, Бугарија, Албанија, Хрватска, Полска и др.

Според информативните листови на годишните извештаи добиени од локалната самоуправа и надлежните институции за 2016 година во областа на туризмот и организација на туристичките простори евидентирани се промени во просторот во неколку општини. Објектите кои се во градба или се веќе изградени од областа на туризмот и угостителството се лоцирани во општините: Битола, Брвеница, Пробиштип, Чучер Сандево и др.

Во текот на 2016 год. отпочната е постапка за изработка на урбанистички планови со кои се предвидува изградба и на објекти од областа на туризмот и угостителството во општините: Куманово, Кочани, Македонски Брод, Тетово и др.

Добиените податоци укажуваат на активирањето на локалните самоуправи во превземањето иницијативи за поттикнување на развојот на туризмот во своите подрачја. Но останува потребата за воспоставување проактивна политика на државата во сите сегменти кои имаат влијание врз пораст и унапредување на туристичката понуда и зголемувањето на вкупните ефекти од оваа стопанска дејност врз вкупната економија на Р Македонија.

6.6. Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи

Сознанијата за случените непогоди се генерираат од три извори: единиците на локална самоуправа, Дирекцијата за заштита и спасување и Центарот за управување со кризи. Воочливо е дека методологијата на подготовка на податоците и нивната конзистентност се разликува од една до друга година во рамки на исти извештајни единици. Вториот заклучок се однесува на неусогласеноста на истородните податоци од различните институции.

Овие факти, поткрепени со отсуство на званичен извештај за случените непогоди, не дозволуваат да се врши подетална анализа на типолошката и просторната појава на непогодите, ниту на обемот на штети кои тие го предизвикуваат.

6.6.1. Заштита од воени загрозувања

Тргувајќи од проценките за степенот на загрозеноста на оделни сегменти на територијата на Републиката од евентуалните воени дејства, евидентно е сознанието дека на најголемите разурнувања ќе бидат изложени просторите со висока концентрација на т.н. критични постројки и објекти. Тоа се во прв ред Градот Скопје и другите градови и населени места, каде се очекуваат и најголемите загуби и жртви на цивилното население, што впрочем и се случило во сите досегашни современи војни од глобален и локален карактер.

Со цел да се пристапи кон примена на законската регулатива за изградба на засолништа, донесени се и уредби со кои подетално е разработена оваа материја како во однос на надлежностите на Советите на општините и

градоначалниците, така и во однос на инвеститорите при проектирањето и изградбата на објектите. Специфичноста на областа за заштита и спасување и неспроведувањето на одредбите од Законот за заштита и спасување (во 2016 година не е евидентирана изградба на ниту едно засолниште) ја наметнува потребата од преиспитување на легислативата и нејзината спроведливост.

6.6.2. Заштита од природни катастрофи

За што поуспешно справување со последиците од природните непогоди потребно е да се утврди нивниот потенцијал, односно подложноста на определен простор кон соодветен вид непогоди, а потоа да се утврди и ранливоста, односно просторната дисперзија на населбите и другата изградена структура, т.н. критични инсталации.

Оттука, за успешно функционирање на заштитата од природни и елементарни катастрофи во процесот на планирање потребно е да се води грижа значајните инсталации (објекти) да се лоцираат во простори со најмал степен на ризик, т.е. најмала подложност на непогоди.

Во процесот на планирање потребно е да се води сметка за пристапноста до подрачјата подложни на непогоди со цел да се овозможи брза интервенција и евакуација на загрозеното население и заштита на материјалните добра.

Во текот на 2016 година, согласно добиените информативни листови, регистрирани се најмалку 5 шумски пожари во 3 општини и 262 пожари на отворени површини, во 5 општини.

Извештајната 2016 година ја одбележаа обилните врнежи во месец август, кои предизвикаа поплави во Скопскиот регион со човечки жртви и значителна материјална штета. Последиците од овие поплави се резултат на несоодветно планирање и непрвземање на неопходните технички мерки за целосна реализација на инфраструктурните проекти.

Во 2016 година, според анализираните податоци од информативните листови доставени од единиците за локална самоуправа, нема регистрирани појави на свлечишта.

6.6.3. Заштита од техничко-технолошки катастрофи

Заштитата од технолошките хаварии е директно поврзана со причините за нивно настанување и опфаќа:

- Примена на безбедносните стандарди при изградбата, одржувањето и користењето на инсталациите;
- Постојана контрола на процесите и складовите со опасни материи;
- Изолирање на постојните и идни опасности (инсталации) од зоните на домување и јавни функции.

Според податоците од достасаните информативни листови, во 2016 година нема евидентирано техничко-технолошка хаварија.

6.7. Информациски систем за просторно планирање

Во изминатата 2016 год. започнати се неколку значајни активности за реализацијата на планските определби од областа на просторниот

информационен систем, зацртани со Просторниот план на Република Македонија. Заокружена е правната рамка и формирани се телата и работните групи на НИПП. Министерствата и институциите основачи на НИПП-от имаат обврска до 2019 година согласно делегираните одговорности да ги стандардизираат и креираат новите збирки на податоци согласно INSPIRE директивата. Целта е да се олесни пристапот, размената, употребата и дистрибуцијата на стандардизирани просторни податоци и услуги на ефикасен и усогласен начин. Во наредниот период од големо значење е пополнување на содржините на националниот геопортал со стандардизирани збирки на податоци и услуги.

Единиците за локална самоуправа со ретки исклучоци најмногу заостануваат во процесот на имплементација на просторно информацискиот систем. Исклучок се Градот Скопје и дел од ЕЛС во Скопје каде се реализирани проекти за наградба на функционалноста на ГИС системите и просторните бази на податоци. За подобрување на состојбата во наредниот период особено внимание треба да се посвети на надградба на хардверската и софтверската инфраструктура и човечките ресурси во делот на ИТ и ГИС.

Агенцијата за катастар на недвижности во 2016 година продолжи со активностите кои се дел од повеќегодишните проекти од кои позначајни се:

- надградба на АКН ГИС порталот со on-line услуги (WMS и WMF),
- надградба на Е-кат системот со web апликација е-кат шалтер, кој се состои од повеќе модули: е-имотен лист, е-правен основ, е-геодетски елаборат и издавање на податоци за дигитален елаборат.

Агенцијата за планирање на просторот во 2016 година во делот на ГИС технологијата ги реализира следните активности:

- изработка на Просторен план на Источниот плански регион,
- изработка на Просторен план на Националниот парк Пелистер,
- ажурирање на web сервисот на Просторен план на РМ,
- ажурирање на web сервисот за услови за планирање.

Интерните web сервиси претставуваат добра основа за изградба на ГИС порталот на Агенцијата и нивно јавно публикување согласно INSPIRE стандардите.

7. Препораки

Во време на четвртата индустриска револуција на динамични глобални промени во сферата на науката, технологијата, информатиката, дигитализацијата, урбанизацијата, општествените и економски релации на човечкиот капитал и вештачката интелигенција насочени кон постигнување на одржливиот развој на Планета и освојување на Универзумот, потребни се организациски промени во сите сегменти на националниот развој вклучително и областа на просторното планирање во чиј домен е изработката на Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија.

Во контекст на современите трендови на ефикасност и кооперативност, во ова поглавие се иницирани таксативно неколку предлози за поголема функционалност на Годишниот извештај како мал придонес во духот на позитивните промени. Дадени се основните препораки за подобрување на содржината, формата, конзистентноста, информативноста и практичната употребливост на Годишниот извештај.

1. Измена на содржината на Информативниот лист за состојбите и промените во просторот во текот на една календарска година и измена на Упатството за негова изработка.

Во текот на изминатите дванаесет години од донесувањето на Просторниот план на Република Македонија (месец јуни 2004 година), настанаа квалитативни промени во информациската и документациската основа во сите области релевантни за Просторниот план. Токму заради тоа постојната форма и содржина на Информативниот лист не соодветствува на новините и информациите потребни за ефикасна, квалитетна, сеопфатна и навремена евалуација на постојната состојба во сите домени на просторниот систем на државата, следење на спроведувањето на Просторниот план и согледување на трендовите на развој согласно актуелните динамични промени во современата социоекономска, урбанистичка, инфраструктурна и територијална рамка на Европската Унија кон која претендираме.

2. Измена на Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите и рокови за нивно доставување („Службен весник на РМ“ број 42/05, 111/06 и 17/10).

Оваа измена е неопходна заради усогласување со измената и дополнувањето на содржината и формата на Информативниот лист.

3. Согласно законските надлежности, соодветното Министерство да обезбеди квалитетни, навремени, сеопфатни и целосно пополнети Информативни листови од сите извештајни единици.

Досегашната пракса на доставување одговори на Информативните листови покажа недоследност на извештајните единици во однос на нивната законска обврска за пополнување на Информативните листови.

Гледано по години, одзивот се движеше од околу 70% во првите години со тренд на постојано намалување достигнувајќи помалку од 50% добиени одговори во последните години. Овој процент не е соодветен за да обезбеди целосно и сеопфатно информирање базирано на информативните листови за настанатите промени во просторот на Република Македонија во годината за која се изработува Извештајот. Податоците содржани во пополнетите информативни листови честопати се повторуваат (исти податоци од претходните години), не се целосни или не се соодветни на реалната состојба во областа за која се наменети. Затоа е неопходно, ресорното министерство односно Министерството за животна средина и просторно планирање, согласно неговата надлежност, да превземе активности за обезбедување сеопфатни, целосни и точни информации од информативните листови кои ги пополнуваат извештајните единици.

4. Да се раздвојат двете постојни поглавија (точка 4-четири: "Евидентирани промени во просторот во една календарска година" и точка 6-шест: "Анализа на остварување на Просторниот план на

Република Македонија во периодот јуни 2004 година до последната календарска година") од Содржината на Годишниот извештај во два посебни одвоени документи со различни рокови на изработка:

- Годишен извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија со рок на изработка според Правилникот и
- Анализа на остварување на Просторниот план на Република Македонија во периодот од донесувањето на Просторниот план (јуни 2004 год.) до одредена календарска година со рок според потребите на начателот на Анализата или потребите на Владата на Република Македонија.

Потребата за раздвојување на овие два документи произлегува од различната по обем и содржина документациска основа за нивна изработка и примена на соодветен методолошки пристап за секој документ поединечно со цел остварување на нивна целосна функционалност.

Годишниот извештај ги дава промените и состојбите во просторниот систем во текот на една календарска година засновани на податоците од Информативниот лист на извештајните единици што претставува законска обврска, додека Анализата за периодот може да се изработува по потреба согласно актуелните промени во секторските области од Просторниот план со цел обезбедување кумулирани информации од релевантни извори со осврт на спроведувањето на Просторниот план на среден и подолг рок согласно надлежностите и потребите на ресорното Министерство и Владата на Република Македонија.